A

676

ج

1

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

MIKROFILMTÁR

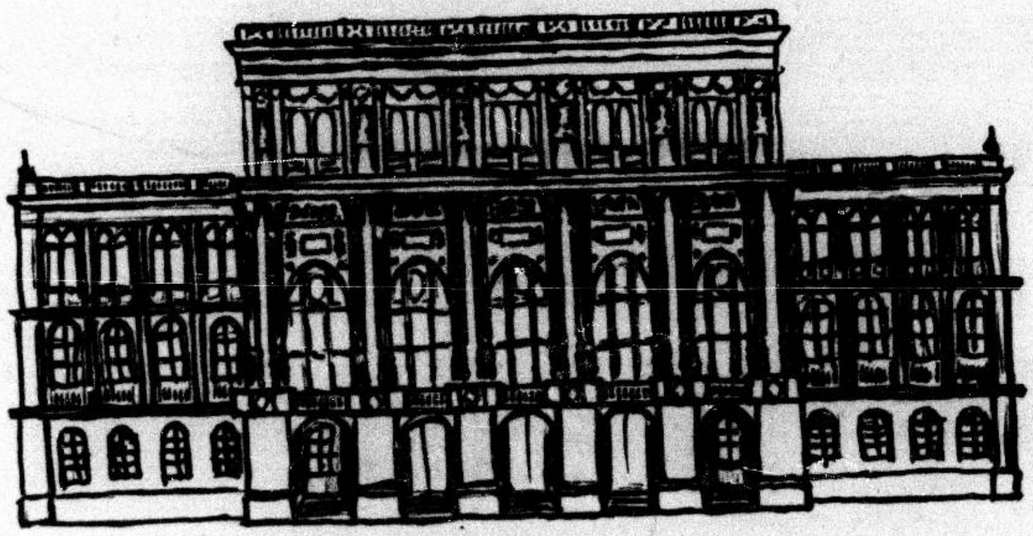

BUDAPEST

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM HUNGARICAE

1961

FOTO:
Sz. T.

1

AKADÉMIAI LEVÉLTÁR : 5.
(MTAK - KÉZIRATTÁRA).

2 46

8

1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BUDAPEST V. AKADÉMIA UTCA 2.

árok peng. pl.

1. Csengettyű, vagy is a Reformatus keresztényeket, olvasásra serkentő, hang. irta egy érszékény Reformatus magyarországon Pest 1834. boritékba 14 x.

2. Bölöni Farkas Sándor Utazás észak-Amerikában. Kolosvárt 834. — f 2 —

3. Legujabb Sölfödézés. mint lehessen némely csekély gyógyszer használata altál a kellő maga tartó mellett csupán az édes kutviz altal az önfertőztető következéseit megorvosolni. 8vo Pest 834. — 40 x

4. Voigt. Dr. a tanácsadó Orvos, magyaráza Padavértei 8vo Lipcsében 834. boritva. 1. 15.

5. Csorba, vezér a természetesen mivelt mezei gazdálkodás egy toldalékkal a gaszdasági tisztek neveléséről 8vo Pest 834. boritva 1. 40

6. Haller István az ugaros szőlő-miveléś minden eddigi szőlőmiveléś modjahoz alkalmazva Kolosvárt 834. boritva — 1 f

7. Leibitzer János. Ló-tenyésztés, vagy gyakorlati oktatás a ló-istálók készitéséről a régiek megjavitásáros, a mének, kanczák kiválaztása s. t. e. Pest 1834. boritva . . . f 1 —

8. ——— a Marhatartás vagy gyakorlati oktatás a nevezetessebb fajták ismerésére. s. t. e. 8vo Pest 834. boritva . . . 1. f

9. Szakacskönyv — legujabb legbővebb és leghasznosabb. Pesti. 15. szakászban. 8vo Pest. 834. f 2.

10. Bajza. kritikai lapok 4. & 5dik füzet. 1.54.

11. Houvald Ernesszt, Elbeszéllések 1–3dik füzet Pest 834. boritva minden kötetnek ára 24 x.

12. Floyer John. a hideg viz derék munkálatairós. 8vo Pest 834. boritva . . . 30 x

13. Kotzebue Agoston jelesb szin~~[illegible]~~darabjai fordittva többektől. 1sö kötet. az Epigram 4 felv. 2dik kötet a két Klingsberg 4. felv. 12mo Kassán 834. minden kötet csinosan boritva . . . 20 x

14. Kovács Pál Thália eredeti szindarabok gyüjteménye. 2dik kötet. 8vo Pest 834. köttve. 1. 15.

15. Közhasznú Esméretek Tára a Conversations Lexi szerint Magyarországra alkalmazva 8vo Pest 834. 10. 11. és 12dik kötet. mindek kötet. 2 f.

16. Közhaznú isméretek oskolája kézi könyvül szülők, tanitók, és tanitvanyok szamára. 6. kötet. 8vo Kassán 834. boritva . . . 2 f.

17. Közhaznú száz esztendőre szóló Kalendarium negyedik egészen megjobbitott, s bővitett kiadás 8vo Pest 1834. . . . 30 x.

18. Kunoss End. Szófüzér vagy is a tudomany mivézet, társalkodás és költészet ujonan alkotot vagy felélesztett szavainak jegyzéke 8vo Pest 834. boritva az ára . . . 48

19. Mi kell a Magyarnak? 8vo Kassán 834. 2 f

20. Szekrényesy Democritusi Cseppek. 2dik kötet. 12mo 834. boritva . . . 20 x

21. Szikra Miklós. mit nevetz 8vo Budán 834. 20 x

22. A mivelt társalkodó vagy a világba lépő ifju és a jo tonusu és finom nevelésü ifju Dáma más odik javitott kiadás 8vo Budapesten 834. f 1 —

23. Csató Pál magyar és német beszélgetések 8vo Pest 834. boritva f 1. 12.

24. Kassai Jósef származtató s gyökerésző magyar Diak szókönyv 8vo Pest 834. megjelent már 4. füzet 8vo Pest 834. minden füzetn. ára. 30 x

25. Lagardé az étel felszelés mestersége 8vo Pest 834. boritva 24.

26. A Tiszti irás-mód saját szavai 3dik kiadás 8vo Pest 1834. — 40 x

27. Garay. Csatár hőskölteményi Rajszolat 8vo Pest 1834. boritva f 1 —

28. Aurora. kiadja Bajza. 834. f 3.

29. D. kiadja Szemere. 834. f 2.24.

30. Egyházi Tár. 5dik füzet 8vo Pest 834. f 1 —

31. Szanyi. J. Statusadósságok és Statuspapirosok 8vo Pest 834 boritva 2 f 12

32. Legujabb leghasználhatóbb Pesti magyar német Levelező könyv. 8vo Pest 834. 1.48.

33. Staut J. közönséges Levelező. Segédkönyv mind azoknak számára kik a levélirásban és törvényes iratokban, oktatást és ügyessiget szerezni kivának. 8vo Kassa 834. boritva. 1.36.

34 Beccaria. a Bünökről és Büntetésekről. 8vo Zágrában 834. 1.30. finom kiadás f 2. vaszon kötésü 2 f 20. legfinomabb 2 f 40

35 Cobbet Vil. a protestans reformatio historiaja Angliaban és Irlandban. angolyból. 4. kötet 8vo Nagyvaradon 834. 2 f 15.

36. Vieland Abderitái 1834? két kötet 8vo Posonyban boritva 1834. — — 1 f.

37 Ungar, der kleine, oder Samlung der zum Sprechen nöthigsten Wörter und Redensarten ~~[illegible]~~ klein 4to Pest 834. 48.

38. Császar F. Ungarische Sprachlehre nebst einer Auswahl von Übungen zum Übersetzen 8vo Pesth 834. boritva . — f 1 —

39. Lant. kiadta Péczely József 16mo Debrezenben 1834. kötve . — f — 54 x

40. Viaskodý Okok. 8vo Budán 834. . — 8 x

41. Gegő El. Niceph. Egyházi Beszédek 8vo Pest 1834. füzve . — 54 x

42. Eötvös Bar. Jós. Boszú szomorujáték 8vo Pest 834. boritva . . . 30 x.

43. Vajda Péter. a legszebb Leány, tréfas Elbeszélések 8vo Pest 834. boritva . — 40 x

44. — a Nap szakászai 8vo Pest 1834. 24 x

45. Mészáros M. érdeklő, elmés, oktató, és mulatságos Történetek Tára. 8vo Pest 834. füzve. 24 x

46. Földvárý Jós. közönséges Predik. 2dik Darabe 8vo Debrezen 834. . . 1 f 12.

47. Pekhata a Budapesten felállitandó Játékszinről 8vo Budán 834. . . boritva . 20 x

48. Gvadanyi. Gróf. Jos. Donits Andráshoz irt levelei válaszaikkal. 8vo Nagy-Szombath 834. boritva. 24 x

49. Érzékenyi és vig Dalok Gyüjteménye második megbővitett kiadás Sáros Patakon 834. csinosan boritva . . . 48 x

50. Napoleon Császár Élete 4. füzet 8vo Pest 834. minden köletnek az ára füzve. — 30 x

51. Thewrewk Ponori Jós. két eredeti Szinjáték 8vo Posony 834. füzve . . . f 1 —

52. — Velenczei Szapanpor az uj Magyarok számára 8vo Posony 834. füzve . f 1 —

53. Dictionarium Pentaglotum, linguarum latinae, italicae, Germanicae, Dalmaticae, et Ungaricae 4to Posonyban 834. boritva. 3 f —

54. Ürü Joh. B. neueste und vollständigste ungarische Sprachlehre für deutsche 8vo Pest 834. boritva . . . 1 f 24.

55. Vagner. homoeopathia Etrend 8vo Pest. 834. 4x

56 A Zetskáról 8vo Pest 834. . . 6x

57. Fillértar. nagy 8rét 1834. sok szép. köre metzett képekkel, füzve . . . 5/10.

58. Házi barát. Kalend. 4to Kassán 834. képpekkel keménj táblaba kötve . . . 1/—

59. Hazai Vándor. Kalend. 4to 834. kötve . . 1/

60. Honni vezér. Kalend 4to 834. d. . . 1/12.

61. Nefelejts. Almanach. Kassán 834. köt. 1—

62. Magyar Apollo vagy utmutatás a Generalbasse jatzasára. 8vo köttve. 2.40

63. Albach Szent hangok, imadsagok kath. Keresztények Számára. 12mo Kassán 1834. f 1.20. velin pap. finom kölésü. 3/40.

64. Kis. J. Lelki Aldozatok imadságokban és Énekekben 12mo Pest 834. . . 30x.

5 41

nay Constantinoppl &c, mellyt a berlini királyi könyvtárban őrzetnek, és mellyről másodszor tudósításomban emlékezést már tettem, sokkal bővebb, és a Tek. Társaság, annak érdemében voltaim, jelenlétében által, megyzőjödnék, leiratását mellőle nem kívánja. Wolfenbüttelben is vagyon illyen nemü kéziratok e sorok alatt: Relation über das jenige, was dem Kais. Gesandten an die Ottomannische Pforte auf der Reise bis Ofen und allda bei der ersten Audienz begegnet. Ez is csak Bránek naplókönyve, de Breitingereiél sokkal bővebb, és rendetlenebb alakjában, imitt amott némelly különösséget emlit, mellyek az akkori élet és forhádra magyar országban világosságot vet, s inkább érdemelné meg a leiratást mint Breitinger. Ha pedig mondani valaki, hogy Breitinger egy is csak 15 lap lévén, leiratása sokba nem kerülhet s hasznot meg nem tételnek: ezt ez akkor találnám helyesnek, ha a' cseklyb kézirati szerkönyve valami nagy ritkaságu ember volna. Illyen volt p.o. a' tudós Bongarsius Jakab, kinek Bécsből Constantinápolyig 1585 és 1586ban történt utjának rövid naplókönyve, több kéziratai közt, a' berni nyilvános könyvtárban őriztetik, s' mellyet Sinner, Catalogus Codicum Mstorum bibliothecæ Bernensis. Bernæ: 1760, 1770 és 1772: 3 voll. in 8°— a' 3dik kötetben 132 3 könyvlap. leirogattatottak. Noha ezek sok későbbi bővebb kidolgozás végett odahagyt rövid emlékeztető jegyzetekuek látszanak, még is ebből bőséges tanulni. Ezen okoál fogva tehát ez Breitinger másod Dradában nem kértem. Kértem ellenben az 1601k. évbeli utközetben felszedett zászlók rajtait, Ebert kir. tanácsos és főkönyvtárnokhoz Januar 12kén költ levelem által, a' Tek. Társaság nevében. Lehetését még nem vettem ugyan, akomban nem kétlem, hogy a' Tek. Társaság kívánságát teljesítendi készen lesz. A' tecend. költség megtérítése végett a' Tek. Társaság Hartlebent könyvárossal egy méltoztassék megegyezni, hogy ő Arnoldot, Dresdai könyvárost és az ő levelező barátját kerje meg, ne sajnálná az iratási és rajzoltatási költséget, Hartleben irnájára, Ebertnek megadni s a' kéziratot Pestre Hartlebenhez fölküldeni, kinek a' Tek Társaság helytartmindenkor kifizetődik. Ezeken ennek szentül elébb Jövő

Ségen

ségen megtörténni, s Arnoldot megkérni, hogy mielyt lehet repesse, Ebertnek azonnal tudtára adja.

2) Berlinben. Reise eines Bergmanns von Freiberg nach Oberungarn &c. már iratik.

Eötvösnek Bátyás levelét a' jövőhöz De editis Dorotheanis 1m és magam már régen leirtam.

Remarques sur un Calendrier imprimé à Hermannstadt &c. ezt is a' magam irtam le.

Chronicon Francorum, tulajdonképen francia ország történetét foglalja magában; a' régiekben igen rövid, bővebb és környülményesb St. Lajos Király életében. végződik III. Fülöp Király életével. Magyar történetekre nézve legkisebb érdeme nincs: ezért leiratását sem ajánlhatom.

Ellenben a Journal de la guerre de Hongrie &c. már iratik, s remélem, még Berlinben maradok, elkészül, ámbár 16 rajztábla vagyon benne.

Mult Junius közep végén Wolfenbüttelben valék, s az ottani hercegi könyvtárban különös gyönyörüséggel mulatók. Nagyon gazdag ez főképen régi és középkori literaturára, és a' 16 s 17 század történeteire nézve. Philologus, Bibliographus, Historicus megbecsülhetlen kincsekre találhat benne. Magyar dolgokban nem bővelkedik annyira, még is vagyon nehány nevezetes darab, mint a' következő lajstromból találtatik.

A' wolfenbüttheli hercegi könyvtárban lévő s magyar országot illető kéziratok.

1) Oratio Legatorum Hungaricorum in Conventu Statuum Austriæ et religionum provinciarum hereditariarum germanicarum Lintzii 1614 habita pro praediis pecuniario contra Turcas. — Leirtam és magam.

2.) Bericht von der Belagerung von Canischa an. 1601 vorgenommen. — Translatum e latino impresso 1603.

3.) Albrecht des ältern Marky zu Brandenburg Kriegszug mit König Matthias zu Ungarn. — Dudumlik II. Mátyás királyról szól és épen sincs nevezetes.

4.) Relatione del combattimento tra Christiani e Turchi al fiume Reab del P. Fr. Salvatore Gualvo.

5.) Ioannis de Thurocz epistola ad Ladislaum de Garr Palatinum Hungariæ. Incip: Noviratus has Vestre Domenationi

scribens

I.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
V. AKADEMIA TUDOM.

Tekintetes Társaság!

Becses határozatit és személyemet illető tiszteltt üzenetét á titoknoki hivatal által, azokkal együtt, miket á Tek. Társaság á berlini királyi Akademiához küldött, vettem. Részemről én á Tek. Társaságnak nem csak szives részvétét abban, mit á jó szerencse, édes hazánk történetei tárgyában, nevezetest találnom engede, mivel ébeli iparom nagy részént á T. Társaság buzditásának következése, igen nagyon köszönöm, hanem főképén azt, hogy nekem, maga nevében, ajánlást, és az érdekest kéziratok lemásoltatására engedelmet, sőt felhatalmazást edni méltoztatott. Melly engedelemmel már éltem is: hol és mikent? mindjárt elő fogom adni.

A' berlini királyi Akademia szives örömmel vevé á Tek. Társaság ajándekát, mellyet nyomban visszonozni kivánván, saját munkálatinak utolsó darabját, levelével együtt, helyrafszálitás véget, nekem átadta. Mellyet ime küldök.

A' drezdai és berlini, hazánkat illető, kéziratoknak beküldöttem lajstromából, á Tek. Társaság által leiratásra ajánlott darabokra nézve ez az alázatos jelentésem:

1.) A' drezdaiakat, mint már volt szerencsém jelenteni, igaz, nem láttam; 's még is egyedül á Contrafactur der Reuter und Landsknecht Fahnen &c. ezimüt véltem leiratásra érdemesnek. Mivel Hans Breisinger Reise in Ungarn felöl, Falkenstein Károly könyvtárnok hitelesen ezt irja: „ist ein ganz unbedeutende Handschrift in 4°, und enthält nichts anderes, als ein trockenes Tagebuch." Illyen száraz naplókönyv, mindenki tudja, egyebet sem szokott emlegetni, mikor és hol szálott meg irója, hol hált, hol és mit ebédelt 's több áféle haszontalan aprólékot. Hogy ha pedig ezen jegyzetek is csak 15 negyedrét lapra és ritkán vagynak irva, melly esetben Breisinger vagyon, gondolom, könnyü velen megegyezni, hogy leirásra nem érdemesek. Simpert Diariuma oder ausführliche curiose Reiß Beschreibung von Wien

nach

naj Constantinopl de, melly a' berlini királyi könyvtárban őriztetik, és mellyről második tudósításomban emlékezet már tettem; sokkal bővebb, és a' Tek. Társaság, annak érdekében voltánál, je-lenlétében által, meggyőződvén, leírását múltára nem hívassa. Wolfenbüttelben is vagyon illyen nemü kézirat e' czim alatt: Relation über das jenige, was dem Kais. Gesandten an die Ottomanische Pforte auf der Reise bis Ofen und allda bei der ersten Audienz begegnet. Ez is csak szárat naplókönyv, de Breitingeréről sokkal bővebb, s nevezetesb alkalmatos-sabra, imitt amott némelly különösséget emlit, melly az akkori élet és szokásra magyar országban világosságot vet, s inkább érdemelné' meg a' leírást mint Breitinger. Ha pedig mondani valnék, hogy Breitinger egy is csak 15 lap lévén, leirását sokba nem kerülhet s kár meg nem tétetni: ezt ez akkor ta-lálnám helyesnek, ha a' szóbely kézirat szerzője valami nagy dicsü ember volna. Illyen volt p.o. a' tudós Bongarsius Ja-kab, kinek Bécsből Constantinápolyig 1585 és 1586ban történt útjának rövid naplókönyve, többi kéziratai közt, a' bécsi nyilvános könyvtárban őriztetik, s mellyet Sinzer, Catalogus Codicum Mstorum bibliothecae Caesareae. Vindob. 1760, 1770 és 1772: 3 voll. in 8°— a' 3dik kötetben 132 s követ. lap. leirogattathatott. Noha ezek sok későbbi bővebb kidolgo-zás végett adhányt rövid emlékezetü jegyzetekre hasonlanak, még is ebből lehet tanulni. Ezen oknál fogva tehát ez Breitinger mását Dresdában nem kértem. Kértem ellenben az 1601k. erdélyi ütközetben felfizetett vázlatok rajzait, Eberst kir. tanácsos és főkönyvtárnokhoz Ionavi Litkei költ levelem által, a' Tek. Társaság nevében. Válaszát még nem vettem ugyan, akarhoz nem kétlem, hogy a' Tek. Tár-saság kívánságát teljesíteni készes lesz. A' tecendő költ-ség megtérítése végett a' Tek. Társaság Hartlebentől könyv-árussal egy nálhozfogják megegyezni, hogy a' Arnoldot, Dresdai könyvárost és az ő levelező barátját kerje meg, ne sajnálná az iratási és rajzoltatási költséget, Hart-leber urával, Ebersnek megadni s a' kéziratot Pestre. Hartlebertez fáliteni, kinek a' Tek Társaság helyben mindent kifizetnek. Hanem ennek szentül elébb jük-

Séges

séges megtörténni, s Arnoldot megkérni, hogy mikelyt kész vagyon, Ebersnek azonnal tudtára adja.

2) Berlinben. Reise eines Bergmanns von Freiberg nach Oberungarn &c. már iratik.

Eitzendes Mátyás levelét a' pápához De dato Ferdinand 1mi és magam már régen leirtam.

Remarques sur un Calendrier imprimé à Hermannstadt &c. ezt is és magam irtam le.

Chronicon Francorum, tulajdonképen francia országi történeteit foglalja magába; a' régiekben igen rövid, bővebb és környülményesebb St. Lajos király életében. Végződik III. Fülöp király életével. Magyar történetekre nézve legkisebb érdeme nincs: azért leirását sem ajánlhatom.

Ellenben a' Journal de la guerre de Hongrie &c. már iratik, s remélem, míg Berlinben maradok, elkészül, számra 16 rajztábla vagyon benne.

Mult Junius hónap végén Wolfenbüttelben valék, s ak-tákat keresgéltem könyvtárban kiválóan gyönyörüséggel mulatók. Nagyon gazdag ez főképen régi és középkori literaturában, és a' 16 s 17 század történetekre nézve. Philologus, Biblio-graphus, Historicus meglehetlen kiadásokat találhat benne. Magyar dolgokban nem bővelkedik ugyan, még is vagyon ne-hány nevezetes darab, mint a' következő Catalogusból láthatni.

A' wolfenbütteli kerteyi könyvtárban levő s magyar országot illető kéziratok.

1.) Oratio legatorum hungaricorum ad convertendum Statuum Austriae et reliquarum provinciarum hereditariarum germanicarum Linzii 1614 habita pro praediis pecuniario contra Turcas.— Leirtam ez is magam.

2.) Bericht von der Belagerung von Kanischa an. 1601 vorgenommen.— Translatum e latino impresso 1603.

3.) Albrecht des ältern Erzhg. zu Brandenburg Krieg-zug mit König Matthias zu Ungarn. — Tudniillik II. Mátyás királyról szól és épen sonnai nevezetes.

4.) Relatione del combattimento tra Christiani e Turchi al fiume Raab del Mr. Sr. Galeatzo Gualdo.

5.) Ioannis de Thurzo epistola ad Ladislaum de Gara Palatinum Hungariae. Cum Notitatibus has Vestros Domesticos scriben

scribere proposuerunt. Veg. non proposuerunt diuore castrum, sed campum propter praedonem et destructionem ejusdem. Dat. Nadorallba Sabbato die proxima ante festum Sti Jacobi apostoli a. D. 1456.

6.) Berathschlagung und Bedenken wie Hungarn macht zu haben. — Nénet országgyűlési küldöttség munkája had-segítségről írást a' Porták ellen; milly nyíltan nyíltan; és semmi különös érdekű nem foglal magában.

7.) Sententia de regno Hungariae pro Maria regina Siciliae et Carolo rege eius super possessione contra regem Bohemiae. — Ez a' catalogusban ugyan ezzel szóval s minden elaborátus nélkül lévén jelentve, lehetetlen rájakadni.

8.) Von der Krönung Matthias Königs in Ungarn und von seinem Einfall in Böhmen. — Elveszett.

9.) Heinrich von Mugler Ungarische Chronika. Hie hebt sich an dye vorrede in den vngerischen Coronicken. Als dy alten maister und die beschreiber d' hystoria und der ding dy begangen seynt beschriben han etc. — Hie hebt sich an die vngerische Coronika und von erst von wem die hewne kome sein. Veg. doch weller etlich dat der kunig Attila von Vngern sein vnd dem kunige Rapprechten entfalh und lieff yn do vngehrung und kom wider mit gewalt mit den seinen gen Vngern. Két példányban.

10.) Sigismundi imperatoris littera Trigis concepta. Confirmatio 20 Septembr. 1417.

11. Eiusdem Bulla von den Pfahlburgern. — Nürnberg am Palmsontage 1431.

12. Eiusdem Hofgericht zu Nürnberg. Dat. Prag 1437 an unser lieben Frauen Tag der Lichtmess. — Ez a' három csak a' datum miatt érdekes.

13.) Gabrielis Bethlen epistola ad comitem Ernestum de Mansfeld. Varadini 18 Sept. 1625. Leisten és magam.

14.) Exemplum literarum Georgii Rákóczi principis Transilvaniae ad imperatorem. Caschoviae 17. Martii 1644. — Leirtan és magam.

15.) Bak. de Ulmo Chronicon breve de imperatoribus et papis. In fine Narratio de regibus Hungariae a S. Stephano ad electionem Matthiae Corvini. — Ez utolsó részét is magam irtam le.

16.) Descriptio coronationis Rudolphi in regem Hungariae. Leiratását megrendeltem.

17.)

17.) Pasquillum contra die Kaiserl. zu circa 1590 in Ungarn commandirende Generals. — Hajtatlan dolog.

18.) Catalogus Codicum Mss. bibliothecae budensis anno 1685 repertorum. — Kiadta Pflugk, Jul. Epistola de bibliotheca budensi. Jenae 1688. 8°.

19.) Vierjährige Hungarische Kriegsgeschichte von Ruhe ab anno 1594—98. Névtelen de nyilvánvalóan egyházi és olly helyzetbeli embernek munkája, ki a' dolgokat igen közelről nézhette, s könnyű mérvesen előadhatta. Több helyen azt mondja, hogy ez s az dolgokat neki és a' fő hadi vezérnek jelentés küldetett. Kiadatlan. Részletesebb olvasás és vizsgálat kívánatos nyomba vetésük. A' kézirat jó vastag in folio, de csonka. — Leiratását megrendeltem.

20.) Titulaturbuch für die königl. Ungarische Canzley. — Maximiliáni király idejéből való, s politikai és genealogiai tekintetből becses. — Leiratását megrendeltem.

21.) Vita ad fabulandam Concordiam inter utriusque religionis socios regni Hungariae. — Három levél in folio. — Leiratását megrendeltem.

22.) Anonymi Galli icones pietà praepotentium munimentorum, urbium ac castellorum Hungariae. — A' várak részint helyesen, részint igen hibásan vannak lerajzolva; arok a' Duna, erek a' Tisza körül fekvők; úgy hogy kétlem sem lehet, hogy a' szerző ez utóbbiakat sohasem látta. Tokaj várát p. o. tévedés képpen a' Tisza közepébe teszi.

23.) Articuli Praelatorum Baronumque regni Hungariae in Conventu Posoniensi 1722 sq. conclusi.

24.) Statuta scholae Modrensis in Hungaria. — Rithaler Mihály a' modori evang. gymnasium rectora ezen oskolai törvényeket s tanítványinak neveit megírta s 1675 szám kivettével magával Wolfenbüttelbe vitte.

25.) Disputatio Albana de Deo cum Socinianis Hungariae, anno 1568 die 8 Martii habita. — Impress. Albae Julie. 1568.

26.) Relation über dasjenige, was den Kaiserl. Gesandten an die ottomanische Pforte, auf der Reise bis Ofen und allda bey der ersten Audienz begegnet.

27.) Türkischer Grossvezier Sinan Pascha Schreiben an der röm. Kaiser, dat. 17. Febr. 1593.

28.) Quadam de morte Ferdinandi I. et Maximiliani II.

29.) Epistola Georgii Chiakor ad Wolfgangum Horatsóczium de morte et obitu Stephani regis Poloniæ.

30.) Arongyi examen epistolæ Georgii Chiakor ad Wolfgangum Horatsóczium de morte et obitu Stephani regis Poloniæ. – E' két irományt, mivel erdélyi dr Gohn terjesztheték, leiratásra mellőzek véltem, s azt meg is rendeltem +).

31.) Qualiter Ferdinandus I. vitam clauserit.

32.) Ferdinandi III. amnestia Rákóczianum partium hominibus data, Viennæ 23. Febr. 1645. Leirtam.

33.) Nicolai Esterházi, regni Hungariæ palatini, epistola ad Leonhardum Torstensonium. Posonii 11. April. 1645. – Leirtam.

34.) Leonhardi Torstensonii responsoria ad comitem Nicolaum Esterházi P. H. palatinum. Mittelbach 5/15 April. 1645. Leirtam.

35.) Klag der hochbetrangten Teutschen oder Sächsischen Nation in Jtzigen vber der an Jnen gehebten grewlichen Tyranej deß Gabriel Bathori, An. 1611. – Leirtam.

36.) Schreiben des Fürsten Jn Siebenbürgen (Gabriel Báthori) an Herrn Turso Palatinum, dat. Klausenburg 9 April. 1610. Leirtam.

37.) Copia literarum Arium et Jnhabilitatorum civitatis Sephesvar (Segheshvár) ad S. Cæs. Mattem principesque romani imperii transmissarum. Sephesvár 14 Decemb. 1612. – Leirtam.

38.) Michaëlis Vajvodæ Valachiæ epistola ad Cæsarem de Jsac in Moldaviam expeditione.

39.) Modus obtinendæ, cantilena de clade Hungarorum ad Augustam Vindelicorum. Kiragyva adva, Obst, Uhrlieferanzer, Dresdæ: 1826. 8° Lief. 1. S. 81. 82. (44)

Ezen jegyzék már azt is mutatja, hogy némelly darabnak másolását már megrendelték; és mellyek; amber még többet is szívesen leiratnának választ. Leiratni a könyvtári titoknok, Albrecht, éjjeli munkáját. Ő már 70 esztendőt meghaladta, mindamellett erős és éleslátó öreg, kinél, tő gyakorlása miatt, e' végre alkalmasb embert nem találhat. náth, csak hogy keze már nehezecske s írása nem olly csinos, mint fiatalabb íróé. De ő, mint könyvtárbeli tiszt, mindenkor szabadon járul, s éjjel nappal írhat, kivilágításképen többet tehet, mint talán ki. Vállalta tehát fel azoknak leirását, mellyek a' fejedelmi lajstromokban 19, 22, 20, 21, 29, 30 szám alatt nevezvék. Megegyeztünk irományáért két jó garasban (24 gar. = 1 tallér), mellyet nekie a D. D. valamellyik lipcsei könyvárus által kifizetend, ki állalo vizsgát a' készaratokat a' D. Társaság kézihez szolgáltatni fogja. Ezt nézve tehát tán legjobb volna Wigand Ottót felkérni,

vállalá

vállalná fel magára ezen közbejárói kötelességet, a' a' Tek. Társaság neki pesten térítsékbe meg költségét. De akar kit válasszand is a' Tek. Társaság, ezennel minden esetre akarnál akarnál tudósítani méltóztassék, hogy ez ismét Albrechtnek megírhassam s adott szavamat kiválthassam. Egyébaránt ha ez megtörténik és a' Tek. Társaságnak tetszik, még a' 4, 5, 26, 28, 31, 38 szám alatti darabokat is szívesen leiratni; mire nézve utasításért esedezem.

Zaluski András Józsefe, krakkai püspök, és Zaluski József András testvérek, mind hatalmasnak, mind a' tudományoknak buzgó tisztelői, gazdag könyvgyűjteményük számára Varsóban szép házat építtek, azt 1747ben közhasználat végett megnyitották. Kiknek iratai közt, mellyeknek sérsorát első tárnoka, Janotzki Ján. Dan. ime ezimalatt. Specimen Catalogi Codicum Manuscriptorum bibliothecæ Zaluscianæ. Dresdæ 1752. 4° kiadta, magyar tárgyat érdeklő ezek találtatnak:

1.) Philippi Callimachi Florentini epistolæ autographæ, Serenissimo Principi Sigismundo Augusto de a Stanislao Gorski caroviis oblatæ. Sunt: 1. de Attila; 2. Historia rerum gestarum in Hungaria contra Thurcos per Wladislaum Poloniæ et Hungariæ reg.

2.) Illustrissimi principis Friderici cardinalis archiepiscopi Gnesnensis ad Alexandrum Poloniæ et Wladislaum Hungariæ Bohemiæque reges germanos suos epistolæ.

3.) Wladislai Hungariæ Bohemiæque regis ad Fridericum Cardinalem germanum suum epistolæ.

4.) Wladislai Hungariæ Bohemiæque regis ad Sigismundum Poloniæ regem germanum fratrem epistolæ et legationes.

5.) Sigismundi regis Poloniæ ad Wladislaum Hungariæ Bohemiæque regem germanum fratrem epistolæ et legationes.

6.) Petri de Thomicze archidiaconi cracoviensis, secretarii et oratoris regii, ad Sigismundum regem Poloniæ, epistolæ in hungaricis legationibus scriptæ.

7.) Joannis de Lasko epistola ad Sigismundum cæsaris filium Sigismundum Augustum, regis Poloniæ, officii causa scripta.

8.) Epistolæ, legationes, responsa, actiones et res gestæ Sigismundi primi regis Poloniæ, sub procancellariatu Petri Tomicii episcopi Cracoviensis.

9.) Epistolæ a Sigismundo I. et Sigismundo Augusto,

Poloniæ

Polonia regibus, tum ad principes exteros, tum ad viros Poloniæ primarios, vel ab his ad reges illos, vel inter se mutuo datæ.

10.) Epistolæ, legationes, responsa, res gestæ Stephani regis Poloniæ et principis Transilvaniæ, ab cancellariis eorum. Zamoscii annorum 1582. 83. 84.

11.) Sigismundi III. Poloniæ regis ad reges, principes et proceres exteros epistolæ.

12.) Manifestatio Polonorum de corruptione in dietinis principis Transilvaniæ, 1657. — Lingua polonica.

13.) De concordia Ladislai Casani, atque Ladislai Dorcii patris et filii ac Sigismundi Pannoniæ, Boemiæ ac Germaniæ regum. Liber Riccardi Bartholini Perusini. Habetur etiam typis excusus.

Nem lévén kiléttalom, hogy Varsóban valaki megforduljak, sokat gondolkoztam, mi'ezen módon juthatnék azon megbecsülhetlen kéziratokhoz. Ingyenlé kívánnisságomat az irományok nevezetes tartalma; buzdító lelkemet azon képzet, hogy a' Tek. Társaságnak ugy, mint kívánnék, szolgálhatni képes ne legyek; de gyarlóságomat is ébren tartá azon, elmélkedve tán érdemet, dicsőrgy, hogy édes hazám oly drága kincsekkel ón állan ingyen nyerne. Nem csak a' moszkvai könyvtárnok nevét, de még arról sem tudtam, hogy, ha csekugyan célom elérésére kilátás adatnék, ki által jolgaltathatnám-én a' költségét Varsóba, a' kívánt tárnak pedig az irományokat Pestre? Elvégre el illetni orosz követségihez akartam folyamodni; ellő azonban a' mi követségünkről némelly segédet elöleges utasítást kérni. S ime, a' követségi titoknok az szívességre minden akadályon átugrata engemet, akor nemes ajánlás által, hogy a' kívánt kéziratok névsorát a' varsai consulhoz olly utasítás mellett elküldeni kész, hogy a' szokott lemásoltatását kieszközölvén, a' másolatokat Pestre, Méltóságos Gróf Teleki József Elöljáró' uhoz, leendő költsége irásával együtt, szállítta, s egyuttal valakit nevezzen, ki a' pénzt a' Tek. Társaságtól felvegye. Ez tehát, a' lehetőségi örömmel elvéve, azonnal felvigyázám a 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, szám alatti czikkelyeket, s némelly czélhoz vezető utasítást is kiszákvetőn, el igy eddig már Varsóban is vagyon. Válasz ugyan még nem érkezett,

mindazáltal

mindazáltal reménylem, ügyekezetünk siker nélkül nem maradand. A' Tek. Társaságot pedig alázatosan kérem, méltóztassék ez iránt a' Méltóságod Elöljáró' urával, kit én magam is mindenről tudósítottam, s kinek tapasztalt buzgósága önkényt is minden akadályra kész, értekezni, s engemet, ha lehet, tudósítani.

Angol országról bővebben tulajdonképen még egés jókor vagyok: mindazáltal az elöregedésről nem írok. Az itteni gyüjteményekben, nagyobbára pedig a' brittt muzeumban öszszehasonlított kéziratok által, a magyar országot illetőt már többet jegyzék fel 200 czikkelynél, egyenlő a nyomtatott lajstromokkal, ott helyben pedig bizonyosra még többre akadok, mellyeknek lemásoltatását ha megszabhatom is, ottani rövidebb mulatásom miatt, végig bizonyosra nem vihetem. Ennél fogva más valakinek szükség, ki az irók fölkeresésénél és az iratok Pestre szállításánál gondoskodjék. Végre a végre elmondhatni kívánnám, Horvát Istvánt ottani követtársát, megkérni, hogy engemet hathatós pártfogása és tekintete által elősegíteni, ő ugyanis, mi egyszersmind a kérésnek ügye, előmozdítani méltóztassék. De, ha csekély működésemnek kimutathatásom fogható, tán jó volna, a' kiterjedtségét a' Tek. Társaság nevében és nézőül is felkérni, s neki a' hazai érdekü tárgyat kitünőbben ajánlani. Szives kétkedésemül és bizodalmamul még egy szót lehet. Ezen angol országi kéziratok pedig annyival nevezetesebbek, mivel, igen kevesek kivívia, csupa eredetiségek; és egynehány jó vastag.

Hazám, szép kinálni tanácsod, a' regiségek és pátzsújteményeknek Dresdában igazgatója, kinek az egyedi ibnik rajzaitul egy példányt küldtem, ekt irja, Dresdában 1834 Julius 1. küld válaszában, akor ezekről: Auf jeden Fall gehört Ihnen Ihre Reise nach Frankreich und England mit seinen wichtigen Ausbeuten zu Ihren literarischen Bestrebungen, so wie die Besuche der Bibliothek zu Paris, der Bibliothek Sainte Geneviève, der Bibliothek des Arsenals, der Bibliothek des Herrn Berney gehörenden und der des Herrn Rochette benannt genannten Sammlungen, so wie die Durchsuchung der Bibliothek zu Oxford, der Bibliothek zu Cambridge, der Bibliothek zu London, der Bibliothek des Herrn Douce, der Bibliothek des Herrn Grenville, der Bibliothek des Herrn Heber, der Bibliothek des Herrn Hibbert, der Bibliothek des Herrn Sykes, der Bibliothek des Herrn Thorpe, der Bibliothek des Herrn Wodhull, der Bibliothek des Herrn Wright, der Bibliothek des Herrn Wynn, der Bibliothek des Herrn Yates, der Bibliothek des Herrn Young, der Bibliothek des Herrn Zouch, der Bibliothek des Herrn Zouch, der Bibliothek des Herrn Zouch

gyptem anderer Art gewesen zu seyn, als bei den in der Normandie gefundenen und so lernen wir auf einmal technische Verfahren kennen, die wie es scheint, wohl der Nachahmung werth wären, bis jetzt indessen gar nicht geahnet wurden."

Ezt azért irom ide, hogy ha Rochette munkája magyar országba még nem érkezett volna meg (mit nekem mint a' dologban járatlannak és már szinte esztendő óta majd minden hazai tudományi hír nélkül maradtnak, tahán szabad vétek nélkül nem tudnom), az a' tudományban gyönyörkedő 's fáradozó tudós hazafiak, az egyedi ibriket a' tekintetből is vizsgálóba vegyék, 's az ujabban felfedezett ars tractearia bővebb magyarázatában 's ismértetése diszőségében részesülhessenek.

Ki egyébaránt a' Tekintetes Társaság legyeibe ajánlott, teljes tisztelettel maradtam

A' Tekintetes Társaságnak

Berlin 1834 Julius 20.

alázatos szolgája
Petrovics Fridrik

2 Γ

vadd ℓ Cly. vé 1835 dan

Horvát' Atlan
kára maradt kéziratai.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. ARADEMIA-UTCA 2.

№ 8. Lecicon poeticum criticum. Többnyire mythologiai nevek' magyarázata 's bibliai idézetek kijavítása.

11. 12. Az erdélyi magyar társaságos illedelmi jegyzetek.

14. Magyar nyelv' böcsészete rendszerbefoglalva.

17. Universale Lexicon. Tartalma mind a' közhasználatu szavaknak' tára, akárhonnan szedve, rendszer nélkül 's inkább magyarázatra, használatra való.

19. Mik azok az a' nú Mellékvedek?

22. Jelentő' könyv. (Ki van adva.)

23. Példa beszédek. (A' nagyközönségnél használatosak.)

24. Vannak-e dialectusok a' magyar nyelvben?

25. Az élet' javai. Alsóvármegyéken elterjedt, némelly czikkei olvasandók.

26. Seneca (Kleinmann) Szemere' fordításában. III Jelenés, prosában.

31. Sybilla, magyar Sibilla.

32. A' magyar szótár' készítéséről. Rövid, nem kimerítő.

33. A' magyar helyesírás megállapítása.

34 Magyar Atrium' ajánlása a' Nádorhoz; előszó az olvasóhoz.

35 Horatii Tomus II. Versben kiadatásáról, Hunyady Szemere' fordításában.

43. A' Ts, cs, sül. Értekezés.

— Ó és új czikkek.

Ezen kéziratok közül kiadható egy sincs, a' levéltár számára használás végett megtekintetnek: 23, 's az ó- és új czikkek, a' 35 számúakkal

Vörösmarty k.

9/1835.

Fluorouril

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA
V. AKADÉMIA-UTCA 2

Tekintetes Társaság!

Frankfurtból e' f. e. September 20kán küldt utolsó jelentésemben szerencsém volt a' Tek. Társaság figyelmét a' cassali' könyvtárban örökledett némi érdekes kéziratokra fordítani, 's azoknak leirását ajánlani. Mire nézve mi történt, nem tudom, mint hogy sem a' Tek. Társaságtul, sem Cassából hozzám semmi utasítás nem érkezik. Frankfurtba mingyárt irtam az ottani Starhoff Co. dex iránt, mellyről vagyis vagyon megtudni, vallyon XII. Gyárodi e igaz'e, minek a' Catalogus mondja, vagy sem? Mert ha csakugyan ott találtatnak, nem kétlem, a' Tek. Társaság is úgy vélekedik, hogy másás tsistért vétetni kellene, még pedig olly rendet és gondosat, millyen emberi igyekezettul kitelhetik. Mihelyt a' tudósítást Frankfurtbul megkapom, azonnal közleni fogom.

Darmstadtban a' nagyherczegnek van ugyan szép könyvtára, meglehetős számu kéziratal: hanem ezek mind vagy görög és római, vagy scholasticus, vagy német 's különösen keresni, legiszkább darmstadti dolgokat illető. Hasznok történetekre nézve, a' mennyire 4 n. a' meglevő lajstromok és a' tárnok utasitásából tudni lehet, semmi sem találtatik: ha pedig valahol, a' még tökéletesen meg nem vizsgált ebenőltsben valami volna, egyedül ujabb kora és közönséget tekintve, mivel az egész könyvtár nem régi, és nagyobbára az utolsó megholt Dogault nagyherczeg által szerezteteti.

A' Heidelbergi főiskola könyvtárát sokkal igyekezetlenebb szerencse érte, semhogy nagy kincset és böségett mutathatna. Régi kéziratit Maximilián bajor herczeg 1622ben predatképen elfoglalván, nagyobb részént Romába a' pápának ajándékul küldé, hol a' Vaticanában Bibliotheca palatina nevezet alatt őriztetnek. Mi később ujra egybegyüjtetett, az 1693ban azon dísztelen pusztitásban, mellyel a' francziai sereg, XIV. Lajos parancsára, az egész Pfalzban dühöngtedék, Heidelberg várával és városával együtt siralmasan elégett. Hanem Róma 1815 és 1816ban

az akkori békeszerző fejedelmek, s nevezetesen Urunk ő
felsége, s a' porosz király közbenjártával, 890 kötet kéz-
iratot a' palatinatusi Heidelbergnek visszaadni igazságos
vala. Ezekre kivül a' Jótstokia bir még nehány száz kötet
kéziratot, mellyet főképen ujabb időben némelly eltörölt
monostorbul kapott. Magyar országot illető mindazáltal
csak három vagyon: mi és milliyen? ide csatolt lajstrom-
bul kitetszhetni.

Stuttgartban vagyon két királyi könyvtár: egy közön-
séges, egy magánnak. Ezt a' megboldogult, de főképen mos-
toni király, még koronaörökös korában kezdé gyüjteni, tudo-
vágyának kielégitésére, s talán az idők viszontagsága
utálta kedvetlen óráinak megvigasztalására. Most is kö-
lcsön tartja s a' tudomány iránti hajlandóságához képest
folyvást gyarapitja, használatát nagylelküleg akár kinek,
különös kivalem utján, mindenkor engedvén. A' közönsé-
ges könyvtár nagyobb is, régibb is, mint a' melly a' fejedel-
kivegyekből származik, és I. Ulrik király által tete-
mesen meggazdagitatott. Számos kéziratai közt találkozik (a'
mellyek darab, mellyek magyar határokra nézve valóban érdekes.
Főképen pedig) egy kötet, mellyben III. és IV. Incze, IX. Gergely, V. Mik-
lós papoknak, magyar országot illető és Balutius által ki-
adott, levelei foglaltatnak magukban; s mellyet Caramp. Kardinál
Kollár Adámnak ajándékba küldött volt. Mint történe-
tek, hogy ezen kötet, elkerülvén Kollárnak többi gyüjte-
ményétül, a' Stuttgarti királyi könyvtárba került, nem
tudatik, mert irásban semmi nyoma nincsen: Borítéká-
lötül és hátulsó oldalára még most is megvan, arany nyo-
másban, Kollárnak ezen monogrammája FK. Foglalatjául,
mennyire időm engedé, bővebben följegyzém, minden darabnak
kezdetét és végét kiirván, a' végre, hogy szükség valtával
a' Dek. Társaság annyival könnyebben megegyezhessék, s
ezen tudósitnak, kik Kollár munkáiban gyönyörködnek,
lássák, honnan vehessé' ezen okleveleket, mellyekhez jól-
hoz, s mellyek az eddig ismert hagyományában nem ta-
lálvatnak. Hogy pedig a' Dek. Társaság ezen kötetet
leiratni fogja, oly természetesnek hiszem, hogy ez iránt
különös ajánlást kinyilatkoztatni nem is kötelezkodom.
Mire nézve vagy velem méltóztassék parancsolni, vagy

vagy egyenesen a' Stuttgarti királyi főkönyvtárnokot megkérni;
megtartván egyébaránt a' kötött könyvtári utat. A' főtár-
nok ezt a' cimlapkönyvecskébe igy irta magát be: „Oberbiblio-
thekar und Oberstadienrath Mohler."

Karlsruhe bir szép nagyberzegi udvari nyilvánost
könyvtárt. Udvarinak azért nevezték, mert eleitül fogva
a' fejedelmek által kereszteltetett és tartatott, és most is a' nagy-
herzeg költségén tartatik: nyilvánosnak pedig azért,
mivel használhatása közönségesnek. Alappját a' baden-dur-
lachi markgrófok vetették meg, a' baden-badeni ág kihalta
után pedig, ennek gyüjteménye is amahoz csatoltatók. Ezen
baden-badeni ághot tartották ama' hajos markgróf is, ki a'
XVII. századnak utolján, magyar országban, mint császári főtiszt,
a' törökök ellen harcolott. Ezek kiforkadnak legtöbb mind ezen
kézirományokat, mellyek, magyar országot illetők, a' karlsruhei
könyvtárban őriztetnek, s mellyeknek történetes lajstromát
én ekkor kiirtam. Legérdekesebb közülök mindjárt az első,
az Annalium Gemma, auctore Hagen Aga, mellyet a' kiros hja-
piri Bodának magyar országban viselt dolgait bövön elbeszélő.
azután pedig a' 46 szám alatti. De prima expeditione Attilae
regis Hunnorum in Galliam. Ennek Hammer József alkalma
sint használta; emlék már nyomtatásban is megvagyon min-
által. kivált a' Gemma, még is megérdemlené a' kiadást,
mire mást is illendőcz lehetne méltatni.

A' strassburgi egyetem könyvtárnokától hallám, hogy
nem sokkal azelőtt valaki ottan magyar kézirományokat kere-
sett, de csupán csak magyar nyelven irottakat; és hogy semmit
nem kapott. Neveit akkoriban a' tárnok nem emlékezhette.
Részemről nagyon örültek tapasztalni, hogy mások hazánkfia
id ugyan akkoriban gyönyörködnek, mellyek nekem mindennapi
kedves foglalatosságul szolgálnak. Szerettem volna megkér-
vérteni, nem akadhatnék-e vagy egy jó és érdekes kéziratra,
mellyben nota nem épen magyar ajka irótul származván, ma-
gyar ohajtásban ismertetni s birtokában lenni, még is meg-
érdemlené? De a' szerencse nem akarta. Épen akkor épi-
tének a' könyvtárnak uj lakot, s akkor vagy fel voltak hal-
mozva egy szobában, hogy mi a' polczokon maradt is, a'
földön terült meddig, hozzá férni nem lehete. Jung tanító
és könyvtárnok ur, kinek udvariságával máltán dicsekedhetem,
emlékkönyvembe ezt irta: Zum Andenken and den Baa

Der Bibliothekgebäuden in Strassburg, der leider jene Mittheilung unmöglich machte, sajnosan ezrészrűl is, kívánságomnak elegett nem tehetni. Tiszteltti szolgálatra ellenben a Tek. Társaság iránt magát önkényt és olly módon ajánlá, hogy nem csak mi a bibliothekának ujonti föállitása és rendbeszedése közben kezébe akadhatna, számunkra följegyezni, hanem a városi levéltárt is megvizsgálni szíves lesz, nem találhatnának-e benne magyar országot érdeklő levelezéseket. Sőt neki a városi levéltárhoz, több ismerőssége vala, miáltal a könyvtárhoz. Mert a város, hajdani birodalmi szabadságában, a világ politikájában nagyobb részt vett, s külföldön, nevezetesen a bécsi udvarnál ügyviselőket tartott, kiknek tudósításaik akkor annyival böszebbek és számosabbak voltak, mivel a hirlapok helyét pótolták. Egyébaránt Jung ur által mindenesetre birtokba ismeretet nyerhetünk a Strassburgi könyvtárrul, miért Hänel különben is kijönő könyvében találhatni.

Strassburgtol a Rajna mentében egész Hágáig nem láttam könyvtárt, mellyben határok dolgait illető valami irományokat őriznének. Hágában sincsen a királyi könyvtárban, hanem a levéltárban, s ott számosak. Ezen levéltár nem csak igen gazdag, különösen a kilenctársaság idejére nézve, hanem példás rendtartása mellett, használhatósága is könnyen megnyerhető. Én egy hétig minden nap két, három órát töltök benne, mind Van Jong levéltárnok, mind Van Lennep Segéd urak által szívesen segítetvén. A kutatás az irások szörnyű tömegében nehéz, s nem nézve, a holland nyelv miatt, még annyival nehezebb volt. Mit leltem, lejegyzenét közlöm. Leirni semmit sem tudtam, mert erre a minisztertől különös engedelem kell, mellyet én megvárni, vagy velem élni, rá nem érkeztem volna. Egyébaránt, ha a Tek. Társaságnak akar most, akar idővel, a Haggi királyi levéltárbul valamit kivárnia történnék; az iránt csupán a Levéltárnokhoz kellene értekezzie.

Most Párisban a királyi kézirattyüjteményben dolgozom minden nap négy öt óráig. Az egynehányat Leggyverhézi könyvtárt már megvizsgáltam, s hozzám hasonló illető darabra csupán egyre akadtam, mely más egy kivonatja tudósításának a királyhoz német, magyar és erdély országokrul, 1621 esztendőben, s a királyi könyvtárban sincsen kétszer is megvan, eredetiben pedig az ország levéltárában. A királyi kézirattyüjtemény nyujtant: 70,000 kötet. Használhatása köny-

nyen lehet. Ehhez képest minden más illyenü gyüjtemény, mellyet eddig láttam, parányiva enyészik el. Eddigelé sehelyen találtam embert, ki velem egy czéllul dolgozott volna a könyvtárokban. Ki dolgozott, magának és egészen külön rögre munkálódék. Mit pedig az ország parancsán, a miniszter rendelése, a kéri örmök felügyelése alatt, egy magyar ember foglalatoskodik, franczia ország mindennemü történeteit illető kézirott munkát, okleveket, elvált darabot, egyes levelet lejegyezni, stoffájokba szedni, stoffájokként, s tartalmára és idejére nézve egy megbatározni, hogy ezen extractusok által a tabulák és adatok összeszedése lehetőségek könnyüljenek, s mind a lejegyzemek mind az illető irományok kinyomtathassanak. Hasonló vizsgálat gyakorlatik valamennyi gyüjteményben vagy levéltárban egész franczia országban. Különösen az ország, 1805ki budgetében, 120,000 frankot rendelt ki. Talleyrand úr miniszter, a' f. e. November 27kén költ jelentésében a királyhoz történelmünket tudósítást ada, mellyből a vállalatnak mind roppant terve, mind tekintetes haszna világosan kitetszik.

Mi az ón esetleg munkálódásomat illeti, a' tapasztalás bizonyos tervre vezetni engemet, mellynek szerencsés voltáról naprul napra jobban győződöm meg. Tudni illik azon végre, hogy a' királyi gyüjteményben levő dolgok nagyobb része a' levéltárokban örökletett irományoknak másai, legjobbnak gondolom, ezek közül most mindjárt vagy semmit, vagy igen keveset leiratni; ellenben valamennyit közönséges feljegyezni, hogy minekutána az ország és (ha engedelmet nyerhetek) a' külső miniszterium levéltárait is megvizsgáltam, akkor alapos választ adhassak, s mit a levéltárokban eredetiről nem másoltathatnék, annak mását a' királyi könyvtár kéziratival vétethessem. Ezen tervem annyival inkább ajánlkozik, mivel igen könnyen kivihető. Mert itt Párisban ügyes iró annyi van, a' menyi kell. Harem ha egyszerre nagyobb költséget tenni, a' Tek. Társaság szükségének vagy helyesnek nem találná. Én magán, mit tehetek, megteszem: csak hogy kutathassak, összeszedhessem; jegyezni, vizsgálni, válogatni magában is annyi időt és munkát emészt meg, hogy másolatot készíthet nem igen terhes nemenységem vagyon. Mire nézve a' Tek.

Társaságtul ujabb utasitást várok; addig pedig minden nagyobb irutást annyival is inkáb halasztok el, mivel ez Párisban meglehetősen költséges. Ellenben ha a Tek. Társaság részére öt hat embervel irathatnék, legalább a' legnevezetesb darabokat megkaphatnék, s elutazásom után is könnyebben boldogulnánk.

Ki is magamat a' Tek. Társaság szivességebe ajánlván, megkülönböztetett tisztelettel maradok

A' Tekintetes Társaságnak

alázatos szolgája
Petrovics Fridrik
[illegible]

P.S. A' Karlsruhei könyvtárnok ezime: Molter Fridrik titk. Tanácsos, az udvari nyilvános könyvtárnak főtárnokja

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRI
V. AKADÉMIAI UTCA 2.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

Frankfurti [illegible] városa Könyvtár.

1., Hartirci Vita St. Stephani. Cod. Ms. membr. 4r Sec. XII.

1.2., Joannis Archiepiscopi Neapolitani Votum pro Sigismundo Hung. rege in Romanorum regem electo. Cæsis integer textus hic est.

„Ad laudem et gloriam Dei omnipotentis ac gloriosæ virginis „Dei genitricis Mariæ totius salutis reiq publicæ profectum „atq sacri Romani Imperii felicissimum augmentum, Ego Jo. „Archiepiscopus Neapolit. inclyti sacri Imperij p germaniæ „Archicancellarius primus inter Decanos cæteros principes el. „tos Romanor. et futurum Imperatorem Dñm æquanimi ppo. „situm Illustrissimum principem Dñum Sigismundum regem „Regem et Marchionem Brandenburgen. Ipsum in Regem „Romanor. futur. Cæsar. promotum In nomine Patris et fi. „lij et Spus sti. Datum Francfordiæ Anno Dñi MCCCCXV. die XX. mensis Julii. "

2., Descrittione della Transilvania fatta da Pietro Mario Bres. ciano Nuncio di quel Sereniss. Principe In fine, Di Alboquerque li 21. Genaro. Dáktori Signon idejébül a 19 fúcsbes negyedtetés. ség. Cod. Ms. chart. fol. — Ms. fol. 11. 40.

3., Sigismundi regis epistola ad reginam propriam rem exarata.

Heidelbergi főoskolai Könyvtára.

1., Heinrich von Mügeln hungarische Croniken fangt an Anno Dñi 1303. (Incip. Als die alten schyfter vnd die beschreyber der hystorien vnd der ding die begangen sindt beschriben haben als Ysephus vnd Yeronimus Orosius vnd Valerius also vil ist Heinrich von Mügeln auch kürtzlich beschreibet die hystorien der herren wie sie herkommen sind in lob den herzogen rudolffen dem vierden von österreich wann ich den namen seiner würdekeit in der gantzen cron reiner Gedychtes zu allen zeiten setzt durch recht vnd auch von schulden.

Hier lebt sich an die hungarisch Cronica von erst von wem die hungern bekomen sind. — Darin. Doch wellen etlich das der König Karls von hungern seyn sun dann König ungerlant eygentlich vnd hies yn do vngekrönet vnd kom wider mit den seynen gen hungern.) Cod. Ms. chart. fol. sec. XV. fol. scrip. 96. fol. Ms. V. 1

2., Warhafftige beschreibung vnd bericht der Türckischen Regierung, wie solches Anno 1594 sich verhalten etc. vnd weren

der

der Kayser Amurat Ungarn bekriegt habe, aus der welscher Ja
das Teutsch transferirt. Durch einen fürnehmen Herrn der viel
Jahr in der Türkey gewesen. Cod. Mss. chart. fol. saec. 16. foll. scrip.
27. / Mss. Cxxxii. / Az matogatja, hogy ha Murad báron fo-
rebelben nem peteregere, egyment gyávaság bajasag és fakas-
zágbar, birodgvan a' leghatalmasb fejedelen lehetne.

9, Ungarische Chronik von J. 679 bis zum König Mat-
thias Corvinus. (Readdeh.) „Von den Anfang der Thury bd
des der Hungern auf Scitia. Dornach yn der Jaar als man
schreyb nach christi geburth dreyhundert vnd dreyvndsybentzig
Jar pey den tagen des Kayserr Valentis vnd Damasy des Er-
sten pabsts der Christenlichen Kyrchen yn den letsten alter der
welt &c. Es nem egyébb mint Thuroczi János Krónikájának
fordittása, még pedig pontt sora az egortai is bizonn kis a-
dósok pereak. eron tsúfolódzzal, hogy vége felé, ezen szavak
vannak „victoriosam quidem hanc hostium, at secundam Attilae
reddidere fata“ ezek olvastatnak: „Wan das gelig hatt
diesen verfelte Mathian vberwindet gemacht, vnd sygkafft, da-
rvmb ers lob vnd ein segnes vberwindig, sykd dyse verfelte ge-
tyddt vnd gemacht worde.
Corde nova redijt luxuria ranina gijondan
Tempora, que fuerat Attila victoria regis. X der kirzy ydeb
rendeu ☐ vn dewtsch ysst das also vyl gesprochn. Mit Newen
gelingk ysst wydrvm kommen dy grosest vberwyndung Dy do ge-
west ysst czv der gezeyttn des Kewnigs Attile. Vajrodik nint
a' bronz kiadás: „Vnd yn posuderhaylt dy seydtschafft dy
der Kweny pewegot hatt wyder den Romeschen kayssers vol-
kumlichet czv orebern. Deo Gratias ast Maria vyrginis Helly
stolsó három pó sor a' bronz, sor az egortai kiadásban nem
találtatik. Legvégén predig még ezen versek, melyeknek ismé-
retes szerzöje, állanak:

Mathias hic iacet ac sub mole sepultus
Fortatus veres asstrea victa nefas
Terror erat mundo natus ne cesar vterque
Mors tantum potuit sola vocare viri.

Ezen versetek, mint a' betük alakjából kitetszik, vagy ne-
gyen ezen irók, ki a' többit másolta, vagy egészen
más valaki, késobben vagy sztottá oda.

×) Ezen két sor (×) nyomtatásból jelent mint sok sorok perisk( )
pererthetis sola.

Stuttgarti Királyi nyilvános Könyvtárban.

X. 1, Copia literarum Friderici V. electoris palatini electi

regis

regis Bohemiae ad Gabrielem Bethlen electum Hungariae regem.
Cracop. Ut celeres post victoria nuncii, ita non dubitamus eam
a Serenitate Vestra perlatam esse &c. Decet. et de rostro
erga se studio et benevolentia pollicentur sibi omnia. Datum
in nostra arce Glacensi ad fines Bohemiae 16 Novemb. 1620.

X 2, Copia literarum eiusdem Friderici V. ad Simonem Pechy
Cancellarium regni Hungariae, nomine Gabrielis Bethlen / Cracop.
Gratias et benevolentiam nostram Magnae Dni Vestrae profi-
cuas &c. Decet. et nostras etiam rationes ad illa eo libentius ac-
commodare nobis liceat. Dedi volent Myea Dno Vestra. Ex arce
nostra Glacensi ad fines Bohemiae et Silesiae 15 Novemb. 1620.
Arabice Mss. Victor. fol. nro 62.

X 3, Tragedia verberationis, inter Dominum Joannem Pethen
et Melchiorem Roblen, Thespiana, agitata, in comitiis et coronatione
Sae Cae Mathiae in regem Hungariae, Posonii 1560. Cracop. Per-
suasum mihi Joannes Pethen, te tanta experientia virum &c.
Decet. Atque ne dubitare possis, quin te libere a me missa sint,
rogavi ipsum praeceptorem scripturae tuae, et eam mihi asseruit, nom-
dum confirmavit. Datum Mediolani 30. Januarii A. D. 1580.
Ego Melchior Roblen Pereira scripsi literas subscripsi, et meo
sigillo munivi. Roblen el bepecsétlvén a' kisérletet Pethénhez
irodalma kivja ezután le folyta alatt. Conf. Jordanffi lib. 31. pag.
826. Foll. script. 8. in fol. — Mss. historic. fol. nro 41.

4, Hat vorfahr folgendes wunder europäi neuerlich hinter-
lassen in hinterlassung altväterlich abschrifft, Maria Pereiri Roblen
Dirae perint, pianctus eius Kisfaludi, olly módon, hogy a' perlett
fejek is kezek nellett az öltözet' szines selyem anyaggal, a' kivá-
gott képpen, Kepenkint. Kivált az olvasók kötetben, ott
imitt arott a' többiben is, sok nagyar, versek is asszonyi öltözet
találtatik. Negy érdekli es hiszem a' fatekspeche öltözet teke-
tében. Mss. historic. fol. 87 roll. 6.—

5, Andreas Josua Olsheimer, Bürger, Barbierer und Wundarzt
in Tübingen, Reisebeschreibung, wieder Reysen durch Europa, Af-
ja Afrika und Amerika, so er innerhalb 15 Jahren verricht
hat. — Az elsö fejezetben, két levelen, egen rovásos irásmódot
irjak, nellyet magyar orszagba 1596. és 1597ben tartt. — Mss. histor.
116

6, Discursus von der jetzigen Kriegs und Rebellion we-
sen in Ungern, durch Herrn Zacharian Geitzkofler Ritter &
verfasst und dem Kays. Matt. den 5ten Juny Anno 1605. praesen-
tirt. Incip. In Betrachtschlagung des gegenwärtigen zustan-
des in des Cron Hungarn &c. Decet. Denen ist ja geschicklich-
keit, Verstand und erfahrenheit gern, aber in treu und Eyffer nicht

Landau

*) 1, 2, 3 mennek

reader Herren zu cediren und weicher will. — Jeggack i catalogus bar. Dieser Gentzkhofer war Reichspfennigmeister und ein aus den Hofe Rudolphs II. beigelthender Rath. MSS. hist. 219 fol. scriptor 8.

1. Collecta epistolarum Innocentii III. Innocentii IV. et Nicolai IV. regnum Hungariae potissimum spectantium, Francisco Kollário a cardinale Garampi dono datae. Praemissa est epistola autographe Garampi ad Kollárium.

V. Cl. Kollario Josephus Co. Garampius S. P. D.

Quae per Ill. D. Baronem Sierakowskium apographa Fol. manuscripta Bybla, quod in Caesarea Bibl. Dresdensi, quae proxime singulari in me humanitate exhibita curaste, recuperim, gratulande mittere tibi e gravor. Inscriptum litteris Innocentii III. quae in editis a Baluzio deliderantur, quibus equidem illustrandis patriae historiae tuae patriae scil. Hungariae posse illustrari. Si quid alia mihi in posterum occurrat, quibus studia tua cumprimis sentio, non decori quin et meae in te voluntatis magis apte sit declarare, neque tibi addictissimum esse recipsa probe; quippe declarare, neque tibi addictissimum esse recipsa probe; Vale V. Cl. neque ut soles amare perge. Datae Francofurti idib. april. 1764.

Haec exscripsit epistola autographa Francisci Joachimi a Fraenicium Kollárium.

Monsieur.

Lorsque Mr. L'Abbé, et Chanoine de Jamagne m'a remis la ci jointe pour vous, il ne fesoit de la gardes jusques a vôtre avis, maintenant que j'ai reçu la gracieuse feuille, dont vous m'avez honoré sans en avoir la date, je vous l'envoie par la poste de Vienne, et je vous prie, Monsieur, de ne manquer pas de me donner avis, si elle vous est parvenue, pour ma tranquillité, et pour celle de Mr. de Jamagne, dont je me porte pas, en attendant j'ai l'honneur d'être avec une parfaite estime Monsieur votre très-humble et très-obeissant serv. François Joseph. Marie le 22. 8bre 1763.

Sequuntur ista epistolae pontificum:

1. Innocentii III. epistola ad Hungarorum Regem. Quia ad vindictam Malfactorum et laudem Bonorum naturaliter ensis gladius et terrenum a Domino accepit potestatem &c. &c. ne prava Canonicos sacrilegos hos carnales spiritualis societatis occultos, si manifesto facinori deferas obviare. Datae Laterani 6. Idus Octobris pontif. nostri Anno 9. — Ex reg. anni 9. ep. 2.

2. Idem — Venerabilibus Fratribus Archiepiscopis et Epis.

copis

copis in Regno Hungariae &c. Inscp. Significavit nobis charissimus in Christo filius noster H. Rex Hungarorum &c. Devic. Nec nos ei possemus aequanimiter sustinere. Datum Laterani 6. Idus Novemb. pontif. nostri anno 6. — Ex regesto anni 6. ep. 102.

3. Idem H. Regi Hungariae Inscp. Regiae magnitudinis litteras hilari vultu et alacri mente accepimus etc. Devic. promptae erga voluntate paratis consiliis et auxiliis imperitare. Dat. Laterani 6. Idus Novembr. pontif. nostri an. 6. — Ex reg. an. 6. ep. 103.

4. Idem Illustri Regi Hungariae. Inscp. Ad audientiam nostram delecto filio nobili viro H. Duce fratre tuo intimante etc. Devic. et nos liberalitatem tuam debeamus merito commendare. Dat. Anagniae Nonis Novembr. pontif. nostri an. 6. — Ex reg. an. 6. ep. 155.

5. Idem H. Ducis. Inscp. Solet annuere Sedes Apostolica etc. Devic. Indignationem Onipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Anagniae Nonis Novembr. ut prius. — Ex reg. an. 6. ep. 156.

6. Idem Eidem. Inscp. Cum inter tua praeclara juvenilia — nobilia tua primitias voveris Jesu Christo etc. Devic. ut prius. Datum ut prius. Ex reg. an. 6. ep. 157.

7. Idem Nobili Viro Magnoppan Servie. Inscp. Mediator Dei et hominum Deus homo Jesus Christus etc. Devic. nobilitatem tuam et profectum tuum debeamus officiositate aspirare. Dat. Laterani Kl. Kal. April. pontif. nostri an. 6. — Ex reg. an. 6. ep. 84.

8. Idem Colocensi Archiepiscopo. Inscp. Mediator Dei et hominum etc. Devic. Nec ipsi dilectum filium Petrum latorem praesentium reverentiam exhibere. Dat. Laterani, ut prius. — Ex reg. an. 6. ep. 85.

9. Idem Archiepiscopis et Episcopis per Hungariam. Inscp. Ecce carissimus in Christo filius noster H. Hungariae Rex illustris assumpta Crucis Christum Jesum proponit etc. Devic. quod sedes apostolica pro ipso Regni statu et illius fidelitate gubernare. Dat. Laterani 3 Kalend. Martii pontif. nostri an. 6. — Ex reg. an. 6. ep. 4.

10. Idem Regi Hungariae. Inscp. Cum personam tuam — — — specialis dilectionis praerogativa in Domino amplexemur etc. Devic. consiliis et auxiliis tuis pronpta semper voluntate paratis. Dat. Laterani 2. Kall. Martii pontif. nostri an. 6. — Ex reg. an. 6. ep. 8.

11. Idem H. Regi Hungariae. Inscp. Regalis magnificentia angelorum per clara Lateris supplicavit etc. Devic. indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Laterani 2. kal. Martii pontif. nostri an. 6. — Ex reg. an. 6. ep. 7.

12. Idem Archiepiscopo Strigoniensi. Inscp. Ex his petitionum desideriis dignum est Nos facilem praebere etc. Devic. indignationem Omnipotentis

Omnipotentis Dei — eiusdemque pont. papa II. f. Datum Pruxste 2. Nonas Maii, pont. nost. an. 8 — Da reg. an. 8. ep. 55.

10. Idem eidem. Incip. Cum olim Carissimus in Christo filius noster Ch. Rex Ungarorum etc. Dexis indignationem etc. f. ut supra 11. f. Dat. Pruxste 2. Non. Maii, pont. nost. an. 8 — Da reg. an. 8. ep. 56.

14. Idem Episcopo Zagrabiensi. Incip. Licet multotiens ab illo crimine detestabile contra te nobis proposito etc. Dexis. et non. laces apparuerit, qui se fingebat in fraude veracem. Dat. Anagnie 7 Idus Januar. pont. nost. an. 8 — Da reg. an. 8. ep. 196.

15. Idem Regi Ungarie. Incip. Filium genitum et acceptum, etsi re. rentibus tuam in Domino confirmamus etc. Dexis. magnificentiam tuam propter hoc libenter progenuisse confidere. Dat. Rome ap. S. Petrum 4. Non. Octobr. pont. nost. an. 7 — Da reg. an. 7. ep. 107.

16. Idem Archiepiscopis et Episcopis, Abbatibus et aliis Ecclesiarum prelatis et ordinibus tam Latinis quam Latcis in Regno Ungarie. Incip. Volens Apostolica Sedes filios suos per varia mundi spatia dispersos in unum, ceu gallina sub alis pullos suos congregare etc. Dexis. quanto a vobis promptior fuerit erga nos devotio. Dat. ut supra 13. f. — Da reg. an. 7. ep. 10.

17. Idem Archiepiscopis et Episcopis, Abbatibus et aliis Ecclesiarum Prelatis et hominibus Clero et Sorte Provinciis. Incip. Volens Apostolica Sedes filios suos etc. Dexis. et Zacheum auctore Domino inviolabiliter observari. Dat. ut supra 13. f — Da reg. an. 7. ep. 14.

18. Idem Episcopo Wesprimiensi et Abbati de Sclis Westfrimien. sis Diocesum. Incip. Significavit Nobis Carissimus in Christo filius noster Rex Ungarorum etc. Dexis. Interim de correctionem commissis predictis operam efficacem. Dat. Laterani 16. kal. Maii, pont. nost. an. 7 — Da reg. an. 7. ep. 17.

19. Idem Archiepiscopo Strigoniensi. Incip. Supplicavit Nobis Carissimus in Christo filius noster. Rex Vngarorum Illustris, ut quia in quodam Castro suo Posoniensi etc. Dexis. ac corpus Beati Martyris, qui in Ilda Ecclesia requiescit, debita veneratione fran. datur. Dat. Laterani 8. kal. Maii, pont. nost. an. 7 — Da reg. an. 7. ep. 56.

20. Idem eidem. Incip. Supplicavit nobis Carissimus in Christo fi. lius noster. Rex Vngarorum Illustris, ut quia transire propositum ei Jerosolymam Terram sanctam etc. Dexis. speciali progenitorum suorum cum hanc Ubate ac devotione debita expedierit. Dat. ut supra 19. f. — Da reg. an. 7. ep. 57.

21. Idem Regi Vngarorum. Incip. Cum vobis Regalis magnificentia res suas illeras suppliciter, ut cum Regales proponitis etc. Dexis. de his quas Strigoniensis Ecclesia asserentes esse petitis. Dat. ut supra 19. f — Da reg. an. 7. ep. 58.

22. Idem Capitulo Strigoniensi. Incip. Postulationem quam cele. brastis etc. Dexis. alias vobis personam idoneam providentes Cano. nice in Pastorem. Dat. Rome ap. S. Petrum 18 kal. Decemb. pont. nost. an. 7 — Da reg. an. 7. ep. 159.

N. Scripta

N. Scripta est de eadem re regi eodem verbotenus hoc edicto: „Do. remus vobis tam Celsitudini vestre quam fratribus nostris Episcopis ac ceteris, nec impedire permittetis, quominus Episcopi suprascripti suscepta apud vos nobilium libere prosequantur. Dat. ut supra f. 23. f.

23. Idem Regi Vngarie. Incip. Dilectus filius Nobilis Vir D. Ronaldus Comes Sancte Egidie de Vngaria etc. Dexis. Contradictores quorlibet auctoritate nostra, appellatione postposita, compescendo. Dat. Rome ap. S. Petrum 18. Kal. Octobr. pont. nost. an. 7. — Da reg. an. 7. ep. 128.

N. Scriptum est P. Spoletano Archiepiscopo in eadem forma, alia condictione.

24. Idem A. Illustri Regi Vngarie. Incip. Providendum est Re. gie Potestati, ut cuncti et relicti per terram pacem habeant se. cure transire etc. Dexis. nos cum fraudulentos theonis Januas astris illa. deferri. Dat. Rome ap. S. Petrum 6. Kal. Aug. pont. nost. an. 8. Da reg. an. 8. ep. 127.

25. Idem Andree Duci Gubernatori Regni Vngarie. Incip. Tam multa fuerunt et magna, tam grata etiam accepta petitio etc. Dexis. D. le. rosen et profecto tanta magis et magis intendere debeas. Dat. Rome ap. S. Petrum 6. Kal. Julii pont. nost. an. 8 — Da reg. an. 8. ep. 187.

26. Idem Andree Domino Vngarie. Incip. Novit ille, qui servi. tutis est conditor etc. Dexis. Te pro gratia cum honestate vestra potentiam tue deferentem honori. Dat. Rome ap. S. Petrum 8. Kal. Ju. lii, pont. nost. an. 8 — Da reg. an. 8. ep. 88.

27. Idem Capitulo Colocensi. Incip. Licet Archiepiscopum ves. trum etc. Dexis. ex testimonio decernimus concedendum. Dat. Rome ap. S. Petrum 2 Idus Octobr. pont. nost. an. 8 — Da reg. an. 8. ep. 140.

28. Idem Archiepiscopo Colocensi. Incip. Ea pro te tua nostris fuit auribus intimatum etc. Dexis. eam rationem fore iure priva. ri. Dat. Rome ap. S. Petrum 5. Non. Maii, pont. nost. an. 8. — Da reg. an. 8. ep. 46.

29. Idem Episcopo Canadiensi et Abbati de Stekelot / ricensi Ci. sterciensis Ordinis. Incip. Venerabilis frater noster C. Zagrabiensis ecclesie Episcopus suam nobis conquestione demonstravit etc. Dexis. ut mandatum Apostolicum eo exequamini fideliter ac prudenter. Dat. Ro. me ap. S. Petrum 12. Kal. Julii, pont. nost. an. 8 — Da reg. an. 8. ep. 98.

30. Idem Duci Andree Regni Vngarie Gubernatori. Incip. Post obitum inclite recordationis Ludovici Regis Vngarie etc. Dexis. dilatio, ne qua potuerunt non perdidisse cognoscit, sed subripuit. Dat. Rome ap. S. Petrum 7. Kal. Maii, pont. nost. an. 8 — Da reg. an. 8. ep. 36.

31. Idem eidem. Incip. ut prius f. 30. f. Dexis. quatenus inuata dispo. sitionem regis ipsius pecuniam illam facias erogari. Dat. ut supra f. 30. f. — Da reg. an. 8. ep. 37.

32. Idem eidem. Incip. ut prius. Dexis. ubi gratus et benignus inve. nis adesse. Dat. ut supra. Da reg. an. 8. ep. 38.

33. Idem eidem

32, Idem eiden et Nobilibus Viris universis Principibus et Regni constitutis. Incip. Post obitum inclite recordationis Andree Regis Vngarie Fratris tui, fide Duis, litteras tue devotionis etc. Datas. Sed ad ea fidelitas conservanda diligens studium expendatis et operam efficacem. Dat. et supra. Ex reg. an. 8. ep. 39.

34, Idem Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prepositis eccle. nisque Prelatis atque Principibus, Clero et universo populo Vngarie. Incip. Post obitum inclite recordationis Henrici Regis Vngarie Dilecte filii nobilis Vir Duis Andreas Fratris ejusdem litteras sue devotionis etc. Datas ex quis fovoritem contra eum agere attemptat. ret. Dat. et supra. — Ex reg. an. 8. ep. 40.

35, Idem Archiepiscopo Colocensi et Episcopo Waradiensi. Incip. Cum sit Regi tanquam precellenti, inde vestra sportet, defensa etc. Datas ne Cameren Ecclesiasticam appellationis postpositis compescatis. Dat. Rome ap. S. Petrum 3 Kal. Maii, pont. nostri an. 8. — Ex reg. an. 8. ep. 41.

36, Idem Suffraganeis Ecclesie Colocensis. Incip. Vt fidei in filiis celebrata constaret etc. Datas et gratiam a nobis obtinere possitis. Dat. Rome ap. S. Petrum 7 Kal. Maii, pont. nostri an. 8. — Ex reg. an. 8. ep. 42.

37, Idem Archiepiscopis, Episcopis et aliis Ecclesiarum Prelatis et Principibus per Vngariam constitutis. Incip. Cum patres et filios interpellatione iuris eadem persona fungantur etc. Datas ejusdem interpellationem iuris eadem persona fungantur etc. Datas ejusdem laborem renota compellant. Datum Ferentine 7 Idus Junii, pont. nostri an. 9. — Ex reg. an. 9. ep. 73.

38, Idem Archiepiscopo Strigoniensi et Episcopo Agriensi. Incip. Ex parte Dilecti filii Nobilis Viri . . . Comitis Palatini Vngarie nostro est Apostolatui intimatum etc. Datas de ceteris libere facultatem et licentiam. Dat. Ferentine 7 Idus Junii, pont. nostri an. 9. — Ex reg. an. 9. ep. 74. nro 2.

39, Idem Regi Vngarie. Incip. Cum illo fatemur, arte quam non est latina rectrix etc. Datas et hoc in posterum ad consequentiam non trahatis. Dat. Ferentine 7 Idus Junii, pont. nostri an. 9. — Ex reg. an. 9. ep. 74. nro 1.

40, Gregorius IX Archiepiscopo Strigoniensi. Incip. Gaudemus in Domino magnificam et munificam Salvatorem nostrum clementiam etc. Datas Legationis officium in eadem provincia committendo. Dat. Laterani 9 Kal. Mart. pont. nostri an. 14. 1230, 27 Februar. —

41, Nicolaus W. R. Regi Romanorum. Incip. Literas regias nostro nuper Apostolatui presentatas etc. Datas juges karitatem regnicolis reexhibeas. Dat. apud Urbem Veterem 3 Kal. Januar. pont. nostri an. 2. — Ex reg. an. 2. ep. 875.

42, Idem eiden. Incip. Literas regias etc. Datas eharius in Domino laudibus attollamus. Dat. ap. Urbem Veterem 2 Kal. Febr. pont. nostri an. 2. — Ex reg. an. 2. ep. 876.

40, Idem Alberto

42, Idem Alberto Duci Austrie. Incip. Carissimum in Christo filium nostrum R. Rex Romanorum etc. Datas in Domino laudibus commendemus. Datas ut supra. — Ex reg. an. 2. ep. 877.

44, Idem Joanni Episcopo Eboracensi. Incip. Datas probitatis indagatrix fidelium generatur etc. Datas per fidelem Nuntium nobis nitteas. Dat. ut supra. — Ex reg. an. 2. ep. 878. nro 2.

45, Idem eiden. Incip. Quantis ab olim periculis, quantisque discriminibus et incursibus Regnum Vngarie etc. Datas per fidelem nuntium nobis nitteas. Dat. ut supra. — Ex reg. an. 2. ep. 878. nro 1.

46, Idem Archiepiscopo Strigoniensi. Incip. Sollicitat laudabile tua sollicitudinis studium etc. Datas ut supra. Dat. ut supra. — Ex reg. an. 2. ep. 879.

47, Idem Archiepiscopo Colocensi. Incip. Occurrit nostris oculis non immerito admirandum etc. Datas ut supra. Dat. ut supra. Ex reg. an. 2. ep. 880.

48, Idem Joanni Episcopo Eboracensi. Incip. Licet universis ecclesiarum prelatis etc. Datas ut nobiscum laborare studeas commendem. Dat. ut supra. — Ex reg. an. 2. ep. 881.

49, Idem R. Duci Austrie. Incip. Confidimus fili dilecte, quod tu tanquam princeps catholicus etc. Datas ulterius in Domino laudibus attollamus. Dat. Rome ap. S. Petrum 10 Kal. Junii, pont. nostri an. 2. — Ex reg. an. 2. ep. 807.

50, Honorius III. Duci Austrie. Incip. Devotionem tuam in Domino commendamus etc. Datas et non etiam habeamus. Dat. Laterani 8 Kal. Martii, pont. nostri an. 8. — Ex reg. an. 8. ep. 298.

51, Idem eiden. Incip. Sic habere te credimus timorem Domini Dominici etc. Datas et exaltationis ejus augmentum semper intendere valeamus. Dat. Laterani 2. Idus Martii, pont. nostri an. 8. — Ex reg. an. 8. ep. 947.

52 Innocentius IV. Regi Vngarie. Incip. Cum pium accipiamus Dilecte in Christo filius Nobilis Vir Henricus Dux Austrie etc. Datas, vestre fidelitati tue celeri merito commendamus. Dat. Lugduni 3 Kal. Februar. pont. nostri an. 5. — Ex reg. an. 5. ep. 528.

53, Dalle Stanze del Vaticano 29 Giugno 1762. Lefarie trovato nell' Archivio Vaticano il Secondo de due Decreti D. Andreae II. Re di Vngheria etc. Következnek a' Két oklevelek, nellyeknek olyje és végzése ez:

a, In nomine Sancte Trinitatis et individue Vnitatis Andreas D. G. Vngarie etc. Rex in perpetuum. Cupientibus libertatem tam nobilium Regni nostri, quam etiam aliorum a Sancto Stephano institutam . . . . . Datum anno ab incar. Dni Millesimo ducentesimo trigesimo primo, anno vero regni nostri 29. — Ut ára mindjárt a' fenn feljegyzett a' titulus más oldalnak tartalmok után következik:

b, In nomine Sancte et Individue Trinitatis Andreas D. G. Vngar.

D. J. Vngarie etc. Rea in perpetuum. [illegible] Cum inuste prophetieum Davidici sermonis eloquium. . . . . Datum per manus Aule Regie Cancellarii et Agrien. Prepositi A. D. incarnationis Millesimo ducentesimo vicesimo secundo. Venerabili . . . . . venerabilibus. Regni nostri anno nonodecimo.

54, Gregorius IX. Archiepiscopo Strigoniensi. Inscp. Tue devotionis fervorem, quem circa Romanam Ecclesiam etc. Datum Laterani 4 kal. Martii, pont. nostr. an. 4.

55., Innocentius IV. L. Duci Austrie. Inscp. Si consideraremus, si expediret, guerrarum discrimina etc. Datum non potuit huiusmodi scribentia promulgari. Dat. Assisii 8 kal. Julii, pont. nostr. an. II. — Ex reg. an. II. ep. 3.

56, Reverendo in Christo Patri J. Dei gratia Sacrosancte Romane Ecclesie Sancte Portuensis R. eadem gratia Dalmatie, Croatie Dux et totius Regni Vngarie Liberator. Inscp. Cum ex pie recordationis Fratris nostri R. quondam Vngarie Regis etc. Datum. sanctati nostre non fabulate assertionis. Sine Date. — Ex reg. Jnn. anni III. ep. 226.

57. Innocentius III. Archiepiscopo Colocensi. Inscp. Ex parte tua nostris fuit auribus intimatum. etc. Datum. cum rebus ad se privatim. Dat. . . . 5. Non. Maii. — Ex reg. an. 6. ep. 66.

[illegible] Laid falsch 28. 12. a. J.

58, Clemens IV. Stephano Colocensi et Bachiensi Electo. Inscp. Colocensi et Bachiensi Ecclesiis, que auctoritate Apostolica fuit vite ac. Datum. ad prorsus ignis regnum introire. Dat. Viterbii 9. Idus Decemb. pont. nostr. an. 2. — Ex reg. an. 2. ep. 151.

59., Gregorius IX. Archiepiscopo Colocensi. Inscp. Cum inferat gehenna solvere nequeat vel ligare etc. Datum. recompensationem illi facies congruentem. Dat. Reate 13. kal. April. pont. nostr. an. 5. — Ex reg. an. 6. ep. 127.

60, Innocentius IV. Archiepiscopo Strigoniensi. Inscp. Inter cetera, que nobis in generali certamine patronis gratia specialis impenderat adhibende etc. Datum. in Domino laudibus non immerito commendamus. Dat. Laterani 6. kal. Martii, pont. nostr. an. XI. — Ex reg. an. 11 ep. 480. Cod. Mss. chart. fol. cum monogrammate Hol. Jterii [illegible] exteriori cum sigillo. — Mss. hist. fol. 26b.

8, Notitia quedam litteraria de Wolffangi Bethlen Historia Persecutionis Dacica.

a, Epistola dedicatoria Wolffg. Bethlen ad Principem Michaelem Apafy. Inscp. Postquam certo obsequentis Dei iudicio etc. Datum. Deus nunquam quamquam alii ac regulat ingenia. — Mint sprottaváltban.

b. Wolffgangi

b. Wolffgangi Bethlen prefatio ad lectorem. Inscp. Haber benevole lector, res Transylvanicas summatim descriptas etc. Datum. si quid quam quepiam terrenis rebus possit attingere. Vale. Mint agyontalálhatsz. –

c, Leopoldi Rott de Rottenfels, Judicii nostrani Assessoris et L. R. M. Civitatis Cremnicziensis Notarii epistola ad Gottlob Krauzium, Gymnasii Elisabethani Vratislaviensis professorem et bibliothecarium. Inscp. Solidam veri historici imaginem etc. J. Bethlen Farkas etsdeke és rezsetrégiről. J. Datum. ingens esse profecto constabit. Datum Cremnicii, die 6 Januarii 1799. quem futuris polyrimis Illustrissimi C. C. esse iubeat fausta Romam. &c. –

d, Gottlob Krauzii, Gymnasii Elisabethani Vratislaviensis professoris et bibliothecarii praefatio lectorem Wolffg. Bethlenii Historiarum exemplaribus, quae ipse possederat, praefixa, atque primae editionis fata exponens. Inscp. L. B. S. Inter memorabilia rei literariae tibi variisque curioso Lectori exhibenda etc. Datum. alius aliqua ratione inserviendam tibi. Vale. Scribebam Vratislaviae Idibus Novembr. Martii A. O. R. 1799.

e, Samuelis Szilágyi Epistola ad Sedwardaeum Bethlen quo eidem rediturum, qua curtum fuit, dedicationem aequi aequo edere meditatum, qua certum fuit, dedicationem aequi aequo Viennam ad Lectorem genuinos Bethleni partus ope. Inscp. Atque Vindobona recessit, via patrios penetibus Salutati, omnia impendia operam, et illa conquirendi, qua ad Historiam Wolffg. Bethlen illustrandam faciant bet. Datum. ne certe utroque nomine tibi devinctissimum reddes, qui ora omni veneratione cultu persevero etc. Dat. Cibinii 15. April. 1749.

f, De Bethleni opere historicum nata quedam Continuatio eiusdem operis, a Krauzio, Vindobonensi bibliopola, certis auctis variis comparata, adnexa et a Cl. Sedwardaeo diligenter exscripta. Inscp. C. M. Das Moetus Bethlenianum betreffend das zweyte Exemplar [illegible] Exemplarien etc. Datum. übrigens würde es ihn Dinste gut wohl, so wie es gegenwärtig ist, übergeben werden können.

g, De Bethleni opere notitia reperitur ad Excell. Bracken. Ellis Transylvaniae Gubernatorem Excell. Garampio Nuntio Apostolico primitus Inscp. Wolffangus de Bethlen ex antiquissima privilegia Hungarorum stirpe, dignitate comitum hodie adhuc florente, natus dicit etc. Datum. non tamen omne dubium tollitur de eo, quae posset occurrere, ex eius opere vel aliunde elucubrate exhiberi.

h, Ex Sareri, et videtur, Bibliotheca Mss. transilvanicorum et hungaricorum de Bethleni Opere excerpta. Inscp. Bethlen Wolfgangus, filius Laudati Francisci, et nepos Achatii et Socini, quibus patris, avorumque [illegible] act. Datum. a se nullam de rebus hungaricis inveniri scriptorem fuisse affirmat.

i, Excellentissimi Garampi, apost. sedis apud Vindobonenses Nuntii, de Bethleni opere relatorio Italice, exemplari pro Vindobonensi conscr.

brona conquerato, pretesta et spano Pontifici Pio P.P. VI. missum illo oblata. Inscr. Le notizie, che della Historia Parenico Davidea Wolfgango Comitis Bathlen ha inserito Gio. Davide Köhler etc. Desid. Ele accende abbe un gran disiino e nuovo lume. MS. hist. fol. 2 Bd. foll. scrip. 22.

9, La Corte, Entrata, Spese, Mantenimento delle Soldatesche delle Confini d'Ungheria, et le Salara delli Ministrii, Officiali e altri Servitori dell'Imperatore Leopoldo I. Re d'Ungheria etc. Cod. Ms. chart. fol. — Neveretes nachher kürzlich magyar ország? nak akkori pénz dolga, jövedelme, költsége, fizetése tárgyáról kiadatott. MS. hist. fol. [illegible] 922.

10, Vorstellung der ungarischen Magnaten an den Kaiser wie Teutsche übersetzt. Datum Pressburg. Elöterjesztés II. József császárhoz arra vonatkozólag, hogy a nagy. K. k. Tanács által 1784. August. 18kán 1547. sz. a. rendelkezett. MS. hist. fol. 454. foll. scrip. 5.

11, Der Stand von Königreich Hungarn. Valamelly kárhoztatásra és törlésre méltatnak tartatik, részszerint, de nem mentéjától kitetszik, a felvett dologkban jól gyakorlás szerző által. Első adatik magyar országnak praerogativái békeköttés korabeli állapotja. Cod. Ms. chart. 4to — MS. hist. 4to 61.

12, Litterae Statuum et Ordinum regni Hungariae ad Papam pro impetrando auxilio contra Turcas. Datae Posonii a. d. 12. Martii 1596. — MS. hist. 4to 101.

13, Nachrichten von den Bergwerken in Hungarn, wie Jetzund der Prinzessin Erzherzog Josephi im Jahr 1766. von Franz Rudolf von Ostek Cameralgrafen. Jo. Kis manu. — MS. hist. 4to 121.

14, Varia miscellanea historica Mscpta.

a, Epistolae Petri Perini et Francisci Nadasti Rebel. hist. Anno 1671.

b, Tabaki Hungaro Natus Lapide inscriptus loco statae erectae pro signo Crucis in Coenobio Orientis. Anno 1670.

c, Apostrophe parenetica ad Hungarios. — Typis vulgatae. — MS. histor. 4to.

15, Acta Dietae Hungaricae de anno 1764 et 1765. — Cod. Ms. chart. fol. — MS. inscr. fol. 104.

Karlsruhei nagyherczegi udvari Könyvtárban.

1, Annalium Jeanni authore Hafizae Aga Sigilli Custode Liber seu Cyprii Ahmed Bassae Secreta Victoriae Mehaed Duarte Moderni Turcarum Tyranni. In qua his diebus Ahmed Bassa in Hungaria et in Insula Creta contra Christ. gesta. Imperante Majestate Leopoldo Primo Romanorum Imperatore Et Turc: Arabice, Persice Jellonate in Latinum translata et diversis

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

et diversis notis et reminiscentiis illustrata a Joanne Baptista Podesta Imperatoriae Majestatis ac Linguae Orientalibus a Secretis. Anno Salutis reparatae 1680. 4to Cod. Ms. chart. fol. cum multis epistolarum copiis. foll. scrip. 82.

2, Temesvárischer Cassabrief, allen in dem Königreich Hungarn befindlichen Districten, und Comitaten mit Beilage eines jeden Qualität und Beschaffenheit. Cod. Ms. chart. fol. pagg. 84. — Mária Terézia idejéből. Alkalmasint egyszer az, milljen Gör. tingenben örizhetik.

X 3, Des Ragozerischen Armee Feld-Zug Anno 1691. unter dem Commando Ihro Durchlaucht Hochgedachten Printz Herrn Marggraffen Ludwig zu Baden, durch des Röm. Kayserl. Majestät bestellten General-Quartier-Meister Lieutenant Obristen Herrn Tobias von Heisslingen. Cod. Ms. chart. fol. multis cum tabulis geographicis nitidissime, foll. scrip. 91.

4, In Barchardi Collectaneis ad bellum trecennale spectantibus inest:

a, Epistola Gabrielis Bethlen ad Confoederatos Moravos. Dat. Segnaviae 4. Decemb. 1620.

b, Eiusdem epistola secunda copia

5, Venetorum Legatorum relationes de rebus europaeis sec. 16. voll. 7. in 4to. Inest:

a, Discorso intorno al differendo l'Ungaria dell'armi Turchesche fatto l'anno 1594. Vol. 2. fol. 341. — 375.

b, Discorso intorno alla dissensione di Hungaria dall'armi Turchesche, stante la divisione de Prencipi Christiani et elettione di un Capo Generale per quella Guerra l'anno 1595. Vol. 2. fol. 858. — 889.

c, Parere dato alla Maestà dell'Imperatore sopra il Governo della prospera guerra di Hungaria contra il Turco l'anno 1596. — Vol. 2. fol. 670. — 714.

X d, Consideratione sopra una Lega et impresa, che potrebbono fare i Prencipi Italiani contra il Turco in soccorso della Maestà Cesa et Prencipi Transilvani l'anno 1596. — Vol. 2. fol. 722. — 785.

X e, Lamè, Della Verità et congiuri de quali si dilettano le rubi di finistri concetti, che dell'Generale Armata del s. è pretesto il darne contro le sincere operationi del Baron de Lapotero nella negotiatione col Transilvano. Cod. Ms. chart. fol.

7, Confirmatio et affirmatio Dominae Erdödi, qua ad gratiosam denunciationem Excelsae Camerae Aulicae ea se subscripturam in Gaam locorum pervenit est, anno 1701. „Actum in facie Curiae Posoniensis Hungaricae Gerold de

Cej m. f. / L. S. J^n. Cod. Mst. chart. fol.

8, Della Guerra ed Affetti Ungarici. Cod. Mst. chart. 4° pl. fig. fekth. Vj. exaratus.

9. Recreationes literariae quotidianae, sive Compendium Rerum ad Hungariam geographico-historico-politicam spectantium, ex optimis Auctoribus hodiernis. Dedicatio „Montecuculo Austriaco Schenaueensi, Guastallensi et Novolariensi principibus, Imperatoribus, patronis, Mecoenatibus, Exercitus Caesarei et Provinciarum progenitori." — Cod. Mst. chart. 4°. fol. scriptus. 40. pl. latinis seculi 17. 18.

10, a) Abschrift des von Herrn Jacoben Barbiano Grafften von Belgioso der Kon. Kay. Majt. überschickten Relation, Alles betreffen, so sich mit der Stockholmischen Rebellion verlossen. Anno 1604.

b) Relation von der schandtlichen, verrätherischen that, so die Ungerische etliche Bürger mit übergebung der Statt Caschaw gerübet. A^o 1604. Von Lasota Lobschinskey. Vájda Retu Liblaw den 29. Novembr. A^o 1604.

c) Relatio historica, darinnen beschrieben wirdt, was sich bey den Löblichen Regiment J. Des Wollgebornen Herrn Herrn Georg Ehrenreichs Herrn von Puechaim Freyherrn zu Raab vnnd Ehrnbach etc. Röthmischkayserl. in Oesterreich etc. Kon. Kayserl. auch zu Hungern vnnd Böhemen König Majt. etc. Obristen vnnd Ihr Liebden Dettl. etc. Osterberg Matthias in Oesterreich Mardisperck etc. so den 27. July A^o 1604 zu Kom gemustert worden, der Veldtzug selbigen Jahrs vor Graz, vnnd hernach A^o 1605. vnnd 1606 in Eggenes der Bestatzug, vnnd nach dem Abzug von der Statt, bis auff den Leutsch gericht vnnd Borda gezogen. Alles von tag zu tag verrannet Collectanea / regetragen. Alles von tag zu tag verrannet Collectanea / regetragen. Alles von tag zu tag verrannet Collectanea / regetrag

5 4 3 2 1

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Kivonat a' holland Körrendek naplókönyveik lajstromaikból.

1.) Körbenjárás a' coláspárnál az olasz országban rabszokás nagyon prédikátorokról. 1675 Octobr 4 és 24kén. — A Körrendek határozatik. Résolutions des Etats-Généraux

2.) A' magyar prédikátorok elbocsáttatása a' spanyol galyákról. 1676 Január. 25. — uggyan ott.

~~uggyan ott~~

3.) Körbenjárás a' coláspárnál a' magyar prédikátorokról. 1677 April 28. uggyan ott. A levél a' coláspárlóz (predig) küld 1677. Septemb. 14. — Fölső Lajstrom. — Registres Secrets.

4.) A' magyar prédikátoroknak adott segédpénzek. 1676 Septemb. 14kén 1200 ftok és 1676 Augusz. 1. — titk. lajstr.

5.) Angol királynak levele a' magyar prédikátorok ügyében. 1676. Octob. 14kén — titk. lajstr.

6.) A' Körrendek panaszra bocsátván követtiktől, hogy körbenjárásokat a' magyar és több királyok körül adnák által. 1668. Januárk. — Köz. halál.

7.) Frigykötés a' Körrendek és Bethlen Gábor közt. — Regestum Baronis Coll. digton.

8.) A' Körrendek válasza a' konstantinapolyi követtiktől, a' latai rej az erdélyi fejedelmek, ne lépjen békességre a' coláspárral a' Keltsz tudta nélkül. 1623. Septemb. 30. — titk. lajstr.

9.) A' Körrendek és az erdélyi fejedelem közti frigy czikkelyei 1641. Novemb. 11. — titk. lajstr.

10.) A' magyar protestansok felvétele az udvarhoz. 1741. Martz 9. — titk. lajstr. két példányban.

11.) A' magyar kormányzó tanácsnak és tábornoknak a' Kerestedés állapotjával magyar országban és a' szent örökös tartományok közt. 1742. Decemb. 12. titk. lajstr.

12.) Klopeas tudósítás az osztrák trónálásról, határozat pedig Triest kereskedéséről 1749. Januárius 22. és Octobr 6. titk. lajstr. More válasz 1744. Martz 4.

13.) A' holland követnek körbenjárása a' magyar protestansok szenvedései a' holland főiskolákon tanuló ifjak ügyében. 1743. Maj. 7. — titk. lajstr. Válasz ugyanakkor adva.

14.) Akron felvétele vendégül, melly által a' Magyarokhoz megbízatik az országos király utazás. 1742. Jan. 1 válaszszal együtt. titk. lajstr.

15.) Tanácsoknak ugyan azon tárgyról, határozott válaszszal együtt 1740. Julius 9. titk. lajstr.

16.) Königsegnek tudósítás a' magyar protestansok bajos állapotjáról. 1740. Novemb. 27. — titk. lajstr.

17.) A' magyar protestansok szenvedéseiről az ország fennállja alatt a' külföldi főiskolákkal elvállalásuk miatt. 1743. Novemb. 20. — titk. lajstr.

18.) Gielsen gróf kirekt. javaslata a' Törendek szerében, meglátsa a' magyar szegénységekkel. 1704. Febr. 20. titk. lajstr.

19.) Levél

19.) Levél a' császárhoz, mellyben a' Förendek megbékülését jelentik a' Magyarokkal. 1704. April. 20. Erre Válasz Maj. 16. – titk. lappt.

20.) Levél Dobka grófhoz, valamelly egyházi személyről, mellynek Magyar ország megbékéltetésében sokat tehetne. 1705. Januar. 14. titk. lappt.

21.) Levél a' császárhoz a' felkelőkkel megbékéléstől Magyarországgal. 1706. Augusz. 18. – titk. lappt.

22.) Magyar ország megnyugtatásának elmozdításáról. 1705. Jun. 30. és Julius 10. – titk. lappt.

23.) Válasza a' császárhoz Magyar országnak megnyugtatása iránt. 1710. Septemb. 29. – titk. lappt.

24.) Hollandi követnek tudósítása az austriai új vámszabály-ról és az austriai tartományok kereskedési állapotjáról. 1753. April. 16. – titk. lappt.

25. 26.) Okadatló tárgyra tudósítások és értekezések. 1753. Novemb. 5. és 29. – titk. lappt.

27.) Ugyanazon tárgyról folytatólag. 1754. Septemb. 24. – titk. lappt.

28.) Ugyanaz. 1755. Jul. 24. titk. lappt.

29.) Parmaiai követnek tudósítása a' bécsi udvar politikájáról. 1756. Febr. 26. titk. lappt.

30.) Tudósítás Erdélyben uralkodó zürzavarról. 1756. July. 16. titk. lappt.

31.) Tudósítás Austriának pénzviszonyáról. 1759. Jan. 15. titk. lappt.

32.) Meldség a' Förendek részéről Bethlen Gábornak tett ajánlatról. 1621. Febr. 22. holl. rendek határozata.

33. 34.) Ürességek a' magyar belső kötvények regestrálásának elmulasztásáról. 1704. Febr. 16. és 1705. Febr. 17. holl. rend. határozata. (Resol. des Etats de Hollande.)

35–42.) Magyar országi részek megszerzéséről. 1712. Aug. 18. és 1714. 1715. 1716. 1717. 18. holl. rend. határozata.

43. 44.) Tanácskozás, miként lehetne a' magyar protestánsok dol-gait elsimíttani. 1701. Aug. 4. és Decemb. 14. holl. rend. határoz.

45.) A' követnek tudósítása a' magyar processusok lefolyásáról. nl. 1722. Jan. 24. – holl. rend. határoz.

46.) Utasítás a' Magyar országgyűlésnek egybehívásáról. 1741. Aug. 26. titk. lappt.

Levelezés az alkudozás Bethlen Gáborral, a' Förendek megbékéséről.

1621. May. 27.) Bethlen Gábor követi arra kérik, mellyel a' Förendek megbékéljenek és királyhoz térjenek, mit a' Förendek megígérnek.

1623.

1623. Januar. 28.) Bethlentől Ehrenfried. Bethlennek követe, elmúlt fejedelme állapotát, és annak a' császár ellen, hogy a' Törökkel fegyvert kötött, mint legyen bolgár cseh országnak, mitől békélt meg Bethlen a' császárral.

" Januar. 28.) A' követ vétetett adjabe, mit miltenp szóval mondott. Credentiája nélkül ország pecsétje alatt. Ft. Ferenc d' Allemagne.

" Januar. 28.) Erestre válasz határoztatott.

" Februar. 1.) Ezen levél felolvastatik, s' helybehagyatik, két pol-gárnak, kétfelé Bethlenhez küldetik, t. i. Bebrotorff és N. vala-melyik az előbbi bolandi követ által. – Minutája aggyanatik.

" Februar. 6.) Berbistorff bocsátassék el, s' adassék neki 600 ft. útiköltségül.

" Februar. 7.) Berbistorffnak kiadatik a' 600 ft. és a' levél Beth-lenben, mellynek párja a' Velenczében lévő holland követ ál-tal küldetik Erdélybe.

" Septemb. 11.) Felolvastatik Bethlennek levele Dl. Albai Julia 28. Julii 1623. fel fogvételéről, mása jelentésének ada-tásáról. Credentiája aggyanatik.

" Septemb. 18.) Ezen levél mása Küldetik a' Helytartóhoz.

" Octob. 2.) Ugyan arra levélre adandó válasz iránt ta-nácskozás követtek a' Helytartótól.

" Octob. 11.) A' Helytartó válaszonya: Bethlen erősítteti meg fejedelemségében (ez pedig vala a' császárnak kedvet keresni) s' felelet adjon a' Kért fegyver iránt, mikorra igértetik meg.

" Octob. 18.) A' Válasz felolvastatik, helybehagyatik és a' Helytartóval közöltetik. Credentiája adatása 22. Novemb. 1620. aggyanatik.

" Decemb. 9.) Felolvastatik Bethlennek levele Hagenbe a' holland követhez a' török udvarnál dat. 10. Augusti 1623.

1624. Mart. 6.) Olvastatik Bethlen credentionalisa, mellyet Joan. a' Palaeo de Virkow a' Hohenkomita, Lukovecz Szittár követének adott, dat. Novisoli 8. Januar. 1624. – Credentiája aggyanatik.

" 1624. Mart. 7.) Virkow beadja iratban, mit szóval való nyilatkozat alkalmával adott. Credentiája és mása aggyanatik, s' négy egy helyben a' lajstromban.

" Mart. 26.) Virkow követhez válasz határoztatik.

" Mart. 26.) A' válasz minutája felolvastatik, a' Helytartóval közöltetik, s' ha szükség lészen, a' cseh királlyal is közöltetni határoztatik.

" Marty. 27.) A' Helytartó nem javallja, hogy Bethlennek a' bé-

Lodor

Lisaeban meg adnaſsék, a' Kortsárvarsáj Ház) Katonát tett és sit költ rajtok, dolgortaſsek ke más válasz.

1625. Mart. 28.) Eben új válasz felolvaſsatik s a Kelyhekhez be küldetik. Uggyan ott.

- Mart. 29.) A' válasz kelyhen hagyatik s egypersmind határoztatik, hogy a' Követ, Dóczi Mihály urnák Lánczár ez enlik pénzből vagy költsön 1200. ft. Haladék alatt botsatsék el. — A' válasz Irattya Pethalmvari mintha s ide adás uggyan ott, megfogy vása a' Lajstromban.

Április 6.) Küldöttség nevezetik a' válasz átadása végett.

Április 9.) A' Küldöttség jelenti hogy a' választ átadta, s az ott jelen volt Thurn gróf nek sonda tétonizea.

Április 11.) A' Követnek kifizettetik az 1200. ft.

1625. Április 14.) Olvaſsatik a' országi ár Bethlen közt kötetsben levő béke alapvajza.

- Május 15.) Határoztatik, Bethlennek a' kortsárvarsáj dolgát tudtára adni, hogy hadja magát nihez bertani.

- Május 16.) Ezen levél felolvaſsatik s kelyhen hagyatik. Küldetsék uggyan ott.

- Május 28.) Hagy. Holland követ Konſtantinápolyból irattatik két, a' országi ár Bethlen közt folyó békeszerzésről, miket akadályoztathatna v. s. l.

- Decemb. 11.) Bethlen követinek credentiálisa, és a' Holland-konſtantinápolyi követnek levele felolvaſsatnak. — Ez ezelőtt credentiálisa a' régiek ország fürében s Liasse d' Allemagne) 1624. - 1626.

- Decemb. 16.) Küldetik Bethlenben azon peredárok adás, mellyet a' Forendek az angol és Dán királyokkal kötnek. s Bethlen felpróbáltatik tovvi jártára.

- Decemb. 17.) A' tegnap határozott ügynek felolvaſsatik s kelyhen hagyatik.

- Decemb. 18.) Uggyan ezen irás nagy eggyel elvaſsatik.

1626. Augusz. 1.) Mathias Laadt d' Wickrodt a' Tegernbergi Bethlen nek követe, benyújtja credentionalisát s Credentia Dt. Corona 18. April. 1626. s ez nápa ránat ország fiókjában Nro 84.) jelenti fejedelmek kiraſsáját a' fenyhe korrellárul, kérdi Dánkirálynak a' Forendekhez irattatt levelét s credentia Dt. Wolfenbüttel 25. Juni 1626. uggyan ott s mellyben Bethlen dolgában kedvező végzés javaſsoltatik, a' brandenburgi választó ugyan a' jülichi birtok iránt ejáltatik, és bizonyos erikkelyekel s credentia uggyan ott, nápa a' lajstromban s Bethlen részében, a' követnek fenyvek alatt.

- Augusz. 20.) Megbagyatik Bethlenben küldendő válasz kéſzítése.

- 1626. Augusz. 26.) Olvaſsatik s kelyhen hagyatik a' Laadtnak adandó válasz.

válasz. — Mintája uggyan ott. nápa pedig a' regestákönyvben.

1626. Augusz. 31.) Laadt beadja ígérvényében feletti a' kapott választ. — Credentia Dt 26. Augusz. 1626. uggyan ott.

- Septemb. 2.) Olvaſsatik Bethlennek levele, mellyből tudtára jutt, Bethlen Péterről ejárja. Credentia Dt. Corona 15. April. 1626. nápa ország fiókjában 1624. - 1626.

- Septemb. 3.) Küldöttség nevezetik a végre, hogy Laadttal megegyezzen s azon pontokat feltegye, mellyek felett Bethlen a' fenyhez hozzállhasson.

- Septemb. 9.) Ezen küldöttség jelentését teszi, s a' fogy alkalmatosságnak kidolgoztatása rendeltetik.

- Septemb. 15.) Ezen alkalmatosság olvaſsatik s Laadtnak kiadni rendeltetik.

- Septemb. 17.) Olvaſsatik két levél Barcktól s Hollandi követnek nevében, mind a' kettő Dt 29. Augusz. 1626.; az egyikben a' Forendeknek ejárja, hogy Bethlennek 30000. Rthlert adjanak, a' mennyiben török és franczia országok közti, és országi dolgoknak tudósít. — Mind a' kettőnek credentia olaszországi fürében 1626.

- Septemb. 18.) A' fogy alkalmatosság olvaſsatik, kelyhen hagyatik s kiadatni rendeltetik. — Mása a' lajstromban ez a' regestákönyvben, mintája pedig nápa ország fiókjában Nro 84.

- Decemb. 23.) Olvaſsatik I. Károly angol királynak levele, mellyben Bethlen ügyét ajánlja. — Credentia Dt. 6. Decemb. 1626. angol ország fiókjában 1626.

- Decemb. 24.) Laadt jelenti, hogy az angol király Bethlent a' fenyhez beforgatta, és neki Konſtantinápolyban 100000. ft. küldött, s a' Forendeket felszólítja, hogy uggyan ezt cselekedjék.

1627. Januar. 4.) Laadt benyújtja azon erikkelyeket, mellyek felett az angol király Bethlent a' fenyhez felvitte. Első Westminsteri altinai Novembris 1626. Kása nápa ország fiókjában Nro.

- Febr. 3.) Laadt kérésére felolvaſsatik előtte azon kötésnek alapvajza, mellyről Bethlen angol és Dán királyokkal fenyben szövetkezzék.

- Febr. 7.) Laadt pedig kér Bethlen részére, a' Forendek nem adhatnak.

- Febr. 9.) A' Küldöttség jelentést tesz Laadttal folyt alkudozásáról. Határoztatik Bethlent azon pénzről a' fenyhe felvenni; Laadtnak pedig 600. ft. érő aranyláncot ajándékul adni.

- Decemb. 21.) Bethlen ajánlja a' Leydenben tanuló öcsét Bethlen Péterét. — Credentia Dt Alba Julia 27. Augusz. 1627. nápa ország fürében.

Uggyan azonkivül nápa ország fiókjában Nro. ut. s.

a') Valakinek

a.) Valakinek (: alkalmasint Haga holland követnek :) levele Bethlenhez dd. Constantinopoli 20. Febr. 1625. Mása.

b.) Bethlennek válasza ama levélre dd. Fogaras 30. Martii 1625. saját kezével hozzávetett postscriptumnal. Mása.

c.) Quadtnak válasza szintazon levélre dd. Fogaras 31. Martii 1625. Mása.

d.) Á zsitvatoroki békekötésnek megsértett pontjai, mellyeket egy császári küldöttség á budai basának átadott.

e.) Bethlennek felelete azon sérelmek iránt az oszmán portához.

f.) Bethlen és más keresztyén fejdelmek közt kötött frigynek czikkelyei, mellyeket á fényes portával közlött.

g.) Á Förendeknek eredéti levele Bethlen Gáborhoz dd. Haga 4. Junii 1627, mellyről á naplókönyvben semmi emlétés nem lévén, úgy látszik, el sem küldetett.

h.) Feltételek Bethlen Gábor részéről, datum nelkül, másban.

Jelentés

A' Magyar Tudós Társasághoz

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA V. KRAKÓVA-UTCA 2.

//.

Petrovics Fridrik által

Párisból 1834.

Jelentetes J. Társaság!

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA V. KRAKÓVA-UTCA 2.

Petrovics Fridrik rendes tag' levelét, valamint az ahhoz mellékelt kéziratok' hosszu lajstromát megvizsgálván
/. //. a' Választottság, amazt az /. ezt pedig a' //. alatt ide kapcsolja, és mivel tudósitónk az /. alatti levelét ismét azon frankfurti Codex nyomozásával kezdi, mellyben Szartviktől Sz. István Királynuk' élete foglaltatik, egyszersmind ohajtja: hogy e' folyó évnek Januar 5ten ezen Codex iránt beadatott hivatalos jelentése tudósitónakal minél előbb közöltegék, hogy arról ne Frankfurtból, hová ujra folyamodott (//. l. 1.) hanem sőlünk vegyen megnyugtató tudósitást.

A' Frankfurti városi Könyvtárból most egyedül a' 3ik (//. l. 1.) szám alatti kéziratnak kemásoltatását tartja a' Választottság érdemesnek; a' 4ik számu Zsigmond Királynuk Oklevele iránt pedig az előbbi jelentésére hivatkozik.

A' heidelbergi főiskola Könyvtárából Mugden Henrik Krónikája (//. l. 1.) mellynek több más más koru példánya ismeretes, valamint azon Jurócz Dánostól beadatott Krónikának latinból németre forditása, melly a' 3ik szám alatt (//. l. 2.) emlitetik: a' Választottság' véleménye szerint épen nem érdemesek a' költséges megszerzésre.

Ellenben a' Stuttgardi Királyi Könyvtár kéziratai közül, az ottani Moser Könyvtárnok által (/. l. 3.) azoknak másoltatását ajánlja a' Választottság, mellyek a' //. alatti lajstromban (l. 2. 3.) az 1. 2. és 3ik szám alatt emlitetnek; mivel az 1. és 2ik számu Oklevél „Jac. Ferd. Miller, Gabrielis Bethlenii Principatus Transilvaniae coevis Documentis illustratus. Pestini 1816. 8. Tom I.

I. II." czimü munkában, á hová tartoznék, nem foglaltatik.

Á 4ik számalatti (ff. l. 3.) minden európai nemzet képes gyüjteményéből, mégazon magyar képek megszerzését sem ajánlja a Választottság, mellyekben Mária Therezia idejében divatos öltözetek adatnak elő: mivel ezen érdekes öltözetü képek nem festésben, hanem szines selyemben képeztetnek; következőleg pontos másoltatásuk felette költséges és már nehezen található ügyepéget kivánna.

Azon magában érdekes és tudósitónktól leiratásra ajánlott (f. l. 2.) romai Pápák hazánkat illető, s Baluziustól kinem adatott XII. és XIIIik századi Okleveleiket magában foglaló Codexnek lemásoltatását is szükségtelennek véli a Választottság; mert az abban találtató s tudósitónktól (ff. l. 4–10.) kijegyzett 60. oklevél részint Dobner (Mon. T. II.) Katona (T. II. IV.) és Fejér (T. II. III. Vol. I. et II. T. VI. vol. I.) munkáiban, részint Raynald és Koller (Cpatus Quinque Ecclesiensis T. I.) gyüjteményeiben egyről egyig kiadatott.

Ajánlja ellenben á 13ik számalatti (ff. l. 12.) Kéziratnak megszerzését.

Költ Pest, Martius 9en 1835.

W. Idöbbl Jankowich Miklos

Bajza József

Jegyzé
Luczenbacher János

A' Törvénytudományi osztálynak 1833ban kitett kö-
vetkező jutalomkérdésére:

„Tett-e a' magyar nemzet, honalkotmányában az időkhez
és környülményekhez alkalmazott változtatásokat,
's ha tett, mellyek azoknak fővonalai?"

a' kitett határnapig Martius 19d 1835. hét pályairat
érkezett a' társasághoz; mellyek szokott módon birálás
alá vétetvén, a' vizsgálók' többségének értelme szerint
az, mellynek jelszava: „Használhatsz ha akarsz, de
tanuld ismerni hazádat," mind a' kitett 100 darab arany
jutalmat nyerte el, mind kinyomtatása is rendeltetett:
minthogy az a' kérdést legjobban fogta fel, 's a' neveze-
tesb alkotmányi változatokat szerencsésen kiszemelve
helyes rendben adja elé.

Felbontatván az e' pályamunkához tartozó jel-
mondatos levelke, abban magát szerzőnek Enzsel
Rezső József neveré.

A' többi hat felelet' iróinak jeligés levelei
az ülés' szine előtt felbontatlanul elégettettek.

Költ Pesten, a' magyar tudós társaság
6dik nagy gyülésének 2d ülésében, September 8d
1835.

Döbrentei Gábor ak
titoknok

B. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

B. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

A' Természettudományi osztálynak 1833ban kitett
következő jutalomkérdésére:

„Mi a' Magyarország' némelly vidékein előforduló po-
kolvarnak természete, mellyek okai, óvó és gyógyító
módjai?"

a' kitüzött határidőig Martius 19d 1835. 11 felelet
érkezett be, mellyek közül a' birálók egy értelemmel
tett ajánlása' következésében a' 100 darab arany
jutalom és nyomtatás annak itéltetett, mellynek
jelszava: Cyniphias inter pestes tibi palma no-
cendi est, Lucan., mint a' mellynek szerzője nem
csak olvasottsággal, alapos élettudományi (phy-
siologiai) készülettel, hanem saját tapasztalás-
ból merített gazdag tudománynyal fejtegeti min-
den oldalról kitüzött tárgyát, 's a' betegséget,
kivált hazánkban látható változatát valóban
felvilágosítja.

E' mellett másodrangu jutalomfeleletnek
az ismertetett, mellynek jelszava: Multa enim in
modo rei, et circumstantiis ejus nova sunt,
quæ in genere ipso non nova sunt, qui autem
ad observandum adiiciet animum, ei etiam in
rebus, quæ vulgares videntur, multa observatu
digna occurrent." 's nyomtatása 4 darab arany
tiszteletdíj mellett iveért határoztatott: mint
a' melly tapasztalásból gyüjtött sok észrevé-
telt 's helyes nézeteket közöl.

Azon

Azon jutalomirat, mellynek jeligéje: Kiki annyit tegyen hazája javára, mennyit köréhez képest tehet, dicséretet érdemel.

Felbontatván az illető jelszavas levelkék, kitetszett hogy az első jutalom elnyerője Dr. Topperczer Tamás, ns Csongrád vármegye tiszt. főorvosa; a másod rangué D. Csorba József, ns Somogy vármegye r. főorvosa.

A' többi kilencz jelmondatos levél az ülés színe előtt ~~semmisítetett~~ égettetetett meg.

Költ Pesten, a' m. tud. társaság 6dik nagy gyülésének 2di ülésébék, Sept. 8di 1835.

Döbrentei Gábor mk
titknok

1835: 11: 17.

2

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

12
1835

1

Ezen kéziratnak a' magyar
tudós társaság könyvtárába miképen
jutása.

Aprilisben 1835, szólítottam fel Bit-
niez Lajos m. t. társasági rendes ta-
got, hogy Guarott Vas vármegyében
laki's birtokos Guary Miklós
táblabiró urat kérné meg nevemben
e' kéziratnak a' m. t. társaság Völtsé-
gével leendő lemásoltathatásra. Bit-
niez Lajos olly szerencsésen járt el
ebben, hogy Guary Miklós ezen
eredetit magát a' m. t. társa-
ságnak legnagyobb készséggel a-
fándékozta s attól, Bitniezhez
ire levelében csak másolatját
kivánja saját könyvtárába tehe-
tés végett. Érkezett hozzám a'
kézirat 1835ᵇ Junius 20dikán,
nem lévén se eleje se hátulja,
így kezdettel: nec galazatta — így
végződve: meg vtaltatta) az kinec.
Guary Miklós, Bitniezhez küldött
válaszában azt irja, hogy e' kéz-
irat, reá öseiről maradt. Eszten-

2

2

dőről semmit sem ir. Forgatván végig, tartalmát így vettem ki.

Vilhelmos doctor bünről szerzet körive, kit eghaz beveth.

Zent Bernardinus ez atkozot ragalmassagról, kit hasonlot nē tac az vgato ebhoz de meghasonlotta az megdihut ebhoz es.

Ez all á 11d meglevő levelen.

Neminemü tégoc (jegok) kigbol embor velheti es nemikep megosmerheti hóg ha valaki legon iduozulendo auag ha elvezendo

Ez kezdödik á 16d level másod lapj.

Az zent tyredelmessegrol, kezdödik á 36d levelen.

Az zen gonasrol, á 41d levelen.

Az zent imadsagnac dicerete es v neki nag haznalatta. az 50d levelen

Zent gergor doctor az halalatlansag rol á 61d levelen

Zent Agoston doctor az zent bekesegrol á 63d levelen

Van á kéziratban 67 level nagyobb 8szad.

1

Irása mindenütt igen tiszta, pergamenum

Bekötése fára huzott fakó bőr, réz kapocsszal.

Buda, Junius 20d 1835.

Döbrentei Gábor mk

2

1835–189

Admodum Reverendo, ac Clarissimo Domino Ludovico Pitnisz, Diaecesis Sabariensis Praebytero Aet. LL. et Philosophiae Doctori, in Lyceo Regio Philosophiae Sabariensi Professori Prat. Ord. Eruditae Societatis Silesiae Vratislaviensis honorario, Hungariae vero Ordinario Commembro (17) Domino peculiari venerationis Colendissimo

Sabario

Fő Tisztelendő Professor Ur!

Utobbi levelemben jelentet ajánlásom szerint, azon régi kézirasbéli könyvet, minek utánna Szabó Józef Soprongyi Professor Ur azt meg küldötte, a Nagy érdemű Magyar tudós Társaságnak bé nyújtani, és Tisztem által Fő Tisztelendő Ur ezközlése alá küldöni, nagy nyerességnak tartván, hogy birtokomban olly Irománytalálkozott, a melly a Tudós Társaságnak figyelmét meg érdemelhette, tellyes meg elégedésem leend ha ennek másolatját könyv Táromban emlékezetül helyhezettethetem, és ez által azon Nagy Tekintetű Társaságnak kegyeibül némű képpen részt vehetek és elölmutathatok Maradékimnak ki egyéberánt nagyrabetsült szíves jovoltiban ajánlott, meg kulömbözetett tisztelettel maradok

Fő Tisztelendő Professor Urnak

Gnar 10dik Juniusz 835.

Alázatos szolgája

Guarj Millo[illegible]

17

1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA
V. AKADÉMIA U. 2.

Tekintetes Titoknok Ur!

Erdemem felett valo Draga Nagy Jo Uram!

A T. Magyar Tudos Társaság fel állitásának tzélja, Magyar Országba a Tudományok elö mozditása. Boldog az olly Ország a hol a Tudományok virágoznak, és igy e szent tzél Edes Magyar Hazánk boldogitásával egybe tan foglalva. Hazájat boldogitani minden igaz Hazafinak kötelessége. En is ezen szent tzéltol vezéreltetven kivánok valamit Hazám boldogitásán nyujtani, midön ezen kis munkámat (a mi Folyás Tudományának rövid foglalatja.) a Magyar Tudos Társaságnak be mutatom. Ezen Munka nehéznek látszik, de mintheggy a Teremtönek, még eddig az emberi szemek elött el rejtett titkos ügyei vagy nak benne ki fejtegetve, és helyes meg vizsgálás és kedvelése. Forro ohajtásom tzel em dobbségére és Hazám boldogitására szolgáljon. Ezen kis munka két ekzendei mely gondolkodásimnak gyümölcse. Hogy ezen munka körségen kivül helyheztetö e használása bizonyosra terjedjék, kvantam azt elöl a T. Magyar Tudos Társaság által meg vizsgáltatni. ki dolgozásába minden eddig volt Hydraulák értelmet tül el távoztam, és tsak ott jöttem össze velek, a hol a Természet Törvénnyé meg eggyez a tapasztalásal. azért mert az eddig volt Hydraulák tapasztalásaikat vetettek fundamentomul, en pedig a Természet Törvényire épitettem. A Tapasztalásokat a környül állások, mind untalan változtatják, de a Természet Törvénnye a környül állásokhoz van szabva vagy fontolya meg elöször. A munkának tsak rövid foglalatját közlöm a T. Magyar Tudos Társaságal, de ezek közül is tsak a gyakrabban elö fordulókat és nagyobb haszon vételüeket, mert a munka maga ki terjedésébe olly nagyra telne, hogy mostani környül állásaim szerint kar tudosok Inzselleje meg nem orgyendek hogy egyszerre közöljem, azomba kár volna hogy a hosszas várakozás után, ismét az örök homályba találna borulni. Azért is a volna alázatos vélekedésem, és kérésem, hogy méltoztassón ezen munkát a T. Magyar Tudos Társaság eleibe terjeszteni

a T. Magyar

a t. Magyar Tudos Társaság. méltoztasson ezt ki nyom.
tattatni, s egyszersmind egy napot határozni, a melly
napra minden nevezetes Hydraulak szólittassanak
és hivattassanak meg, a Magyar Tudos Társaság eleibe.
ezen napot méltoztasson in velem is jó előre közölni
a melly napra meg jelenven, meg fogok mindenek
magyaráznì: fogok magammal a Parabolica sectiok
magyarázására Modellakat is vinni, a melly tudo
mangon épül a Hydraulica.) azután tételesenek
Probák is tsináltassanak Modellák. a melly költse,
jekre alapul szolgálhat a Méltoságos Baro
Bruder kegyességéből Hagyománnya.

Miként Copernik a Planetàk Systhemajàt, uj
rendbe szedte sok ellenségekre találtz. remenyles
hogy nekem is lesznek ellenségeim, hanem ezen
magam el szánására, serkent az emberi Nemzet
boldogsága, buzgó Nemzetem dicsősége, bátorit
a t. Magyar Tudos Társaság reszre hasláss nem
ismert Itélet tétele. ide Zarom azon kérdéseket a
mellyek a viz folyàs Tudomány magyarázására tartoznak
Munkám ki dolgozàsàba semmitsem tördtem anya
nyelvemmel, mert nem nyelvet hanem uj Tudomány
akarok magyarázni, még pedig ellyan Tudományt
a hol nem volt sem vezérem sem ùt mutatom
meg lehet hogy a magyarosság által az ismeretlen
Tudományt még ismeretlenebbé tenném. ezt elnez
zèkk jók e vagy rosszak? a màsok ìteletire bizom.
Hogy hogy juthattam ezen ismeretlen Tudományra?
Ha az anyai képzelödésnek van valami be folyása
a gyermeknek jövendöbeli élete folyàsara. En a
Csalo közbe N. Pozsony Varmegyebe Ellesrálba szü.
lettem a Duna árjai közöt. kitsin koromban
az Archimedica szerettem, fiatal koromba a
Mathesisnek voltam kedvelője. késöbb Földmeröve
lettem, voltam a Sio regulatiojànàl 1818ban. késöb
a Mgs Grof Festetics László Földmeröjèvè lettem. a hol
a Dràva Rába Szala és Balaton melleki Berkeket
es Bozotokat méregettem, libellaltam, és canalis
saltam. voltam a Dràva regulatiojànàl 1832 s 1837
egy egész Esztendeig. Életemnek minnegy egy harma
részit, a Bozotok mirtsébe és szàritàsàba, a hidak
malmok töltések kesztésébe töltöttem. leg kedvesb
mulato helyeim a Patakok partjain voltak, a hol
mindég azon törtem eszemet, hogy a viz folyàs
Tudomànyànak valòsàgos okaira mehessek
ezt jol találvàn, ha Szinte a Theoriàt is szintugy

ertem

értem mint a Praxist, még is sok ollo kivántatok arra, hogy tsak emlyit is, meg tudjak fejteni, mint a mennyit itt közlök, azomba sok van még hátra! a mellyeknek ha ki fejtegetésébe bolodgulhatok ismét közleni fogom a t. M. Tudos Társasággal.

Midőn a Tekintetes Titoknok (Urat) arra alázatosan kér, nem hogy méltoztasson ezen szándékomnak végre hajtásában eszköz lenni. s mind magamat mind munkámat, mind a Tekintetes Urj, mind a t. Tudos Társag, párt fogásába ajánlván alázatos tiszteletel, vagyok

Tekintetes Titoknok Urnak

Kőszthelyen 1835 Esztendő 3dik Napon

alázatos szolgája
Gyönyi Sigmond mp. Liptótsi és Orsovai

Aydrauliczába elö Forduló Kerdések

1ör Az Parabolárol.
2or Minden proportiobol, kör series arithmetica lessz, series numerorum naturalium, ab unitate incipientium, ez series numerorum naturalium, multiplicatum per quotientem rationis.
3or A Parabolába, abba a proportioba van, az abszissa, az abszissahoz, mint az abszissabonak egy fölelö Ordinátáik, quadratumai egymáshoz, minden illyen kör series arithmeticába egy parabolae lehet tenálni, a mellyik körül az élsö series arithmeticae abszissa lessz, a máskul series arithmeticának, a racionis pedig Ordinátaja.
4er Az illyen parabolák Parameterei, lesznek a rationalnak quotienseii.
5ör Az Tangenser, nem egyebek mint rationes a sinus totushoz, már az alsó nagy abszissa egy, legyen. és igy a tangenssel is valamely Parabolának parameterei jelenitik.
6or Minden rectangulum triangulumbol, a mellynek a magassága = a a bassa = b kör Parabolae lehet tenálni, hogy ha az egyik oldal, egy tetszöleges mint abszissa, a másik oldalnak a proportione, vadászni tornáik kör fel sabatik, a Parameterje lessz $\frac{a}{b}$ a másiké $\frac{b}{a}$.
7er. Minden rectangulum quadrangulumba, kör Parabolai lehet irni, a mellyeknek Parameterei lesznek $\frac{a^2}{b}$ a másiké $\frac{b^2}{a}$.
8 Az Parabola tersége a series infinitán.
9 Az Parabola truncata tersége.
10 Az hasonlo triangulumok tersége, ha egyforman patakolo el ohgyuk igy növekedni
1, 3, 5, 7, 9. sor.
11 Az szabadon le eső testek által el halador ör, az egyforma tetö szabatot alatt igy növekedik 1, 3, 5, 7, 9. sát.
12 Az hasonlo triangulumokba, a tersegek, ugy vannak egymáshoz, mint az oldalak Quadratumai.
13 Az Parabolába is ugy vagynak az abszissák, egymáshoz mint az ~~oldal~~ Ordinátáik Quadratumai.
14 Az szabadon le eső testeknél, az el halador tersséghez képest, a sebesség növekedik, le, parabolai ivinál.
15 Az Parabolica sectiorol.
16 Hogy növekednek, vagy fogynak, a Parabolák Parameterei, ha a Prisma parabolicum, egy planum által, kör tölé metszetik. Meg mutatodik hogy a fölső rész ugy van az alsohoz mint 3:2.
17. Az egyforma tersegü de különböző magasságu Parabolák Parameterei hogy vagynak?
18 Meg mutatodik hogy a Piramis parabolicus Numericus coefficiense = $\frac{4}{15}$. és a duplicata Parabolae = $\frac{8}{15}$. része.
19 Az Piramis parabolicus francatumrol.
20 Az Viz Parabolába folyik a dörzsölödés, és ese törvénye szerént.
21 Az Fenek akadályokrol, oldal akadályokrol és felsö akadályokrol.
22 Az Viz különböző által metszései közöttök hogy egyes, kettös, hármas, és hat sorosparabolicum solidum formában formályon, az egy pertzenkint alatt halado Viz.
23. A Viz Esejeiről vagy a Viz sebessége meg határoztatása modja különböző esetekbe
24 Az Tukaro Vizek mennyiségének meg határoztatása modja különböző esetekbe
25 Az folyó Vizek meg határoztatása modja, különböző esetekbe, akar nyilvános csatornákban akar nagyobb folyó vizekben, és árterjedésnél.
26 Milyen magas sövények kivánnatnak az ártérjek el takaritására, és mennyire kell tenni a sövényektöl.
27 Az Csatornak, Hidak, malmok, s a Jég, mikoron akadályt szerzenek a folyásban.
28 Mikor szokta a folyó Viz, a Hidakat, el hordani, és a malmok, a Partokat hengeni

Kölö Képthelyen 1835ik 12a Jan. 5ti adta Gyürky Sigmond mp. rendes föld és Vizmérö

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁR
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

Méltóságos, Tekéntetes Turós
Társaság!

Értekezésemben

á' földrengéséről és bányákról emlitettem, hogy az egyenlitő ég alatt az Amerikai, u. m. Perui, Mexicoi, Brazíliai, Chilei, sőt az Ázsiai u. m. Sibériai, és Uralli hegyek és bányák á' mi hominál ~~Emelékhez~~ sokkal hasonlitanak. — Br. Humboldt, Tavernier, d' Echevez, d' Andrada da Camara, i' többek, de kivált Br. Buchnak ajánlyos mineralogiai magyar országi utazásai, ollyan kötelességemnek ismérték, hogy Eckmark, Beleos, Richtel, Baxter, Delius homi hegyeinket, i' bányáinkat illető Közlésekkel, és á' mennyiben hozzám ideig folyvaton tapasztalásaival, i' felöl emlitett állitásomat bizonyitják.

Vizsgálásimat folytattam több esztendőtől fogva alább alább egymásután hegyekre, i' régi el hagyott és be' omlott bányákra (ujjabb shürfolyásokkal) terjesztettem ki, mellyek országunk sok részeiben tsak épitő- re vagy malom kövekre használtatnak. Ezek közül némellyek valóban i' régi sokk bányászok által mivelődtek, és mostanában tsak kevés helyen, t. i., Königsbergában és Delle Bányán mivelteznek még.

Első hasznos köveskedésemet ásványos és chemiai igyekezetemnek volt, i' feltalálása:

1ső az Ásvái, Natrolitai, Kalmai tömött kőnek.

2da a Graphis, Anthracit, és Nicolum értsnek, mellyek Buxtriában

és Ausztriában bőven fel találtatott és kapcsolatosak.

3ia A Mangani arannyos ezüstös, gyöngyházfényes Ásbonyi értendő.

4ia Az igen gazdag Ótáni van értendő, mely utóbbiakat magam is bejártam. Ezen Mangán és Ótáni hegyekben ásó által kétségtelen bizonyságot tettem, hogy ezen ásványok nem telepekben, erekben hanem folyókban is elő jönnek, és könnyű elmosásnak által 30ig 80ig való vas procentaiknak lenni, a mint szerencsém lesz a Tisztelt Institutio Társaságnak mutatandó. Ezen gazdag Ótáni van ő olly helyen és hegyekben létezik, hol minden elegendő víz, fa, sőt szomszédsága van Kőszén is van, és a melly vidéken vagy annak szomszédságában sokkal tevékenyebb, mint egy kapásnak egy néhány procentos vas ő tőlök gyorsabb.

Nem kételkedem, hogy ha a Carpatusoknak Galliciai felé nyiló hegyei és folyói bővebben, és a hozzá értő emberek által vizsgáltatnának, hasonló, sőt ezeknek is alkalmasint Amerikába, Asiába, sőt az Europai Uralhegyek szépében, az úgy nevezett Fővonalon ő részén, Rossiumban, mint mineralban, a mi szállító hegyeinkhez hasonló helyhezetéjek által találtatnának.

A Platinának ezen szépben jelenlétét ezen Banatus hegyekben ki nyomoztam, de olly termékeny darabokban, gyakorlatban, mint az Uralból szerencsém lészen mutatni, nem találtam. Reménylem és óhajtom, hogy több termékeny vizsgálat ezen tudós Társaságnak figyelmes és kegyességes erre is fogja fordítani, és e' tárgyból eszközlött szándékomat

Pest 12ik Septbr. 1835.

Idősb Derecskei Dercsényi Janos

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

Tekintetes Titoknok Úr!

Az Ön October 21ken költ s Beströl hozzám intézett becses Levelét, vala szerencsém vennem, még Tokajban; de á szüreti egymást fel váltó és szorgoztató foglalatos ságok miatt, arra nem felelhetvén, most hálá érzessel nyilatkoztatom ki, á M. t. Társaságnak azon meg becsültetésemet, mellynél fogva, az Augustus végén küldött levelem tartalmára nézve, á válaptást, reám reám bizni méltóztatott, melly válaptás tárgyá-ban, á becses várakozásnak meg felelni igyeke-zénelek.

A mi á M. t. Társaság utólsó ülésében elő mutatott s érintett tárgyakat illeti; ezekre nézve, Honunk' nagy ki terjedésü Trachyt Hegye-inek, geologiáját, á külső Orpági, nevezetesen az Egyenlítő alatt fekvő Hegyekkel öfve hason-litva, á Társaság Tudomány Tárában lejendő ig-tatás végett, ki fogom dolgozni s bé küldeni; mellyhez, hozzá is fogtam, á mint á Dánya Ver-mekről írt értekezésemben érintettem.

Önne

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

Tekintetes Titoknok Úr!

Az Ön October 21ken költ s Bestről hozzám intézett becses Levelét, vala szerencsém vennem, még Tokajban; de á szüreti egymást fel váltó is szorgoztató foglalatos ságok miatt, arra nem felelhetvén, most hálá érzessel nyilatkoztatom ki, á M. t. Társaságnak azon meg becsülésemet, mellynél fogva, az Augustus végén küldött Levelem tartalmára nézve, á válaptást, reám reám bizni méltóztatott, melly válaptás tárgyá-ban, á becses váralocásnak meg felelni igyeke-zénelek.

A mi á M. t. Társaság utólsó ülésében elő mutatott s érintett tárgyakat illeti; czekre nézve, Honunk' nagy ki terjedésü Trachyt Hegye-inek, geologiáját, á külső Orpági, nevezetesen az Egyenlető alatt fekvő Hegyekkel öfve hason-litva, á Társaság Tudomány Tárában lejendő ig-tatás végett, ki fogom dolgozni s be küldeni; mellyhez, hozzá is fogtam, á mint á Bánya Ver-mekről írt értekezésemben érintettem.

Önnek

Önnek, á Bánya Vermekről és Időjárás Tudo-
mányáról írt Értekezéseimnek, á Tudomány Tárban
lett Fel-vétettetésök eránt velem közlött Tudósitását
háladatossággal köszönöm; Minthogy pedig á 3ik
az az, á Szín Hóltakról írt értekezésemről az Ön
becses Levelében, leg hissebb emlékezet sem tétetik:
úgy vélem, hogy az az emberiséget különösebben illet-
vén ha á Tudomány Tárba bé nem igtatódhatnék-
á közönségesebbé tétel és á Tárlalkodóba lejendő
kinyomtatás végett, á Jelenkor szerkesztetőségé-
nek leg czélerányosbb lenne által adni.
Magamat szíves szeretetébe ajánlott, meg kü-
lömböztetett tisztelettel vagyok.

á Tekintetes Titoknok Úrnak
Mankácson December 5ben 1835.

alázatos szolgája,
Dr. Derczeni Dercsényi János

Vettam dec. 3. 1835.

23
1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA UTCA 2.

Vélemény

a' Tek. Marczibányi Ur' jutalomtételére bejött munkákról.

A' jutalomczéttel olly vezérkönyvet kívánván, melly magában foglalja mind azt. mit a' falusi tanítóknak tudniok kell elömenetelek tanítóhivatásuk végett, mind azt, mi a' falusi ember tökéletes neveltetésére, következőleg boldog életére szükséges, olly fontos, olly sok elő. ismeretet kivánó 's annyi bajjal járó munkát adott fel, hogy ennek tökéletes kidolgozásában csak az e' czélra kívánt tudományokban igen járatos, élet elmejü 's az előadásban is teljesen gyakorlott férfiú boldogulhat, ki t. i. a' szükséges tudományok' mostani állapotjai gyökeresen ismervén, azokból a' hasznosabbakat 's a' közéletre egyenest tartókat mind ki tudja szemelni, mind a' kiszemelteket nemcsak, de népszerü nyelven, sőt a' gyenge gyermeki észtehetségre is leereszkedve képes előadni. E' szempontból vizsgálván a' beérkezett tíz – csak tíz pályamunkát, mert a' 11dik, megnevezésén magát szerzője, a' rendes szabály szerint nem pályázhat, úgy hiszik a' vélemény alólirt, hogy, ámbár mindannyiban szép törekvés mutatkozik, mint szerzőjük több vagy kevesbbé nagyobb vagy kisebb kiterjedésben előadott ismereteket véltek a' czélra alkalmatosaknak, tökéletesen egyik sem teljesíté az illy vezérkönyv' kívánatait.

Összehasonlítva azonban e' jelmondatu: Της παιδιας των τεκνων látszik elsőségét érdemelni mind azért, hogy kezdetén a' tanítóknak sokat jó intézet adván, a' czélra kívánt tudományokat nagy részint jól kidolgozva 's tömött vmi sokban terjesztí elő, mind azért, hogy előadását 's nyelvét kevesb mivelt egyéni karakterjaihoz szabja. Mind e' mellett sem előnyös vám az ügy' szentségét, oda nyilatkozniok a' vélemény adóknak, hogy e' beiratott czikk némelly következő hibájából kiigazíttatva 's részinyire újra dolgoztatott, tartják nyomtatás által kiadathatónak. Így „érzelemgyakorlásaiban" némelly sérő kifejezések vannak, p. o. ezen találós mese: mikor van a' tyukon legtöbb toll? Az erkölcsi példáji után állító versek nagyon silányok 's sokat durvák. A' természet' tudományait és historiáját, úgy a' hazai történetviszonyait is igen röviden adja. Egészségtudományában az arcképszerüről vagy kandöréről ire érzékeres nem czélirányos, kivált a' honná tol dom elmésked akaró mese igen nincs helyén. Helyáng benne az is, hogy a' Magyar nyelvtanításra és az irásbeli előadási fogásra bályait említi úgyan, de különös nézete szerint elhagyhatóknak vélve, holott pedig ezek az illyesén vezérkönyv' teljességéhez szükségképpen megkívántatnak.)

Ehhez legközelebb áll a' „Hass. alkoss. gyarapits" stb. jelmondatu. Mert ez is jól feltogta 's helyesen kimérte, milly ismeretek szükségesek illy munkában, a' tudományokat nagy részint jó sorban, röviden 's érzelmesen, részszerint az olvasástanításra igen czélirányosan adja elő, 's nyelvének körértelmüségen szerzett. Azonban a' nyelvtudományra, irásbeli előadásra, számvetésre és anthropologiát nagyon kurtán végzi; számvetésében a' törtekre csak alig említ; anthropologiájában them ismereti meg teljesen az embert, mint semmi utasítást sem adván, mint kellyen a' testtel és lélekkel bánni; ellenben a' természetleirásban igen mesterre megy a' sok állatot és növényt részletesen felhozván 's minden pörsenyher illyen vagy olyan orvosi erejét is hozzá toldja. Ez utolsó pedig részletes, mert könnyen kárhozatokra kutatásokra és pistaélekre tántoríthatja az együgyüebbeket. Honnan ennek kinyomtatását is csak ugy vélik alkalmatosnak, ha a' negrón kijányok elhárittatnak.

Némi figyelmet érdemel még az illy jelszavu dolgozás is: „A' tudományos emberfő" stb. mellynek első részre a' nevelés- és tanításstudománya foglalja magában röviden és gyakorlagi, másodikra pedig olvasókönyv czim alatt a) szívformáló elbeszéléseket, b) földleirást, c) természetleirást, d) erkölcsiségre ébresztő eseteket, e) természettudományt, f) történetirást, de ezek csak táblákban a' többihez toldva, g) oktatást az emberről egészségi tekintetben, h) oktatás a' társaságos élet' köreleteiről és pusztairól közöl; de bevett igen csökkenti az, részint hogy első részre olyakra is kiterjeszkedik, mellyek illy vezérkönyv.

1835_268_I

Vetta Aug. 17d 1835.

Döbrentei

be nem vsl̈ók, mint p.o. a' különféle tanitó intézetek' felhordása, s nyelve nemcsak a' falusi vendékeknek, de a' falusi tanitóknak értelmében sincs szabva, reávinne hozzá másolat reávinek tárgyai helyes rend nélkül következnek egymásra, s kéz végső pontja igen kijánosan van dolgozva.

Végre kívánkodnak a' vélemányadók arra okaikat ide mellékelni: bár ezen munkát külön közlésben adnának utasitásul a' tanitók számára, különben ismét a' tanulókéra, mind arra, hogy így a' tanitónak tekintete megóvnának, mind arra, hogy a' cselekvendő vizsgára tanulókra nézve a' könyv megszerzése könnyebbülne essék. Ily szempontból indulva ki részunkre az: Az új Írók stb. jelszavú kézirat szerzője, ki csak a' falusi gyermekeknek irás megtanulásra való vezérkönyvet, s arra rövid, talán igen is rövid vonásokban, de jó rendben adja elő arra észrevételeket, mellyekkel a' falusi ember' nevelésére sürgetőseknek tart.

Szombathelyen. Aug. 26kán 1835.

Bittnich Lajos.
Szilassy József s.k.

A TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

835:30

Vetten, Septemb. 5d. 1838.

Döbrentei

49

1835

A

magyar tud. Társaság'

játékszini biztossága'

jegyzökönyvének

folytatása.

M. Tudom. Akadémia
Könyvtára
V. Akadémiai Utca 2.

M. Tudományos Akadémia
Könyvtára
V. Akadémia u. 6.

Folytatása
a' játékszini biztosság' jegyzö-könyvének.

Tizennegyedik Ülés. Nov. 29. 1834.

Jelen voltak: Csató Pál, Dessewffy Aurel gróf, Döbrentei Gábor, Jakab István, Kankrecht Gábor, Vörösmarty Mihály.

LVII. Döbrentei Gábor előadja, hogy a tudós társaságnak körébe bé Nagy Gyülése után 230 pengö forintot, melly eddig a játszdarabok' fordítására járni 500 forintból fennmaradt, ezentúl inkább fordításokra, a mennyiben ezekről, hető, eredeti darabok' jutalmazására adatni határozta; sőt akon esetre, ha a budai színészet társaság még jövő 1835-ki Augusti után is együtt maradna, az évintett summán felül havon czélra is, mét 200 ezüst forintot rendelt. E' tekinterből Roth' „Bühnen-Repertoirjét" a' „Théâtre français moderne" czimü gyüjteményt, mellyeket a játszíróknak költségén és Pest vagy' könyvtára számára vásárlott, olly véleménnyel mutatja be, hogy talán ezekből a' fordítást érdemlö darabok legalkalmasabban kijelelhetnének.

E' gyüjteményekben a jelenleg divatozó külföldi legkisebb darabok' összesége foglaltatván, az előadó' véleménye helyesnek találtatik, és határoztatik, hogy kiki a tagok közül egyegy füzetet átnézvén, belőle a legérdekesebb

sebb s nyelvünkre legillőbben sele-
tő darabokat jelelje ki, iránytol
jövő ülésben jelentés tcendő. —
Minek folytában Lsató Bál ötven-
te á „Dühnen-Repertoir" 2t. és á
„Théâtre français" 4től füzeteit, —
gr. Dessewffy Aurel á „Dühnen-Re-
pertoir. 6t., Jakab István 3t., —
Rosktreff Gábor 3t., Vörösmar-
ty Mihály 4től füzeteit.

XVIII. Tanácskozás alá vetetvén
továbbá: minő arány szerint le-
gyenek megjutalmazandók á
most érintett fordítások:

Végeztetett: hogy á darabok ugyan
felvonásonként jutalmaztassanak,
de minthogy ezeknek sem felvonása-
ik, sem belső értékök és tárgyuk
nem egyforma, á tiszteletdij há-
rom osztályra sorozta ssék, 3,
4 és 5 pfttól. — Mi pedig az ere-
deti színdarabokat illeti: é bá-
lasztmány á kérelése alá bizott
summához képest magas jutal-
makra nem terjesztheztvén,
abban lett á megállapodás: hogy
minthán az eredeti darabok két
vizsgáló által ajánltatnak, ju-
talmaik felvonásonként 4, 6,
vagy 8 pengő forinttal szavazat
többsége által határoztassanak
el. — Végeztetett, mivel az egy,
vagy két felvonásos darabok-
ra nézve sem bebetünőleg koppab-
bak pontok lenni, fordításaik
jutalmazásánál é körülmény
mindenkor figyelembe vétessék.

XIX. Rosktreff Gábor az 56
pontra jelenti: hogy „Merville"
„Juan Murillo" czimü drámáját,
melyet Jakab István á „Dühnen-
Repertoir" 1től füzetéből fordi-
tott, jelesnek találta.

Minek folytában á fordítónak
felvonásonként 4, és igy á három
fel

felvonásért 12 f. p. p. tiszteletdíj rendeltetett.

LX. Kérdés tárgyaltatván az i. ránt, hogy az illy módon eljövendő fordításokat, vagy eredeti munkák is, kinek tulajdoni legyenek? Határoztatott, hogy mivel ekkor a tudós Társaság költségén jönnének, annak tulajdoni is maradjanak, mire nézve eren tulajdonosi jog az illy Előíratokra jövendőben mindenkor, de múltra visszamenőleg a már eddig közrebocsátásokra is, milyenek név szerint: „Átöltözködések", „Jogadósné," „A jótevő és az árva", „Maximilian; és „Sirkőlegye;" óvásként világosan feljegyeztetnek; egyéb iránt is bizonyosabbnak találván a választottság, hogy a munkák, akkor esetben is, ha a buzgó pénzpártársaság elpéldányozna, inkább a tudós társaság könyvtárában tartassanak, mint nehogy talán illy felosztás' alkalmával végképp elvesszenek.

LXI. Döbrentei Gábor jelenti: hogy a Bühnen-Repertoirból némelly darabokat a pénzesek is lefordítanak. Mellyek közül a „Kufárok és Dámák" czimüt Kis János pénzesről olly véleménnyel mutatja be, hogy nem ha ez a Birtokság által előre kijelelve nem volt, talán kár jónak ítéltetnek, jutalom mellett pénzt elfogadható lenne. – Hasonlag bemutatja Bucsainak „Megbánás," és Katucka Ferenczinek „Ellenségyülölség" czimü fordításaikat, olly megjegyzéssel, hogy Katucka ezen kivül még „Bándártudósok Olympusban" czimü eredeti tűnemű

mé

ményes jószékár is ajánlja

t' „Ruszárok és Dánák" Degenfly Aurel grófnak, – á „Megbánás" és „Aprongyülölség" pedig Lvárú Bálnak vizsgálatra kiadatnak. Egyébiránt Katucka Ferenczet ar eredeti darabokra nézve 58 pont alatt hozott határozat oly utasitással rendeltetik tudtára adatni: hogy ha munkáját á megállapitott feltételek mellett átengedni kivánja, azt birálatra, és elfogadás' esetében tiszteletdija' elitélése végett mutassa be; – ir. ránta maga idejében Jakab Ed. ván és Rothkrepf Gabor tagtárs sak' véleményei beváratvan.

Tizenötödik Ülés. Dec. 6. 1834.

Jelen voltak: Lvató Bál, Degenffy Aurel gróf, Döbrentei Gábor, Jakab Ede ván, Rothkrepf Gábor, Vörösmarty Mihály.

LXV. A közelebbi Ülés' jegyzö„ könyve felolvastatván s helyben hagyatván, ugyanannak 57 pont alatti határozatára bemutat„ ják a tagok Both „Bühnen K„ pertoirjának átnézett füzeteit, belőlök a czéliranyosan fordi„ tató darabokat következőleg je„ melve ki:

Lvató Bál a II füzetből „Philipp",
Gr. Degenffy a VIből „Auf ewig,"
és „Der Selbstmörder."
Jakab a III-ból „So gehts," „Schied„richter," „Scheidungsklage", és „Quäker und Tänzerin."
Rothkrepf a IVből „Dominique", és „Die eiserne Maske."
Vörösmarty ar I-ből „der erste Ein„druck", „Der junge Ehemann", „Die junge Lathe" és „Die Ver„gelung" czimü darabokat. Mellyeknek fordittása elhatározta„ván

ván, Szató Pál magára vállalta
á gróf Dessewffy Aurel, Jakab
István pedig á Szató Pál és Börös
marty Mihály által kijelelt dara
bokat s ereken kivül á maga kü
szüzse „Scheidungsklage" czimzetü
Rochkrepf Gábor' ajánlatára to
vábbá az általa kijeleltek Garay
nak, — „Bogerdö" és „Schiedsrich
ter" pedig á fentnevezett fordirás
végett kimutattatnak, s eher
képest az illető füzetek á fordi
tóknak kiadatnak.

LXIII. Dessewffy Aurel gróf á 6t
pontra kis Tánosnak „Anpárok
és Dánák" czimü fordirását el
fogadhatónak jelenti, — Jakab
István pedig á „fennebb kijelelt
„Quaker és Táncrosnö" fordita
tát mutatja be.

Az elsöért felvonásonként 3,
és igy á három felvonásért 9;
az utóbbiért pedig, mint nagy
1 felvonásuért 5 ezüst forint
tiszteletdij fizetteni rendeltetik.

LXIV. Szató Pál á „Théâtre fran
moderne" tü füzetét olly nyilat
kozással adja vissza, hogy benne,
fentnevezett fordit
tató darabot nem talált. —
Az „Aszonyszülölség" czimü for
dirást továbbá elfogadhatónak
jelenti ugyan, de olly kikötéssel,
hogy á benne talált nyelvbi
bák Barucka által helyreho
zassanak. — Az „Megbánás" czi
mü fordirást végre egészen ha
szonvehetlennek jelenti.

Tudomásul vétetik s az érintett darabok fordítóiknak hasonló értesítés mellett visszaadatni rendeltetnek.

LXV. Kérdés tárgyában to
vábbá az iránt: ha ez itt megje
lalmazandó darabok' irói vagy
for

fordítói munkáikra nézve talaj. donosi jogukat á megjutalmazás által végkép elvesztik-e?

Abban egyesült á többség' véle. ménye: hogy mivel á tudós tár. saság' Igazgatósága jelen intéz. kedése által nem másra, hanem csupán arra czélozott, hogy á budai színészt társaság újabb ke. letü s siptább nyelvü darabok. ban fogyatkozást ne lássan, ke föl sem is tehető, hogy az előlép egyedül eljátszatás végett siptet. ler díjjal elfogadott munkákhoz az irók' és literatura' gyarapo. dásának megsprorításával ma. gának némi kizáró jogot sze. rezni kiváns volna, — ezekhez az irókat tulajdonsága ugy fenmarad, hogy noha megjut. talmazott kéziratait á tudós társaság' könyvtárában ma. radnak, azoknak másolatit mégis akár saját költségeikön kinyomatni, akár könyvkeres. kedőknek eladni teljes szabad. ságukban áll. — Mi is az irók' biztosítása végett itt be. jegyezzük — egyébiránt meg emlitvén: hogy Döbrentei Gá. bor é' kérdést á Nagy Gyülés' e. lébe terjesztendőnek vélte.

Tizenhatodik Ülés. Dec. 20. 1834.

Jelen voltak: Ivánfi Lál, Döbrentei Gábor, Jakab István, Rothkreutz Gábor, Vörösmarty Mihály.

LXVI. Á' mult ülés' felolvasott jegyzőkönyvének helybenhagyá. tása után — Ivánfi Lál „ütf ewig" szindarab' fordítását be. mutatván —

Érte felvonásonként 5, s igy á 2 felvonásért 10 p. ft —

LXVII. Szinte így Jakab István „A' fiatal férj" 3 felvon. „Telep"; 1,— „Fiatal keresztanya" 1,— és „Képzőrlás" hasonlag 1 felv. fordításai beadván —

Ezekért felvonásonként 3, össze- sen 9,— ar egy felvonásunkért pe- dig különkülön 5, s így a három- szori együttes 15 p/p —

LXVIII. Végre Harucka Ferenc ar „Asszonygyülölség" czimü darabot a 82 pont' szaporításához képest ki- igazitván —

A' fordításnak tisztelendjük pontc 6 p/p-ra fizetni rendeltetett.

LXIX. Továbbá Csató Pál a 82 pont alatt hivén „Selbstmörder' fiúnak" rab iránt az illető eredeti könyv' visszaadása mellett jelenti, hogy ez ügyben fordításának nem találta.

Tudomásul fogadtak.

LXX. Korbtreff Gábor Harucka Ferenc' párodája iránt, mellynek czime „Vándor tudósok Olympusban" azt jelentvén, hogy az eredeti mun- kát a benne elszórt éles gúny, két- értelműségek s előre látható cse- kély kini siker miatt megjutal- maranduak nem találja, — Ja- kab István ellenben ugyan ezt némelly kihagyásokkal s a beune előforduló versnek mértékre ke- vése után elfogadhatónak vélvén — Ezen darab még ujabb átnézés végett Csató Pálnak kiadatik.

LXXI. Dobrentei Gábor „Der Schieds- richter" és „So gehts" czimü vig- játékoknak Kiss János és Bara- nyi Péter budai polgárok által „közbiró" és „így változik a vi- lág" crimek alatt készitett fordi- tásait bemutatván —

Ezek átnézés végett Jakab Ist- vánnak adattak ki.

LXXII. Magyar az, hozzá beküldött négy eredeti darabot, u. m. „Rienzi," „Magyar Mongolfierek," minden- két Kaszkady Károlytól, — „Nőne- nyék" Jäger Albertől, — „Varorm

báb

bába" Nagy Ignácról előmutat-
ván —

Ezek megbirálására egy operarak
ki: „Rienzi" komornjátéK Vö-
rösmarty Mihálynák, — Köme-
nyéK" parodia Rothkrepf Gá-
bornak, — „Magyar Mongolfie-
rek" ismét parodia, Jakab Ist-
vánnak, — „Vasorru bába" pinte
parodia, Csató Pálnak.

LXXIII. Legjobban ismerhetvén
é itélhetvén meg akár eredeti
akár forditott darabot azon tag,
melly art az ülésből birálat
végett kezéhez vette, —

Határoztatott: hogy a vizsgáló-
nak a forditások' tiszteledrjai'
kijelelésében ugyan elhatározó,
az eredetiekre nézve pedig ajáno-
ló szava legyen.

Tizenhetedik ülés. Jan. 17. 1835.

Jelen voltak: Csató Pál, Döbrentei Gábor, Jakab István,
Rothkrepf Gábor, Vörösmarty Mihály.

LXXIV. A' mult ülés' felolva-
tása jegyzőkönyve helybenhagyat-
ván, — Vörösmarty Mihály á
72 pont alatt kiadott „Rienzi,"
— Jakab István „Magyar Mon-
golfierek", — Rothkrepf Gábor
„NömenyéK" cimü eredeti da-
rabokat mind olly véleménnyel
adják vissza: hogy ezeket, mint
sem érdekes tartalommal, sem
nyelvbeli czinnal nem birnák,
korókat, jutalom mellett elfo-
gadhatóknak nem vallhatják.

Jelentéseik tudomásul vétet-
vén, é darabok á jelenálló ha-
bálgokhoz képest bővebb ártetle-
tés végett továbbá is kiadatnak,
jelesen: „Rienzi" Csató Pálnak,
„Magyar Mongolfierek" Rothkrepf
Gábornak, „NömenyéK" Jakab
Istvánnak.

LXXV.

LXXV. Egyé Lál á „Vándor tudósá" címzetü eredeti parodiát, mint sikert nem igérőt, pusztán el nem fogadhatónak jelenti.

É munkáról már 70 pont alatt Dorkbreff Gábor és hasonló vé- lemények fejérén ki, aggyan az per- többnek vísszadatni rendeltetik.

LXXVI. Szintén Egyé Lál á „Vas- orru bába" (Később czime szerint „Rebeka, vagy szerelem' czéle") pa- rodiát olly kedvező ítélettel adja vissza, hogy azt, mint elmésen ter- kesztett és jó szini hatást igérőt, elfogadhatónak s tölvonáson- kint 6 pfttal jutalmazandónak tartja.

Tudomásul szolgál, s á darab még bövebb vizsgálatra Vörösmar- ty Mihálynak adatik ki.

LXXVII. Jakab István á 77 pont alatt kivett „Közbiró" és „Igy válnak á világ" czimü fordítá- sokat kellyeslnek jelentvén —

Ezekért jutalomdíjul jelvonáson- kint 3, s igy á 7ét darab négy jelvonásáért összesen 12 p. forzs. tárortatott.

LXXVIII. Magyan az á 62 pontra Roth' „Dühnen-Repertoirjából „Scheidungsklage" és „Der erste Eindruck" vigjátékok' fordítatik „Válló-per" és „Első benyás" czim- mel bemutatván —

Az elsőnek három jelvonásá- ért összesen 9, az utóbbiért pe- dig mint nagy 4 jelvonásáért 5 ftra tiszteletdij rendeltetett.

LXXIX. Magyan az Raupach „Vater und Tochter" és „Vormund und Mündel czimü színjátékait, mint közkedvességüeket fordításra mél- tóknak ajánlván —

Ezek fordítás végett kitüzetnek.

Tizennyolczadik Ülés. Jan. 31. 1833.

Jelen voltak: Döbrentei Gábor, Jakab István, Roth' Kreszl Gábor, Vörösmarty Mihály.

LXXX. A' közelebbi ülés' felol-
vasott jegyzőkönyve iránt semmi
észrevétel nem tétetvén, — Roth
Kreps Gábor Viaskody Károlynak
„Magyar Mongolfierek", — Jakab
Istvánnak pedig Jäger Albertinek, „Ke-
menyék" czimü parodiáikat á 24
pontra oly véleménnyel adják
be, hogy ereket sem belső érté-
kem fényi hatásra nézve jeleset-
nek nem találják, — sőt az utób-
bi még fembetsünő nyelvbeli já-
ratlanságot is árulván el, ja-
talomra nem ajánlhatják.

Minél fogva é darabok, mint már
első birálóik által is megrovat-
tak, szerzőikhez visszautasítatnak.

LXXXI. Vörösmarty Mihály á' 26
pontra jelenti: hogy Nagy Ignáz-
nak „Vasorru bába" (Rebeka) ci-
mü eredeti parodiáját arra te-
kintetből, mivel jó fényi sikert
igér, az első bíráló ajánlotta ju-
talom mellett elfogadhatónak
találta; fükségesnek véli azon-
ban, hogy némelly jobb ízlést sér-
tő jelenések és következetlenségek,
mellyeket benne kijelelt, a szerző
által előbb megigazíttassanak, hos-
szabb bekezdések rövidítessenek, vagy
felosztassanak, s a nyelvszabály
elleni hibák kiigazíttassanak.

E' darab egy már két tag által
ajánltatván, felvonásonként 6
pengő forint jutalom mellett el-
fogadtatik, előbb mindazáltal
a most érintett módosítások vé-
gett szerzőjéhez visszaküldetik.

LXXXII. Jakab István á' 29 pont-
ra Raupach „Vater und Tochter"
és „Vormund und Mündel" cimü
fényjátékinak fordítását bemu-
tatja.

Mellyekére felvonásonként 3
ezüst forint tiszteletdij fizetés-
ni rendeltetik.

Tizenkilenczedik Ülés. Febr. 21. 1838.

Jelen voltak: Lugosi Lál, Dobrentei Gábor, Rork. Kreysl Gábor, Vörösmarty Mihály.

LXXXIII. A' Biztosság' jegyzője betegsége miatt meg nem jelenhetvén, ez ittal a' mult Ülés' jegyzőkönyve fel nem olvastathatott.

— Egyébiránt Dobrentei Gábor bemutatja Szigligeti Ede'rárd budai Kinéjének „Lidérczek" czimü eredeti tüneményes játékát.

Megbirálás és véleményadás végett Rothkrepf Gábor és Vörösmarty Mihály tagoknak adatik.

LXXXIV. Magyar ar Both' Bük. nem-Repertoirjának eddig még meg nem vizsgált 5-ik kötetét átnézés végett bemutatván.

Ez is Kiadatott Vörösmarty Mihálynak, hogy belőle a' fülemrel fordíthato darabokat jelelje ki.

Huszadik Ülés. Febr. 28. 1838.

Jelen voltak: Lugosi Lál, Dobrentei Gábor, Jakab István, Rothkrepf Gábor, Vörösmarty Mihály.

LXXXV. A' két utóbbi ülés' jegyzőkönyvei most felolvastatván — ezek helyben hagyattak. — Mire Vörösmarty Mihály a' „Bühnen-Repertoir" 5 füzetéből „Gründ. Sätze"; — „Die Kunst wohlfeil zu leben"; — „Wie man sein Glück macht" — és „Der Thurm von Nesle" czimü darabokat forditásra ér. demeseknek jelentvén —

Ezek' három elsőjének forditását Jakab István, az utósóét pedig Lugosi Lál vállalá el.

LXXXVI. Rothkrepf Gábor a' mult ülésből kivett „Lidércz-ek" czimü eredeti tüneményes játéká irász

iráut ugy nyilatkozik: hogy art
mint általában középszerüt és
csekély hatásut, azért is, mivel
nagyon nyers, fertegető és illet.
len kifejezésekkel tömve van,
versei nem mértékesek, 3t. fel.
vonása pedig egészen a „Tavasi
rénkirály" másolata, — elfogad.
hatónak nem tartja.

Tudomásul vétetvén
a darab további vizsgálatra
Vörösmarty Mihálynak kiadatik.

LXXXVII. Kérdés támasztatván
az iránt, hogy a 87 pont alatt
elfogadott „Vasorru bába" (Re.
beka) tüneményes játékhoz
kivántató muzsika minémodon
szereztessék meg?

Oda hajlott a Választmányi vé.
leménye: hogy mivel a Direc.
tóri rendelkezése alá hagyott
pénzre nézve az, hogy abból dal.
játékok is szereztessenek, a Nagy
Gyülés által világosan ki nem
mondatott; mivel azonban a
Directorium fő rendelkezése csak
ugyan abban állana, hogy ál.
tala a budai játékszin alkal.
mas munkákkal láttassék el, —
ezek közé pedig illy nemü dara.
bok, mint különben is pénztárt
segitők, nem ok nélkül szám.
láltatnának: e tekintetnél
fogva addig is, mig e kérdés i.
ránt a következő Nagy Gyülés
által határozat hozathatnék,
nem ellenzi a Választmányi vé.
lemény, hogy a kérdéses muzsika i.
jának egy része, azon esetben,
ha a mustrai szerzemény va.
lóban jónak találtatnék, majd
utóbb megállapitandó mér.
ték szerint, a rendelkezése alá
bizott pénzekből pótoltassék.

Huszonegyedik Ülés. Mar. 24. 1835.

Jelen voltak: Csató Pál, Döbrentei Gábor, Roth. Kreszl Gábor, Vörösmarty Mihály.

LXXXVIII. A' mult Ülés' jegy. zőkönyve Jakab István jegyző' távolléte miatt fel nem olvas. tathatott. — Egyébiránt Vörös. marty Mihály á 86 pontra je. lenti: hogy Szigligetinek „Li. dércrek" cimü tüneményes já. tékái előadhatónak találná, ha á benne öszrehalmozott bor. va és jobb izlést vértő Epizo. dok rikkantmának, melly esetben arr legkisebb jutalom. ra ajánlaná.

E' vélemény az első bírálóétól egészen eltérvén, á darab még harmadik vizsgálatra Jakab Istvánhoz utasittatik.

LXXXIX. Egy an ar jelenti: hogy Kis János Sinéjé' által jambu. sokban forditott „Belisar" cí. mü szomorujátékot átnézvén. és végett kezéhez vette.

E' darab' második vizsgálojá. nak Rothkrepf Gábor nevezte. tik ki.

XC. Döbrentei Gábor bemutat. ja Karacs Teréznek „Szerelem' elvet győz" cimü 5 felvonásos eredeti vigjátékát, — és Nagy Ignácznak „Mátrai rablók" 3 felvg eredeti drámáját.

Az elsőt Csató Pál és Jakab István, — á másodikat pedig Vörösmarty Mihály és Teppedik Ferenc birálandják meg.

Huszonkettedik Ülés. Mar: 28. 1835.

Jelen voltak: Csató Pál, Döbrentei Gábor, Jakab István, Rothkrepf Gábor, Vörösmarty Mihály.

XCI. A' közelebbi két ülés' jegyzökönyvei most együtt felolvastatván — ezek helybenhagyattak. — Mi után Vörösmarty Mihály Nagy Ignácznak „Mátyás rabló" címü drámájára jelentei, hogy kidolgozását igen egyszerü és mindennapi, s valamint olvasása nem érdekes, ugy színi hatást sem sokat igér.

Tudomásul szolgál — egyébiránt még Feredik Ferenc' véleménye is beváratván.

XCII. Mgyan az, a' „Belisar" cimü fordításra elöadja: hogy ez ugyan általában elfogadható, s' kivált tartja, hogy fordítója az itott becsuszott hibákat helyre hozza, némelly javabbakat szorosabb nézetbe vegyen, jelesen pedig a' „Belisar" sót ugy alkalmazza, hogy elsö tagja mindig rövidnek vétetvén, továbbá némelly erötetett uj szavakat, mint: reglevegö s' a' hozzá való tartozon, s általánfogva nagyobb numerositásra ügyeljen, mik' megtörténte után a' fordításnak felvonásonként 5 pengö forintot adatni javal.

A' fordító hasonlag értesítetni rendeltetik.

XCIII. Gató Pál „Der Thurm von Neffle" dráma' kötetlen fordítatát „Vártorony" czim alatt a' 85 pontra bemutatván —

Ezért Vörösmarty Mihály' ajánlatához képest felvonásonként 5, s igy az öt felvonásért öszvesen 25 ft. jutalom adatott.

XCIV. Jakab István szinre a' 85 pont alatt kivett darabok' fordításait beadván, ezek' tisztelendöi így rendelkeznek el:

„Hogy' lehet ódsón élni" (3 felvonás) — 9 fok; — „Hogy' szeressen az ember szerencséjét"! (1 felv.)

5 forg — „ Elvek 1 pelz 5 fod.

XCV. Ugyan ar, Szigligetinek „Lidércek" czimü tüneményes jászéka iránt jelenti: hogy annak mesésjét és kidolgoráſát ugyan nem nagyon esthetikai nak tapaſztalta, mindazáltal némi ſzini hatáſt látván benne, nem ellenzi ar előbbi biráló által javalt megjutalmaztatását, de olly világos kitétellel, hogy mivel dalvaſágok irói jutalmakkal ébreſztgetni a tudós társaságnak czélja nem lehet, Szigligeti jelen munkája jár a jobb itélést kimélelenül sértő kifejezések legiróitól megtiltassa.

A darab hasonló utaſitással perköjének viſſza adandó lesz.

Huszonharmadik Ülés. Szept. 11. 1835.

Jelen voltak: Vass Károly, Döbrentei Gábor, Jakab István, Rothkrepf Gábor, Vörösmarty Mihály.

XCVI. A közelebbi ülés' jegyzőkönyvének helybenhagyatása után — Döbrentei Gábor jelenti: hogy Kiss János és Szigligeti Edvard írók népek fennebb említett „Delisar" és „Lidércek" czimü munkái, mint az illető biráló' véleményei szerint kiigazgatván, ezeknek a folytatólagos javalt jutalmakat időközben kifizetni rendelése.

Tudomásul fogadtatik.

XCVIII. Ugyan ar bemutatja Bellan Arkadnak két eredeti szindarabjait, „Természetes Házasság" és „Az elbujdosott

ari

XCV. Uggyan ar, Szigligetinek „Lidérczek" czimü tünemények jászka iránt jelenti: hogy annak nevéjét és kidolgoráſát uggyan nem nagyon aszthetikai nak tapaſztalba, mindaráltal némi ſzini hatáſe látván benne, nem ellenzi ar elébbi biráló által javalt megjutal„ mazatását; de olly világos ki„ lötéppel, hogy mivel dicsvaſágot irói jutalmakkal ébreſztgetni a tudós társaságnak czélja nem lehet, Szigligeti jelen munká„ ját a jobb iléſt kimélletlenül sérto kifejezések legiöitól meg„ tiſztitsa.

A' darab hasonló utaſitáſsal perköjének viſſza adandó lesz.

Tizenharmadik Ülés. Apr. 11. 1835.

Jelen voltak: Ivasz Pál, Döbrentei Gábor, Jakab Ivan, Rochkrepf Gábor, Vörösmarty Mihály.

XCVI. A' közelebbi Ülés' felol„ vasan jegyzökönyvnek helyben„ hagyatása után — Döbrentei Gábor jelenti: hogy Kiss Já„ nos és Szigligeti Eduard fri„ nének fennebb emlitett „Delisa" és „Lidérczek" czimü munkái„ rat az illető biráló' véle„ ményei szerint kigazgatván, ezeknek á jöltételesen javalt jutalmakat időközben kifi„ zetni rendelse.

Tudomásul fogadtatik.

XCVIII. Uggyan ar bemutatja Bellan Arkadnak két eredeti ſzinjátékját, Termékeres Va„ rázslat" és „Az elbujdosott

ezi

címek alatt.

XCVII. Ugyan ar bemutatja
a' „Bühnen-Repertoir" 5k füze-
téből „Foster Testvéreit" hirda-
tabnak Joannovics Demeter
képírásra fordítását.

XCIX. Szabó Pál Karacs Teréz-
nek „Szerelem elvet györ" crimü
vigjátéka iránt a' 90 goutra
jelenti: hogy ez eredeti dara-
bot előadhatónak it ha fer-
kőjc ételprerüleg rövidítende-
né, elfogadhatónak is találja,
és ez ellenben ara ar eredetie-
ért határozott második rendü
jutalomra, arak lelvonáson-
kénc Ofenra méltónak tartja.

C. Debreczei Gábor előadja:
hogy miután a' Direktóság" ta-
nácskorájában egész télen ál-
tal folyvást munkás részt
vett, ezentul ar üléseikbeni
mulhatlan megjelenéstöl
magát fölmentetni ohajta-
ná; további közremunkálá-
sát mindaráltal, midön akar
Kipuleri Tag Fáy András, a-
kár más tag akadályozva len-
ne, ezentulra is ajánlván.

Ezeket felváltva Szabó Pál és
Jakab István vizsgálandjál meg.

Vizsgálatra Szabó Pálnak
kiadatik.

Tudomásul polgál e' ja-
rab bövebb vizsgálatra Jakab
Istvánhoz utasíttatik.

E' válaszmány határorati-
nak fölirásére olly tag,
melly a' birálandó és birált
munkákat átvegye és kiadja,
e' ercknek végett ar uj játékpi-
ri igargatóval érkezkezik,-
a' nyugtatványokat aláirja-

ar

á Választmányság által jutalom mel-
lett elfogadott eredeti vagy fordí-
tott darabokat nevek' felíggrése-
vel á tudós Társaság' tulajdonának
bélyegezte, — ülésnapokat hirdeten-
d' elöfordulò esetekben a' Társaság'
heti üléseinek jelentést tegyen s' a'
munkálatnál szükséges levén, —
tiszt. Tag Fáy András ur Mendöleg
felszólitatni rendeltetik: hogy ezen-
túl a' Diztopáig' munkálódásit köz-
bejöttével elösegiteni szivesked.
Ki végre Vörösmarty Mihály ere-
nel kiküldetik.

Cl. A' Diztopáig jegyzöje bemutatja
a' mult Nagy-gyülésekor fenmaradt
230 p. ftból eddig szerzett darabokat
s' arokért felvonásonként fizetett
dijaknak jegyzékét; u. m:

Juan Murillo	3 felv.	12 ft.
Anyakirok és Lámák	3.	9.
Quäker és Tánczosnö	1.	3.
Örökké	2.	10.
Fiatal férj	3.	9.
Fiatal kereskedö	1.	3.
Tilep	1.	3.
A' papórlás	1.	3.
Apronygyülölség	1.	3.
Közbiró	2.	6.
Igy változik a' világ	2.	6.
Való-per	3.	9.
Első behatás	1.	3.
Atya és leánya	5.	15.
Gyám atya és gyámleány	5.	15.
Vasorru bába (eredeti)	3.	15.
Hogy' lehet ocsón élni!	3.	9.
Hogy' tehetsi az ember szerencséjét.	1.	3.
Elvek	1.	3.
Vártorony	6.	25.
Delibab	5.	25.
Lidérczek (eredeti)	3.	12.
		220 ft.

Minthogy pedig é' szerint ezen 22
darabért eddig 220 p. ft ment ki,
emlékeretbe hozza az elöadó: hogy

á

á fenn emlitett summából már
csak 10 p. frt van hátra.

E' jelentés folytában Döbrentei
Gábor á' multa Nov. 8tán tartott
Nagygyülés' jegyrökönyvének é
tárgyról szóló 11t pontját felol-
vasvá, — miután annak tarta-
ma szerint akkor esetre, ha á bu-
dai nemzeti színésztársaság még
folyó 1835t-ik évnek végétől számlálva
ismét esztendeig együtt maradand-
na, é Választmányi munkálódá-
sinak folytatására nyolcz 200
ezüst forint rendeltetnek ki; —
az pedig, hogy é színésztársaság-
nak fenmaradhatása körül nő
Eszt vármegye nemcsak szíveseu
gondoskodott, hanem arra még dal-
színészekkel is szaporította, az
elöadó tizeknek, mint egyszers-
mind játékszíni igazgató által
hivatalosan jelentetvén, —
mind é tekintetből, mint külön-
ben azért, mivel á Biztoságnak viro-
gálata alatt jelenleg ivo több, nem-
tagok által beküldött eredeti és
fordított darab van, — á végett ki-
ványa é Választmányság á kerti ü-
lést tisztelettel megkérni: hogy
mivel az érintett nyolcz 200 for-
ints az elölülö gróf urtól ek-
korig á pénztárhoz utasítás nem
érkezett, ezt körbejárása által
eszközölni ne terheltessenek.

Huszonnegyedik ülés. Apr. 25. 1835.

Jelen voltak: Csató Pál, Döbrentei Gábor, Fáy András,
Jakab István, Rothkrepf Gábor.

CII. A' multi ülés' felolvasott
jegyrökönyve iránt semmi észre-
vétel elö nem fordulván, — Döb-
rentei Gábor á' 10t pontra jelen-
ti: hogy miután á Biztoságnak
e' pontban foglalt kérelmét á

ker

keri ülésben előterjesztesse, á je-
len volt másod élölülő grőf ur
addig is, mig az Igazgatóságtól
bővebb utasitás jönne, e Direc-
tág' munkálodásinak folytatá-
sára á pénztárnál előlegesen
száz pengő forintot rendelt ki.

Kedves tudomásul szolgál.

CIII. Ugyan az á „Vasorru bába"
hoz" (Klebelsberg) Faller Miklós ál-
tal készitett muzsikának parti-
turáját bemutatja.

Megbirálásra végett Korbkrepf
Gábor olly utasitással nevezetik
ki: hogy é hangmivet á Budai
sziahári karmesterével együtt meg-
vizsgálván, iránta véleményes
tudósitást tegyen.

CIV. Lovas Bál á 98 pontra je-
lenti: hogy „Forster testvérek"
czimü forditatot németes szó-
lásformákkal gyakorlatlanabb elkint-
vé s ily alakban elő nem adha-
tónak találta.

Az előadó oda utasitatik, hogy
á tapasztalt hijányokat jelelje ki;
mi megtörténvén á darab Joan-
novics Demeter fordiróhoz vissza
utasitandó lészen.

CV. Ugyan az á 92 pontra Bel-
lan Arkad „Termékeres varázslat"
czimü eredeti vigjátékát olly vé-
leménynyel adja vissza: hogy é
darab helyreteit ugyan jónak,
ellenben nyelvét roszszak, tár-
gyát hatás és eredetiség rél
fül fülkövetnek s minden
napi jeneriákból állónak ta-
pasztalta; miért Lépest azt
nem is ajánlhatja.

Tudomásul veszik s á darab
másod áttekintésre Jakab Ist-
ván kor utasitatik.

CVI. Jakab István szinte Bellan
Arkadnak „Elbujdosott" czimü
eredeti szinjátékára jelenti: hogy
ek

abban legkisebb dramai érdemet,
figyelmet ébresztő bonyolodást,
érdekes helyzetet, vagy meglepő
characterst sem talált; ugy, hogy
az egészet inkább igen egyszerü
dialogba foglalt elbeszélésnek,
mint színjátéknak nevezhetné;
ellenben nyelvét olly darabosnak
és grammatikátlannak tapasz-
talta, hogy é munkát előadásra
is teljességgel alkalmatlannak
tartja.

Mig iránta á 97 pont folyó-
ban szóló bál is véleményét a-
dand – tudomásul fogjál.

VII. Ökrös Jakab István ka-
rus Férérnek „szerelem elvet győz"
vigjátéka iránt á 90 pontra jelenti:
hogy ars nem ugyan különös szini
határúnak, mindazáltal jó helyre-
tei tekintetéből elfogadhatónak
találta; de következő észrevéte-
lekkel:

a) Dramai haladást késleltető
érdeketlen okoskodások kihagyas-
nak s némelly unatató hosszas be-
szélgetések rövidítessenek.

b) Némelly kimélettelenül fes-
tett ízetlen jelenések, mint az
első felvonás végén előforduló ki-
vonya kellőleg módosítassanak.

c) Játékszinnek erkölcsök' javí-
tására, nem nemzeti gyülölség'
gerjesztésére, főleg pedig magyar
játékszinünknek inkább idegen aj,
lu felekezetek' megnyerésére is
törekedni kellvén, — á német
nemzet ellen elszórt gyaláró szere-
getések kihagyassanak.

d) Szolgabirák kiküldetése egé-
szen más stylussal történvén, mint
millyennel arr á szerző rajzolja, —
mivel harai darabban az illyekre
pontosan ügyelnünk illik, — é
részben javítás tétessék.

e)

c) Egy gardag, és külföldi kel ö
öpelönezésben álló, más réjtöl
jedig nemes tenekkel kisérkező
kaſonbérlöt „sült parapetnak"
nevezgetni nem lehetvén, - mind
ar ide czélzó nyers kifejezéseit,
mind a darabban megrött egyéb
kimélletlen kiejtéseit, mint mi.
veltebb hallgarókat kellemetle.
nül érdellö, - nöiroktoz jedig leg.
kevéſsbé illö tulſágok - ſzorgo.
san elmellöztetnek. Végre

f.) Az igehajlitás és helyesi.
rás eleni hibák nulhatlanul
kiigazitaſſanak.

Mivel pedig a tudös Társaság.
nak fö czélja nyelvmivelés, és
jutalmaival csak ennek elömoz.
ditóit ébreſztheti, — Vélemény.
adó e' darabot coupán a felhor.
dott hiányok helyrehozása és ki.
javitása után javalkatja, és ak.
kor is, mint nem tüstént elſo.
gadkatót, hanem elébb még i.
gazitandót, csak legkisebb dijra
aras felvonásonként 4 pengö
forint jutalomra ajánlkatja.

A' munkát elsö birálója is csak
ugy ajánlván, ha ſzerzöje álta.
lában czélirányosan rövidites.
nék, — e' vélemény Karacs Ferén.
tzel közöltetni rendeltetik.

CVIII. Ugyanicsak Jakab István
bemutatja „Holbein „Doppelgän.
ger" czimü 4 felvonásos játé.
kának fordittását, Kétalakú"
czimmel.

Az erederi darab Kotzkrepf
Gábor által levén kitüzve, — a
felvonások 4 forintal tiztel.
tetnek meg.

Huszonötödik Ülés. Maj 9. 1835.

Jelen voltak: Csató Pál, Fáy András, Jakab István
Rochtrepf Gábor, Vörösmarty Mihály.

CIX. A' múlt ülés' jegyzőköny-
vét felolvasván, Jakab István
Bellan Árkád' Termépreses Ur-
rárolat" czimü vigjátéka irán
jelenti: hogy azt, mint tartal-
mára érdekesnek, nyelvére
nézve pedig általában roszszat,
épen nem ajánlhatja. — Hyo-
mon hasonló véleménnyel adá
vissza Csató Pál is ugyan ezen
szerzőnek „Elbajdorott" czimü
színjátékát.

Melly két darab elépen már
2 bíráló által el nem fogad-
hatónak jelentetvén — iróját-
nak vissza adatni rendeltetik.

CX. Jakab István előterjeszti:
hogy valamint mult évben a
Színi könyvtár' gyarapitásá-
ra egy fordított darabot aján-
dékozott, ugy most is Jünger
után fordított „Hölgyrablás"
czimü vigjátékkal minden díj
nélkül kedveskedni kivánt, s
azt ezennel be is mutatja.

Ajánlata kedvesen fogadtatik.

CXI. Tepedik Ferenz Nagy Ignác-
nak korrá utasított „Mátrai rab-
ló" czimü drámáját olly vélemény-
nyel küldi vissza, hogy azt, ne-
melly általa kijelelt hiányok'
helyrehoztával nyomtatásra ér-
demesnek találná.

E' bizottság nem nyomtatás, ha-
nem csak előadatás végett fogad-
hatván el némi mérsékletes ju-
talom mellett a' szerzők által
ajánlott darabokat, — illy juta-
lomról pedig a' Véleményadó
említést sem tevén, — más rész-
ről továbbá a' darab az első
bíráló által el nem fogadható-
nak

nak itélhetném, — nyugan ar még harmadszori átnézésre Jakab Istvánnal közöltetnek.

CXII. Czató Pál á 1844 pontra bemutatja ismét á „Foster test. véred" czimü fordítatott, ek utal á negrót hibákat kijelelve.

Joannovics Demeternek igazitás végett visszaadandó.

CXIII. Rockkrepf Gábor á 103 pontra Faller Miklósnak á „Vasorru bábához" irt hangnive iránt jelenti: hogy stylusát pennlengő és alant járó köztinek találta, s valamint több meglepőt tapasztalt benne, ugy énekeis egy „ternek, könnyüeknek s hatók„nak lelvén ajánlja is, jutalmát 60 ezüst forintra vetvén, olly formán, hogy ennek harmadát á Diztopág, többi részét pedig á játékszini pénztár fizesse; kük„ségesnek véli mindazáltal, hogy elébb némelly partiturabeli hiá„nyok kipótoltassanak, s á hang„szerek' alkalmazása itt on czél„irányosan változtassék.

E' hangmü még á budai Karmes„terrel is közlendő levén, á jutta„lom ennek jelentése s á kijelelt hiányok' helyrehozta után lesz elhatározandó.

Huszonkatodik Ülés. Maj. 23. 1839.

Jelen voltak: Czató Pál, Fáy András, Jakab István, Rockkrepf Gábor, Vörösmarty Mihály.

CXIV. A' mult ülés' jegyzökönyvének felolvasása után Fáy And„rás Erkel szini Karmesternek aron vélemény ét jelenti a „Vasorru bába" muzsikája iránt: hogy ez ugyan néha a darab' kellemé„nél sokkal magasabban pállong s általában a hangjátszar' erejét ha-

meghaladja; minduráltal némelly
cselély igazitások után sikerrel
előadható.

Szerzője utasitatni fog, hogy
ezen igazitások iránt a neve-
zett Karmesterrel érteseülvén, hogy
igy a hiányok helyreholzatván,
tiszteletdija megkatározhassék.

CXV. Jakab Istvánn Nagy Ignácz„
nak „Mátrai rabló" czimü drá„
mája iránt jelenti: hogy a „Fer„
ző" e' darabot részint a Jeppelik
Ferencz, részint a Vélemenyadó ál„
tal tett észrevételek nyomán meg„
igazgatván, azt jelen alakjában
előadhatónak találja s felvonás.
sonként 4 f jutalomra ajánlja.

Az első biráló e' munkát szín„
re nyomtatásra ajánlván, Vé„
lemenyadó' javalata elfogadta„
tik, s az irónak felvonásson„
ként 4, és igy 12 pfor határoztatik.

CXVI. Stigligeri Eduard „Fran„
gepan Erzsébet" czimü eredeti
szomorujátéka bemutatatván — Ezt Vörösmarty Mihály és Cza„
to Pál birálandják meg.

CXVII. Karacs Ferér „Szerelem el„
ver györ" czimü vigjátéka a 1844
pons alatti észrevételekhez képest
módositva szinre bemutatván — Ez ujabb megtekintés végett elő„
bi birálóihoz utasitatik.

CXVIII. Rockkrepf Gábor emlé„
kébe korván, hogy Czuy, londo„
ni hangászprofessor' hangverseny'
alkalmával a' bizottság' páholya
idegenekuek adatott. Sipz tag Váy András a játékszini
igazgatót figyelmeztetni fogja,
hogy miután a páholy a tudós
Társaság által minden elöfordul„
ható mutatványokra előre kibé„
relteten s fölösleg meg is fizet„
tetven, jövendőre nézve illy vis„
szaélések elháritása iránt a
játékszini pénztárnál fogana„
tos rendelést tegyen.

Huszonhetedik Ülés. Jun. 6. 1833.

Jelen voltak: Csató Pál, Fáy András, Jakab István, Rothkrepf Gábor, Vörösmarty Mihály.

CXIX. A' közelebbi Ülés' felolvasa' sora jegyzőkönyve iránt semmi észre vétel nem tétetvén, — Jakab Ist. ván Karacs Teréz' szerelem elvet györ' ténmü vígjátéka iránt a' 117 pontra jelenti: hogy azt, mint már szóló' rányosan rövidítettet's igazítottat elfogadhatónak találja, jutalmát azonban a' 107 pont alatt felhozott okánál fogva most is csak 4ftban ha' tározza. — Csató Pál azonban, mint már 99 pont alatt magát kifejtvé, tovább is a' közép jutalmat javal' ván —

Ez javaslat' többségével felvonáson, Kelt 4, és így az őt felvonásáért 20 ezüst forintban állapíttatott meg.

CXX. Vörösmarty Mihály Szigligeti Edvárdnak „Strangegan Erzsébet" ténmü eredeti drom. játéka iránt jelenti: hogy elrendelését, helyzetéit's characztereit a' 3t. felvo' nás' közepéig jóknak, azontúl a' zonban igen zavartaknak és fi' ni hatást nem igérőknek találta; miért kívánja, hogy a' Szerző é' részben javítást tegyen, a' characz' terek' s helyzetek' gyakori alaptala' lan változtatását kerülje, czél' irányos rövidítésekkel egyszerűbb egészet alkosson's a' grammatikai hibáktól azt igazítsa; — mik ha megtörténnének, a' darabot közép jutalomra ajánlja.

Míg Csató Pál, mint második bí' ráló, véleményét beadandja, tu' domásul polgál.

CXXI. Jakab István jelentvén, hogy mint értésére esett, az é' Biztosság' tól átadott darabokból némelly ré' sze a' játékszíni könyvtárban nem találtatik —

Ezzel tag Fáy András a' Elnöklés

darabok' czimsorának közlése
mellett fel fogja fólítani á nos.
tani pénigazgatót, hogy é dara.
bok iránt, mint mellyek á tudó
Társaság' költségén szereztetvén,
annak tulajdoni is maradnak,
vizsgalatot tenni, é á tapasz.
talandókról é Jtrosságot érte.
síteni ne terheltessenek.

Huszonnyolczadik Ülés. Jun. 22. 1835.

Jelen voltak: Sató Sál, Fáy András, Horvkreszt Gábor,
Jakab István, Vörösmarty Mihály.

CLXII. Felolvastatván á közeleb„
bi Ülés' jegyzőkönyve, - irántatje„
mi észrevétel nem tétetett. Eru„
tán Sató Sál Szigligeti Eduard'
„Trangepan Erzsébet" czimü ro„
mnjárúlát közrebocsátó véleczény„
nyel adta vélra: „A' darab
kiedelemben látszik lenni, hogy
á tragediának bonyaszlás á
czélja é á czélra az emberi go„
nósság és vak fatum által bár
milly odorkatott minél több és
minél leggyelemebb bün és ha„
lál á legalkalmasb eszközök.
A' tervvel, motiválással, é á cha„
ractereK tartásával á szerző
kevesebbet gondol. Így itt, mint„
ha Robertnek meggyujtatta á
hárat Erzsébet és Borgony fe„
lett, miután Trangepannal meg„
ölette Gyulát és Veronikát, mi„
re Eutana Cillyvel megölette Ro„
bertet, sajat már megőrültsé,
jét és közvetve vagy akaratban
valamennyit, végre ugyan elvi á
Cillyt hagyja életben és tetéri
bocsánattal, ki többé sem maga,
sem isten, sem emberek előtt
sem képes sem életre, sem bocsá„
natra. — Stromban vannak á da„
darab

rabban való tragikai helyreek,
von néha igazi pathos és szép ly-
rai nyelv. – Ha a' szerző' egyszerűbb
de szőkal szigorúbb szervet készítsen,
s abban különösen a' fő intrigans'
(Robert) és a' fő hös' (Alby ker.
reg) szerepeit több studiummal
és consequentiával dolgozta volna
ki, a' darabból egy jó, talán jeles
szomorujátékot készíthetett volna.
Általában szólóul ajánlható a' szer-
zőnek, hogy a' puszta materialis és
empyriai szinredolgozástól őrizked-
jék s a' drama' esthetikai postula-
tumira fordítson több figyelmet. –
Nincs könnyebb, mint szőnyes öltöze-
tek, lárma, csörej, lótás-futás, örü-
lés, gyilkolás, égés és temetés ál-
tal zajt ütni a' színen, s bizonyos
hatással lenni a' publicum' bizonyos
részére. De ez a' siker nem állandó,
nem kapnos; a' darabnak nem ad-
hat belső s maradandó becset. –
A' szerző' munkáján szép igyekezet
látszik; olvasta tehát szorgalommal
a' tervkészítés' és szineria' tekinte-
téből Hugo Victor' és Dumas' fran-
cia újabb dramaticusok' munkáit,
a' characterfestés' és igazi tragikai
nagyság' tekintetéből pedig Shake-
speare, Göthe és Schiller' örök szép-
ségü és szerzőtől meg nem kaladott
műveit, s e' studiumának legszebb
gyümölcseit fogja arathatni. –
Koszani alakjában e' szomorujá-
tékot Véleményadó nem ajánlhatja.

Az eredeti darab mind ezen, mind
az első bíráló' véleményének körül-
te mellett, szerzőjének visszaadatni
rendeltetik.

CXXIII. Magyarnak, még a' 74 pont
alatt kivett „Rienzi" címü ere-
deti szomorujátékot azon okból, mivel
az szerzője nem bírálás, hanem
csak előadatás végett nyujtotta
volt be, minden vélemény nélkül
adja vissza.

Szerzőjének visszaadandó lesz.

CXXIV. Rothkrepf Gábor a' Buch. nen-Repertoirnak 8t füzetéi á belöle még 82 pont alatt kijelelt „Dominique" és „Die eiserne Maske" pindarabokna Garay képiseue fordiasival („Domonkos" és „Vasálarcz") együtt bemutatja.

„Domonkos" vigjáték felvonáson. Éens 4, öpvesen 12,— „Vasálarcz" pinjáték pinte 4, és öt felvoná. áért 20 p.ftal jutalmaztatik.

CXXV. Fáy András á 105 pontra Erkel budai karigazgatónak le. velét bemutatja, mellyben az je. lenti, hogy á „Vasorru bába" mu. zsikájának elöadathatása körül jemmi nehézség nincsen.

Rothkrepf Gábor eren muroiká. nak tiptelendijáz még á 103 pont alatt 60 erüst forintban állapit. ván meg, é dimmának karmad réjra, arar 20 p.f. Faller Miklós. nak kifizetetni rendeltetett.

CXXVI. Vörösmarty Mihály indi. tás tes: hogy mivel e Dirtos. ságnak kitüzött czélja a neure. ti játékpinnek általunas fordi. tou és mennyire lehet eredeti darabokkal is ellátása, — ar ere. deti darabokna pini hatája pedig tapaptalás perint csak elö. adás mellett tünhetik ki, aron. ban gyakorta pinpadon á belső érdemmel biró darabok sem te. hetnek perenesét, — er okból (ha még e' Válaptottság munkáló. dáspi talán tovább is folytat. ná) jövendöben az eredeti da. rabok' perzöi oda utapitaspa. nak, hogy miveiket elébb á pin. padon adaspák elé, s csak ugy jöjenek artán arok birálat' és jutalmarás' kérdése alá.

A' javalat czélperünek találtat. ván, elfogadtatik, s elöfordulo e. setben haspnáltatni fog.

CXXVII. A' Biztosság' jegyzője előterjesztvén, hogy a 102 pont alatt említtetett, s a második Elöl-ülő gróf ur által a pénztárnál kifizettetni rendelt száz pengő forint ismét egészen kiadatott, jelesül következő darabokra

Kétalaku	"	4 felvon.	" 16 kr.
Mátrai rabló (ered.)	3 felv.	"	12. "
Szerelem elves györ. (ered.)	5 felv.	"	20.
Domonkos	"	3 felv.	" 12
Vasálarcz	"	3 felvon.	" 20.
Pasorru bába' murzsikája	"		20.
		együtt:	100 ft.

Egyszersmind emlékezetbe hozta a jegyző, hogy e' szerint a' mult évi nagy gyülésétől fogva az akkor fenmaradt 220 forint-ból, (mellyből azonban 10 p. ft, mint a' 101 pont alatt kitetszik, a pénztárban maradt) és az újabban kirendelt 100 forintból, tehát összesen 320 forintból szerezteten 28 színdarab, s e közt 4 eredeti, egyes pedig a jegyző kedveskedésből fordított, melyek együtt 78 felvonást tesznek, végezetre még a' Pasorru bába' darabos játékhoz muzsika is szereztetett.

Jelentése tudomásul fogván, s mivel illy formán a' Biztosság' rendelkezése alá bizon pénz elfogyott, egyébiránt pedig jelenleg vizsgálandó darabok sem küldettek be, — a' Választmányi ülései ez uttal felfüggesztetnek.

Jegyző
Jakab István

57/1835.

Fiedorowicz.

21

c.

58

1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

12

12

Infrascriptus hisce attestor, quod Dominus Franciscus Farkas de Farkas-falva, Juratus Fori utriusque Causarum Advocatus mihi praesentaverit in modulo minori tria sua Inventa, ut pote:

1° Machinam, quæ vento, vel aqua impellitur, et impulsa pro commolitione frugum ac aliis usibus œconomicis pro aliis hujus generis machinis ideo aptior est, cum nulla venti contingi valeat. &c.

Quæ omnia tria Inventa nova esse, et judicio meo fini praestituto correspondere hisce testatum reddo. Posthini die 8ª Decembris 1823. Adamus Somtsányi Physica, et Mechanica Professor. Idem testatur Josephus Wolfstein m.p. Matheseos Sublimioris Professor. Idem testatur Michaël Faliczky m.p. Technologiæ Professor.

DÍTSÔSSÉGESEN URALKODÔ

FERENTZ TSÁSZÁRNAK

MAGYAR ORSZÁG'

FELSÉGES APOSTOLI KIRÁLYÁNAK

MIDÔN

Szent György Havának 6 dikán 1807-ben

AZ ORSZÁG' GYÛLÉSÉRE BUDÁRA ÉRKEZNÉK

A' PESTHI

TANÚLÓ IFJÚSÁG' NEVÉBEN

FARKAS FERENTZ

A' HAZAI TÖRVÉNY HALGATÓJA.

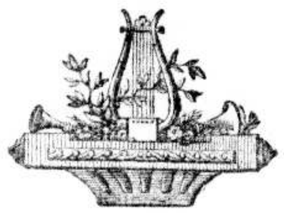

PESTEN,

NYOMT. TRATTNER MÁTYÁS' BETÜIVEL.

— — Tudja, hogy ember Ő
És hogy halandó, kit tsak a' nagy,
's a' feles érdemek istenítnek.

VIRÁG BENEDEK.

DÍTSŐSSÉGESEN URALKODÓ

FERENTZ TSÁSZÁRNAK

MAGYAR ORSZÁG'

FELSÉGES APOSTOLI KIRÁLYÁNAK

MIDŐN

Szent György Havának 6-dikán 1807-ben

AZ ORSZÁG' GYŰLÉSÉRE BUDÁRA ÉRKEZNÉK

A' PESTHI

TANÚLÓ IFJÚSÁG' NEVÉBEN

FARKAS FERENTZ

A' HAZAI TÖRVÉNY HALGATÓJA.

PESTEN,
NYOMT. TRATTNER MÁTYÁS' BETŰIVEL.

— — Tudja, hogy ember Ő
És hogy halandó, kit tsak a' nagy,
's a' feles érdemek iſtenítnek.

VIRÁG BENEDEK.

TSÁSZÁRI FELSÉG! sok Haza oſzlopa!
Kegyes Királyunk! Nemzeti Títusunk!
Nagy Lelked' érdeklő temérdek
Gondjairól kis időre mondj le.

'S ama' ditsőség' Karja' sugározó
Pompás öléből vesd ſzemedet reánk,
Kik felkiáltunk nagy Nevedhez
Bíborozott palotád' egére

A' Pesti partról, hol fiatal korunk
Buzog Minervánk' temploma' ſzent tüzén;
Hol gyenge Muzsám felmagaſztalt
Széked előtt leborúlva lantol.

Most, most Budának bérczei fénylenek,
'S egéſz vidéken ſzent örőm ünnepel:
Mint egykor Orfé énekére
Trátzia erdei is füleltek.

Illy boldogító víg örömet lehel
Szívünkbe kedves drága tekénteted,
'S gyengén mosolygó vídulásra
Gerjede még maga a' komorság.

Mint a' felébredt gyöngy kikeletkoron
A' hév Zefirnek lengedezései
Új életet lanyhálnak a' föld'
Fonnyadozó lekonyúlt füvére.

Kegyes Királyunk! végtelen érdemid'
Hazánkra, 's gázolt emberiségre is
Áraſztod; a' jobbágyaidnak
Haſznok, 's az emberi böts ſzíveden van:

Te a' dühösség' vér patak árjait
Ontó negédjét gyülölöd, esdeklö
Bús árvaságunk' nagy javára
Viſzſza hozád az olaj fa ágot:

'S a' zöld borostyánt e' Magyar ég alatt
Jótéteményid' tengere öntözi;
Ki ſzent Hitünknek boldog ügyén
Szüntelenül nemesen törekſzel:

Ím', most megújúlt ösi ſzokás ſzerént
Néped' javának áldozatot teſzel:
De, óh! ki gyözné híresítni
Titusi érdemidet közöttünk?

Már is ditsösség temploma vár reád,
Zeng a' ſzerentsés fényei közt lakó
Szent halhatatlanság, 's borostyán
Ágokat öltöget oſzlopodra.

Ditsö Nevednek ſzív dobogás között
Tömjénnyel a' Nép áldozik; én pedig
Felséges óltárodra térden
E' feselö koſzorút letéſzem.

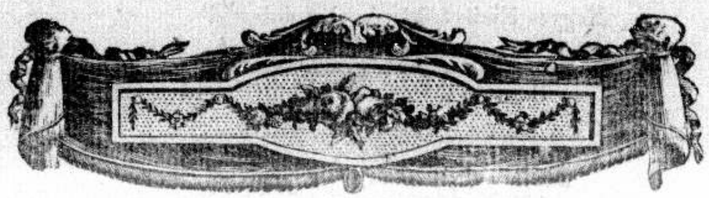

Tsászári Felség! sok Haza oſzlopa!
Kegyes Királyunk! Nemzeti Titusunk!
Nagy Lelked' érdeklö temérdek
Gondjairól kis időre mondj le.

'S ama' ditsöség' Karja' sugározó
Pompás öléből vesd ſzemedet reánk,
Kik felkiáltunk nagy Nevedhez
Bíborozott palotád' egére

A' Pesti partról, hol fiatal korunk
Buzog Minervánk' temploma' ſzent tüzén;
Hol gyenge Muzsám felmagaſztalt
Széked elött leborúlva lantol.

Most, most Budának bérczei fénylenek,
'S egéſz vidéken ſzent öröm ünnepel:
Mint egykor Orfé énekére
Trátzia erdei is füleltek.

Illy boldogító víg örömet lehel
Szívünkbe kedves drága tekénteted,
'S gyengén mosolygó vidulásra
Gerjede még maga a' komorság.

Mint a' felébredtt gyöngy kikeletkoron
A' hév Zefirnek lengedezései
Új életet lanyhálnak a' föld'
Fonnyadozó lekonyúlt füvére.

Kegyes Királyunk! végtelen érdemid'
Hazánkra, 's gázolt emberiségre is
Áraſztod; a' jobbágyaidnak
Haſznok, 's az emberi böts ſzíveden van:

Te a' dühösség' vér patak árjait
Ontó negédjét gyülölöd, esdeklő
Bús árvaságunk' nagy javára
Viſzſza hozád az olaj fa ágot:

'S a' zöld borostyánt e' Magyar ég alatt
Jótéteményid' tengere öntözi;
Ki ſzent Hitünknek boldog ügyén
Szüntelenül nemesen törekſzel:

Ím', most megújúlt ősi ſzokás ſzerént
Néped' javának áldozatot teſzel:
De, óh! ki győzné híresítni
Títusi érdemidet közöttünk?

Már is ditsősség temploma vár reád,
Zeng a' ſzerentsés fényei közt lakó
Szent halhatatlanság, 's borostyán
Ágokat öltöget oſzlopodra.

Ditső Nevednek ſzív dobogás között
Tömjénnyel a' Nép áldozik; én pedig
Felséges óltárodra térden
E' feselő koſzorút letéſzem.

TUDÓSÍTÁS.

Pesten a' Vátzi Utſzában a' Hét Válaſztó Fejedelem által ellenében Hartleben Konrád Adolf Könyv-áros' bóltjában árúba botsátatik egy új Munka illy tzím alatt:

A' VILÁG' RITKASÁGI

a' vagy

A" TERMÉSZET', és MESTERSÉG'

REMEKJEI.

Németből magyarázta

FARKAS FERENTZ.

Hat jeles Réz-metſzéssel 4 rétben. Pesten 1807-ben.
Az ára kötve 3 Rfl. Ki-festett Réz-metſzésekkel pedig 4 fl 30. xr.

Már ezen Homlok-írásból is ki lehet venni ezen Munkának foglalatját. Az a' tárgya, hogy mentűl tökélletesebben le írja mind azt, a' min az ember minden Ég-hajlat alatt, a' Világnak távól eső réſzein is külömbféle Nemzeteknél andalog, 's tsudálkozik.

Azt tartom, az illy le írásokon akárki is kaphat, a' ki vagy az egyűgyű Terméſzetnek ártatlan gyönyörködtetésiben kedvét leli, vagy a' józanabb Tudományok' vezérlő oktatási mellett által akarja látni, mire vitte dolgát a' nagyra törekedő nyughatatlan emberi elme. Ki tetſzik ebből, mire ment a' Halandóság tsüggedhetetlen iparkodásaival, melly lassan hajtja végre a' munkás Terméſzet dolgozó műhelyében remek ſzülelmeit, 's melly tsuda látz-ſzövevényeken forognak annak rendes változásai.

Itten az Ég-sarok körül el némúl a' Terméſzet a' merevítő hidegnek jég-halmai között, 's a' tsikorgó fagynak borzaſztó huhogási miatt az egéſz vidék egy haldoklónak tsak alig hallható lankadtt hörögését ábrázolja; ottan a' forró Ég-öv alatt forr a' homok az olvaſztó verőfénynek hév tüzén, 's a' zsibongó madár felleg a' kies Pál-

máknak jóltévő lengedezésibe veſzi magát: Itt a' pázsit' kellemjein rézst törnek a' tsermelyék, 's meg tévedtt ösvényeken az illatozó gyöngy-virágok' susogó homályokban sietnek enyéſzetekre; amott a' vadon köſzáloknak kietlen Ormaikból ſzakadnak az árvizek, 's rettenetes zúgásokkal borzaſztják a' fülelö Terméſzetet. Itten az Óriási hegyek tüzes köſzálokkal vijják a' nagy egeket, a' ki rontó lang-oſzlopok futkosnak a' levegön, 's el terítik a' föld-ſzínét az olvadtt értz tűz patakjai; ottan a' ſzorúlt göz-felleg neki esik a' földnek, 's úgy látſzik, hogy ſzörnyű rángatásaival e' roppant világ' tsuda alkotmánnyának végére esküdnék.

De az Emberi Nemben is vagyon illyen külömbség. Emez itten magára hagyatva tsak nem úgy nevelkedik, mint azon tulok, mellyet elötte hajkoráſz; amaz a' mélyebb tudományok' titkait fel dulván tsuda műveiben meg vívik a' halandósággal, 's a' mulandóság' rohanása ellen törekedvén a' véghetetlen idö késö Maradékinak rakja büſzke sorompóit. Ez alíg baktat el a' hatig unalmas dadogásival; 's ama' Terméſzet búvára a' parányi fűveknek is titkos erejeket fürkéſzi. Ez itt tsekély vagyonnyával keskeny ladikotskáját ſzűlö földje' partjaihoz verdegéli; amazok a' hűségtelen Tengereknek sikamló hátaikon városokat tornyoznak, 's kints-tárokkal le süllyeſztvén gályájokat a' világnak esmeretlen réſzeit hajháſzſzák fel.

Az e' féléken senki se futhat által tsak hideg vérrel. Ollyanokra talál benne a' figyelmes elme, melly néki gyönyörűségére is válik, 's haſznot is hajt; de hogy erröl bátrabb íteletet tenni lehessen, ez a' foglalatja:

1-ör. A' Világ' leg nagyobb víz esése; t. i. Éjſzaki Amerikában a' Nigara víz-omlása, egy réz-metſzéssel.
2-or Rómában Szent Péter' Temploma, réz-metſzéssel.
3-or A' Világ' leg nagyobb gyémántjai.
4-er A' leg nagyobb Boros-hordók.
5-ör Európának leg jelesebb hídjai, réz-metſzéssel.
6-or A' Világ' Hét Tsudái, úgymint: Babilon köfalai, 's függö kertei; — Egyiptomi Piramisek, réz-metſzéssel. — Az Olympiai Jupiter' Kép-oſzlopa, 's márvány Temploma; — Ródusi Alló-kép, réz-metſzéssel; — Dianna Temploma Efesusban; — Az Alexandriai Pharus, vagy Tűz-torony, réz-metſzéssel; 's a' Salamon' Temploma.

Ez az elsö Anyai nyelvünkön a' maga nemében a' Magyar Ég alatt. Azon vóltam, hogy ezzel is áldozhassak Ditsö Nemzetemnek. Költséges ugyan a' nyomtatás, 's azon azon ſzép réz-metſzések; de reménylem, hogy ezen törekedésem a' Nemes Hazafiaknak kedveket lelheti.

M.

MAGYAR SZATURNOS *),

avagy Hirdetése öt különözött Magyar eredeti tudományos, és eggyſzersmind ſzépenn múlatságos Újságoknak, mellyeket eggy Magyar tudós Társaság, *elsö Májustól fogva*, minden Szerdánn és Szombatonn, fog kiadni, és amellyeknek eggyike a *Magyar Féherſzemélynéket* illeti.

(Kéſzülöbenn van eggy Írás, melly ſzéles Kiterjedéssel elö fogja terjeſzteni eme Hazai tudós Igyekezetnek Plánját avagy Fenéképületjét, melly a Magyar Név' Dicsöjét és az egéſſz Nemzet' Méltóságát, mellyet egyedülcsak nemzeti és tudós Útonn lehet elérni, tizenkét Oldalról fogta fel, és minden lehetséges Sürgetéseknek megfeleltt. De addig is, amíg ez megjelen, a Tárgynak Fontossága végett, Hazafiui ſzent Kötelességnek tartjuk, hogy a Dolog' Velejét, minden Bévezetés nélkül, tömött Röviddel közöljük.)

A' Királyi Magyar Helytartó Tanácsnak 24-dik Decemberi 1806. magoss Dekretomjánál fogva, megnyertük az Engedelmet a következö Magyar eredeti tudós és ſzépenn múlatságos Újságoknak, mellyek minden Politikálét elhagynak, Kiadására, úgymint:

I.

Újsága a Magyar Beſzéletnek és az ö Tudománnyának.

Itt a Magyar grammatikálisi Tapogatásokat, Felfedezéseket, a Magyar Beſzélés — és Írástörvényeket, ezeknek töves Felkereséseit, Meghatározásait ée, eme grammatikálisi Visgálódásoknak sokféle eddig lévö Helypontjait, a Magyar Beſzélet' Tudománnyának Fenékfalát a közönséges Fenékbeſzélet (?) által ée, fogjuk Magyarjainkkal és Magyarnéinkkal, kik tövesenn akarják érteni Anybeſzéletöket, közleni eredeti historikás és filozofikás Oldalról. ée —

Eme

*) Van ugyan *usba* kimenö Magyar Szónk is, p. o. *Hás*, *Mokus* ée. De a milyen Jussal emegörögös Deák Szót: *Papyrus* igy magyarositjuk már régenn: *Papiros*, ſzinte illyen Jussal lehet e' helyett: *Saturnus*, *Typus*, ée igy beſzélni és írni: *Szaturnos*, *Tipos* ée. Mert a Magyar úgy ír, amint beſzél és megforditva, és eme közönségesennérö Írástörvényt tartcsák minden lehetséges Beſzéletek, tehát p. o. a Francia is meg, mivel az Írás, mint ollyan, ſzükségesenn elöreſelteſzi a Beſzélést, valamint ez a Gondolkozást és ez az Érzést.

máknak jóltévő lengedezésibe veſzi magát: Itt a' pázsit' kellemjein rézst törnek a' tsermelyék, 's meg tévedtt ösvényeken az illatozó gyöngy-virágok' susogó homályokban sietnek enyéſzetekre; amott a' vadon köſzáloknak kietlen Ormaikból ſzakadnak az árvizek, 's rettenetes zúgásokkal borzaſztják a' fülelö Terméſzetet. Itten az Óriási hegyek tüzes köſzálokkal víjják a' nagy egeket, a' ki rontó lang-oſzlopok futkosnak a' levegön, 's el terítik a' föld-ſzínét az olvadtt értz tűz patakjai; ottan a' ſzorúlt göz-felleg neki esik a' földnek, 's úgy látſzik, hogy ſzörnyű rángatásaival e' roppant világ' tsuda alkotmánnyának végére esküdnék.

De az Emberi Nemben is vagyon illyen külömbség. Emez itten magára hagyatva tsak nem úgy nevelkedik, mint azon tulok, mellyet elötte hajkoráſz; amaz a' mélyebb tudományok' titkait fel dulván tsuda műveiben meg vívik a' halandósággal, 's a' mulandóság' rohanása ellen törekedvén a' véghetetlen idö késö Maradékinak rakja büſzke sorompóit. Ez alíg baktat el a' hatig unalmas dadogásival; 's ama' Terméſzet búvára a' parányi fűveknek is titkos erejeket fürkéſzi. Ez itt tsekély vagyonnyával keskeny ladikotskáját ſzűlö földje' partjaihoz verdegéli; amazok a' hűségtelen Tengereknek sikamló hátaikon városokat tornyoznak, 's kints-tárokkal le süllyeſztvén gályájokat a' világnak esmeretlen réſzeit hajháſzſzák fel.

Az e' féléken senki se futhat által tsak hideg vérrel. Ollyanokra talál benne a' figyelmes elme, melly néki gyönyörűségére is válik, 's haſznot is hajt; de hogy erröl bátrabb íteletet tenni lehessen, ez a' foglalatja:

1-ör. A' Világ' leg nagyobb víz esése; t. i. Éjſzaki Amerikában a' Nigara víz-omlása, egy réz-metſzéssel.

2-or Rómában Szent Péter' Temploma, réz-metſzéssel.

3-or A' Világ' leg nagyobb gyémántjai.

4-er A' leg nagyobb Boros-hordók.

5-ör Európának leg jelesebb hídjai, réz-metſzéssel.

6-or A' Világ' Hét Tsudái, úgymint: Babilon köfalai, 's függö kertei; — Egyiptomi Piramisek, réz-metſzéssel. — Az Olympiai Jupiter' Kép-oſzlopa, 's márvány Temploma; — Ródusi Alló-kép, réz-metſzéssel; — Dianna Temploma Efesusban; — Az Alexandriai Pharus, vagy Tűz-torony, réz-metſzéssel; 's a' Salamon' Temploma.

Ez az elsö Anyai nyelvünkön a' maga nemében a' Magyar Ég alatt. Azon vóltam, hogy ezzel is áldozhassak Ditsö Nemzetemnek. Költséges ugyan a' nyomtatás, 's azon azon ſzép réz-metſzések; de reménylem, hogy ezen törekedésem a' Nemes Hazafiaknak kedveket lelheti.

Más új Könyv.

HADI TUDOMÁNY,

Mellynek némelly Fö-Tzikkelyeit kéz-írásban foglalta egy nevét eltitkolni akaró Tudós, és Nagy Méltóságú Hazafi.

Nagy 8 rétben, 13 réz-metſzésekkel. Bekötve az ára 4 forint.

A' Munkának Foglalatja.

Azon tagokról, mellyek egy Ármádiánál megkívántatnak, és találtatnak. — Az Eledelröl, vagy a' Proviantról. — Az Orſzágnak, 's az ö fekvésének megesméréséröl. — A' Hadi ſzem-mértékröl. — Minémű rendeléseket kell tenni, ha a' Hadi Sereg sík földön útaz. — Hogy kell egy Ármádiának, vagy egy kissebb Tagnak is Tábor helyet válaſztani. — Hogy kell a' Tábort sántzokkal megerösíteni. — Hogy kell a' sántzokat, és a' Tábort ostromolni, és védelmezni. — A' ſzáraz, és zöld takarmány' beſzerzéséröl. — Hogy kell a' takarmány' beſzerzöket ostrommal megtámodni. — A' Hadi Seregnek mindenféle mozdúlásairól. — Melly úmozdlással lehet az Ellenséget mozdúlásra kénſzeríteni; vagy hogy azt tegye, a' mit az ellenkezö fél kíván. — Mikor, és melly okokból kelletik az Ármádiától apróbb Seregeket elküldeni. — A' nagy folyóvizeken való által-menésröl az Ellenség' ſzeme elött. — Hogy kell a' nagy folyóvizeket védelmezni. — Hogy kell olly folyóvizeken által-vezetni a' Hadi-Sereget, a' mellyeken által lehet gázolni. — Hogy kell az olly folyóvizeket védelmezni, a' mellyeket által lehet gázolni, és az Ellenség rajta által akar jönni. — A' véletlen, különös, és elöl nem látható történetekröl. — Az okos Hadi fortélyokról (Stratagema). — Hogy kell az Ellenség' Táborát felverni. — Az Ütközetröl. — Hogy kell az Ellenség' Hát-örzö Seregét megtámadni. — Melly okokból kell az Ellenséggel megütközni. — A' Kémekröl. — Az erös Városnak lajtorjával való megvételéröl. — Miképpen védelmeztetnek az erös Várok a' lajtorjákon való felhágás ellen. — Egy erös Várnak a' bérekeſztéröl, és annak megſzállásáról. — A' megſzállott Várat ostrom alól felſzabadítani, és abba ſzükségre valót be küldeni. — A' Téli Szállásokról. — A' Téli Szállások' ostromlásáról,

és védelmezéséről. — A' Könnyű Gyalogság' ſzolgálatjáról. — A' Védetekről. — Az éjjeli, és nappali Patrolirozásról.

Már tsak ezen Foglalatból is ki lehet venni az egéſz Munkának értékét. Nem is töröm azon fejemet, hogy ezt hoſzſzas dítséretekkel az Érdemes Hazáfiak előtt hányjam, vessem. Ajánlására már tsak az is elegendő, hogy ez egy Eredeti Magyar Munka, 's egy Nagy Magyarnak a' feles tsatáknak vér-piatzain ſzedte tapaſztalásai.

De nints is reá ſzükségünk, hogy ezen Tudományt a' külföldi nyelveknek máslásaiból kóldúljuk. Az ébredtt ſzív, a' nagyra törő lélek, a' Hadi erkölts, és tántoríthatatlan bátorság mindenkor tulajdona vólt a' Magyarnak: tehát ezen nagy Nemzetnek kebeléből ki is tehetett egy valaki Eredeti Magyar Munkájában a' Külföldiek' ebbéli írásokon.

Ezzel nem tsak a' Vitéz-Rend, hanem akárki is, a' ki tsak az újságokban kedvét találja, örömmel, 's haſznosan töltheti idejét; olly Tudományra tehet ſzert, a' melly itt a' Birodalmakat hamvaiba fekteti, ottan újjakat támaſzt fel, 's kedves Hazánk' védelmére tsak nem 1000 Eſztendők' vérengező ólálkodási ellen ſzerentsésen kikelhetett. Most ſzóllal ez meg leg előſzör Katonásan magyarúl a' Magyar Ég alatt.

Egéſzen vége ſzakadtt már a' Sajtóban ezen Munka kéſzítésének, 's már mostan közre botsátom a' Világ' eleibe. Ezzel is azon vóltam, 's ezután is arra ſzentelem törekedésemet, hogy a' Nemes Hazafiaknak egy valódi nemes örömet, 's egy vídám megelégedést ſzerezhessek.

Pesten Kis-Aſzſzony Havának
15-én 1807.

Hartleben Konrád Adolf
Könyváros.

M.

MAGYAR SZATURNOS *),

avagy Hirdetése öt különözött Magyar eredeti tudományos, és eggyſzersmind ſzépenn múlatságos Újságoknak, mellyeket eggy Magyar tudós Társaság, *első Májustól fogva*, minden Szerdánn és Szombatonn, fog kiadni, és amellyeknek eggyike a *Magyar Féherſzemélynéket* illeti.

(Kéſzülőbenn van eggy Írás, melly ſzéles Kiterjedéssel elő fogja terjeſzteni eme Hazai tudós Igyekezetnek Plánját avagy Fenéképületjét, melly a Magyar Név' Dicsőjét és az egéſſz Nemzet' Méltóságát, mellyet egyedülcsak nemzeti és tudós Útonn lehet elérni, tizenkét Oldalról fogta fel, és minden lehetséges Sürgetéseknek megfeleltt. De addig is, amíg ez megjelen, a Tárgynak Fontossága végett, Hazafiui ſzent Kötelességnek tartjuk, hogy a Dolog' Velejét, minden Bévezetés nélkül, tömött Röviddel közöljük.)

A' Királyi Magyar Helytartó Tanácsnak 24-dik Decemberi 1806. magoss Dekretomjánál fogva, megnyertük az Engedelmet a következő Magyar eredeti tudós és ſzépenn múlatságos Ujságoknak, mellyek minden Politikálét elhagynak, Kiadására, úgymint:

I.

Újsága a Magyar Beſzéletnek és az ő Tudománnyának.

Itt a Magyar grammatikálisi Tapogatásokat, Felfedezéseket, a Magyar Beſzélés — és Írástörvényeket, ezeknek töves Felkereséseit, Meghatározásait ée, eme grammatikálisi Visgálódásoknak sokféle eddig lévő Helypontjait, a Magyar Beſzélet' Tudománnyának Fenékfalát a közönséges Fenékbeſzélet (?) által ée, fogjuk Magyarjainkkal és Magyarnéinkkal, kik tövesenn akarják érteni Anybeſzéletöket, közleni eredeti historikás és filozofikás Oldalról. ée —

Eme

*) Van ugyan *usba* kimenő Magyar Szónk is, p. o. *Hás*, *Mohus* ée. De a milyen Jussal emegörögös Deák Szót: *Papyrus* igy magyarosítjuk már régenn: *Papiros*, ſzinte illyen Jussal lehet elhelyett: *Saturnus*, *Typus*, ée igy beſzélni és írni: *Szaturnos*, *Tipos* ée. Mert a Magyar úgy ír, amint beſzél és megforditva, és eme közönségesennérő Írástörvényt tartcsák minden lehetséges Beſzéletek, tehát p. o. a Francia is meg, mivel az Írás, mint ollyan, ſzükségesenn előreſelteſzi a Beſzélést, valamint ez a Gondolkozást és ez az Érzést.

2

Eme Grammatikálújságnak Fontosságát és Érdemét sok Oldalról elô lehet terjeſzteni, p. o. *Szók* nélkül gondolkozni, valamint megfordítva Gondolatok nélkül *ſzóllani* nem lehet; a nemzeti Beſzéletnek tudományos Kipallérozásától függnek le a többi nemzeti Tudományoknak pallérozottsági Elômenetelei is, mivel az Elôbbeninél fogva a Beſzélet ſzükséges Bévezetés és Kulcs a Tudománykincshez ée. Azutánn, Mindenki aki a *Magyar* Édenenn lakik, Hazafiköteleſſegnél fogva tartozik azon Nemzetnek, mellynek Tagja és a-pedig nem lehet hathatósabb Eſzközt válaſztani eme igenfontos Czél' Elérésére nézve az Ujság' Útjánál, mert ennél fogva apródonkéntvaló Idôſzakaſzokbann lehet közleni az olvasó Magyar Közönséggel a Grammatikáldolgokat és beſzéletbéli megtövesített Igasságokat; ésigy lassann lassann el lehet azokat a két Testvérhazának, (sôtt tán a Külföldiek elôtt is!) minden Szegleteibenn terjeſzteni, és réſzenként könnyenn és múlatva megrostálgatni és megſzitálgatni.

Minden Hétenn két Árkosbann fog megjelenni, Nyolczadrétbenn. Egéſſz Eſztendôre 12 ſtal, és Féleſztendôre 6 ſtal lehet elôfizetni. A Pesthieknek és Budaiaknak egéſſz Eſztendôre 8 ſtért, és Félre 4 ſtért megküldjük. *Ha* Külföldiek találnának elôfizetni, tehát ezeknek a nagyobb Postaköltség végett 16 ſtot kell az egéſſz eſztendôbéli Járatra letenni. Az Elôfizetés' Béſzedésének Helyjeit alól kell keresni.

Az Eſztendô' Végénn egy gyönyörûſzép *Czím*képpel fogunk ſzolgálni.

II.

Magyar Szépújság,

avagy Újság az Embernemzet' lágyabb és ſzeldebb Felereſzének, a Magyar Fehérſzemélynéknek nevezetesenn, és eggyátaljábann minden Magyar Izlésteli Szeplelkeknek kéſzítve.

A Magyar Beſzéletnek is van Jussa és Tehetsége arra, hogy az Elegánciák' Beſzélete légyen. Magyarúl is lehet nem csak Kedveset, hanem Szépet is mondani. És Ideje már eggyſzer, hogy Tettelcselekedettel megczáfoljuk a Külföldiekneck azon keserû Szemrehányását, hogy eggy Európai Nemzetnél sincsen úgy elhagyatva a Szelídség' és a Fehérſzemélynék' pallérozottsági Állapotja, semmint mi nálunk Magyaroknál! ée.

Eme Magyar Szépújságbann az Izlést, avagy a Szépségnek Megítélettehetségét fogjuk Magyar Szépneinkbenn és Szépjeinkbenn felfejtegetni segíteni. Ezen igenfontos Czélnak Elérésére nézve az Érzékeſségtudományt avagy Esthetikát fogjuk eredetileg Fenékül tenni, és ebbôl a Kedvesnek Körjét az öt Érzékſzerekre nézve, *mint Bévezetést*, ſzép Kedvessel fel fogjuk fejtegetni, nevezetesenn a három Alsérzékekre nézve, p. o. az Orra tekintve a sokféle kedvès Illatoknak (Szagoknak), balsambéli Szeſzeknek édes Ismereteit ée, a Virágoknak kedves Megſzaglásmódjait, a Szájnak reggeli és estvéli parfümféle Illatjait, az Eféléknek historikás Ismereteit ée; hasonlóképpenn a Szájnak és Nyelynek ízbeli. ée, Kedvesjeit és édes Tetſzésjeit fel fogjuk tenni.

Ezután

Ezutánn magábann a Magyar Szépújságbann a Szépet, mellyet az Izléstudományra és az Ízlésvisgálatra fogunk felépíteni, három Fökörre fogjuk felhasítani, és ezeknek Körjei alatt a Szépet az érzéki avagy éſthetikás Szépmesterségek' minden Mívmunkáibann, p. o. a ſzép Rajzolat — és Festmesterség' és a többi képezö Szépmesterségek' Gyönyörûſzépjeibenn felkeresni, és a Felelttet lefestve és gyönyörûſzépenn leírva közölni fogjuk.

Az elsö Kör, t. i. a *csupa Szépnek* Körje alatt, a sok Többek között, a beſzélö és Gondolatokkal játſzó Szépmesterségekből p. o. a Szépbeſzéletből és Verſsből és Gondolatokkal játſzó Szépmesterségekből p. o. a Szépbeſzéletből és Versſzélö és Gondolatokkal játſzó Szépmesterségekből p. o. a Szépbeſzéletből és Versjátékból avagy Rhítmikából ée, fogunk temjénezni, és ezek által ſzép Értekezéseket és románbéli rövid de öſzvefüggö Elbeſzéleteket, ſzép Kedvességgel fojó és megbájoló Írásmódal kéſzíteni; p. o. hasonlók é az elsö Szerelmek a Fergetegzivatarhoz? — mellyik a legſzebb fehérſzemélynébéli, és nevezetesenn Leánykaöltözet a mostani módis Viseletekbenn? miképp' öltözködnek és viselik magokat a Szépnék Europának legcsínosabb Városaibann? miképp' lehet a Leánykaſzépségek' p. o. sejem Páraöltözetjeit megſzebbiteni, ſzebb Módikra akadni — hogy mi is Valamikor ízlésbéli Hangot adhassánk Másoknak? mellyik a legſzebb öltözködésbéli Színváltaſztás? — mellyek a' ſzép Litera túrának legújabb Remekjei? — és ezer Efélék, mellyek idetartoznak.

Másodſzor, a *Gyönyörûſzépnek* Körje alatt, a sok Többek között, az Antikákra nézve, a régi égyíptusi Sírboltoknak, Múmiáknak, az elsüllyedt és felásott Herkulán és Pompéja Városokbann leltt régi Ritkaságoknak; a medicei Vénusnak; Laokoon' Körkéjének ée, — a ſzímbolikás Elmefestésből, nevezetesenn a temérdeksok emberi Paſſzióknak, Affekteknek ée, p. o. a Szerelmességnek, Haragnak, Gyülöletnek, mély Szomornak, Megsajnálásnak ée, mellyek eggyenként, hol ez, hol amaz, Mindenki' Arczájánn magokat lefestik és bizonyos néma Jelekkel önmagokat hírûladják, és amellyeknek temérdeksok Lelépcsözetjei vannak — gyönyörûſzép Lefestéseivel és Leírásaival fogunk ſzolgálni igenſzép Rézremetſzettekbenn. És ſzámtalan Efélékkel, mellyeket a Térnek Rövidsége miatt Máskorra kénteleníteténk halaſztani.

Harmadſzor, a' *Felségesſzépet* a külsö térbéli Természetnek Tárgyjaibann, — p. o. a Falutájékokbann, Óceánhullámokbann, Hegyomlásokbann, Villámokbann, menydörgési Égzivatarokbann, és ezer efféle külsö, felségesenn ſzép Terméſzettüneményekbenn fogjuk' p. o. Young Eduárddal a csillagos Éjnek felséges Pompájibann, Tiedgével, Popéval, Oſſziánnal, Ányos Pállal s. a. t. felkeresni. —

Mindenütt eredeti, ízlésbéli és ſzépenn múlatságos Visgálódások fognak elökerülni a Szépnek valódi Terméſzete fölött, hol emez, hol pedig amaz gyönyörü — v felségesſzép Példából (Szótükörbôl) és Rézremetſzettbôl kifejtegetve, és a Haſznavehetôt Magyar Szépneinkre és Szépjeinkre alkalmaztatva.

Minden Hétenn két Árkos fog megjelenni gyönyörûſzép kékes finom Íráspapirosonn, Nyolczadrétbenn; ízlésteli, Fálka Úr által metſzett Bötükkel és több idetartozó típosi Spépségekkel.

Minden Árkossal eggy gyönyörûſzép Rézremetſzett fog megjelenni, ollyan Képek, mellyeket lélekteli Ecsettel dolgozó Rajz — és Festmívesek és Metſzök fognak kéſzíteni, p. o. Ráfaeli és Ticiáni Ízlésbenn.

Tolda-

Toldalékúl az Érzetekkel játszó Szépmesterségekből, nevezetesenn a Hangjátékból avagy Musikából, a szépenn kedves Leánykaéneklésre, Piánófortéra ée, szépenn édes Musikadarabokkal, Áriákkal, Dolcsékkal, Szerenádákkal ée, Kótákbann, Euterpe Músaſzûzné' gyönyörûſzép Rézremetſzettjével; és a Ránézetekkel játszó Szépmesterségekből, nevezetesenn a ſzép Tánczmesterségből a legſzebb és legmúlatságosabb társalkodási Tánczoknak Fajaival leírva és lerajzolva (Lépés- és Testtartásképekkel), hozzátévénn Terpsichore Músaſzûzné' gyönyörûſzép Rézremetſzetjét, ée — fogunk ſzolgálni.

Végczélja az *Erkölcsiſzép* fog lenni, minthogy a' Szép, mint olyan, Szímbolomja avagy Ábrázolásképe az Erkölcsjónak, amit mi világosann ki fogunk mutatni, midõn p. o. az Estikevirágnak, Violának ée, gyönyörûſzép költeményes és érzékeny Leírásaibann p. o. a leánykabéli Szemérmet, és Ettélét Csokonai Vitéz Mihállyal, Kazinczy Ferenczel s a t. fellelni fogunk ée. Eme Végczélt eggy különözött gyönyörûſzép Rézremetſzettbenn fogjuk elõterjeſzteni.

Az Eſztendõ' Végénn eggy gyönyörûſzép Fõrézmetſzettel fogunk ſzolgálni, amelly az egéſſz Magyar Szépújság' Czímjére fog mutatni, és az egéſſz Érzékséget, az Emberterméſzetnek eme eggyik igenhatalmas Feleréſzét, mellyet mi M. Szépújságunkbann czélosann kifejtegetünk és Sürgetéseit ſzép Kedvességgel megelégítjük, gyönyörûſzépenn ábrázolni fogja. —

Már eme sok és eredeti Szépre, mellynek ſzéles Plánomát nemsokára ſzélesebb Kiterjedéssel fogjuk elõterjeſzteni, egéſſz Eſztendõre 30 ftal és Féleſztendõre 15 ftal lehet elõfizetni. A Pesti és Budai Magyar Szépnéknek és Széplelkeknek egéſſz Eſztendõre 26 ftért, és Félre 13 ftért Házaikba küldjük. *Ha* Külföldiek találnának a M. Szépújságra elõfizetni, tehát ez 34 ftal eshetik meg az egéſſz eſztendõbéli Járatra. Eme Taksát sokalni nem lehet, mert olcsó Húsnak híg a Leve, ez sinóregyenesenn ideillik. És hogy a Szépet nem ſzépenn, hanem rútúl és alacsony kóczimódonn elõterjeſſzük, ez Ellenmondás és a Szépségnek és a Magyar Szépnéknek és Széplelkeknek Megsértése lenne. —

III.

Nevelésújság,

az Embernemzet' terméſzeti Elrendeltetéséből levezetve, és Magyar Orſzágra alkalmaztatva.

Az Elmeerõknek közönséges Kifejtésmódjait a testi és erkölcsi Nevelés által, azutánn különözött Kimivelésmódjait az Érzetnek, Értelemnek, Ítéleterõnek, Éſznek és *Akaratnak* — Eggyſzóval az egéſſz Embernek, kibenn sokfelfejtenivaló Bimbók feküſznek, czélos Felfejtegetésmódjait fogjuk a Magyar Nevelésújságbann feltenni. A életbéli avagy pragmatikás Nevelést az erkölcsi alá fogjuk rendelni ée. A legnevetesebb eddig ismeretes Neveléskönyvekből, czélos nevelésbéli Felfedezésekből és Elõmenetelekből, eredetileg megítélve és tovább vezetve, és a Felelttet Magyar Orſzágra alkalmaztatva, dolgoztuk ki a Nevelés' nagy Mesterségét, és Fáradozásainkat közleni fogjuk

fogjuk Olvasóinkkal és Olvasónéinkkal. Fenékfala fog lenni eme igenfontos Igyekezetünknek az, hogy a Nevendékek ne azon ſzokásos Sinórmérték ſzerint nevelõdjenek, hogy õk egyedûlcsak a mostani Embervilágba béiljenek, már akár jó akár roſſz légyen is eme Világ, hanem — azon magoss nemtapaſztalási Tökélletességmegfogás ſzerint, hogy miképp' lehet Jövendõbenn jobb az Embernemzet! ée.

Minden Hétenn két Árkos fog megjelenni, néhanéha ideilõ Toldalékokkal és Rézremetſzettekkel. Egéſſz Eſztendõre 12 ftal lehet elõfizetni. Féleſztendõre is felfogadjuk az Elõfizetést 6 fjával. Az Idegenek egéſſz Eſztendõre 16 ftot fizetnének. Az Árkosok' Formátja Nyolczadrét fog lenni. A Helybéliek egéſſz Eſztendõre 8 ftal, és Félre 4 ftal fizethetnek elõ.

Szûlõk! Tanítók! Anyák! — Nem adhattok Szülöttjeiteknek és az ifjú Embernemzetbenn a jövendõ Embervilágnak tartósabb és nagyobb Kincset a czéhúll reátok, ha eme legfontosabb Dologgal sommit sem, v. igenkeveset és helytelenûl gondoltok! —

Az Eſztendõ' Végénn eggy gyönyörûſzép *Czím*képpel fogunk ſzolgálni.

IV.

Újsága a Technologiának,

a Magyar Polgároknak, Kézmíveseknek, Mesteremberekнek, Gazdáknak és Szántóvetõknek kéſzítve.

A mekhánikás Mesterségeknek eſzközlelen Czéljok a *Haſznosság*, amit igentöbbnyire Jónak neveznek, a Kézmívek által. Mi a Magyar Technologiának Újságábann, minden eddig tett közhaſznú Feltalálásokat a Kézmívekbenn és Ékonómiálékbann, eredetileg megvisgálva és megvilágositva és tovább építve fogunk fogadni és közleni. Eme közhaſznavehetõ Ösméretek, mellyek a Merkantilékra és Fabrikákra és minden idetartozó legújabb Fellelésekre és Elõmenetelekre kiterjednek, olly sokféleképpenn bévágnak a polgári Életnek minden Körjeibe, hogy minden Ránézvességbenn megmaradó és valódi Haſznot ſzereznek nem csak a Szántóvetõknek, Gazdáknak és Mesteremberknek, hanem minden Polgárnak, aki haſznos Tag akar a ſzorgalmas Hazában lenni ée.

Minden Hétenn két Árkos fog megjelenni Negyedrétbenn. Igensok Toldalékokkal és ideillõ mekhánikás Rajzolatokkal, mellyek a legnevezetesebb ékonomiás és kézmívbéli Makhinákat és Feltalálásokat ábrázolni és ránézhetõvé tenni fogják. Egéſſz Eſztendõre 12 ftal, Félre 6 ftal lehet elõfizetni. A Helybélieknek egéſſz Eſztendõre 8 ftért, és Félre 4 ftért Házaikhoz küldjük. Az Idegenek egéſſz Eſztendõre 16 ftot fizetnének.

Az Eſztendõ' Végénn eggy gyönyörûſzép *Czím*képpel fogunk ſzolgálni.

V.

V.

Nevetség-és Kaczagásújság,

a Magyar Tréfavilágnak készítve.

Mi itt a Kedvesnek és csupa Múlatságosnak széles Körjéből egyedülcsak a Tréfát avagy Nevetségest (Gondolatjátékot), melly Nevetést vagy pedig ennek nagyobb Lépcsőjét hahotás Kaczagást szül, fogtuk fel, és ennek különözött Újságot rendeltünk. A Tréfának, mint ollyannak, az a saját Természete és Elrendeltetése, hogy Nevetést v. Kaczagást szüljön, — estehát Többet tőle kívánni nem lehet! A Tréfának avvagy Nevetségesnek, ahol a Békképzetérő' Előképzetjei szabadonn és felváltva járszanak a Gondolatokkal, több különbözö Fajai vannak és lehetnek, p. o. *nevetséges (tréfás) Mozgásejtések* avagy Gesztikulációk; a *Nagynak és Fontosnak nevetséges Előterjesztése* avagy Burleska, ami ismét kétféleképpenn eshetik meg; a *Naif* (Igenterméstetes), avagy Kiörése azon Kinyílttszívüségnek, melly az Embernek természetes szokott lenni, a Természetté vált Tettetésmesterségnek közepette — ez egyszersmind erkölcsi Tréfa; *élesítéleti Elmefuttatás és Finom*, avagy a messzi Hasonlatosságoknak vagy pedig kis és piciny Különbségeknek könnyenn érthető Előképzetjei ée. Mi minden lehetséges Tréfafajokat fel fogni, és ollyan talpraesett élesítéleti Elmefuttatásokkal, tréfás Anekdótakkal, furcsa Hazai Történetek' és Élettapaszталások' Elbeszéletjeivel, a Közmondások' tréfás Alkalmaztatásaival, Enyelgésekkel, finom Gúnyorokkal, kifzemeltt Darabokkal és Töredékekkel a legnevetségesesebb Vígjátékokból, — a kadenciás avagy rhitmikás Versjátékból nevetséges Leírásokkal p. o. Qvadányi Ízlésébenn, ée, fogunk szolgálni, eredeti Megítéléssel úgy kidolgozva, hogy Mindenkinek tetszeni és kedvesek lenni fognak ée. Ehez hozzákapcsoljuk a Tréfálódzásmesterséget, melly meg fogja mutatni, hogy hól fekszik a Nevetséges és, miképp kell a tréfás Anekdótáknak ée, a Társalkodásbann hatznátvenni ée.

Példaképül ezekkel fognk szolgálni 1) néhanéha szatírikás avagy gúnyoros Festésképpekkel szímbolikás (allegorikás) avagy ábrázoló Jelek által, Karrikatúrképekkel, és tréfás Rézremetszettekkel, p. o. Bambosádákkal avagy ollyan hahotás Kaczagást gerjesztő Rajzolatokkal és Festésekkel, mellyek törpés Monstromokat és Parasztdarabokat, Valódászatokat, nemzeti Innepeket, ée, fognak igennevetséges Oldalról előterjesztení — de mindég a' kitűztitott Ízlés álá rendelve és szépenn és finomann kidolgozva, p. o. Hogárth Angoly, Khodowiecky, és Mások' tréfás és szép Előképjeik szerint; 2) a csupa Múlatságosnak többi Fajaiból, p. o. a *Szerencsejátékokból*, Kártyák, Sak, Dámadeszka (Ostábla), Billiárd, Lotteria, ée, által; *Takjátékokból*; *Zsebjátékmesterségből* avagy az úgynevezett *Gaukler*mesterségből; *a tündéres és természetes Magiából*. — Egyszóval ollyan kifzemelt társasági Játékdarabokkal fogunk szolgálni, amellyek Elbámulást és Csudálkozást okozni fognak, a Múlatságost és társalkodási Örömöket előbbresegíteni fogják. Az Esztendő' Végénn egy gyönyörűszép Czímképpel fogunk szolgálni.

Minden

Minden Hétenn két Árkos fog megjelenni, Nyolczadrétbenn. Egész Esztendőre 12 ftal, és Félesztendőre 6 ftal; a Pesthieknek és Budaiaknak egész Esztendőre 8 ftal és Félre 4 ftal lehet előfizetni. Az Idegenek egész Esztendőre 16 ftot fizetnének.

Eme ötödik Újságnak Célossága, a sok Többek között, abbann áll, hogy az Elmét felderíti és megfrissíti, és a Nevetésnél fogva az Egésség' Érzetjét kedvesenn előbbresegíti. Eme Újság a társalkodási Örömöknek legnagyobb és legtetszősebb Részét fogta fel ée. —

* * *

Az egész Magyar Szaturnosbann, melly a Magyar aranyIdőkort ábrázolja, Főszempontúl azt tettük ki magúnknak, hogy eme öt különözött Magyar Újságok által, a mellyek-illyen Ősz vefüggéssel még eddig Europának eggyik Nemzeténél sem lételeznek avagy exiſztálnak, *a legszokásosabb Dolgokbann új Oldalakat fedezzünk fel.* A leskelődő Figyelem *Újság, felváltási Sokféleség, Kontraszt*, és *Előképzeteink' Feltaksálása* által ébresztődik fel. Mi felfogtuk eme elmetudományi Tapasztalásokat és elégséges és czélos Eledelt fogunk adni az Emberterméstet' eme Sürgetéseinek a Magyar Szaturnosbann, — ahol, ezen kívül, az egész Emberterméstet nek minden lehetséges Interesszéjét, közönségesennéről Tövessel, felfogtuk, de erről más Alkalmatossággal fogunk szóllani. —

Attól Senki se féljen, hogy Valamikor ki fognk fogyni az Írnivalóból; mert egy bizonyos Ránézetbenn semmi Tárgybélit sem lehet úgy kimeríteni, hogy azt eggy másikkal össze ne hasonlíthassuk, és így új Oldalakra ne bökkenhessünk. Végtelen a mi Letzkénk! Az Embernek, akár mellyik Oldalról nézzük is öt, mindenkór az az Elrendeltetése, hogy mindég tovább s előbbre lépjen egészenn a Végtelenségbe ki — és eggy elvégzett (elértt) Végtelenséget sinóregyenes Ellenmondás nélkül gondolni nem lehet ée. P. o. minden eddig írtt temérdeksok. Könyvek, a 24 ismeretes Ábécejelekből tevődtek össze, anélkül, hogy az eme kevés Jelekbenn benne fekvő és lehetséges végtelensok Összvetételek már kimerítődtek vólna! Még az ezutánn Jövendőbenn lehetséges és írandó új Könyveket is belőlök lehet készíteni és összvetenni! és így tovább egészenn a Végtelenbe ki — ée.

Aki az egész Magyar Szaturnosra, tehát mind az öt Darabra előfizetne, annak nyolcz Forintot leengedünk, és az illyen Tettelesekedettel buzgó Hazafinak mindössze 70 ftal lehet egész Esztendőre előfizetni — ami bizonyosann. Mindenki' Szemei előtt jutalmas Ár a Dolog Nagyságához, a Magyar Nemzet' Méltóságához, és a mostani Időkörnyülállásokhoz képest, minthogy p. o. eggyeggy Napra 13 kr. sem jön! —

A Magyar Névnek Dicsőségénél és az egész Nemzet' Méltóságánál ée, fogva, méltánn feltehetjük, hogy mind a két Testvér Magyar Haza, minden Magyar Vármegye, minden Királyi és kulcsos Város, minden Magyar Közönség, — minden Magyar Mágnás és nemes Házak és Famíliák, — minden Magyar Szépnék, Nevelők, Tanítók, Papurak, Polgárok — Eggyszóval minden Magyar, aki Tettelesekedettel buzgó Hazafi, aki a Magyar Édenenn lakik, és azon Nemzetnek, mellynek Része és a mellynek Keblében él, eredeti és független Dicsője Szívénn fekszik,

ſzik, eme eredeti Igyekeztünket hathatósann elôbbre fogják segíteni, és Körjeikbenn elterjeſzteni ée.

Azon buzgó Hazafiaknak, kik eme Intézetet eſzköztelenül elterjeſztik és elôbbresegítik, Neveik örökké lobogni fognak a Magyar Haza' és Unokáink', sött az egéſſz Embernemzet' Oltáránn! — Akik 9 Elôfizetôt v. Elôfizetônét öſzvegyüjtögetnek, azoknak, Háladatosságból, azon Újságot, mellyre az Elôfizetést béſzedték és hívenn felküldötték, megküldjük, ha érdemes Neveiket és Személyczímjeiket hozzánk felküldötték.

Ha Hazánk' némelly Tudósjai becses Levéljeikkel valamelly tudós Tárgy felöl bennünket tudósítani akarnának, méltóztassanak a Levélczímre ezt írni: *A Magyar Szaturnos' Társaságának Dolgábann, Kiss István Úr Könyvboltjában tevôdjön le, Pesthenn*, és minden Levélt megfrankózni.

A Cs. k. Postahivatalok mindakét Testvér Magyar Hazára, a határbéli és külföldi Tartomanyokra nézve felfogadják az Elôfizetést.

Ezenn kivül itt *Pesthenn* Hazánk' érdemes Fiánál, Kiss István Könyváros Úrnál, azutánn ennek bátorságos Korreſpondenseinél p. o. *Bécsbenn*, Márton Jósef Profeſſzor Úrnál, *Brassóbann*, Kovács Gábor Könyvkötô Úrnál; *Marosvásárhelyett*, Debreczeni István Könyvkötô Úrnál, *Szebenbenn*, Hochmeister Márton Könyvkötô Úrnál, *Kólosváronn*, Gutmond János Könyvkötô Úrnál, — *Debreczenbenn*, Csáti György Típograf Úrnál, *Posonbann*, Sveiger. Jósef Könyváros Úrnál, *Pápánn*, Nemecz Márton Könyvkötô Urnál, *Székes-Fehérvárönn* Lang Ádám Könyvkötô Úrnál — lehet az Elôfizetést bátorságosann letenni.

Megkéretetnek az érdemes elôfizetô Urak és Úrnék, hogy Személyczímjetket avagy Titulosjaikat, valamint az utólsó Postahelyet világosann és meghatározva közleni méltóztassanak, mert másképp' ſzükségesenn kedvetlen Hátramaradásoknak kell következni. Azutánn, hogy mind ezeket jókor béküldeni méltóztassanak azért, hogy a Levélborítékokat, annak Idejébenn lehessen nyomtatni.

Eme öt különözött Újságok, amint már megjegyzôdött, Postánn fognak mindenrelé, kétſzer eggy Hétbenn, Szerdánn és Szombatonn, elsô Májustól fogva, elküldôdni, olly sebesenn, amint a Levéleket küldeni ſzokták. Elsô Májussal bérekeſztôdik az Elôfizetés' Ideje, és ekkor megküldjük az elsô Darabot mindeggygyikbôl.

(Nemsokára megérik azon igenfontos Intézet is, amelly a Magyar Könyvismeret — avagy az úgynevezett Litteratúrújságot illeti, ahol nem csak a hazai, hanem a külföldi, Nyomtatásbann megjelentt, Írások is, minden Fajból, *eredetileg* megfostálva, megſzitálódni fognak.)

Pesthenn 28. Januárbann 1807.

Folnesics János Lajos,
Nagyváradi Magyar, és elsô Tagja a Magyar Szaturnos' tudós Társaságának.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA UTCA 2.

B.

PLUSIEURS INVENTIONS

A VENDRE.

Invention à l'usage des Fabricans et des Meûniers.

1. Moyen de tirer parti des grandes rivières, dans l'intérêt des fabriques, de sorte que dans toutes les saisons, même en hiver, l'eau ne manque jamais de mettre en mouvement les machines. Cette invention est d'autant plus importante, que jusqu'à présent on n'a employé les grandes rivières que pour la navigation, et tout au plus pour des moulins flottans qui s'arrêtent en hiver.

2. Moyen de tripler la force de l'eau sans en augmenter le volume ni la chute. Cette invention n'est applicable qu'à des roues à auges.

3. Moyen d'améliorer les moulins à chevaux, de sorte que la force et le poids du cheval travaillent en même temps. Cette invention triple la force du cheval.

4. Moyen de construire un moulin à vent, très simple, qu'aucune force de vent ne peut détruire.

Invention à l'usage des Poêliers et des Potiers.

5. Moyen de construire un poêle qui économise la moitié du combustible, et assez agréable d'apparence pour être placé dans les appartemens les plus recherchés.

6. Moyen de faire les poêles et la plupart des objets de poterie avec des machines, ce qui permet de les obtenir à un prix moins élevé, et mieux faits.

Invention à l'usage de ceux qui emploient le feu.

7. Moyen d'employer la chaleur qui se perd pour chauffer plusieurs chambres, pour cuire les alimens, pour souffler le feu, et pour faire un gaz d'éclairage.

Invention à l'usage des Brasseurs.

8. Moyen de faire la bierre dans des cuves en bois, et de faire en même temps quatre sortes d'esprits de différens degrés.

Invention à l'usage de l'Agriculture.

9. Moyen de ~~battre~~ la paille avec une machine très simple qu'on peut mettre en mouvement par le poids d'un homme, ou par la force d'un cheval.

/couper

10. Machine à battre le blé, moyennant laquelle un homme produit l'effet de trois hommes.

Inventions diverses.

11. Procédé à l'usage des Selliers, qui leur permet de fabriquer des objets plus durables, plus beaux, et en beaucoup moins de temps qu'on n'a pu le faire jusqu'à présent.

12. Procédé à l'usage des Tailleurs de limes, qui leur permet de faire chacun l'ouvrage de 100 personnes par jour.

13. Procédé à l'usage des Coupeurs de velours, qui leur permet d'obtenir le même résultat.

14. Procédé à l'usage des Brodeurs et des Passementiers, du même effet qu'au n° 12 ci-dessus.

15. Appareil au moyen duquel deux chevaux font la besogne de trois.

16. Procédé à l'usage des Tanneurs pour tanner le cuir en beaucoup moins de temps qu'on ne le fait communément.

17. Procédé à l'usage des Fontainiers, qui leur permet de doubler la quantité de l'eau pompée sans employer ni piston ni barre de fer.

18. Procédé à l'usage des Verriers pour souffler le verre avec une machine.

19. Appareil au moyen duquel on peut, sans courir aucun danger, entrer avec une lumière dans une cave pendant la fermentation du vin, ainsi que dans tout autre endroit où il y a de l'air méphitique.

20. Appareil à plonger, qui permet de rester sous l'eau pendant toute la journée sans interruption, de se mouvoir à volonté, de travailler avec les mains et les pieds, et de pénétrer à une profondeur beaucoup plus considérable que celle où l'on parvient avec des cloches à plonger.

L'essai de cette dernière invention a eu lieu à Vienne par l'inventeur avec un succès parfait, et que les feuilles publiques ont constaté dans le temps.

M. FARKAS, *rue du Four Saint-Honoré*, n° 10, *donnera des renseignemens aux personnes qui s'adresseront à lui.*

Les lettres devront être affranchies.

IMPRIMERIE ET FONDERIE DE A. PINARD,
RUE D'ANJOU-DAUPHINE N° 8, A PARIS.

A

Neue Erfindung.

Delphin.

Bereits im Jahre 1813, im Monathe Aprill, ist in den Oest. Beobachter die Ankündigung aufgenommen worden, daß einem Ungarn gelungen sey, die Möglichkeit zu ergründen, wie man in jedem Flusse, See oder Meere, fast in jeder Tiefe, untertauchen, auf dem Boden der Gewässer herumgehen, mit Hand und Fuß frey arbeiten, ohne fremde Hülfe nach Willkühr zur Oberfläche des Wassers wieder empor steigen, oder in der Mitte desselben eine beliebige Stellung einnehmen, und auf solche Art Tage lang, ohne Unterbrechung und Anstrengung, unter dem Wasser zubringen könne.

Wenn der Erfinder diese Maschine, Delphin genannt, mit andern Erfindungen dieser Art vergleicht, so glaubt er für die seinige folgende Vorzüge hervorheben zu können: daß 1) in allen bekannten Taucherglocken den Druck der gepreßten Luft oder des umgebenden Wassers auszuhalten, allzu schwer, und in größerer Tiefe gar nicht möglich sey, wogegen in seiner Maschine weder von der Luft noch vom Wasser ein Druck zu fühlen ist; daß 2) in gewöhnlichen Taucherglocken die Luft bald eingesaugt und hiermit verpestet werde, und selbst in Taucherglocken neuerer Erfindung, wo die frische Luft durch Röhren hinein gepumpt wird, die Luft verderblich sey, indem die asotische Luftart, in die sich die atmosphärische Luft durch Einathmung auflöst, immer oben schwimmt, wenn auch der andere Theil dieser Auflösung, nähmlich der Kohlenstoff, wegen seiner Schwere die Tiefe hält, und durch Einpumpen der frischen Luft, als die nächste zur Oeffnung der Glocke, unten ausgedrückt wird, wo hingegen in seinem Delphin die frische Luft nie ausgehen kann; daß 3) in gewöhnlichen Taucherglocken die Bewegung nicht anders möglich sey, als wenn dieselbe auf das gegebene Zeichen von einer Stelle in eine andere mittelst des Seiles von

oben versetzt, so damit herum getappt, und endlich auch hinauf gezogen wird, da sein Delphin jede Bewegung links, rechts, auf und nieder, willkührlich macht; daß endlich 4) diese Nothwendigkeit der äußern Hülfe die Versuche dieser Art so theuer mache, daß die Taucherglocke bey Dublin auf mehrere Tausend Pfund Sterling gerechnet ist, indeß sein Delphin für die gewöhnliche Tiefe der Taucherglocken mit 100 Pf. Sterl. hergestellt wird, und für alle mögliche Fälle zwey Menschen zur Sicherheit alles leisten können.

Ueber dieß merkt der Erfinder an, daß in Verbindung mit einer Taucherglocke für Wasserbau unter dem Wasser, durch die eingefangene Luft der Glocke wasserleerer Raum zu gewinnen, und im nöthigen Falle selbst das Dunkel der Gewässer zu beleuchten sey; daß man aber mit dem Delphin eben so sehen könne, wie unter der Taucherglocke, nähmlich, in so ferne die Trübe des Wassers den Gebrauch der freyen Augen nicht hindert.

Der Zweck dieser Erfindung wäre: den gescheiterten Schiffen eine vollkommenere Hülfe als bisher zu leisten; — diese, und andere Beute den Fluthen zu entreißen; — die Perlenfischerey zu erweitern; — dem zufälligen Corallenfang Regel und Sicherheit zu verschaffen; — die Bernsteinbänke zweckmäßiger zu benutzen; — den Conchilien größere Mannigfaltigkeit zu schenken, und auch wohl vielleicht noch andere unbekannte Naturschätze aus dem Abgrunde der Gewässer ans Tageslicht zu fördern. Weitere Aussichten zur Benutzung dieser Kunst wird sich das Talent an der Hand der Erfahrung eröffnen.

Diese Erfindung ward am 1. October l. J. in Gegenwart des Grafen Joseph Eszterhazy de Galantha Excellenz, Jakob Szvetics de Nemes-Sagod, k. k. wirklichen Kämmerers, Franz Grafen Forgacs de Ghymes, Hof-Secretärs, Julius v. Griffits, Englischen Gelehrten, und mehrerer andern ausgezeichneten Personen und Sachverständigen, in der k. k. Militär-Schwimm-Anstalt im Prater vorgezeigt. Der Diener des Erfinders tauchte mit dem Delphin bis zum Boden des Was-

sers in der größten dortigen Tiefe von 24 Schuh wirklich unter, umging unter dem Wasser das ganze Viereck der Schwimmschule, und zur Ueberzeugung, daß man im nöthigen Falle sich mit Licht versehen könne, senkte der Erfinder eine Laterne ins Wasser und zog sie nach geraumer Zeit brennend wieder heraus. Ungefähr nach einer Stunde des Untertauchens endlich, nicht wegen Mangel an Luft, die nie fehlen kann, sondern, nachdem die Anwesenden wiederhohlt die Probe schon für genügend erklärten, und bloß auf Verlangen derselben, stieg der erwähnte Diener ohne fremde Hülfe mit dem Delphin wieder empor; und obwohl in der Handwerker-Arbeit von jener Vollkommenheit noch Manches fehlte, welche der Erfinder seiner Maschine zu geben im Stande ist, so wurde doch durch das Geleistete die Aufgabe schon vollkommen gelöst.

Der Erfinder des Delphins ist der auch durch seine politischen und Finanz-Schriften bekannte Ungarische Advocat und Fiscal der gräflich Brunsvikischen unteren Herrschaften Futak und Cserevits, Franz Farkas Edler v. Farkas-falva.

Wiewohl derselbe seine Erfindung offen zur Schau stellte, so behält er sich doch gegen jede Nachahmung das volle Recht des Erfinders vor *).

Daß der Versuch mit der Tauch-Maschine Delphin, wirklich so ausgefallen sey, bestätigen die gegenwärtig gewesenen Augenzeugen:

Joseph Graf Eszterhazy, m. p.
Franz Graf Forgacs, m. p.
Jakob v. Szvetics, m. p.
Dr. Carabelli, m. p. ordentliches Mitglied der medic. Facultät.

*) Im Falle einer Nachfrage wendet man sich in portofreyen Briefen an den Erfinder selbst über Ofen, Cserevits nach Futak.

In Wien im Jahre 820.

VI-Nyj. LXIV.

Méltóságos Grófs Elnök Ur!
Tekéntetes Tudós Társaság.
Kegyes Uraim!

Midőn a' fel-ébredt nemzetiség érzése magát a' Haza fel-e-
melésére el tökélli, törekvéseinek nem lehet más vezér-
fonala, mint követni azon utat, melly más Nemzeteket
nagyygyá' tett.

Ezek között pedig most első fénnyel ragyog közöttünk
Angoly Ország. Ennek 15 millió lakossa békóba tudta ver-
ni Indiának 70 millió népességét, i be-folyásával féken
tartja a' föld kerekségé minden udvarát. Mi emelhette pe-
dig egyébb ezen halandókat a' halhatatlanság' illy tün-
dérkedő pólczára, mint az ipsenitő tudomány, a' virág-
ló mesterség, i é kettőnek tsuda nive - a' kinto-korb
kereskedés.[2]

De ám a' láng-ész korántsem kirekesztő tulajdona An-
gliának. Vagynak nékünk is egyegyes férjfiaink, kik ebben ab-
ban homályba borithatnák mind Angliának nevét, mind a'
régi Roma' dicsőségét, ha Nemzetem akár Angliának köz-
telkűségét, akár Romának Mecenásos elő tudná teremteni.
Légyen erre egyik példa tudós férfink, Horváth Istvánunk,
kinek mélyen be-ható történeti párkéséa, i vas szorgalma
alig reketi egy halandó; légyen másik példa Szent-Péterink,
ki a' bőkő művészség /: Steinhauerkunst :/ ki dudorodott monumá-
ban /: en relief :/ minden előtt felül halad. De az első min-
den buzdítás nélkül tulajdon erejére van hagyatva, a' más-
pedig küszködik a' szükséggel; mert a' Magyar semmi tsudá-
val sem tekéri meg azon tsudát, hogy talentoma iránt bizo-
dalmat gerjesszen Nemzetében, i a' kül-földön kapkodó fok
nagy Uraink közöt forvad a' leg tündöklőbb hazafi teke-
tség, mint liliom tövis között.

Ugy látszik azért, mintha ezen Tudós Társaság ma-
ga létének szebb tzélját abban tüzte volna ki, hogy a' nemzeti
elő-haladásnak ezen akadályit el oszlassa, i mozgásba tegye
azon rugókat, mellyek egy Nemzetet nagyygyá tenni képesek lehetné-
nek,

de á Tudós Társaságnak ezen egyik fő tzélja más sarkából kivan fejtve.

Ugyan is mi érdekel közelebb minden embert, mint a' lelki béke, i az emberi társaság' tzél-irányos szerkezetelése. De ir-jon hát ollyaſt valaki, a' mi a' Kormánynak irányére nints, ereſz-tek é a' munkát fajtó alá? Ez az oka, hogy azon előttem kedves kérdésre, "mit változtatott az Ország maga alkotáſán?" kéſz mun-kámat viſſza kellett tartóztatnom. De hát el értük már az embe-ri bóldogság' leg főbb fokát? Ha ezt állítani nevetséges, ugy a' jobb gondolat' közleſét el tiltani kegyetlenség. – Ugy szinte az uralkodó vallás ellen, légyen az Catholicus. Protestans. Schismaticus, vagy Mahomet oktatáſa – ki kelmi joha sem szabad. Tehát Mahometi-hát kövesse ezen tal is, ki a' Bosphorus' vidékén pillantá meg a' napot, i kit a' Tiber' partja nemzett, hódoljon a' Bajánkak: Te-hát a' vak történet légyen az igazság' meg ismértető jele, vagy hogy térítgesse egyik fél a' máſikat, ha egyik fél a' máſikának iráſit el nyomhatja? Melly könnyü meg nyerni a' pert, ha az ellen-fél' feleſeléſéből ki törülhetjük, a' mi nem tetſik.'

Ekkor ugyan mi nem fegyverkezhetünk tellyeſséggel, de Nemze-tünk' igazságtalan ótſárlóinak szemökre kell tobbantanunk azon méltatlanságot, melly kötve tartja az élet-erőt, i ki terített hálója szára rétü hurokival a' tagoknak tsupán halálos vonagláſit enge-di meg, i igy azon lélek, melly az Istenség lehelete, i reſke lévén, az ő lakáſául a' végtelen mindenség van teremtve, i létének tzél-ja az ebben rejtekező titkok' fel federéſökben ki jelelve – ezen magzata a' végtelenségnek egy önkény-alkotta Cenſornak bitorlott kényei között oltja ki Prometeusnak égi tüzét?

Máſik rugója a' Nemzeti nagyságnak a' neſtelenség. Ez az-val kalandja meg az elmét, mivel annak éſszlegi, i leg többször nem tulajdon becſét, hanem a' birálónak elme-beli tehetségét hordja bélyegéül a' homlokán. Ha ez nem fokat ért hozzá, a' ſzép mi oda veſzett; ellenben a' neſtelenség létre varázſolja az éſz-képet, i ki mutatva fikeréivel viſſza tartani tudja a' kajánſág' fondorſágit. Ez egy gyümölcsfa, melly nem tsak a' jelen-kort táplálja, hanem ki kinövén magvás a' jónak, a' jövendőnek is eledelt nyujt.

Illyen lett volna az én bavár-képületem, melynek fegedel-

vagy viszsza ragadhatná az ember a' haboktól azok prédáit, vagy elrabolhatná' tőllök azokat is, mellyeket a' gondos Természet ezeknek
A. tsü kebelökbe rejtett alá. Sikeritte is kijövekem; mint az A alatt lás.. hatni; de mivel ennek fel-állitása 20,000 forintomba került, oda pedig ki'menni, hol a' viz alatt valami érdekes tárgy bizonyosan rejtőzik, még meg más 20,000 ba került volna, erre semmi képpen sem kaphatván segedelmet, azon vizből, mellybe 1820ba önkéne süllyedtem alá', kivánsorognom mai napig sem tekeretett.

Illyenek lettek volna azok is, mellyeknek meg vizsgáltatások végett ezen Tudós Társasághoz még 1831be folyamodtam, i mellyvizsgálatra nékai Tiszt. Tudós Titel, is Tek. Tudós Sujter Tanító Urak ki'valának nevezve, i kik szem ügyre is vették találmányim némelyikét, de Titel ts el hunyta után a' tudósitásnak sem hire, sem hamva többé.

I Illyenek végre azok is, mellyekkel én Franczia Országot kináltam
B meg, mint a' Balatt láthatni; de mivel akkor évben Párist három rendülés, i a' bél-kor ság' miregye inogtatta, ezen törekvésem is dugába dült.

Nehogy tehát azon kivül is, a' mi a' találmányok mellyén a' Magyar ég alatt keletkezik, a' kül-földre vándorolvan ki, annak emelje hirét nevét; - bátorkodom a' Tiszt. Tudós Társaságot alázatosan meg kérni arra, hogy leg alább annyit, mennyit egy rendes tagjának evenként fizetni szokott, az elöbb meg vizsgálandó uj találmányok' ki'állitásokra evenként ki szabni méltóztassék; én pedig ezen tö-pénz gyarapitására három találmányomat a' T. Tudós Társaságnak ajándékozom, ugy mint:

1. Egy olly kereket, melly a' nagyobb folyók alkalmatos helyein egésslen alája süllyed a' viz-színének, ugy hogy a' parton épült malmot, vagy más mü-gyárt télen által is el forgathat.

2or Egy más kereket, melly minden igazgatás nélkül a' szelet minden oldalról fel fogja, és pedig olly ügyesen, hogyha a' szél erősebb keletének, a' kerék kisebbé válván, bele tsak a' forgásra meg kivántató szél ütközhetik, i ugy a' szél ereje benne kárt nem okozhat.

3for Egy olly készületet, mellyel ak ember bor-forráskor a' pintzébe, vagy a' veremnek, i más minek rossz levegőjébe lámpással is bemehet.

Oi ezek' le-irásokat a' Tudomány-tárban közre botsájtni kivánnám, két elsejét ezen felül mintában, a' harmadikát pedigien egészlen használható nagyságú alakban ereszteni át a' Tudós Társaság' birtokába

olly alázatos kéréssel, hogy bátor ennek kettejét már ezen Pesti Tan-
egyetem[i]: Universitas Scientiarum:/ illető Tagjai meg rostáltak, mint
C a' C alatt láthatni, de még is mind a' hármat uj vizsgálás alá vé-
tetni, i ha kellyeseknek itéltetik, két elsejét eszközölni; harmadi-
kát pedig használni méltóztassanak olly formán, hogy a' három-
nak jövedelmei előbb a' két elsőnek költsége' meg-térítésére, később
pedig más, előbb meg vizsgálandó honni uj találmánynak elő állí-
tására, vagy meg jutalmazására fordítni ne terheltessenek.

Kívánván pedig azon időből, mellyben a' Magyar Stíl a' kebe-
lében érzett öröm-tönön felül semmi sem jutalmazta, még gyenge bor-
munkálkodásának zsengéit a' T. Tudós Társaságnak be mutatni, a'
fel állitandó könyvtár gyarapodására ezeket adom át nyomtatásban:

1. Egy Alcaicus Ódát, mellyel én, mint tanuló, a' Honunkat meg-
D látogatott Felséges Urunkat üdvezlettem a D alatt.

2. Egy tudósítást a' világ ritkaságit érdeklő fordításomról az
C. C alatt.

3. A' Világ ritkaságit németből magyarázva két kötetben 12 domo
F. rét-metszésel. 180 ryit ak F alatt

4. Az Éjnek Diadalmát, mellynek egy részke eredeti munkám, a'
G G alatt 1808ra

5 Napoleon Tsászár életeit, mellyet a' 188ik lapig én fordítottam a
H H alatt 1808ra

6. Kotzebue Szin[:]ak ak szebb:/ Darabjait ak I alatt két kötet-
I ben 1809ra.

7. Eredeti gondolatimat ákon Bacons felöl, melly Bétsben köla 20ik
K Febr. 811ben a' K alatt 1811ről.

L 8 Ugyan akk Latán nyelven ak L alatt.

9 Sok különösségiért, i a' nyelv-ujitóknak figyelmekkül ide szato-
M lom Polonesitsnak öt ki-adandó ujságról szóllo tudósitásait ak M alat

Ezen kivül Latár, és Német nyelven irtam még 4 Finántz, i egy bo-
lítika tárgyu munkát, mellynek kettejét négy évvel későbben hasnál-
ta is ak Uralkodás, de mivel a' be-adáskor akk hasznavehetlennek
állitotta, késöbb pedig a' Kormány' emberei már fel fedték előttem ak
epret, nékem jutalmul tsak akkor sorsot juttatták; mellyet Kegyes-
ségében ak alább iro' bárányuak a' farkas fiait: -- ki mélly tisz-
telettel vagyok

A' Méltóságos Grófnak i
Tekéntetes Tudós Társaságnak
Pesten 10ik Sept. 835

alázatos szolgája
Farkas-falvi Farkas Ferenc[z]
Határ Ügyved.

Vetlam ii. Sept. 1895.

Méltóságos

Széki Teleky Jószef Gróf

Ő Nagyságához, i a t. mint

Elnökhöz, i a Tekintetes Tu-

dós Társasághoz

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA
M. AKADÉMIA-UTCA 2.

Farkas Ferentz

némelly nyomtatott munkáit a' könyv-
tár' gyarapodására, három találó-
mányát pedig olly kéréssel ereszti a'
Tudós Társaság' birtokába, hogy
azok' jövedelmeit a' hazai találmá-
nyok ki'állítására evenként for-
ditani méltóztassék

59
1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

Jelelt. Szinovácz febr. 18.

Jekintetes Titoknok Ur!

Eletrendem kötelessége személyes tisztelkedhetésemtől meg-fosztván, bátor vagyok szerény alázatu soraimmal Jekintetes Titoknok Urat emlékeztetni, ha multkori-különös szerencsémnek tartott tisztelkedésem tárgyaszta kegyes Válaszát, az eme kérdés fölötti: miként lehetne a' Játékszint Pestbudán állandóan meg-alapitani? felelő Szinovácz György Urnak adni méltóztatnék. – Igaz ugyan, hogy a' tisztelt felelő Urnak meg-nyugtatására elég kisded munkájának a' Jek: Tudós Társaság' könyvtárában való fölvétele, s annak a' Közönség elébe történt jelenése: azomban valamint másnak, ugy a' föntebb tisztelt Szinovácz Urnak is mellékes – nem hiuságos – nézetei lévén; mindenkor ezekre nézvest igen szives tisztelete mellett Tekintetes Titoknok Urnak tulajdon érdemes sorait ohajtná; leg mélyebb alázattal kérem Jek: Titoknok Urat, ha Uri Válaszát Bécs-be eme fölirással utasitná: Jek: Szinovácz György Ur, Pápai, Devetteri, Ugodi Uradalmak meghatalmazott Titoknok – lakik a' Stadt Renn Gasse-ban 156ik szám alatt lévő háznak 2ik emeletében. – Magamat Könyörgésem ujjitásával nagy Uri kegyébe ajánlva vagyok

Tekintetes Titoknok Urnak

Pesten Karácson-hava 19én
1835.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

alázatos szolgája
Gulden István
wesz. kor. szf.

Vetten September 4d 1835.
Döbrentei.

60
1835

Rósnyóról

Tekintetes Döbrentei Gábor,
M. t. Társaság Tiszteknek,
és több nő Számegyi Sáblábiró
Úrnak

Budára

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-KÖZ. 1.

VI. Ngy. LXVI.

Tekintetes Tiszteknek Úr!

Több jeles férfiak, de főleg mélt. Gróf Andrássy György által ösztönöztetvén á lefolyt Augustus hó szünnapjaimban nő Gömör megyénk alsóbb részeit bejártam, és az ottani Palóczokhoz közelítő Barkók szójárására, és némelly tájszavakra ügyeltem. Ezen utazásom gyümölcsét egybeszedni, és á M. t. társasággal idővel közleni feltett szándékom. Szerentsésnek tartandom magamat, ha azon nagy épületre, melly Haránkban készül, magamin legalább egy követ vihetek. Kiis egész tisztelettel vagyok

Rósnyón September 11én 835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-KÖZ. 1.

alázatos szolgája:
Hollók Imre mk.
történet-tudomány tanítója.

LXVI

Véleménye
A' Közgyülés el rendelésére ki küldött Választottságnak.

61

1835

[illegible]

Véleménye

A' Közgyülés el rendelésére ki küldött Választottságnak.

Mindenekelőtt jelenti a Választottság, hogy a Vármegye háza tereme Mlgos Gróf Károlyi György Ur által ~~[illegible]~~ a Közgyülés tartására Nyoe ki kéretett.

Melly köz gyülésnek tárgyai czek lekesnek.

1ör A' Mlgos Elöljelő Urnak Megnyitó beszéde, cza köverné

2ör A' Járasság munkálatairól szóló értekezése a Tisoknoknak.

3ör Báró Berzeviczy felett mondandó emlekbeszéd Gróf Desöffy Josef Ur által, melly minnegy három fertálynyi időt kiván.

4ör Hellen Magyar Dramaturgia Gyermis Fiedor rendes tag által, melly ki hagyván a ki hagyandókat szinte el tarthat három fertály óráig.

5ör A' Magyar Királyok föl avatási eskügelnek nyomaik az Árgadok alatt Czech János rendes tag által, melly némelly ki hagyandók mellett szinte három fertály időt kiván.

6ör A' Somlai Vérszüret Ozimi rege Kerfuludy Sándor rendes tagtól mellynek fel olvasás, ára vinnegy fél Orai idő kivántatik. Mindezeket bé rekesztené végtére

7ör A' Tisoknoknak jelentései a jutalom ki adásokról,

5

6

4

is más egyéb óda tartozandókról.

Holt Elsen Kisasszonyhavi

Nrius 835.

fel jegyzette Bergersáros
rendes tag.

Gróf Károlyi György

Gelhard [illegible]

rendes tag.

Bieniczyhajos

Szilasy János s.k.

5

4

6

2 L

62

1835

M. TÖRTÉNELMI AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA
ÉS LEVÉLTÁRA

Kállay Ferenc

VI. Rsz. XLVIII.

Jelentés

A' kihüldöttség átolvasta a' következendő" czimü Értekezéset

n: m

1. Heller magyar Dramaturgiá
2. Melly esetekben van helye a' hiszkorvány ban tett kár és Rezü
   Desk' visszahurójának
3. Horvath Jani vs Bittpört tyüsletü Tag' emlé'te
4. A' magyar királyi' felavatási eskü'ét, 'sokleve
   leinek nyomai ar Apródok alatt
5. Ujjmondó vonni' esetei a Magyar királyi' élete

Mind ezeket érdemesnek vélé a' kihüldöttség, hogy
a' M. Tudós Társaság Könyveinek harmadik
Darabjába felvétessenek.

Pesten 10dik Sept. 835.

Fejértus. mint
Titk. Tag.
Kállay Ferenc
mt.

Szlemenics Pál

Bajza József
mt.

Szigeti János v. k.

Gyöngyi Endre

Luczenbacher János

2

Igaaz.

Ujszöld

's nemének

1835

2

Az ázsiai calcuttai társaság tudósaitól
Prinsep Jakabtól érkezett három levél közül
szóló az egyik, Stereczy Esterházy Pál
hoz Febr. Udvarunknál Londonban lévő kö-
vetéhez, a' másik kettő a' m. tudós tár-
sasági titoknokához.

A TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
V. KÖNYVTÁRA UTCA 3.

ad 66
1835

66

1835

S. THEODORO FACULDADE DE DIREITO

VI. Nyj. XXXVII. a.

Másolat Angolból fordítva

Föméltóságu herczeg Esterházynak
Austriai Császár ő felsége nagy követjének
Britanniában

Föméltóságu ur.

Körösi Csoma Sándor, azon magyar tudós utazó, kinek neve és híre Föméltóságod előtt szinügy, mint az egész tudós világban, bizonyosan eléggé ismeretes, megkért engem: utasitnék Föméltóságodhoz egy ládát, melly az ő általa kiszitett és a britt-indiai kormány költségein az ázsiai Társaság felügyelése alatt kinyomtatott tibeti szótár és nyelvkönyvből 25 példányt foglal magában.

Más 25 példány néhány nap multával indulandó hajón fog Londonba a tisztes Kelet-indiai Társaság által küldetni, mellyre nézve szerencsém lesz Körösi Csoma ur barátom részéről Föméltóságodnak hasonló kegyességért esedeznem

Ezen 50 példánynyal Körösi Csoma ur ő császári felsége austriai, olasz, cseh, galliciai, magyar és többi birodalmaiban levő fő tudományos egyetemeknek és nyilvános könyvtároknak kiván kedveskedni, Erdély ország mint szülő és nevelő földje számára 10 példányt ajánlván; és tisztelettel kéreti Föméltóságodat, hogy magas állásánál fogva e' dicséretes szándék teljesülhetését elömozditani, és az emlitett könyveket akár Hammer professor urhoz Bécsbe, akár a' nem rég alapitott magyar tud Társaságnak Pestre küldeni, akár pedig Föméltóságod bölcs itélete szerint tán legjobbnak látszó bármilly egyéb mód által rendeltetésök helyére juttatni méltóztatnék.

Bátorkodom egyszersmind Föméltóságodnak a' magyar. tud. Társaság és Hammer tanácsos urhoz irt. tizett több rendbeli levelet átküldeni. a' tibeti könyvek

könyvek és néhány egyéb keleti munkák iránt, mellyeket ugyanez alkatom visz a' tisztelt bécsi professor ur számára.

Körösi Csoma ur továbbá arra is megkért: adnám Föméltóságodnak tudtára, hogy a Föméltóságod és magyar országi több ur részéről Báró Neumann által küldött 300 arany vagyis itteni pénz szerint 1.400 rupeeből álló somma, Alexander és társai indiai váltó-kárának, mellynél letéve vala, megbuktával szerencsétlenül el-veszvén, az indiai kormány bőkeriségе által megtéríttetett; és hogy ő ezen sommát maga segedelmére szándékozik fordítani azon vizsgálódásai közben, mellyeket jelenleg a' magyar, sanscrit és mostani ind nyelvek közt lehető rokonság iránt folytat, s mellyekből nemzetére nézve felette érdekes következtetéseket várhatni.

Calcutta
Januar 25 1835.

Föméltóságodnak
alázatos szolgája
Prinsep Jakab sk.
a' Bengali ázsiai Társaság titoknoka

E' levéllel együtt küldetik a' jelenebbi második szakban említett második könyvcsomó 25 példányval. A' ládában még néhány keleti munka is foglaltatik Báró Hammer számára.

Prinsep s.k.

2 L 1.

Angolból fordítva. VI-Ngy. XXXVI. 6.

Döbrentei Gábor, ha.
tábornok. January 20d 1835.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

Uram,

Áldja latin és magyar levél, mellynek vételét hitelesen most adám
hírül, épen azon szerencsés időben érkezett Calcuttába, midőn
egy, Kegyed hazájabeli vizsgálódó tudós, Körösi Csoma
Sándor, Ur az ázsiai társaság épületében a' végett mu-
latott tibeti szókönyve és grammatikája kiadására felü-
gyeljen, mellyeket Tibet hegyei között készíte, 4nay örömet,
mire ő, e' nemzeti nyelvén lévő tudós kötet kereszttül olva.
sásán gerjede könnyen lehet
elgondolni, valamint a' nyeresé.
get is, melly annak tartalma
megmagyarázásából az ázsiai tár.
saságra háramlott. Csoma Ur
fáradozásai a' tibeti nyelv körül
végüket érték, midőn most már
oly munkát bocsáta közre,
mire igazán büszke lehet.
Azon idő alatt folytában is még
törekvései első sikerét
a' brit nemzetnek ajánlá viszonzásá-
ul ama cseréby részvétnek, mellyet,
önvallomásaként attól nyert, nem
ejtette ki elméjéből, szülötte föld.
dének hozzá lévő jogait, és
mivel őt, tanításaihoz vagy nemzete
tudósaihoz irásától rendkívüli
szerénységge† kötelesnek érzem ma.
gamat megszabadztani a' hallgatást,
† tartóztatja,
ámbár arra akarat bírni engemet,
s értesítem, a' magyar társaságot
fáradozásairól irgyntagságairól
nem különben jelen körülállásairól
és szándékairól, mit azt kétségen
kül érdeklendik.
Csoma Ur Calcuttában lakta óta
serényen üzte a' sanscrit nyelvet,

nellynek szerkezetében, valamint némely
abból eredett mai nyelvében is
a' magyarhoz igen közel lévő ro.
konságot talál. Három egyleadő
munka, midőn tanulmányai már
gyümölcsözésre érnek, szándéka
s tárgyául egy latin munkát
imi és azt Hazájának szíves
elfogadásra ajánlani.

Egyuttal arra kére meg en.
gemet, hogy a' Londonban lévő
austriai követ által, tibeti
szókönyvéből és grammatiká.
jából 50 példányt szállítassak
az Ő császári felsége tartó.
mányaiban lévő főbb tanító.
intézetek és könyvtárak szána.
ra Austriában, Olasz Csehország.
ban, Galliciában Magyarország.
ban stb. 10 példány pedig
Erdélybe küldessék, s külön
ezek közül kettő Nagy Enyedre
a' Bethlen collegiumba menjen,
a' hol ő nevelteték.

Tanulmányának mostani tár.
gyára azon pénze (300 darab
aranyat) akarja fordítani,
melly Esterházy hg és más
magyar Nemesek részéről, ajánl.
dékul neki volt szánva, s ki
melyet, minthogy ő azon szerencsétlenül elvesztett azon kereskedő
ház megbukása által, hol lététetve
volt, a' bengáli kormány neki
nemes lelkűleg megtérített, most
az én kezemre van bízva.

Csoma Ur csak kevés hónapig
marad még Calcuttában, az után,
Tibetet, Népál és Bhása
tartományokba utazást forgat eszében.

Szerencsésnek tartom magamat,
ha levelet vagy irányodat, kezéhez szolgáltathatok.

Kegyed legengedelmesebb szolgája
Schmidt Jakab

XXXVI. 6

VI. Nyy. XXXVI. 6.

Gabriel Döbrentei Esqre
Secretary

20th January 1835

Sir

The latin and hungarian letter which I have just publicly acknowledged, reached Calcutta at a fortunate time, when a learned Student of your country, M.r Csoma Körösi, was residing in the Asiatic Society's Apartments engaged in superintending the publication of a Tibetan Dictionary and Grammar prepared by himself in the mountains of Tibet. The pleasure which he derived from the perusal of a learned volume in his native language, may readily be understood, as well as the advantage the Asiatic Society derived from his interpretation of its contents. Mr Csoma's labours in the Tibetan have just been brought to a close by the publication of a work of which he may be justly proud.

Considering the purpose of his present studies, he is willing to devote upon them the money (300 Rupees) transmitted as a donation to him by Prince Esterhazy and other Hungarian noblemen, and which having been unfortunately lost by the failure of the mercantile house where it was deposited, has been liberally replaced by the Government of Bengal, and is now deposited in my hands.

Mr Csoma will stay in Calcutta for a few months after which he contemplates a journey to Tirhút, Nepál, and Lhása. I shall be most happy to communicate any letter or papers to him. Your most obedient

James Prinsep

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRI V. AKADÉMIA UTCA 2.

While he has dedicated his first result of his labours to the British nation, in return for the slight attentions he conceives himself to have received, he has not been unmindful of the claims of his native country upon him, and although his extreme modesty prevents his writing to his friends or to the learned of his nation, I feel myself bound to break the silence he would even impose on myself, to acquaint the Hungarian Society, which must doubtless be interested in his labours and in his fortunes, with his present circumstances and intentions."

Mr Csoma has since his residence in Calcutta, strenuously pursued the study of the Sanscrit language; the structure of which, as well as that of several of its modern derivatives he finds to bear a close analogy to the Hungarian. In three years when he may have matured his views it is his intention to write a work on the subject in Latin, and to offer it to the acceptance of his country.

Meantime he has requested me to forward through the Austrian Ambassador in London, Fifty copies of his Tibetan Dictionary and Grammar, to be distributed to the principal Colleges and Libraries in his Imperial Majesty's dominions Austria, Italy, Bohemia, Galicia, Hungary &c - and 10 copies to be sent to Transylvania, of which two to the Bethlen College at N. Enyed, where he was educated.

71

To Gabriel Döbrentei Esqre
Secretary of the Royal Literary Society
of Hungary.

Buda

Calcutta Asiatic Society
Brimpsey

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA
V. AKADÉMIA UTCA 2.

13

Schedel' helyébe nyelvtudományi ötödik' helyébe
tagjának

Czuczor Gergelt

kör'ünségesen ismert munkái, érdemeit' azon
reményl'ött, hogy olly kehetségü' s munkásságu
férfiúról, mint ő még ép korának fogyta is
igen sokat várhatni, de különösen is a' ki-
hologiai ofrám'ban okúm a' kedvelt köz-
minden rokonsz fenine és illemi arcl'ősé,
meg választhatni ajánlja

Vörösmarty
Bugát
Luczenbacher
Balásfalvy Sámuel
Gyarmathy
Jány
Andrássy Gyürky

Lemondott Kisfaludy Sándor' helyébe Külső
philologusnak

Fábián Gábort

Kaplir, Ofiáni fordítóját, s kinek most egy Ossia-
tikai munkája van nyomatás alatt, ajánlja

Vörösmarty
Bugát
Luczenbacher
Balásfalvy Sámuel
Gyarmathy
Jány
Andrássy Gyürky

ad 73
1835

Tekintetes Jeles Úr,

Mind Febr. 1jén volt szerencsém kiggyedek legújabb kéjiratait az academiai kézirattárnak Ujtelwein Antal kéfzülő munkája kiadatott kéz-iratával együtt megküldeni; a C.is D. darabjaknak illető kívánságát ellenben a tárfaság nem találta teljesíthetőnek. Rendszabások értelmében fogva ő csak kész munka fogadtathatik el, 's tőle (T.i. a) kívül mind tárfaság körén, mind a lehetségen, hogy egyesekre dolgozzék. 'S agyan ezokból a kéziratok jávítgatásába sem bocsátkozik ereszkedhetik.

Egy pontot érdekel még kéggyed még mind a J-hez, mind a Lovász Rézi'hez irt becses levelében, t.i. mikép a tudomány mind a meg nem alapított grammatika' rendszabásai neteseresek hiányai tul a birálók által. Jutalmányos munkáról bejonyosan a tudomány a fő, 's az academia soha, csupa gőz tehetlenekből a netalántalálja semmit; de lát az, ki tudományos munkát ir, egyébbel is tartozik gondolni? Nem tehet-e mindentől, ki ád a' publicumnak ir, méltán agyon kívánni, hogy az irás ábécéjét, t.i. a' grammatikát, szemlélje? Olly retlenség nehéz szokásai-e ez? Vagy mindenek-e magyarázatra szorulnak' főbb szabályai még likétbanhozza Révai által? vagy nem találhatnak-e azok még mindenkor újabb s jobb grammatikai tárkákban, p.o. Szalayéban, Bonfinyéban, Pápaiéban, Tárkeaiéban, Jósleréban, az academia helyesirásában stb stb. 'S még az academia tárjesztheti tárjeszthessen kibékat, mellyek fő-rendelő tétére a nyelvmivelés, mitsel elvek nélkül kéjszeni fenlehet? Vagy olly kívánat-e ez, mellyet semmi valami ez, mit más ren-

35. Tájszótár.

Mathonis Péter kies rigyei I. Ferd. Max, és Rudolf
36. Amely kerinek tobb erüss penze vel kereskedés
Szendőkön fogta Kirm[illegible]kat.

37. Kapor-e ebben szindarabban?

38. Szükséges leszen a játékoknak
küldöndegei illető pontos körülmívele.

Zetek vóltól nem Kwárgek Sőt ejtsen csak angol, francziá, német író grammaticalis hibáktól iratásban, sem a' mennyiben a' képzés' ótet normalis iskolába küldeni. Csak mi' re gondol, jünk a' nyelv' helyes és hibátlan voltával?

De, ismérem, az acad. gr. hibáknál fogva még nem vetette vissza munkát, mellyben tartalmára jó (volt) hanem nincs ezért, javítsa javíttassa ki; hogy tanító ala' menjen (illjen) állást értünk mi ismére[t] pld. ~~nyelvi ismeretek stb.~~ a' nyelvi előadás, alatt. Hasonlanelly munka darabos, ~~idegen forrásokban készült~~, terminologiával teljes nyelvben készült, nem érdemelne-e a' tudósító ~~egyenesen~~ nyelvrontó-czímet, ha azt kiadná, magyarokban magyarságot kezdeményezne? Itt is látjuk, a' külföld mikép nyerhedik a' külföld nem csak hibátlan, 's nyelvi genieját nemtsértő előadással élni; hanem azon felül szabatos, kerekdad, az olvasó' legalább hozzá élet' nyelvétől eltávozó, minelteb, ismeretes nyelven írni a' legszigorúbb tudományokról is. ~~Lehetséges~~ 'S ez illik is ollyanhoz, ki mint tanító lép a' közönség elébe. — 'S ezen, igaz, még az academia sem; okolja, hogy a' rézetekben ~~elő~~ tartsák irói; de még ebben kivételek miatt sem vet el munkát, ha annak tudományos érdemét fejtegetésre méltónak tartja: hanem azt kívánja, hogy az író javítson az érdekelt tekintetben is. Ugyan ~~Ugyan~~ az acad. mélyen ~~bírálatának~~ ~~tekintetben~~ mélyenek, gondatlanul adatott iratásait, fülizálja; nem tudom, kivánhatni-e tőle? Ezen ~~ezen~~ ~~ezen~~ ~~ezen~~ hanem ~~ezen~~ ~~ezen~~ ~~ezen~~

ezatoltam ide azokra, mikor
Kegyed Sziste egy kis Kisdalomnak ajánlotsából kozzám intézett
[illegible] levelében nyilatkozott. Mikor
tale szivességébe ajánlom, illó tisztelettel vagyok

a Jek Jábl Sás

alázatos

I Megjegyzem még, hogy Eytelwein munkáin
Kegyeden kívül más fordító nem ajánlhatott, d

74

1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

1835-ik.

Jelentés

A' fő- és vegyi s helyeseben tör-
vontál vásmegyei edény raj-
zokról.

76

1835

Jelentés

Megvizsgálván a' Kitáblötzég azon két rajzolatt, melyeket Tettes Dévay Antal ur közlött a' magyar tudós Társasággal, a' dolog' mibenlétéről következendő jelentését terjesztti a' Tettes tudós Társaság elejébe. Úgy mint

l. 100. l.

1ször Azon régi edényét, mellyeket a' rajzol ábrázolnak, nem mostani találmányát, nem is Várva, hanem Frontal Vármegyében találtattak több más ritkaságokkal együtt egy vas ládában Szentmiklós határán a' Jövő Jószágban, mint Schönvisnernek a' magyar pénzek' ismertetéséről irt könyvében a' 67dik old. azt közli" lapotan meglehet olvasni.

2ször Az edényeken való feliratokról ugyan csak Schönvisnernek el is mondotta említett könyvében a' magyar itéletét, és később en Sándor István is / 50 példe 1d Darab lap 193 / 1808ban ugyan megpróbállt a' feliratok felett. Ő ugy pedig a' megnevezett két tudós csak éppen el nem tagadják, hogy Sándor István az egész rajz feliratot egy külön táblán körlötte is olvasójival, és mivel az említett két könyvben a' főbb arra tárgy érintve van, sőt az egyik görög feliratú a' lehetségig kimegyi is van magyarázva, a' kitáblötzég a' mai elmondottakhoz többet nem adhat, hanem csak annyit jegyez meg, hogy a' rajzolton látszó betük nem magyar betük, az az nem olyanok, mellyekről egész bizonyossággal lehetne állitani, hogy azokkal a' latin betük' felvétele előtt valamikor

élnek

éltek volna a Magyarok; leg alább a' kétely
Hummel betük, mellyekről e' rekintetben lehetne szó,
† Joan. Telegd: Rudimenta Pictu Stenographiae Telegd. Buno 1598.
vagy, mint arolatt † Hicker, Bél Mátyás, Deseritteli,
Fritt † és mások kivánták, a' kéz rajzban találtatnak.
†† és Lehen Istvan Sicilia Annalium gaem Scriptus dissertatio Kéziratban
to characterekhez, egyet vagy kettőt kivéve
távol sem közelítenek; s általában nincs kideritő,
vagy a' különbféle "egyik előbbi példa lesz minden, mitsk-
két fel irás, kevésbbé "gyors betüé"
kel van irva, mellyeknek egy részét Montbaycon,
ismeretes könyvében / Tachygraphia Graeca mey
is találhatni.

Pesten 27dik Maynus: 1835. W. Gl: Jankovich Miklós

Kállay Ferencz
L. k. t. m. D.

Luczon Lucher
Berger János
rendes Tag

Vetten dec. 10. 1835.

1835 – 333.

80

1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BUDAPEST

MATJ. A. C.

Orvos-Doctor Tekintetes Tudós Schedel Ferentz Urnak, á M. t. Társaság Nagy Erdemű Titoknokának Kiszt. Kiszt. meghülömböztetett tiszteletzel.

p. K. K. Miklos Latzháza

Pestenn

K. K. Halas December 4én 1835.

Tekintetes Titoknok Ur!

Igaz hogy á licen de Officiis Czimü Munka Magyar fordítása béküldésének réfemröl igért határ ideje volt az 1833diki Novemberi Pesti Vásár: de akkor terhes betegségem közben jövén, igéretemet nem tellyesíthettem. Azt vélvén azomban hogy á mondott határ-idö eltel-tével munkámat bé küldeni késö lep: azzal-bár kevés hijja van is – mind ez ideig fel hagytam. Most azomban perentyém van jelenteni, hogy á munkát á jövö Medárdusi Pesti Vásárra – ha késö nem lep – el képitvén – be fogom küldeni.

Mellyeknek alázatos jelentésével magamat jo indulatiba ajánlván, meghülömböztetett tiszteletzel vagyok

Tekintetes Titoknok Urnak

alázatos tiszteló
szolgája Pondár János
á Halasi R. Gymnasiums
Director Professora.

2

1835_156

82

1832

Régi 's ujabb pénzek' Lajstroma.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA UTCA 2.

A' m. tudós társaságnak általam felajánlott régi 's uj pénzek' lajstroma.

A) Régi pénzek:

	Ezüst darab	Réz darab
Urbs Roma	—	10
Augustus	—	2
Germanicus	—	3
Claudius	—	4
Nero	—	2
Vespasianus	—	1
Domitianus	—	1
Nerva Traianus	—	6
Hadrianus	—	6
Aelius Cæsar	—	1
Antonianus Pius	—	2
Faustina senior	—	2
Faustina junior	—	3
Commodus	—	2
Septimius Severus	—	1
Geta	—	1
Julia Soæmia	1	—
Julia Mæsa	—	1
Alexander Severus	—	2
Gordianus	—	7
Philippus senior	—	5
Philippus, prov. Moesiæ leg.	—	1
Trebonianus Gallus	—	1
Valerianus	1	—
Gallienus	—	5
Aurelianus	—	5
Probus	—	7
Carinus	—	1
Diocletianus	—	4
Összesen	2	86

	Ezüst darab	Réz darab
Álcatvirtel	—	2 86
Maximianus	—	3
Valens	—	2
Severus	—	1
Constantinus M.	—	5
Constantinopolis	—	1
Fausta?	1	—
Constantinus jun. N. C.	—	4
Constans	—	3
Constantius	—	4
Constantius Gallus	—	1
Julianus	—	1
Helena	—	1
Jovianus	—	2
Valentinianus sen:	—	5
Valentinianus — arany	1	—
Valentinianus junior	—	3
Theodosius	—	1
Justinianus	—	1
Vetkes járulnak:	—	—
D. Constantia	—	1
Arcadia	—	1
Etruscilla	—	1
Hostilianus	—	2
Határozatlanok	1	87

A' régi pénzek összege 1 arany, 4 ez. 216 r.

B). Uj pénzek:

Angol pénzek: Georgius IV	—	3
Holandi pénz: Georgius III	—	1

Oldal: 1 ar. 4 ez 220 r.

		Ezüst rész	
		frt	
Átvitel, ar:1.	frt 220	Átvitel, arany 2,	25 310
Franczia pénzek: XIV. Lajos	— 1 —	Franciscus II	— — — 2
XVI Lajos	— — — — 2	Franciscus I	— — 5 —
Respublica	— — — — 3	Franc. I. pro Lombardia	5 2
Emlékpénz XVI Lajosra	— — 1	Franc. I et Ferd. V. emlékpénz	2 —
Napoleon	— — — 1 —	Lenzsel pénzek.	— —
X. Károly	— — — 1 —	Báthori István	— — 1 —
Burgundi	— — — — 2	Zsigmond, III	— — 1 —
Olasz pénzek Papai pr	— — 1	Sándor császár	— — 1 —
Velencze	— — 1 —	Vegyesek	— — — 12
Ragusa	— — 1 —	Brosz p.	— —
Napoleon	— — 3	Elisabetha,	— — — 3
M. Ludov. Parma	— 1 —	Török	— — 1 2
Car. Felix Sardinia	— 1 —	Örmény pénz	— — — 1
Németalföld: Wilhelm	— — 2	Határozatlan darabok	2 7
Németországiak. II. Fridrik	— — 1		
Frid. Wilh. III	— — 4 1	Összes szám, ar: 2; 43 ez; 339 z	
Frid. Aug. Saxon	— — 1 —		384 db.
Sachsen-Meiningen	— — 1	Ehhez járul	
Bajorország	— — 1	egy 10 franc-assignat a' fr. rev.,	
Hamburg	— — 1	publica-ból.	
Salisburgum	— — 1 4		
Schweicz. Bern, Neuchatel, Solothurn	— 3		
Magyar (comitiali) pénzek. Bela	— 1 —		
Pro libertate 1705	— — 1		
Ferdin. II.	— — 2 —		
Leopoldus I	— — 1 32		
Josephus I.	— — — 1		
Carolus VI.	— arany 1 —	1	
Mezod. pestiensis,	— — —	3	
Franc. I.	— — — —	3	
M. Theresia, pro Hungaria	— —	14	
5 pro Austria	— —	1	Pest, aprilis' 10. 1885.
2 pro Mediolano	— —	2	Scherkl Ferenczk
	arany 2,	25 310	

83

1835

Az academiai könyvtár könyveire, kéziratsaira, 's földabrossaira üttendő bélyegről javaslata a küldöttségnek.

Minthogy a társaság czímerének kicsínyben csínosan metszetése szintolly költséges, mint tisztán kinyomása szinte lehetetlen; a küldöttség ugy hitte hogy elég lenne a társaság jelszavát, felállása évét, 's körirásban a könyvtár nevét, illy öszveillesztésben kimetszetni:

NAGYAR T. T. KÖNYVTÁRA BORÚRA DERŰ 1831

Pest, januarius 8. 1835.

Jegyzé Schedel

84

1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA UTCA 9.

Tekintetes Doctor Ur,
Különösben Tiszttelt Nagy Jó Uram!

Azon közös meggyözödésben, én is osztozom, hogy lemmisztelt Utasságos azon kevesekből való, kik Litteraturánk kifejtésében a legkellöbb irányt tartván, a Szépet és Jót — akár a mohos hajdan, akár a sima jelenkor küleméynye legyen — pártollyák.

Innen eredö Tiszteletem, s még másuman keletkezett vonzódásom ösztönözött arra: hogy az ide csatolt Kisded Iratot, Önhöz küldvén, pártolására bizzam.

Tölléltsa, kérem, figyelmére. Temerdek foglalatosságai közt is — fármyon nehány perczet átfutására, És tegye vele, mit Mélly Bölcseségе és Buzgósága javall.

Szabad legyen egy-úttal kijelentenem oman sajátt örömömet: hogy Önt — Kit-mint Honunk Kóronus Iráját — szivvel valódi Magyarnak ösmerem régtöl volt szerencsém; most névvel is ollyannak, s éppen ennevével nevezetnek találom. A Többire vagyok Tegyelmébe ajánlott

Pestiben 1835ki
Januar 25kén

alázatos szolgája
Vidra Ferenc mk
(Hélt. Sorsich Személynöknél házi) Lajlom

U. I. Az árverelt birtokító Levelkére ne terheltessék feljegyezni per Nemes Vid
Ormánd
Mike.

Gyök-szó Terv-Töredék

a

Magyar nyelv hijánnyainak pótlásául.

és

Toldalékul

egy

Jegy-Terv, a Magyar Á.B.C.-nek

tökélyesitéséül.

Az idő szelleme melly az Arany-vas-maskát meg szentelte, szócsimat is divatoztathattya még

T. T. Lőrészeim. (: Censores.)

Nem szükséges Előttetek bebizonyitanom, hogy édes Honni nyelvünkön jó tulajdonai mellett is tetemes hézakok vannak. Ezeket szándékozom nemüképpen bedugdosni, az alábbi két száz és nehány, nagy részt ujjonnan koholt gyök szóval. A gyártáskor külö-hössen oda törekedtem: hogy.

1. Hiányokat fotoljak ott, hol valamely fogatnak kifejezésére szónk nem volt.
2. A szók sokértelmüségét a lehetőségig távoztassam.
3. Az értelmet tévesztető kinövéseket lenyirjem. (Lásd p. o. Kács. Csál.)
4. A származtatás által izen meghosszudott szók helyé kerekded gyököket állitsak. s. t. e.

Az egész munkában-a mennyire tudtam-szem előtt tartottam, a nyelvek eredetének és kifejlésének általyános szabályait, és különossen a Honn nyelv Természetét.

Tudom hogy munkácsom csekély becsü, mert csak töredék, és az is tökélyetlen. Azért szerencsésnek tartanám magamat, ha általa valamely Tudós, s egész rendszert felfogó Férfiunak drága idejéből nehány perezet is megkémélhetnék.

2

A ki netalán irásommak okát és védelmét látni ohajtja; olvassa T. T. Zvorniknak mint egy négy év előtt a Tudom. Gyüjteményben kijött és nem eléggé dicsérhető illy czimü értekezését: „A Magyar T. Társágnak első Munkája – Mi lesz? – Melyben csekély itéletem szerént igen helyessen fogja fel mostani állás-pontunkat, valamint a tökélyesedés felé futandó legegyenessebb fályánkat. De felő századok vonulnak el a Magyar égen és T. T. Társaságunk alig ér oda hol Zvornik kezdetui akarja.

1

Gyök-szó Terv-töredék.

a

Magyar nyelv hijányainak fótlásául.

Abal. Lux, Lichtr. Ettől Abal-lak v. ablak.
Acsa v. Acsony. Conus. (Lásd. Bad.)
Adony. Donum. Geschenk.
Aka. Laqueus. Schlinge. Tör. ettől akaszt

Bad. truncatio. csonkitas v. csonkaság. ettől Badacsony. Conus truncatus. Mert Badacsony-hegy somogynak igy mutatkozik.
Báró Arbiter. Schiedsrichter. Béke-biró Barót Arbitrium
Baf. Tacet schweigt.
Ezen ige nem volna felesleges. Mert halgat nem tacet még. de csupán audit.
Becz Cerussa. Bleistift.
Bécz. Raritas Seltenheit.
Beb. Umbra Schatten.
Bes Amplum. Geräumig Teres. Tágos.
Bill. Digitus. Finger. ettől billegetni fingerln.
Ezen szót kivánatossá teszi az Uj szócsnak sok értelmüsége a mennyiben novum neu, manica Ermel. Digitus Finger mind Ujnak iratott.
Bócz. Backenbart.

Csács. Pixis. Fusen. Szelencze.
Csál loco csinál. facit macht.
a csin decor kihagyása vezett volna felveendö.

2

Csaj acetum Essig. Csajva acetosum Sauer.
Csajvadék Essig-Brot. essel ázy.
Csáf. Manica Ermel. p.o. ing csáf. (l. Dill.)
Csan stamit. Zusammenfügt. vbdrut. csana
Structura Zusammenfügung. csanáſ con
structus Zusammengefügen.
Csány. Oppidum. Marktfleck.
Csebe. Humilitas Resignatio. Ergebenheit.
csef. Capacitas. Fähigkeit.
csény Regio Coeli Himmels Gegend.
Csill. Incendium, flamma. csillag decrescentia incendii v flamma
csillog fulgor v splendor incendii.
Csij. Resonantia Klang-Ton.
Csob. Lagena Glasflasche. Balaszk essöl Csobolló
csök. Defectus Abnahme. Decrescentia Verminderung
essöl csökken. csökönyös.
Csom. Csoma. Foedus. Bund. Követség.
Csói. Status, olet, stinyt. essöl csóány.
Czád. Proba. Erstättigung.
Czák. Harmonia. Uebereinstimmung. Ovás.
czag. Asseveratio. Betheuerung. essöl czagol Betheuert
czek. Agit czeke. Actio.
Czir. Processus. Hyrs. Lauf. Lauf. Czirák. pro-
ceres Regni. Cziras processus. czirmos procer.

Dab. Sed. Sondern. de. Jedoch.
Dak. Pius. expiat, sündigt, versündigt.
Daka piaculum Versöhnopfer. Dakas pius. Dany
pietas Gottesfurcht Frömmigkeit. Laudatio
Furcht. Ehrfurchtlich. Kindlich. Gehorsam.

Delz. Lex Gesetz. Törvény.
Dée. diligit. liebt. dédes diligens. Liebend. Dédény dilectio.
Dég. Hodie. Heute. Hálló.
Dém. Castitas. Démes. Castus. Keusch. Keuschheit.
Derma Resignatio, Ergebenheit. Den resignat übergiebt.
Der. rigidum. Steif. essöl. Dermed. rigescit
Dócz Salvus Conductus.
Döb. impetus.
Dóka. Statura. Gestalt. Testállás.
Dor. Magistratus. Obrigkeit. essöl Dádor. és talán dolog
corruptio. s. a. l.
Doris. Charitas Liebe.
Ezen felséges épitoganak jelentésére a Deák hasz-
náliha az Amor. Charitas. Dilectio. Kókat. A Ma-
gyar egyetlen Szeretet kóval kókta azt kifejezni.
S. ha ez analyzáltatik, majd azt gondolná az em-
ber hogy Szer instrumentum s. a. s. és etet fabulos
kókból eredven „eteto" vállyut jelent. Mitse én
azon sympathiat, mely fenséges Nádorunk és
Magas Hitvese neveibeli (l. Nador - Dorottea)
a Dor szóis miatt keletkezett, tekintvén: a
Charitast Doris kóval okajtnám kifejezletni.
Duf Conditio. Dedingnisz. Alku. Felléi.

Emög. Tutor. Pflege Vater. Gyám atya.
Ertéi. Forum Rationis. Vernunfts Gericht. essöl
Ezteléi-Gorn fori Rationis Templum (l. Gorn)
Mellé lak a Magyar Egyház fónek.

Gáz. Nudus. Bloß. Nackt. Mez-nélküles Mezdelen.
Gad. Remuneratio Laboris. Vrodinyß. Kereset.
Gáll. Frater germanus. Bruder.
A Magyar mondhatta ugyan Bátyám. Öcsém. De ha határozatlanul, mint a Deák v Német a Frater v. Bruder névvel hokta, mindekettőt nem nevezhette.
Gán. Adversarius. Gegner. ellenes. ezről Gánnak esete v öffe vonva Gánus objectio. Gánusolás oppugnatio. Ulyses Nymfhait Lelkében mondhatnók csalogánnak
Gar mólet. mahlet (in der Mühle) öröl. Gara molitor. Müller. Mónár. Garat.
Gár. Vir, Mann, Perßon. ezről fő-gár v fógár. vir supremus. Hun-gár vir Hunnica. föld-gár Dünger-man.
Gerj. odium. Gebrü. Gerjed. Architectus. Vrodmeister. Gerjesel odiosa bírád.
Van ugyan a Magyarnak épületje. építéße. építője. De mivel az ép Janum integrumot jelent, épít nem lehet odiosa, de reparat. reßaurat.
Gyar. Creat. auget, Verfahr. Vermehrt. Szerez. Szaporit. ezről gyarap augmentum. gyarapodik adaugetur. ditatur. Ez ironiam gyarló.
Itt ezre kell vermünk: hogy a gyarap névben az ap ragaßték, nem az aprad=(:kiscel:)ból, deaz apá-ból vetetett. Minél fogva gyarapo hosßan véve tehi apaihezemény v. örökségel.
Nemzetünknek Magyar nevét is a fentebbi gyar igének köszönhetjük:(: Lásd Mogy.) ő emél fogva Mogyor-gyar, mogyogyar és a ketekedő magyar. oßagot szerez, oßágszerző".
Ged. Sensus internus. Lusztindung. Gyengéd. Luzßindiam. Gedel sentit megtudni.
Gej. Sensus externus Sinn. Ízék. Gejel sentit.
De van ízék minek a gej? Megmondom: Mindenki tudja, hogy ízék az ér (vena ader) gyökből hajt mozik, és milly tömedek azon ér gyöknek hajmazékja. p.o. Állyon elöl

Ér (: vena) mint Gyök.
Hajmazékjai
1. Érint tangit, érintet tactus. v. a. l.
2. Érez sentit interne, ex externis.
Érzék sensus internus ex externis.
Érzékenység. sensualitas insensa.
Érzékiség sensualitas externa
Érzelem sentimentum. sententia. v. a. l.
3. Érdek. insertio Érdekel. Érdeklöd.
4. Ért intelligit. értelem intellectus, értelem sensus v. g. Scripturæ v Sermonis. értekezni, értesíteni. v. l.
Haj mez ha ide jámul
Ér valet, mint gyök.
Érték valor Preiß. pretium.
Erdem meritum Vrodienyß. v. a. l.

Mind ezen hajvak különféle viszonyokban gyakorabb közel állanak egymáshoz, ez által vesz mind az értelem, mind az Euphonia, ha csak más gyökből vajadt, de hajt olly értelmü hót nem lehet helyébe állítni. – De a költőeknek is gyakorlább egyszerü hócsokra leven szükségе a fentebbet ajánlani bátorkodom.

Gel. v Sell. Soll.
Az Soll igének tökélyes majzát a Németben Deákban nem találtam. Azonban – mint vélem – Nyelvünkben nem volna felesleges egy ezt kimerítő szós. Mert ha a kell (: debet muß :) igét jól megkülönböztetjük is a köllök, köllek, köll (: necessarium sum, es, est, = bin, bist ist, nöthig :) igétől: még a Németnek ezen két helyes mondását „Ich Soll es thun," és „Ich muß es thun" a magyarban megtehem különböztetni. De a Soll (: coactio moralis :) és muß (: coactio physica :) a gel v lásom értelmü igének jelentete nélkül mindig kell (muß) jel fordíttatnak.

Geleny. Obligatio Pflicht.
Géty. Ovum Erz. Tikmon. pete.
Giz. Hospitium. Herberg.
Gime. Gratitudo Danksagung.
Hála Gratitudo. ismeí hála csubabat tőkéletes egyenlő'ége miatt, nelalán tiszteletes kétcitelmüség elavozatadásáta ajánlanám.
Göb gélu. Eisrinde. göbörödik congelatur.
Gócs species. art. gócsol specificat. gócslas specificatio.
Göcz. Authentia. Echtheit! göczök authentisches.
Goda Verfassung Z. B. Ord Zinder.
Gög. v kök gelenk Knie fest göga poena Strafe. gögök poenam infligens.
Gom. Ecclesia, Basilica, Kirchengebäu. Lásd Ekés.
Gönde. Capillitium Crispatum, Harlocke, Haarlocke. göndör Crispatus. Lockigt.
Gózon. Sanctis. Frank.
Guz Nezessitas, noth.
Szükség a kük angustiumtol eredvén alig tesz egyebet mint angustia.
Gün. Cogitat. Denkt. günter Gedenken Denken.
gond usa levéu, gondol usat maradhatna ha günt felvennénk.
Gyis Consulit. Consilium Dat. rathet. Gyisa v gyisót Consilium Rath. Gyisáz. Consiliarius.
Gyugy Tumba Todtengrab. Gyugyol Cemeterium Kirkof.
Gyüleny Ecclesia Kirche. (: sete complexus hominum eandem Religionem profitentium :)
Gi. Quis. Wer. (: hogy igy a ki (ex. aus) ragtol elkülönöztessék :)

Han. Eső" Lé. Felhő szakadás ára. ettől zohan. Hanság.
Hamzk potasa. Hamuzsir.
Hár. Cancellus Gitterthor. Kasza. Loést hásitó.
Harnocz polemicus. Disputator.

Hede. Prosecutia. Fortsetzung.
Jelenlét egy kissé mást tesz mint prosentia, mert ott lehet valami a kitüzött jelen, ha a jel 100 meterről. dre van is. következeskép en reánk nézve nem prosens.
Hek. Signum. Zeichen. hekel Signat zeichnet, bezeichnet.
Hók Mensis Monath.
Hocz. exemplo, Geschwind. Ju ruum Rü. hirtelen.
Hor. existentia. Das seyn. Lét.
Huba Vas. Eisen Schmiedeisen. (hordó az ember is)
Huj. aut. oder.

Jád. horeditas erbt. Jádát hocsa knbr. Jádony. horeditas.
Ják. testatus zeuget bezeuget. Jáka testimonium Zeugniss. Jákaz Testis Zeuge.
Jánu inkább tekel Doulmentumot mint Testist.
Illók occasio Gelegenheit
Jom. Epistola. Littera Missiles. Brief
Jrol. v Lipót Leopoldus
Jslonia Somogyiczban Sclavonia.

Káv. Faber. Schmid. A közne'j sok helyett igyen szokta mondani, es itéletem szerint jobb a kovácsnál; Mert ha kova silex a kovács alighn Faber.
Zák Tabula. Tafel. Schreib-tafel.
Kal. ivedit, procedit. gelingt. geht-nach, geht fort. Kalóz usus, utmutató, kalálz. Kalaud portentosum, Ungeheuer. kalom. Commercium, Gustus. Handel Alkalom Unterhandlung. Comercium subordinatum. Kalmár Mercator Handelsmann. (L. Illók)
Kál Veritas. Wahrheit. Valóság. Kálos Verus. Kálé Veritatis amicus. Wahrheits liebender (: L. Déd.)
Kam. Arbor. Baum. ettől Kamut via arboribus cincta. — Erlee. a gumyos kameli. Kampó vagy is olyan pó, (horog:) mellyel a kam ágait gyümölcs fedes vegett lehajtják. Kamat Fructe emolumentum ex arbore. Kamath Baume Zinsen. Mert mikor a fűe már fais máh akkor más időke.

Záj clamat Zürmut. Zájil v zájony clamor. Zürm.
Zai. Fidelis, Treu. hiv. Essöl Lak-kai a háj-hive. zaiton
hiven fideliter. zaiona hemélyesitett hiveség.
Zaza congestor, Zusammenfürung. zazal congerit.
zazlet congestum.
Zill cras. künftigem Tag. Morgen. Zillan postcras.
Zol. Caula. receptaculum, Gehalt.

Zad. Certitudo. Gewißheit.
Zam Character (moralis) zamtellyes Charaktervol, Zamat
zau Gewerkstenlod. Zamaz characterizát.
Zan. Chorda, Darm. Saite. essöl Zaus.
Záv. solus, solitarie, Einsam, magányosan.
Ziz. Visus organon. Záló-érzék.
Zyék v Zyékü. Choistallus.
Zill. Innocentia. Unschuld. ártatlanság.
Mind a három nyelven csak tagadólag fejezteliki
az ártatlanság, pozitivum is lehet.
Zipó Revelatio. offenbarung. Zingilaskozlatas.
Zony idioma Dialect. Dorfe. Zongkaj Dialectus. (Zony-
kajlás)
Zos. arctosum Bärum.
A savanyu szóstol jöven, azt hibásnak vélem.
Zör Censor. Zöre. Censura. Zörék. Censor.
Zub. Valor pretium. Werth. Preis. ertek.
Zuz Notat. Zuza Notatio.
Zunka Indifferentismus. Gleichgültigkeit. hanyagság.

Mád. Méresbor.
Mada Symphonia.
Mas. Libertas. Mazol libertat. Mazla liber.
Maü v maüó Spiritus bonus. Genius. Geist. essöl
Mánuz (= L. Uzi.) Jovius Geist. Ezek ellenkezője
ármáu v árló-maü spiritus noxius.
Mez. Genus. mezez generod. Mezzés generatio.

Mes. Sinceritas Redlichkeit. Meses Sincerus Redlich.
Miz Auditus-Organon Gehör.
Möiz Typus. formula. Muster.
Mogy. Regio. Provincia. Gegend Landschaft. - A Né-
metnek Thum-ja s.o.e szavaknál. Kaiserthum
Fürstenthum, Bisthum. ettöl Somogy, magyar
az az Somu-v Samunk Magyarja. s.a.t. Landgyar
Mok. Desperatio. Verzweiflung. Zetsézbe esés.
Mot. Sonus. Ton. Laut. Stimme. ettöl motzau

Náj v. nágos. poenitendia Busse. Nazol poenitentiam
agit. büßet. Nájkely locus poenitentialis. Nájmü
opus poenitentiale. Büßwerk.
Nam. Sera. Riegel. Lakat. Zár.
Nái cubile Zimmer. Szóba.
Nyau. fructus Genießt. Nyanaz Genuß.
Nyék Gaume. palatum. Száj padlás.
(: Ámbár nines lépadolva. :)
Nog. tentat, versucht. Noga tentamen Versuch. Nogáz
nozla additiatio moralis Forderung
Nüz. pellicitudo. gracilitas. Zwirnfaden.
Nix. candelabrum. Leuchter.
Nus. pluvia. Regen. Esö.
Nyók. Taube. Nönike. (Lásd Tamó.)

Oza. crimen Verbrechen. Föbe járó Vétség.
Záz. custodia. Hütte. Pázta. custodia. Zázik v. pasid
pasuum ei locus custodio Zázlor. custos.
Pás. emulatio. Eifersucht. rivalitas emulatio.
pásol. emulatus. Wetteifrend. wetteifert. pásor emu-
lus. Wetteifrender Wetteifrer. kop-pásor koppal: haji-
tó dárdával vetekedő.
Pád. Munus. Officium. Amt. Essöl kor-pád. Senatus
seniorum Munus. Apád Vorgesetzten Amt. pádai
v. pádász Beamten officialis.

2

Péz. Diœcesis. Bisthum papi-megye.
Péis. Favonius. Frühlingswind. (: Zephirus :) Dem Frühling. Lenz. Tartak. péisel favet, tw ist günstig dem günstig wirken, péisény favor. Günst. sat.
pel. folium Laub. Blatt
pén sacer. pényel sacrat sacrificat, consecrat. pényelett sacratum, consecratum. pényetés sacramentum.
Es így az Egyházi Hójárás kezdet a deákban előforduló ezen három ezés: „benedicere, sanctificare, consecrare." alkalmasint fordíttatnék ezen ígékkel. Meg-áldani, szentelni, és pénzelni.
Pit. Domus, Cubile, Zimmer ettől pitar = pitvar, pitrdvar. Ház eleje. v. a. t.
pól. Vadimonium praestat. Bürgt. póla prædium Geldbürge. pólag vadimonium, die dem Bürge geleistet werden Versicherung. Pólá-gár v. polgár (Lásd Gár:) vas Bürgen, Civis Bürger.
Ezeként a Hommi is elmondhatná: „A polgárok pólnak a háza csendje mellett." Die Bürgen bürgen für die Ruhe der Bürger.
Péjény valor. pék valet gilt.
pos. Maula. Fleck pecsét.
pucs Schuche, cothurni, caudalia. czipö.
puk Daganat. Geschwulst.

Rada. Audacia. Muth. ettől rad. audet. radó audax.
A merö és meritö közt nem mindig könnyü a különözés.
rály. regit, dirigit. vuhüsmány. rályas regimen. mandatum
rályász rector. Rex. ductor Duc. Lenkfürst.
Rány. facies. Gestalt. ábrázat.
Ras. ramitas Geistmarkt. rapos ramus Geistzweig.
ras aequirit, erwerbt. rapa. aequisitum, Gut, Erwerbung. Erbtum. Rapó aequisitor. Erwerber.
ettől Karrapa = kar-szerzeménye.
Rez Tabula. Tafel. Glanz geschrieben. ettől rezez.

Réde. providentia Vorsehung. rédel provideo.
Rejme Religio. Horsabb értelemben mysterium.
Reha. Disciplina Zucht. rehák disciplinatus. rehál züchtige.
Rell. Convenienter. gemäß. p. o. igazunk gad rellyes. Ehez Gleiß ist dem Verdienst gemäß.
Rezz. tremulatio. bebem. ettől rezzem tremulae, bebt.
Rima Supplicatio. Flehen.
Rön. aequum. billig.
Ruj. Nasus. Nase. Ox.

Szápa amicitia. Freundschaft. Szápa amicus. Freund.
Séd. Clarias Glanzsit. sédel clarificat, claresaut.
sédül. claresit. sédes clarus. v. a. t.
Innen Vénusnak csillagja, melly keletjeiből jegö és Lyék időszakra csillagokból keletkezik pro eminentiam Séd-nek neveztetik.
Szeis. Sol. Sonne. (: Szépen égö csillagos :) ettől
Szeisit sol splendet v. a. t. szeisel. Solatur, consolatur. Szeiselet. Solatium. Mert a nap az egész természetet megvigasztallya. — Szeisil. splendor. Lux.
Szeiszer. sollicitat. süszer. Mert a napnak felkölte munkára süszeli az embert. v. a. t.
Tetemes fogyatkozás nyelvünkben az: hogy a „Sol = Sonne = nap, Dies = Tag = nap. Mensis = Monath = hónap. Cras = Morgen is = hónap. — Mind ez megtsünnék: ha az általam ajánlott Szeis Sol = Sonne. és kil Cras = Morgen jelentésel elfogadtatnék.
Selly. Conditio. Status. Állapot. Stand.
Szerny. Caleatura agri. Telek.
Sit vovet. Sitak votum. Sitalj. voveo.

1

2

2

Szir. v. Zir. perseverat wrrfurrnot. ettől szirt. v Zirt scopulus. Klipp. mert a hullámok közt is erősen áll. Zirez (: L. Czir. :) perseverantia procera, speerneu perseverantia. Szirma perseverantia, fortitudo animi Großsinnigkeit der Ehrwürdigkeit. Großmüthigkeit. Szilárdság Szirmas. perseverans. Szilárd.

Szöcz contextus v. g. sermonis v scriptura. Contrext. Sur. fewel. brennyke. gyüfert. wrrlat. Surran rinnt neha a zajzo mujs ki surran a kordóból. Ölabitus. Surany (: Suranyas :) fermentum Gürfern. Surlás fermentatio, Gürmung.

Tagy. Mappa. Landgarnde. (: Földerbnisß helyett)
Taha. prosperitas. Takár prosper. faustus.
Tak. tela. velum. Leinwand, ettől Takács textor Weber. takar obvelat. takas, indutus, vestitus. Takárus Vaßonnyal kereskedő. Leinhändler. Tuchsou.
Tamó oheim Vetern Tomaj v Bátyó.
Ezen név, valamint a fennfebbi nyók azért vetetett fel, hogy a Tetvérek és Rokonok nevei különbözö legyen.
Tarnócz. Hypotheca.
Tas. ac. atque.
Tebe. Tributum. Abgabe, Donum Geschenk. Tebező Tributarius. tebel tribuit gibt. zurignet beylegt. Kétebel. distribuit. Tebeny Tribus.
Tege. Theca. involucrum. Futteral. Tegez Theatra.
Teg. heri. Gestern. teglött nudius tertius, vorgestern. (: L. tiil :)
Tény. Gestus. tényel gesticulat (: egyesel :)
Til. Antipathia. Tilkódik. Antipathia agitur.
Az ellenszenvs hiv fordítása ugyan az antipathiának, de az euphoniával, mindsetett megüskönik.
Tin. similitudo ähnlichkeit. tines similis ähnlich tinel assimilat vergleicht.

Tölleket kason a kasitból eredett, még is a kas(vessel) jsen nagy analogiája van, azért az öffetevés ben alig használható.
Tinév v Tize synonima
Tin. Cornu. Horn. ebből Tinás v. Tinesus. Cerdo.
Tol. scheint apparet. Tolag schein apparentia.
Tony. Elasticum. (: a tolást vissza nyomó :)
Tep. punctum Punkt. pontsből tapi pusio.

Vaiz prope. nahe. (: közelre nemükjeen alkalmas kalók alább a Zep alatt mondattak. :)
Vat. humus. Erde hortensis. ettől vatorás vagy vattarás humum-fodiat. Vatla humiliter
Vatlos. humilis. vatloz humiliat.
Vid. lactitia, vigor. Freude Lebhaftigkeit. ettől Vidám laetus frundig Vida vegetus lebhaft.
Vany derivat. vanyan derivatio.
Vep sapor. Geschmack. Vépes sapidus. vépen sapide. vépét sapit.
Vill. splendor. Glanz. villog splendet glänzt.
Vity. Risus Gelächter. vityel ridet. lacht.
Vuk. delictatio moralis. Lasterung.

Unzony. Scepticismus. Unzáh Skeptikus.
Zad. Sympathia. Zádkodik Sympatisirat. Zádon Sympathicus.
Zán. Blasphemia. Lästerung
Zás. Übel.
Zep. Medietas Mitte.
A közéj nem mindig közös, ezért jó volna elkezdeni a közt és megtartani a Zep-et.

1

1

2

Zus. Destinatio Zweck. Bestimmung.
Zö. Filum. Faden. ettöl füzö. füszétesszegnyi Zö.
Zser. pruritus. jucken. Lüsternheit. Lust.
Zsip. emolumentum Vortheil.
Zsit. pingit. mahlt. képetfest.
Zsök. soror Schwester. (: Lásd Gáll :)
Zsör. ferocia. frechheit. Vakmeröség.
A vak ellen nincs megjegyzésem. a merö ellen pedig a Rad alatt megjegyzettek holgálhatnak.
Zsul. Argumentum. Beweggrund.

Uj A. B. C. Terv.

Melly szerint tollal könnyen irható, átallyában esmeretes. (: egy légy által is könnyen megzavarható pontoit és vonáskák, valamint összetett betük nélkül :) ~~és~~ a magyar szók kiirására tökélyessen alkalmas jegyek ajáltatnak.

a	á	b	cz.	cs.	d	gy	dz	e	ë	é	f	g	h	i	í
a	ą	b	c	x	d	q	ḍ	e	ż	ʒ	f	g	h	i	y
A	R	B	C	L	D	Ɔ	Q	E	C	G	F	G	H	I	J

j	k	l	ł	m	n	ŋ	o	w	ø	φ	p	r	s
J	K	L	Ł	M	N	Ŋ	O	W	Ø	Q	P	R	S

ſz	t	ty	u	ú	ü	ű	v	z	zs
ſ	t	ŧ	u	μ	ɒ	y	v	z	ʒ
P	T	Ŧ	U	Ʉ	V	Y	V	Z	Ʒ

Összesen 40.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

85

1855

Vetten december 7. 1833.

Versenyfordítók:
Baricz György
Baranyai Ferenz

Tekintetes Úr!

Tudván az Úrjság levelébül hogy C. Tacitusnak munkái is-kiválnak jelébe a' fordítására: azt jeszedig nem tudván kinek vallyon akadt e' már azonnak fordítója: hozzá fogtam a' közelebbi napokban annak fordításához, és le fordítottam az Annáliból 1sö könyvét; a' melyhez olly réggel és azon alázatos kéréssel küldöm a' Tekintetes Úrhoz, mint a' M. Tudós Társaság Titkárához, hogy ha még az említett könnak alkalmatos fordítója mint sincs jelentve: méltóztassa-on-ezen-én fordításomat egybe venni vagy egybevetetni az eredeti Textussal. — És ha — elég alkalmatosnak s' a' M. Tudós Társaság által elfogadhatónak ítéltetik: azt nékem levél által tudtomra adni. A' mikor is én megkérezvén a' fordításhoz való Subsidiumokat, reménylem hogy legfeljebb 2 esztendö alatt, mivel hivatalos dolgaim is vannak,

az egészet

1535—330

az egészet elvégezhetem, és a' M. Tiszt. Társaság Orthographiája szerént leiratkozhatom.
Úgyan ebben az esetben méltóztasson arrais tudósra adni, ha hozzá fordulásom e' az Credetihez Brotier Példabeszédeihez vagy Pótlásaihoz, mint a' mellyek valóságal nagy segítségül fogalnak az Egész meggértésére; és ha mi egyébb megtartani való volna a' Fordításra nézve. Ha pedig már más valaki, a' kinek nevét ugyan szeretném tudni, megelőzön, vagy fordításom gyengeinek találtatik, akkor legalább igazításomra szolgál az hogy a' jót ezt is megpróbáltam és hogy 2 Hét időnél még többet el nem vesztegettem. — Mikelyt válaszát vészem, vagy Postám vagy más módom, a' Tekintetes Urnak, azonnal rendelést teszek irásom visszaszármaztatásáról, és a' veendő válaszhoz fogom magam alkalmaztatni.
A' Ki is magamat Úrnak és Tudósi kegyes indulatiba ajánlván, a' válasznak elvárása mellett vagyok Tekintetes Urnak
alázatos szolgája
Kulifai Sigmond. mp.
Kunhegyesi Praedikátor. a' N. Kúnságon

1

2

Vettem nov. 23. 1835.

1835 – 318.

87
1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

Tekéntetes Tartományi fő Diztos
és Tábla Diró Úr!

Meg különbözteten Tisztelettel való Uram!

Tekéntetes Urnak erántam tapasztalt kegyében bizván, bátorkodom Tekéntetes Urat alázatosan meg kérni az erant, hogy méltoztatnék oly kegyes lenni, s engemet a felöl tudositani, hogy a Magyar Tudos Társaság által Magyar nyelvre forditando jeles munkák közön kijelelt "Engel Magyar Történetei" valamelly tudos el vállalta e' Magyarra leendő le forditás végett? s ha el, valjon bele kezden e' az, s mennyire haladt a forditásban, és mikorra jöhetne ki az

egész

egész munka, vagy leg alább mikor fogna el kezdödni annak ki adatása. Dizonyos okokra nézve igen szükséges tudnom a fel tett kérdéseket. Ha pedig ugy találta történni, hogy mind eddig nem találkozott fordito, Engel forditására én, egy más tudos Urral, kinek nevén még most el halgatom, magamat bátorkodom alázatossan ajánlani, azon hovzá tétellel, hogy mink mind a ketten, mind a német nyelvben, mind a Magyar történetekben elegendökeppen jártasok lévén, becsülettel és szorgalommal leéndö dolgozásra ajánljuk magunkat, s ebben a részben Tekéntetes Úr hathatos párfogásáért alázatossan esedezünk.

Van szerencsém magamat Tekéntetes Úr, Uri Egyeibe tellyes tisztelettel ajánlani, a ki

Vagyok

A Tekéntetes Tartományi Jö Biztos
és Tábla Biró Urnak

Komáromban October 10én 1835ik Esz.

alázatos szolgája
Mindszenthy Antal

94

1835

1835 – 252

Tekénteses és Tudós Titoknok Úr!

A magyar tudós társaság nevében tett bizodalmas felszól-
lítására jelentem, hogy boldogult Simay Kristof N.
betűig zárólag bevégzett, és külön tizenkét kötetekben
foglalt Magyar Szótárát igen is kész vagyok a tudós
társaságnak haszonvételül, adandó Nyugtatvány mellett, bi-
zonyos üdőre által engedni. Csak tudni kivánom, Itt Ura-
ságodhoz küldjem e, vagy pedig, mivel nagy tömöget tesz
a Munka, Helmeczy Úrnak adassam által. Tessék ezt
csak szóval meg üzenni.

Maradok meg különböztetett tellyes bizodalommal

Tekénteses és Tudós Titoknok Úrnak

Pesten 12 Augusti
1835.

igaz szolgája
Rosser János
ar. Ajt. Szerzet Igazgatója.

Tekénteses és Tudós Döbren-
tei Gábor Úrnak, a Magyar tudós
Társaság Titoknokjának, s.a.t.
tisztelettel.

Budán.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

Vetter Junius 28ten 1835
Döbrenei
1835–213

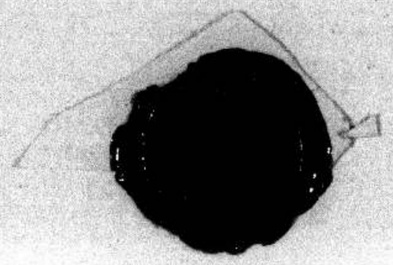

D. TIBOR VÁNYAI AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

735.

Von Denta aus Banát

Pr. 131

Eine Löbliche ungarische Ge-
lehrte: Gesellschaft
zu
Pest

Franco

Erga Recepisse

Pt
1835

2

1835.

Löbliche ungar. gelehrte Gesellschafft!

Bey der Anmeldung des, alle in unserm Vaterlande mögliche Naturalien zu sammlen, und Gemählde zu verfertigen, und Gemählden- handlungen auf andern Mechanische und Botanische Fabrikung wird nun für unsern Vorsatz von Einer Löblichen ungar. gelehrten Gesellschafft in Protection genommen, und auf sichern bekannung nachricht verordnet, dasmo nimd sich gesonnenes gefendigten der sorgfrei seinen dinst zu „stell gemacht sein möchten, Kundschaft, sowohl gegen sein angemessen „ne Remuneration Anzubiethen.

Gesonnenes gefendigten sol annehmen wie der sich seinen 18 Jahrigen Dienstleistung, bey einem sehr Land: Oekonomischen Fabrikanten mit Bildl unterhalten, wovon der seine, und seinen Eltern oder Vor„ „steh: sehr viel Nutzen zu gewarten hat, und seine Eltern sich glücklich schätzen müssen.

dem Vorstell, und Nutzen welchen seine Kunst Fabrikanten durch sein bey sich habenden Künstler, bestehet:

1tens Erst dadurch bey der Innländischen dem sonsten dinst der Künstle„ „ren Holzersatz, vermittelst des seinen unterhabenden, welche sie unter„ „einen Absolzungen bey selben unterhalten, diese zu sich hat nach mit dem Vorsatz schnitzen unmittelbar dass unsichs eglich aus dem Vorstellung, dem zufall einer Lustigung Produciert.

2tens Nun dass diese Unterhaltung dem ungarischen Bildhauer, die unterhabende sehr, und Lüsten bestehen, ein mannigfaltiger Provent an Nutzung für der Vorsichtigen, oder Vorstehl dem Holzgrunden, und mit einer Summe zu Aufstellung zu unterhaltenden Lehrer Anstalten, zu beziehen.

3tens Wäre aus dem diese vorgehabte Innstbürnbrief dem sehr, vorzüg„ „stand alle 2— 3te Jahr mit Lieferung Brauch Anzuschaffen die sonst, nun dass zufall übrig lassen, alle 5— 7te Jahr Vorstehl. dem diese Lieferung ist Handlungs Product, könnte unsere Vaterland aus bedürfenden Nutzung und dass Ehren Künstler, so diesen

Manuscript Lacuna begin.

Denen Worinnen die hohen Knöpfe einige Conspiration, und Rebellion
„gegen Ihro Majestät Friedrich Wilhelm den III. einen gnädigen Verleihung, hiesi-
„ger Loblicher Kirchspiel Inspektion hiesige angeordnete nächtliche Wache
„folgen haben wir unterm heutigen Tage, und Jahr beschrieben meine
„sechs Lobesmänner zuzusenden, damit sie Ihnen, die Verfassung Acte
vorlesen soll, Aber mit diesem meinem Ansuchen Verleihung meine geschwindl
zu treiben, liegt mein Interesse nicht zu, sondern ich sind so willkommen für
nöthigen, und morgen Ihnen benennend, wenn ich solches in meinem Löbl: un-
gelehrten Pastorat geschieht, schriftlich übergeben.

Der Lobesmann, das der Inspektion dem benannten Pastorum, und sie
seinen Pfarren Einigen müssen, dürften bey Vorschreibung zu dem Tage
nennen, wobey noch 4 Tage mit Legaten beygefügt, beibehalten wird.
diese Inspektion wiederholt sich gehorsamst mit Einer Löbl:
gelehrten Pastorat zum Allgemeinen Wissenschaft mit dem Langsamen
vorbehalten, das noch gehorsamen verschuldigen Probsen, die Ihnen
sonderen, und noch besonderen Vorschreiben, mir den Kirchen Visi-
tationen, wie ich vermuth zugesichert worden mag.

Der der gehorsamsten Hoffnung sind ich verbleibe mit einer
gültigen wiederkehrend Ehrfurcht zu verharren, Ihnen mit be-
sonderen Hochachtung, und respects vollen Submission.

Einer Löblichen angarf: gelehrten Pastorat.

Sign: Perlas in Banat den 16ten Juny 835

Gehorsamster Diener
Inspektor
Pastor Lutheranus

2 L

1835 - 22.

98.

1835.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2

2 L

Tekintetes Fábla Biró Úr,
Birodalmas drága, jóakaró Uram!

Nagyságos Gróf Festetics József Úr hozám intézett levele által tudtomra adni méltóztattak, hogy 8bris Novemberben a Magyar tudós társaság által annak levelező tagjává választattam. Tudósított egyszersmind a társaságnak abéli határozatjáról, hogy az előre megtudni kívánja, hogy a választott tag elfogadhatóe a társaság alaprajzának tellyesítésére, vagy nem? végtére értesítve adta, hogy ha tán ajánlom de együttmunkálódásra szolgálatomat, erről válaszomat küldjem a Tekes Fábla Biró Úrnak, a társaság titoknokjának.

Én jól méltóztatván magamat nem ragyogtatni ugyan ügyfogyatkozásban magam iránt, de igen nagyra sem becsülöm, sem elmebéli fehérségeimet, sem tudományomat, sem érdemeimet akárcsinálnál nagyobbra becsülöm azon érdemes férfiaknak ítéletöket, a kik nem csak figyelmességöket gőzre méltóztatnak engemet és munkáimat, hanem kívánságjokat is megtudakolni engemet nem kételkedtek. Gondolván, hogy a Tekes Úrnak ezek közt volt, mert tudom, milyen véleménnyel van nevezetesen a Magyar Országról irt munkáim felől.

Örömest eltoszom a nagy érdemű Magyar tudós társaságnak a levelezésre való meghívását, s Birodalmasan kérem a Tekes Urat méltóztassa annak ezen nagyra becsült megtiszteltetésért hálámat és tiszteletemet annak idejében bejelenteni, s egyszersmind részemről arról biztosítani, hogy valamint ebbéli 15 évi dolgozásomat, inkább hazám iránt való szeretetből, mint önhasznomból irtam (: a mint, és deák munkáimat is nyilvánosan Magyar munkáimat mellyek tudnivalók – a mint a Méltóságod Elöljáró Ur írja – választattak levelező tagja; úgy ezutánis magam hasznát vadászatja nélkül, kizárólag hazám szeretetéből fogom

fenn

sorró buzgóvaggal le termi hazádhoz óhajtása gyenge s bizha gyümölcseit hozz
ja: Cäsar sarre, ac fidilla religiosissimus qui pia decreta voluntate,
te veneratur Deum, nyugmond ő kreda:

Sajnálva, hogy a Mélt. Gróf ő Excellentiája tudtomra adni, kellyék
osztályhoz való csatlakozásomat, a mit nékem, minden lelkem szolgálatomas
az egyetemünk álorditva ajánlottam, jó véle vélna tudni azt, mi Ymin
vele, a mit Virgilius a szőlőről mond: Neque vero terra ferre omnes gyarl
omnia possunt, az emberi elmére is — de enyém nékem — lehet mondan
I en utolsóm legjobban, quid ferre valeant humeri mei quidve recu
sent. Ennek bizonyságára hogy a Philosophia Osztályához vá.
lasztattam, nincs; noha tán a más osztályokban is tehetnék vala,
mit. Ez erdig, akár mit gondolt, s nyomtatattam, mindég egyes
Nemzetnek, még az akkori népoktatásnak elmélkedő és szerető
kifejtődését s nevelését tettem célba inkább, mint nemzeti
nyelvünk tökéletesítését, és terjesztését, noha ez is volt gondom.
Ezen utóbbi célnak valósítására: realisticája: Gazdaság,
az Ulpia-neologismus által el nem hanyagolt magyar erez,
magyar ízlés kívántatnak, amannak eszközlésére Philosophia:
mert igaz, a mit Cicero mond: „Cultura animi Philosophia est.“
Ebben érezvén magamban egy kis erőt, szerettem volna a Philosophia
osztályához választatni: ha ez történt legyene, vagy nem? Mélt.
tassa a Tekes Ur okjából bővebb levele által nékem tudtomra adni,
hogy tudjam, mellyik tárgyakra kellessen intézni figyelmemet.

Sajnálom, hogy kitűzött célunkban, mellyre törekedünk, ellenkez.
ni, ha egy nehány tapodékokat kivétek a Tekes Ur mal azon magyar
beszédemből, mellyet a Karcsai főtemplomban hivatalomba
való beiktatásomkor mondottam. Magaitéljé meg a Tekes
Ur, mélyikbé az abban kimutatkoztatott gondolatjaim arra,
hogy a Magy. tud. társasággal kivánkozhassanak, vagy nem? Ha
nem; kegyelmes a Tekes Ur, elolvasván azon tapodékokat, kö.

Tekintő

Tisztelettel megemlékezem. Magyar a tudós társaság egy új tagjáról.

Nem jó volna, ha ezen kifejezésem másformán történnék, s jobban kidolgozva, és bővítve felküldeném Pestre, s a társaságnak ítélete alá vetném azt?

Boldog ház, melly olly nemes indulattal törekedik magyar hellenismusa fellendítésére! Dicsőség a' Nemzetünk' lelkesedéséért, és felemelkedéséért gyönyörködve szemlélem gyakran azon fejtüzet, mellyel egy időtől fogva a magyar nemzet nemesebb az ok, lelkesebb, és műveltebb részének kebelében, a szeretett hazának erényszárán a Muzsák, és a Nemzeti tökéletesre egy mellyel melegítik a szíveket, világosítják az elméket, és az ország dolgainak mellyek sok századok óta fejét homályban voltak elejbe.

Gondolok volna-e mi több évek előtt szegényben, midőn látogatásunkkal megkeseríteték egymást, hogy 17. 18 évek múlva egy fogjuk egymást tisztelni, mint magyar akademiai tagokat? Ollyan mellyek Magyar Országban történnek, példátlan valaki, a szemlélőnek szárnyain elragadtatván, azt mondja: Extra Oceanum: Omnia jam fiunt in Hungaria, licet quae posse negabam! Emlékezem, hogy sok jó fogyatkozásra jövni, sed non omnia!

Végezetre magamat a Tisztes Urnak szíves indulatjaiba ajánlván, megkülömböztetett, mély tisztelettel maradok

A Tekintetes Tábla Biró Urnak

Szarvason 9. Nov. 1834.

alázatos szolgája

Magyar Pál

a' Szarvasi evang. Gymnasium

Professor, és Lektora.

2

Ga. 835. XLIII.

106

1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

A

Tekéntetes, Ns. Nemes, Magyar
Tiidös Tárvaváj igazgató Tá-
nátsához nyujtandó

álláratos esedezése

A bent megjatt Pradányi'
Tövök Sz. Miklósi Almasy
Emanuel Urnak.

2

Tekintetes Igazgató Sanàts!

Alól irtt. a' Tekintetes Tiszti Tanàsàg Kőre előtt előadni
esedezik, hogy Nekie a' Bánk Könyvből törvényes Ki.
"natolásra Kiadandó Bérszékből a' mi tsak Kia.
"dandó leszen, e' következendő okoknál fogva
költsönözni méltóztatnèk. hogy

1ször az alól irtt a' költsön nyerendő Tőkepénz
Biztonságára, három, ugy mint Tőrök Sz. Miklós,
Szerents, és Venebely Kemes Heves, Temesh. v. Nóg.
"grád Vármegyékben helyheztetett Almási Tami.
"lái Uradalmaknak. ötet örökös Jussal illető
egy tizenkettőd részét Hypothecaul le köté.
"lezendi.

2szor hogy ezen mint meg nevezett közös Jószá
"gokon kivül az alól irtt privatum Nagy Fekü
"vő Nemes Helységeknek is Birtokában légyen,
a' mellyek szintén Hypothecaul szolgálhatnak

3szor de még mindezeken felyül az alól irtt
most leg közelebb a' B. Brudern Örökösseitül
T. Heves Vármegyében helyheztetett Vámos Gyürk
Helységét, és Tarnocza Pusztát 120/m Bengó Bem.
"ben meg szerzévén, az által is Javait gya.
"rapitotván, Hitelét is öregbitette.

Mindezeket tehát Hypothecaul szabad
választ ására a' Tettes Tiszti Tanàsàg Hite,
"lezésére olly formán; hogy az Intabulatiót
tselekedése szerint, akar melly Jószágára meg
tételni méltóztassék ajánlja

Egyéb eránt szintúl fogadván, hogy a'
Kamatokat itt Bestben annak módgya szerint
szerént pontossan ugy fizetendi, hogy vele
a Tettes Tiszti Tanàsàgnak soha legkissebb
baja s' kárra maradása nem leszen.

Alázatos Kérésének megnyújtása mellett
örökös tisztelettel maradvan

A Tekintetes Tiszti Tanàsàgnak

alázatos szolgája
Pesthen 1ső Április 1836.
Almási Emanuel.

107

1835

MTA TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET
BUDAPEST
V. ANIKÓ-UTCA 6.

Vellen 20 Junii 1835. 1785

Jg. 835. XXI.

17852. A Praesidio Excelsi Consilii Regii Lit. Hung.

Illustrissimo Domino Comiti Josepho Teleky de Szék, S. C. R. et Ap. Majestatis Camerario, ad Excelsam Cancellariam Regiam Hungarico Aulicam Consiliario Aulico, et Referendario, Eruditae Societatis, seu Academiae Hungaricae Praesidi Primario, Comitatus Zabolchenlis Supremo Comiti, Mihi Colendissimo.

Viennam.

Datto

1835 1852.

Illustrissime Domine Supreme Comes,
Mihi Colendissime.

Desiderio Cruditae Societatis conformiter, con-
grua sub hodierno disponuntur: ne apus Periodi
cum sub titulo: „Indomány-Sár „ Simptibus atta-
ctae Societatis Hungaricae coli coeptum, Prae-
numerantibus beneficio Postae, penes Editi Postae
Bertorii dependiones transmittatur. Quodipsum
ad notitiam Illustritatis Vestrae hisce perfe-
rens, distincto cum Cultu maneo

Illustritatis Vestrae

Budae d'e 9. Junii 1895.

Obsequentissimus Servus

Baro Mich. Jerney.

M. TÖRTÉNELMI ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

ad Protocollum Cruditae Societatis Hungaricae Coll.

Ig. 875. XVII.

108

1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

Magyar tudós társasági
Pénztár vizsgálat.
Pesten, Julius 6dikán 1835.

Alulírttak jelentik a' társaság' Igazgató tanácsának, hogy a' pénztárnoki hivatal' jegyzőkönyveit, véletlenül megvizsgálván, következőleg találták:

	Pengőben
Bévétel volt	13541 for. 49 7/20 x
Kiadás	7065 - 28 8/20
Kellett tehát lenni készen	6476 20 12/20

Találtatott az anyapénztárban

1.	100zas banknota	16 darab =	1600 f.
2.	50nes banknota	16 —	800
3.	25tös banknota	5 —	125
4.	10zes banknota	204 —	2040
5.	5tös banknota	262 —	1310
6.	2 forintos tallér	300 —	600
7.	Apró ezüstben	4 huszas 1x	1 f 21 x.
	Megvolt tehát		6476 - 21. -

A' fiókpénztárban volt.

Bevétel a' jegyzőkönyv szerint . . .	2000 f.	
Kiadás	1719 -	42 x
Kellett lenni . . .	280	18

Találtatott:

1.	100zas banknota	2 darab =	200
2.	10zes banknota	2 —	20
3.	5tös banknota	11 —	55
4.	Huszasban	16 —	5 20 x
5.	Veres rézben	5 darab réz krajczár	2
	Megvolt tehát		280 f 22 x

Nagy

Négy krajczárral több azért volt, az ellenőr' mondásaként, mivel Eggenberger könyvárus, elvételéből annyival fizetett be többet.

Marczibányi Lajos táblabiró 30 darab aranyja is, melyet népnevelési jó munkák' iratására, jutalmul, tett ide, az Igazgatóság' helybenhagyásával, a' pénztárban találtatott.

Kötelező" levelek pedig ezek találtattak.

1. Gr. Vandernathnéé	4440 ft. pengőről.
2. Bernát Györgyé	280 ft.
3. B. Bruderné	360 ft.
4. B. Prónay Simon örökösié	320 ft.
5. Lónyai Gábor örökösié	520 ft.
6. Gr. Pongrácz Jánosé	360 ft.
7. Palásty August és Victor	360 ft.
8. Revitzky testvéreké	2000 ft.
9. Gyürky Pálé	5000 ft.
10. Farkas Antalnéé	2000 ft.
11. Károlyi István és Trattner Mária	6500 ft.
12. Almásy János	10,000 ft.
13. Lónyay János	8000 ft. mind pengo."

Későbbi alapítványokról:

1. Fiume városáé	1000 ftról.
2. B. Prónay Sándor	2000.
3. Villax Ferdinandtól	1000.
4. B. Szepessy' évenléntisége	600.
5. Jéváy Antaltól	60.
6. Károly főherczeg nyilatkozása	10,000 ft.

Nem találtatván * a' pénztár felelő" gyűrűvel előbbi rendelés szerint megigazítva; azért most az újra elrendeltetett.

P. Telki. Józs.

Döbrentei Gábor mp.

„Akademiai hátralevő" kamatok 1835 sept. 10k.

	ft.	kr.	pag.
a) Alapitványokból:			
Esterházy Mihály gr. ½ eszt. kamattal, 1834 nov. 1től 1835 maj. 1ig	300		
Justh Gábor 2½ évi kamattal, 1832 nov. 1től 1835 majus 1ig.	150		
Eszterházy Károly gr. 1½ eszt. kam. 1833 nov. 1től 1835 maj. 1ig	900		
Inkey Imre ½ eszt. kamattal	30		
Sziráky Antal gr. ½ eszt. kamattal	90		
Jankovich Miklós 2 eszt. kamattal	120		
Károlyi István gr. ½ eszt. kamattal	600		
Dálffy gr. vitaliciuma egy eszrendei	400		
Szepessy Ignácz b. püspök ½ eszt. vitaliciuma	300		
Géray Antal féléri vitaliciuma	25		
Hebei Kiss Antal ½ évi vitaliciuma	50		
Csekonics fél évi vitaliciuma	24		
b) Hitelezésekből:			
Gr. Vanderráthné ½ eszt. tartozása	133	12	
B. Prónay Simon örökösei ½ eszt.	9	36	
Lónyay Gábor örökösi 1½ eszt.	46	48	
Gróf. Bongrácz János ½ eszt.	10	48	
Gyürky Pál ½ eszt.	150		
Lónyay János ½ eszt.	240		
Özv. Farkas Antalné ½ eszt.	60		
összesen	3,639 ft. 24 kr.		

fenebben

//.

Fiók pénztár állapotja
1835. e. Septemb 1ör.

2 L

Kimutatása

I. A' fiók pénztár állapotjának f. e. Septemb. 10kéig:

„ Bevétel, összesen	3,259 f — „ 7 kr pengő.	
„ Kiadás, dº	3,017 f — „ 3 kr;	
Van tehát mai napon a' fiók pénztárban	242 f — „ 4 kr.	

II. A' most kitett bevétel összeterült:

a) A' magy. tud. Akademiai főpénztár könyvnyomtatási költségül általadott.	2,000 f — „	
b) 1835. e. elejétől Junius végéig eladott akademiai nyomtatványok árából bejön	1,259 f — „ 7.	
Bevétel összege mint feljebb.	3,259 f — „ 7 kr.	

III. A' kiadás' részletes kimutatása így van:

A) Könyvnyomtatásra (egyenesen)	2,000 f — „	
B) Zsebtztár' hátravaló díjában	180 f — „	
C) Évkönyvre	121 f — „ 36.	
D) Tudománytárra	382 f — „ 59.	
E) Könyvkötésére (melly tétör különösen az 1834ki Tudománytár kötéséért 99 f 40 kr is foglaltatik ez idén kifizetve)	327 f — „ 40.	
F) Könyvhirdetésére	4 f — „ 48.	
Kiadás' összege mint feljebb	3,017 f — „ 3 kr.	

IV. Remélhetni idén bevételre:

Könyveladásból, hozzávetve, talán 2000 — 2500 ftot.

A' remélhető kiadást nem határozhatja meg alólirt, azt azonban meg kell jegyeznie, hogy ha a' könyvnyomtatás egyre-másra folyton a' pénztárra fordítandó tekintet nélkül fog eszközöltetni: a' fiók pénztár ebbeli költségeit, máshonnani segedelem nélkül, nem győzheti meg.

Pest, Septemb. 10d. 1835.

Bártfay László
Ellenőr.

L 2

2

Jg. 835. XIX.

A' m. tudom. Akademia
Anya-és Fiók pénztárának állapotja
Sept. 10. 1835.

Két melléklettel

2 L

Tekintetes Igazgató Tanács!

E' folyó 1835 évi január 1söje óta, különös ' egyedül a' nyomtatási ' ezzel rokon költségek, mint szinte az eladásra szánt akademiai munkákból származó jövedelmek kezelésére létesített pénztár keletkezvén, - az anyapénztárnak e' f. 1835 ezr. bevételei a' mult évi pénztári maradvánnyal f. septemb. 10ikéig 13,721 fr. 49 12/20 kr. pengő, - kiadásai pedig szinezaron napig 8,740 fr. 36 8/20 kr. pengő, ' így f. septemb. 10kén az anyapénztár valódi állása: 4,981 fr. 13 11/20 kr. pengő.

Mi az alaprajz szerint "tőkésitendő" kamathatodokat illeti, ezek a' mult 1834ik esztendő julius óta kinem adattak, ' nem adattak azért ki, mivel az alaprajz szerint az esztendőnkéni nyomtatásra szánt 2,000 pengő" fr.on felül, főleg a' Zsebszótár miatt, annyira terheltetett a' pénztár, hogy 1831 óta 1835 januariusáig, ' így 4 év alatt a' négy évre, 2 ezer frjával eső, 8 ezer pengő" fr. helyett, csupán nyomtatás. ra ' az ehhez tartozó rokon tárgyakra 14,320 fr. 49 kr adott ki ezüstben, és igy 6,320 frttal kelletin él többet, melly summát a' fiókpénztárról, ennek fölgyarapodása esetén, kamatostul visszafizettetni kiván az anyapénztár azon egyszerü világos oknál fogva, mivel e' nyomtatási fölösleg-költség jobbadán az alaprajz szerinti tőkésitésre szánt és tőkésitni kellő kamathatodokbul származott. A' késedelmező ' elmaradt kamatokon kivül (mellyeknek jegyzéke a' /. alatt szemlélhető) egyedüli sarkalatos oka, hogy 1834ik julius a óta mai napig egy filler sem adhatott kamatra ki az anyapénztár, - pedig 1834 julius 1söje óta, midőn t. i. az utólsó' kamathatodokat többi járulékosul tőkésitettük, a' mai napiglan befizetett kamathatodok ' egyéb most már igen igen gyéren és véknyan szivárgó segéd-adakozások a' Nákó János által befizetett 1,000 pengő fr. alaptőkével együtt, 5,440 fr. és 50 kr mennek. Minthogy azonban a' pénztárban csupán 4,981 fr. és 36 8/20 kr. van, ' most egyedül a' mulaszthatlan jutalmazásokra legalább 2,000 pengő fr., ' a' fizetésnélkül vidéki rendes tagok napdijai ' utazási költségeire ' egyéb mellőzhetetlenekre ezüst pénz kivántatik, nyilvánvalós hogy most egy fillért se hitelezhetünk. Mindazáltal bátor vagyok a' Tekintetes Igazgató Tanácsot teljes alázattal

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

L 2

arra kérni: mélóztassék ez uttal a' fenirt tőkésiendő" mennyiségről előre
intézkedni, hogy mikelyre remélhetőleg f. esztendei november 's decemberben bejövend az, tüstént gyümölcsözésre adathassék.

// Ata ellenőri értesítésre a' fiókpénztár állapotjául ide //re-
Eerzvén, mély tisztelettel maga kegyeibe záhlozik

a' Tekintetes Igazgató Tanács

alázatos szolgája
Elmary Mihály
Jegyzőnek

vel. Aprilis 20 diluán 1835.

Lg. 835. XI.

110

1835.

M. Tudományos Akadémia
Könyvtára
A. Akadémiai Könyvtár

Másolat.

Méltóságos Frőf. Cs. Kir. Kamarás és Fő" Ispán Úr,
különös kegyességű Nagyságos Uram!

Boldog emlékezetü Felségés Királyunk Első Ferencz' kegyelméből a' Gyámgondviselés
által még a' mult esztendőben felszabaditatván, ezen Királyi Kegyelmet nem hálálhatom
meg illendőbben, minthogy most dicsőségesen uralkodó Fejedelmünk születését szeretett Ha"
zám Oltárára teendő Áldozattal megünnepeljem. E' végett ajánlok kedves Hazámban már
is virágzó, a' jövendőre nézve pedig olly szép reménységgel biztató Magyar Tudós Társa"
ságnak Ezer pengő Forintokat, - egyedül a' Nagyságod kegyes Parancsitul várván, hol
és mikor akarom le ezen Summát.

Méltóztasson Nagyságod ezen csekély ajánlásomat Felségés Urunk eránti Jób"
bágyi Hűségem, s szeretett Hazámhoz viseltető buzgó Hajlandóságom jeléül az irtt
Tudós Társaság nevében kegyesen elfogadni; - magamat egyéb eránt tapasztalt Kegyei"
be ajánlván, meg különböztetett mély tisztelettel maradok Nagyságodnak Bécs április
19kén 1835 alázatos Szolgája Nagy Szent Miklósi Náko János m. k.

5

Jelmez

Érkezett Március 19-ét 1835.

112
1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. ARANY JÁNOS UTCA 2.

Tekintetes Tudós Társaság!

Ennek irója, nem orvos nagyan, de az emberiségnek buzgó barátya, a' magyarországi pokolvart illető kérdés' következéseben bátorodik bejelenteni a' Tek. Tudós Társaságnak, hogy Nemes Bács Vármegyében, mellyben a' pokolvar' külön féle fajai esztendőnként elég gyakran előfordúlnak, már alkja is számos esztendőkig, annak nyomán a' maga és fiával együtt, gyógyitottak' gyógyitják folyvást a' pokolvart egy általok eddig még senkinek fel nem fedezett, igen egyszerű hazai gyógyszerrel. Nem merne ennek irója e' tárgyzzal a' Tekintetes Tudós Társaság elébe járulni, ha nem mutathatna elő számos bizonyitványokat, mellyeket nem csak Nemes Bács Vármegyétől, mellyben orvoslását folytatja, és sok egyébb világi és egyházi személyektől, hanem Orvos Doctoroktól is nyert, kik mindnyájan szemmel látott tanúi voltak szerencsés gyógyitásainak. Azonban mind eddig a' maga orvosszereit senkinek fel nem fedezte; hajlandó pedig azokat a' Tek. Társasággal, ha kivánja, közleni.

Előre kell azonban itt, az általa gyógyitatni szokott betegség' fajai leirását egy, a' mint tudja – soha orvostudományt nem tanult – bocsátani.

Nemes Bács Vármegyében évenként előfordul egy betegség, mellyet ott a' magyarok és rácsok pokolvarnak, a' németek Brandblat-lernek neveznek, és melly az emberi test' minden részein szokott támadni, gyermekeknél úgy, mint korosb embereknél, és pedig nem csak a' szegény nép közt, hanem a' jómódúakat közt is, kik egészséges, tiszta házakban laknak.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. ARANY JÁNOS UTCA 2.

5

4

1835-91

Van pedig négy féle illy pokolvar.

1.ör A' nálunk ugy nevezett „fekete pokolvar" melly csekély daganattal kezdődik; ezen nem sokára hólyag támad, ez rövid idő múlva megüszkösödik; ezen üszök mindig mélyebben elterjed, a' daganat nő, irtóztató fájdalomal jár, a' közel mirégyekhez vezető edények azokkal együtt megdagadnak; 's ha a' baj nem orvosoltatik, a' beteg meg is hal.

2.or Néha egy kis csípés forma támad, melly csak hamar nagyon megdagad, és igen mérges. Ezhez láz, émelygés és hányás szövetkeznek.

3.or Van sárga, vérrel keveredett pokolvar is, ez nagy fájással jár, de ha elébb hogy sem megfenésednék, orvosoltatik, könnyen gyógyul.

4.er Van olly természetü pokolvar is, melly maga mellett három négy mást is szül.

Gyógyítom pedig ezeket egy füvel, mellyet, míg virágzik, egészlen teszek rea, midőn nem virágzik többé, a' szárasztott plánta porát alkalmaztatom, ha pedig torokban volna a' pokolvar, befúvom. Az felszíjja és felfakasztja a' daganatot, mellyből aztán sok büdös ev folyki; ekkor egy bizonyos flastromot teszek rá, melly tökeletessen kitisztája és kigyógyítja a' sebet.

Hogyha a' Tek. Akademia tőlem ezen titkot által kívánná venni; kész vagyok Májusban Pestre felrándulni, 's az akkor virágzó plántából több feldányt bemutatni.

Ezeknek alázatos jelentésével vagyok

A' Tek. Tudós Társaságnak

Baján, Mart 10.én 1835.

alázatos szolgája
Stojanovics Antal.

Vetten Aprilis 19d 1835

Döbrenei

1835–133.

113

1835

A tudós magyar társaságnak tellyes tisztelettel

Lester.

Tekintetes Társaság!

A magyar tudós társaságnak gondja és munkálkodása minden tudományra kiterjedvén, nem gondoltam czélczánytalannak, hogy némely, talán nem minden természet-tudományi nevezetesség nélkül való észrevételeimet, mellyeket egy nagy füles bagolynál /: Strix bubo:/ tettem, á magyar tudós társaságal közöljem. A kérdéses bagoly 1810 esztendőben báro Révay által, báro Prónay Jósefnek ajándékoztatot, és Beszterczé Bányára, Zólom Vármegyébe küldetett. Báro Révay á madarat Jurócz Vármegyéből kapta, és minekelötte azt báro Pronaynak ajándékozta vólna, több esztendőkig fogva tartotta. Báro Prónaynál Beszterczé Bányán 10 esztendőkig tartatott, azután pedig Átsára, egy Pest Vármegyei helységbe küldetett, á hol 19 esztendőkig egészen magánosan élt fogságban. 1833dik esztendőben Jurócz Vármegyéből egy him küldetett, és az eléb is emlitet jérczével egy kalitkába záratot. A két bagoly á kalitkában párosodot és á jérczé öt tojást tojt, 's azokat költötte. Nevezetes az, hogy öt tojást tojt, holot á madarakról irot legnevezetessebb munkákban is tsak legfelljebb három tojásról tétetik emlités. Midőn á madár fiak már á kikelésre éretek vóltak, á him á tojásokat öszve vagdalta és törte. 1834dik esztendőben á him megdöglöt, és á jérczé utánna bánkodván semmit sem evet, és néhány hét múlva szinte megdöglöt. Ezen jérczé, tollai szinire nézve nevezetes, mert á job szárnyában á 11dik másod rendü evező tola egészen fehér, szinte igy á bal szárnyában

a 13dik

á 15dik másod rendü evező tolla a tolszárnak bal felén fehér és job felén barna. Farkában az 1sö 3dik 4dik 7dik 8dik 9dik és 10ik öszvesen tehát hét tol egészen fehér. Ebből gyanitani lehet, hogy á nagy füles baglyok, ha megvénülnek, szinte úgy mint más vagadozó madarak tolazatjokban megfehérednek. Az egész kérdésnek nagyobb felvilágositására ezennel á kérdéses bagoly farkát lerajzolva ide mellékelem. Mostan ezen bagoly, kitömve, madár gyüjteményemben ál.

Egyébiránt á tekintetes társaság kegyeibe ajánlott, teljes tisztelettel vagyok

á tekintetes társaságnak
Költ Pesten Aprilis 12hén 1835.

alázatos szolgája
Földváry Miklós

Vettene Martinyb. 1835.

Döbrenei

1835 – 151

114

1835

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Tanárki számára KD. és F.A. jul. 12. 837.

Polizer. kap. számára leírva N. 7. 31. Maj. 835

Vélemény

A' Hadtudomány Elvei s. a. t. nevei kér-iratrul

Nintsen arról kétség a' kalonai világnál hogy az 1796ik táborozásnak le irása (Grundsätze der Strategie, erläutert durch die Darstellung des Feldzugs von 1796 in Deutschland. Wien bei Strauss 1819) classicus mivel nem volna. Mert vallyon ki irhatna le pontosabban, hihetöbben, igazábban valamelly táborozást, mint az ki annak minden fonalait, — eleitől végéig kezébe tartja, azokat mozgatja és vezeti, a' ki minden esetnél az indittó okot tudja, a' végre hajtásnál pedig tisztán látja, mennyit lehet az előre elgondolt tervnek, mennyit a' vak szerencsének, a' véletlennek köszönni. Ki irhatna kérdem egy táborozást részre hajlatlanabbul, mint egy olly szerény fő Vezér, ki kéméllet-len ki jegyzi minden történtnél a' maga mint az ellenfél' hibáit.

Ki nem látja hogy tökéletesen más arcza lessz a' dolognak, ha valamelly táborozást akár melly geniális elme, de csupán, ha bár még olly gazdag irásbeli adatokbol és kiszitt. Az e csatái portraik lesznek ugyan, de

sújosz fiatsz. Nekie a fel jelentésekből
[Rapport, Relation] kell az egészet ifju
szedni. De mellyik kalona, a ki vallaba
fo benyika szolgált, 'smaga is bán fel jöt-
tésekat ál, vagy csak olvasott, nem tudná,
hogy minden vellebol, a' mi szerencsésen
magától meg történt, az elöre ki gondolt
tervnek kalyadonitja a' fel jelentés, a'
mi pedig vagyárlalanságunk vagy gondat,
lanságunk miatt kárunkra ütött ki,
azt az elöre nem látható vak szerencse
vállaire vett.

Ez azért valók szükseges elöre bocsát.
ni, hogy illyel lássuk mi becse van
egy illy haboru le irásának, minden
más le irások felett, mellyeket irja,
ezelte mint Julius Cäsar, szerző is vezér
is volt. E ha nem kivánsz sajátság mellett,
mind a' jókor való munkába még az is hoz,
zá járul, hogy az iró minden jókor meg kö,
vetöl, midön azt fel olvasottnak meg
itél, midön sejte a' szerző elly idején be,
végje munkáját olvajra, mikor még
a' rész-vevök nagyobbára mind élnek,
s felelhetnek, mind a' francia had Vezé
Jourdan felett is *) — akkor meg kell vallani,

*) Memoires pour servir à l'histoire de la Campagne de 1796 contenant les opera,
tions de l'Armée de Sambre et Meuse, sous les Ordres du Général en Chef
Jourdan. Paris 1818.

hogy illy mü talán egy kövelebb jövő ma,
ga nemébe, az embertöl el nem vehető lehelle,
hogy pontjához, ha maga az eléadás is,
ez a' hiba elannja az egésznek, még fel
vagy fel ért a' bel becset.

A stylus világos, velös, kivánt sokat
mondó' nem pepperált, a' mi nem illik kö,
vetnek vitéhoz, de kellyes elly kevesekkel
mellyek a' hozzá tartozó mélteságával
még férnek. Sok vonások és kimélli
ki sikerült tenne a' magos szerzönek szép
emberi elmét bizonyitják. Maga a' stylus,
kivált az 1799ki tabornok le irásába, pél-
dát ád arra, mikint kellyen haboruk és
tábor részeket le irni.

A' vala vólja a' stylusnak szerzönek,
midön arra tábornok szükségét le irná,
hogy olvasók, mind valósagosan meg történt
esetekkel, a' stratégia és taktica elvei
alkalmaztatva az egyes esetekre, be bi,
zonyithassa, és példákba, kapcsolhassa
ki mikor hasznos, hogy azon elvetnek
a mellözése vagy meg erötlé, el mindig
bevételével nyeré, holott allanfel azon
elvek szerént munkálkodott. Szükség
vala így tehát azon erök elvekkel és
szabalos szövegekkel, mellyeken a'
stratégia alapul, elöre bocsátani.

Ezekel a' Munkának első kötetje fogadgyon
nyélra, melly remélem vége, mint kéző be,
nde könyv csupán kelmének állítá, hogy
el mutató leggyen annak, kinek szíven
vagy elmét fáradhatatlan igyek és kedvesi
kívánságokat adott, a' fő Uránsigos.

De ha ezen első kötet a' nem kétkedve
olvasót kimenőlé vidámíthatá, a' két követ
kezendi kötet, akár hi leggyen ez, hi dicsé
be vagy epének idejekbe szólnak bátorsá
zásokat, ez imet Mesénél többre bi
zálni kell, — bizonyosan vidámítani
fogja. A munka tehát csupán vagy
vége mint gyümölcsöztető olvasás, kétség
végett nyert és nyújtani fog bizonyosan
minden az értelmesebb olvasó kívánságára.

Vagy illy dolok munkát magyarra
fordítani akarni dicséretes igyekezet,
de sok nehézségekkel. A fordítónak
első kell tudni, mind még illyes mit
magyarul senki nem írt. Tudjuk ezt
mindnyájan, hogy ezek Europába mind,
den nemzetéknél, a' kik tudományok
ekre igen sok gondot, fáradtságot, időt
mit szakkal. Akár ezekből a' magyar
fordító vagy még hogy vagy nem ké
mig, bizto kitze ez más mód, a' mit a'
magyari bizhatják még nem szenvedtek, —
ha pedig a' mi szokat magyarra fordít,
ja, akkor ez olvasót gyötri, s vége

kelem még a' könyvnek fele kötésére is
kínszenvedni, — Valamivel édesebben esnék
kiadásra nálla például venni
a' Németeket. Ezeknek nyelvök és
literaturájok, a' többi Europában virágzó
nyelvek között leg- kevésbben fejlé és
elterjedve ki. Ők is elvitte mérő puros
ték akarnak lenni minte a' nevetőé,
gyig. Vegye még kétkek ezen elmélkedést, és
ezen idegen szavakat, mellyek vagy jövő
el kétkelmesték, vagy mellyeknek kerülé
jé' kijelölő nem találtak fel, ki nem
kívánsítottak. A kedv tudományoknál
a' mi szokatnak magyarul szólni még be,
szélték. Talán nekünk is, leg elébb elvi,
leg kellene lennünk, és a' mi szok
kívül csak szokat adnunk magyarul
mellyek mái kívánságunk. De ott még
is, a' kívánt szavakat kerni, minden szóba
nehéz lenne, s talán csak egy szóhoz
még, ha a' munkában elő fordulé minden
mi szóknak magyarul át- tétele egy ha,
dos kívánságból sürgöltetnék, s kétséges
lennék.

A mi a' jelenvaló fordítást illeti, még
kel vallani kell vas szorgalom és el
tökéllett állhatatosság vezette a' fordítót
a' kínaly gonddal, a' gondolkodással, ha,
mint hasz a' fordítás, s annak is példáját

elöj mennyire mehet a' szegletem ez eddig
elé egészen tiszta dolog, a' szükség
mind eddigelé nem használása, a' hová,
kerüljön éppen sok-sok mellett, a te-
kintetes két tárgyaknál. Azért tehát
hogy a' fordító mérsékelt illy munkába
kezdjen, hogy a' természetben rejtezésektől
szóra nem jöjjön, és olyanok felett meg
nem csüggedjen, azért minden használható
segítséget és világosítást ajándékoltak.

A jelen való fordítás, minden más szó,
tok, ki ítélet-nélkül magyarra tett, a'
mellyb. sok szerencsés ki-találások vannak.
O'ez midőn-tartott' így nagyobb gondosság,
gal fordította, és szinte sok helyen fölül
valamelly szól ki hagyni egy fel esmérni,
egy ez midőn mindent meg állapodni, és ill
annak egy találjok el távozott a' Magyar
nyelv sajátságaitól csak azért, hogy hason,
lót hagyna fordítása az midőnben. Ezt
valójába szépítenünk kell, mert bár az illy
hasonlás mód által a' fordítás egy általgázba
érthetetlen nem lesz is, de lesz feltett
idegen, és ill annak nehezen egy olyan ol,
kot. Továbbá figyelmét az olvasónak fi-
gyelmét illtal irókkon fordítva tartja az új
szókra és fordulatokra, a' melly a' dolog
valójának árt. Vélemény ide azt hiszi, hogy

mind azon új szóknak fel-véttetek mellett
is, mellyektől a' fordítás pontos, képes vala
magyarúl, nem olly idegen fordulást adni,
ha a' fordító inkább a' dolog valójára
mint a' pontos egy szerest fordításra
ügyelt, a' mejd alkalmas meg találtatik volna,
valyon hogy mondánk azt a Magyar.

Ha az olvasó a' fordított sorokat az
eredeti darabjával, igen gyakran, kivált
hosszab periodusoknál, egy tekintet alatt,
mintha a' fordító, a' nélkül hogy az
egész periodust alkalmas kerekdeden olvasta,
és annak értelmét meg fontolta volna — a'
Német szorokat egy a' mint azok következ-
nek, adá magyarul. Azért olly homá-
lyok sok benne a' nem magyarság. Magyar
szókat kellenek, magyar fogásokat és
képeket szerzünk össze, célunkat tellye-
sítették azt az el- szenvedett és meg ta-
nult Magyarságot — de nem értjük é an-
nak mi az oka? az hogy sokaságos ha-
gyatnál különösen, mint azon kívülle, ta-
lan nem a' szókat, de mindég a' szók
nélkül kell felfogni. Ezt azomba a' fordító
részbe a' más meg tett munka után a'
szegletes fordítástól sok kívánni is,
ugyanmellett kívánság volna, mivel az az
egész munkának igen dolgozását szok-
zöné, a' mi egyébként annak magában,

minden nehezség tekintetekből fel-oldva,
légy jobb volna. Azt vélné tehát a' mez,
gébl légy czél czéngesebbnek, hogy ádáz
ezen munkára kéll tudós fejfiaink állnak,
kiknek egyike nem csak tökéletes Ma-
gyar Grammaticus, de egyszersmind elég
személy is legyen, ki számos kádi tudo-
mányos munkákat tellyes nyelvekben
olvasott, és egy a' kádi mü'vek és szó-
járások ollyke kéz-ábrázatuk *) ól' ma-
tika legyen csupán csak jó Magyar,
de a' kéleznai kéz-téhletek csak annyira
ébre mint ezekkel valamelly egyéb olvasó
ábrai szokta; szóval ez ne légyen bé-
avatva a' kéleznai terminologiába.

Olvasja meg tehát az élőtte említett
bírálá, (nevezzük it kéleznai bírálónak)
sálbatagson mindent, a mit nem elégé ért,
kétnek vél, s hagyja azt tellyes szerént
ártatlan szavakba s szokba — de a' hor-
ruba semmi ki ne tűnjön, sőt ala'
hurzsa. Az ala' hurzsokat hagyja más
fénd egy jobbikba, meggyarsabba, ér-
delmesbbe, használóan nem munkának
franczia ellt fordításit is. Ezek
sálbatatásokat egy jobbikakat, ínja

*) Bátorkodik a' Vélemény adó' ollyt tapasztalni és azokra Tag tállai Társaság figyel-
mezteti, kinél i' a' jelenvalo czélhoz alkalmatosabb fáj fel nem ismén

fély hajtott papirosra (folhúsfej) ke-
resztül menvén a' kéleznai bírálat így
az egész fordításon, ínja azt a' polgári
bírálónak (nevezzük így a' másodikat.)
Ez azért, a' mit talám maj így sem ínhez
ítéletekre a' kéleznai bírálattal, s ha így
a' dolog nálgál maj fogja, de a' ki kéllel
maj nem elégszik, probálja azt azzál kín-
nye szerént adni, s az i' ítéletétéről, a'
kéleznai bírálónak papirosa szálon ínja.
E' maj lévén, minden a' kéleznai és pol,
gári bírálat kéről kéles hálgnek (de csupán
ennek) el ólvasása, ígyájon ízzé így ne,
kány nyelv tudós, és a' mit az vágyat, ált,
jon maj. Mert mást a' szerzőnek más
légy nem lehet, mint ezen jobbikakat
munkájába fel vévén, azt tovább le-
ínatni, s a' nyomtató műhelyébe küldeni,
mel akkoron munkája ezen tálaj kívül
érdemes lészt.

Bár mélly ínalmasnak lássák is ezen
éli-munka, maj is azt ke kerülni nem
lészen. A felvágyas szerzőkéz kívános lész,
hetet, maga a' Magyar Tudós Társaság
sajál mélossága ok-nélkűl nem kívánja,
ják, hogy az 1796-ik évi határozásnak
be-fordítása, magyari körülményeink,
tól mélabb légy nagyobb tökélybe légyen
a' Magyar világ előtte.

Mivel pedig a' Tek. Társaságnak elég
szókra van szüksége, midőn tagjainak
ki-nevezni, ezzel is a' Vállalmány adónak
egyéb mondani valója nincsen, a' végre
ezek szokást fejezendi ide, mellyiken
az olvasás alatt tsavalkképpen fel-akad,
dott, i a' mellyiket különösen sélkerület-
ni valóknak vél.

l 1 az eddelébe vagy talám ittebbül lenne
elég fermány, a' valónak szebe vételére
tett szép ki-készítésnek ígérni, a'
valónak, mellyet az élet rendszerinte ad,
tsinál is egyébül esett, hidog meg fontolás
szükség, i akkor a' tsinos és valósághoz
közelgő meg is találomközöttethet.

. 5: a' második ditelbe vontak, talám igy
jobban illenének; Minden végre hajtásnak
elő kell, már pedig a' fő- Vezér gyakran
példákon éppen szem előtt tartásba meg ke,
tálozni midőn már végre hajtani is kellene.

. 2 kivál fog' — emlegetni, valljon meg élhet?

. 3 Légyen — maradjon Gyenis.

. 5: vontalmas — mondathis elég ellenkezés,
nek mondánk, de igen hogy ellenkezés
gyűlöletnek fölel meg.

. 7 Meg-fejtés, fel-tálálás, inkább magyará-
zat, meg fejtés értelmezés p. o. innen
példáról mint kiderül.

. 8: Vállalkozás — Unternehmung, honnét jön
i meg élhet a' ?

l 7 el-nyújthatlan műveletsége, — talám minden
meg vevőknek egy szükségesebb nyelvére
. 8: Elfogadandó Pontba — el dönti pontokat ta,
lám meg állhat.
. 9: tudósítni — ruházzon?
. 9: mellyekből ezek újra kötnek — el van ki,
tűzve az értelem: a' vannak kötik a'
pontokat újra, itt elmaradt mondatik
. 8 szoríthozik kiállyat itt jobb tenne: mely,
nek célja.
. 9: hogy szokat alkalmazni, talám inkább
szokat nincs fordítani.
. 11 választásos — Unternehmung? itt elfog,
lalás értetik
. 9: az ember kellyett inkább a' szeg
. 10 a' leg vontalmasabb Vontathassék, mint
szokásba talám leg vetődelmesebb inkább
az gyakorlás.
. 9: szeg — Draht sl 14 kidurmány
. 14 földrén — Terrain, tsín föld-lét
. 15 hevesz nem Gyakorlásig tanum elfoglalnod.
Egyek által lehet meggyőzhet tellene
meg kívánni mi nálok a' Gyár-mittel, —
Mangelsig.
. 16 a' mit szóval párosítva kellyek jóllehet
tettek így: de tsi és szükség nem kívánnak
akkor az illendő eszközli a' Defilement
nyújtással minden pontot meg eszközlhet,
a' melly mód, mint leg kötelességesebb
minden műveletet folyjál mul.
. 9: a' tsavard szokkal — komólyan.

l 16. sejd' fonni — Silfsigulla?
. 2. határtalálás ? Demarcation.
. 17 felülvég Határvonalunkat l H felülmulás
. 2. igen közepíteni — jónak látták
. 18 valljon a' körül vont nem lenne e jó
erősebb. mivel az ellenséget inkább
a' körgyülésnek mint minket felül
mulo száma tartotta a meg támadásra,
akkor az illy strategiai pontok leg
jobbak a' védelemre, mellyek által meg
támadással fenyegettik az
. 20 körösülés vonal — itt nem egyébb értik,
tátik mint sereki út, i' bátran ezt
lehetett volna emez hellyet tenni: általjába
a' körösülés franciából van fordítva,
nem jobb lenne e' itt a' németből határoz
i' ezt határlétnek Umbindung neveznie
. 20 gemeinschaft — itt rendszerint
. 21 concentrisch — Körüp nézetlen ?
. 2. az ellenségnél kifejtetlek határunk mi,
tétele — mi ? Ein divergirenden Ogemde,
ist Linien verminderst sich die Abstandung
nach dem Maasstab jener Vorstellung,
ezt mondja ez nehéz.
l 23 normal — úgynevezetlen, itt jobb minden
szerint helyben.
. 23 el merkés vesztellye !
. 2. kulönös kar vagyok — elvesztette Erg.
Nem fáj meg a dolgokat-nak

l 24 nem lenne e' jó értethető. ha saját ha,
sunk / alapunk / közelb az ellenségnél,
akkor az emlékeket meg kevélyítik és,
i' sorg határt határozzá tenni.
l 28 pillanatjul — Határlag ? Itt semmi nem
jobb mint basis — alap.
. 29 Határul valljon nem synonima e kifejezésnek
. 2. mivel csupán azt találhatja, itt jobb
lenne: mivel csak azt kell választani,
. 2. viszonyokat, magában ugyan jónak
látszik, de itt határokat vagy határ
nyest jelent.
. 30 mellyekkel parentsolhatni — mellyek,
kel birunk.
. 2. összehasonlított gyűjtemenyezett, értheti,
len. Általjában a' pereadus kerdete ha,
lán egy jobb lenne: a' skeptikáll Ma,
növerek, és a' mellyek mostani pontokból
ha endulva, ezen határkörözni ejtenek, a'
Analogiában még visszatartanaibbak mint a'
Tudóban
. 31 kifejt valóst mit Tényen Határ jobb
lenne fel fejtenkeres.
. 35 kerdetes — praecair ?
. 2. parentsol hellyet bir
. 2. értheti lenne ha i' nyíl alja lenne az
el' Lurtnak, mert hellyesség értheti lenn
. 2. hajlás — itt inkább állás
. 36 a' ki' vont értheti lenn.

l. 37 ez gyöz bé hozot S gyen nehezen irtheto.
a' hibák került, talán jobb lenne ezt.
pán. hibáit, mondani
. 38 kis hilli tsöveresek — talám. szerentsés
Bokrokkal hellyes tsöveresek
. 39 ki vilkoskin — bizonyos ez szokás nem érte,
de vizsrakos alkoz hallását, mindenki
gyakolt — Nordöstlich — j'
. 44 hyet inkáb szigot ütközdik
. 46 alfell — vélés, inkább fuggelek, mint
elfell az é'mi a' fő hegy kéttel le függ.
. d: talám itt a zsál hellyet más szó jobb volna
mint p. o. le ereszkedő, hyet ebb
. 47 dunja Ebenf — nem tsak magyarra fordítás
. 48 a' magyar nem mondja a' vizről hogy partok
kal bir — hanem hogy partoktol kerülődik
. d: az állapotban talajdon ebb nem jó, mert a'
Natura nem ehhez szokotott, bár a' mit
mit mondja is az kibúvt.
. 50 mikor a' Schwarzwaldot tesi — Germanismus
. 53 ezekkel — tán hogy eldobokkal.
. d: az alá hurok ritkábban.
. 57 kiszakkáj — mitsoda valyon ez él,
kol e?
. 58 porvényes társágokban nem társágoké
. 59 az alá sent nem jó
. d: az Tyuk el-kadja — az kacsint ebb
Germanismus. Ha így beszik: el kezdi
Tyuk, magyar lesz.

l. 59 az a' városnál — Germanismus
. 60 és hellyett De vagy hanem, mert az Ori,
genálnak is az Und hellyett fordom kelle
volna irni
. d: az eldobba kuzalkot inkább így tanom:
az ebből különösen, erdőkből Rozsok,
nál, ki fejlődésig Mengenél jár,
hatalan posványokkal kerülődik, mel,
lyen igen kevés az át járás.
. d: az alá húzok hellyet mellyek a' duna
partjába szakadnak.
. d: vizére nézve nem jobs. Az erdőt azt
akarja mondani: kevés vizü patak.
. 61 a' harmadik — mellyek — a' mellyek
a' harmadikra referáltatván így kell
lenni mellyek
. 62 az alá vont hellyek talán itthetlik lenne,
mellyek a' hegy hátán keresztül menvén
magokhoz ebz.
. 63 el oszlik azzá és a' másikká. Ezt ma,
gyarul tul tenni, s könnyen lehet is.
. d: kevés ut — kevés utak. Tán inkább így,
ezen kevés számu ulak, mellyek a' du,
nából a' hegyes fellé vezetnek, meg
szünnek itt, hol azok igen meredekké
lesznek.
. d: Münba — Ebenfő?
. 66 az alá hurott Germanismust, ügyes mi,
vel lehetne fel szerélni s ezen kivül
még számos ilyenek vannak &c

69 ezen utnak — utaknak

70 de annak terjedése ... nem ítélhető, azoknak szükséget az utaknak tovább mentek vagy fogadtatások ... az ország[ú]ba ... jő-Bőj le, hál nem annak de azoknak.

. D: vizektül valóm vizek szerént.

. D: az alá' hozok éppen ítélhetetlen. Nem hiúz e jó jobb, mivel Ulmától kezdve a' Duna jó valóságos szépséges defilié, azért a' lábszint kell vízszintre szabja, mellyeknek csak itt vannak kőrös kőbe. létjei, hol utak vezetnek állyóvatokhoz a' vízen, mint by inkább Ulma és Ke, gensburg körül, alább pedig csupán Straubingnál; Linz és Grundnél.

71 az i' munkálás elegyéhez — nem igen ítélhető.

. D: mást mond mint a' textus, mind az alá' mind a' mellé' huzott, i' szen utólsó ítélhetetlen is.

174 175 a' mi itt körül huzva van valóm ítélhetlenne illy formán: ahoz előkelőleg mind azon akadékokat meg szerezni kell, mellyek al, kalmatosak az ellenfelt azon pontokról el tarogatni, mellyekről a' elő lépésünket kí, hálhatná', el kell foglalni azon utakat vagy közlekedéseket mellyek elmeneteit segélnék, el kell élni az illy pontokkal távoztatni, i vissza tartani.

176 magyar szók de nem magyar beszéd

178 igéken a' följebb mondott

180 Jobb mi[n]t vonigen mutatnék, i' azért meg kevesbé feltevetlen. Lehet e tá, rul róla jobban fordítani de így kül e fordítani?

. D: azzá és amazzá már fellyeb érintettünk

. D: így igenes Wilhamburg-ben — nem gram, de mi Wilhamburg!!—

182 Ellenség távol, hanem substántiue, mot tevénk belőle legyen távoly, ám, bár ezen volna már szívünk megszűnj.

183 az ellenség károsan hathatna, ábrándval, se sem sincs mutatkozik nincs sem sincsen kinek. Ezen Periodus az, hogy mivel den utak immár annyira el távoztak a' dunától, hogy arokra többe az ellenség kárbatekenyen be nem hathat.

. D: bajum — kényelmes — meg állhat e'?

106 kitűnik az le — jobb kitűntetik

. D: a körül huzott, Germanismus.

112 az ellenség a' nyakával le vágattathatik. Hasonszóki emlix a' hogy nyakát (fin, fallung bl Offbringt) szeje gondolni, de jobb szint is így tétetik illatlan kifejtől, jobb el távoztatni.

. D: a' körül vont nem jól ítélhető, idegen.

. D: könyenithető — vallyon meg állhat e'

114 éjjak — talán inkább fedik.

l 115 el szakasztott világyik ely nem magyar

. 2: mondjuk ugyan magyarul innét ’s onnét jövé, de nem horó utak.

l 116 s 117 a’ körül vont németbe igen illhető, ma, gyarba nem igen.

. 119 tinkre szánás — nem jobb lenne a fel áldozás vagy el haggyás?

. 2: a’ maga ely germanismus

. 2: mint egy mérze távoli körben — nem ma, gyar ki kifejt.

. 120 ki kell változtni — ezével meg tud venni, vagy ki vinni.

. 122 kétkedését — minden más csak nem kétségbe/meggyőződést jelentheti.

. 123 ez igen igaz van szavakba — Ha így is fogja gyümölcsét azt hozni: ez igen kurta, vagy tsupa ki kifejtés, a’ mi Poétikánknál igazság

. 135 a’ jobb Duna partra — a’ Duna jobb partjára

l 136 nem magyar

. 137 meghidgül inkább mindétkül

. 2: a’ bé foglaltat magyarabban kell lehet is tenni.

. 2: azt — mit? az állásokat. Jon Originál — hanem fia minthogy ki Posthorsen stag;

. 138 a’ körül vontat illhetőbbé kell tenni.

. 139 meg engedhetni a’ fordítónak hogy az gyön, s homályos, mert az az a’ németbe a.

l 140 minte mint fundamentalis kerestül az igen bajos — ha lenne; a’ mellyik igen bajos jobb lenne, de lehetne más kint is.

l 141 minden előtt — germanismus

. 2: elő kétel — Donaufahrt?

. 142 fel kétlésnél — fel kétel alatt

. 2: illhetőbbé a’ körül vont nem fellel meg a’ németnek

. 144 állyok — állás — Stellung a Thiere hemisi vétsi eredetét?

„ 2 alakíthatjuk — structuram alapíthatjuk, el sokasíthatjuk stag.

. 2: el intézhető — elégtelen, ha ill a’ ki maradt, illhetőbb lesz

. 147 az el’ vontat az eredet segédje nélkül nem értem.

. 2: kim erkölcsökkel — Nyavalyákkal, meg nem állhat. Jobb tanácsok: a kim szálas, tásoki is. Nyavalyákkal erőtek

. 149 nélkülözni mikképpen elég ha el fogadandó

. 2: a’ bé foglaltnak magyarba nints értelme

. 159 a’ bé foglalt illhetetlen.

A’ mi a’ kötet végére / 167 s.k. la, pok / vagyokat illegesen szók magyarra, zaljál illető, azoknak szorosb meg vizsgálása el-kerülhetetlen, mert sok jó nem lenne. — De itt ki kell mon, dani azon javallatot, hogy (mivel mar Europai

nép lettünk, kivéltkerendő képpen a több
Europai népekkel minden illemvetés nél,
kül kölcsönös függésbe kell állanunk,
tőlök vévén nagyobb részint nevelésünket,
átánnak idomitsáni literaturánkat, átánnak
szebbá tétünk modját is, — hogy ők el
az olly szókat magyarositani akarni, mel,
lyek már nem így vagy más nemzeté
de Europaiak lettek; mint p: o: Général,
Ulán, Adjutáns pp. Mit nyerünk ezen
sajgon purismussal? ezt hogy olvasóin,
kat fogyasztjuk, és így igyenesen ezen
túl ellen dolgozunk, mellyet el áruí
szándékozunk.

A 170. lapon elő jön a' hogy is (gy,
hogy) és annak sokfele de szükséges
képzésetei, mellyek hadi hogyeknél,
fel-jelentésekkel, minden pillantatba
elő fordulnak, és szükségesek lennék
mind Magyar mind Deák Országba a'
hogyek körül és alatt lakó Magyarokat
meg kérdezni, mikint nevezik ők a'
hogyeknek sokfele részeit. Vélemény ad,
némely kis fejtegetéseket jelel ki, mellyek
az így függeléket, ugyhogy utfelé ki vesz,
Károsokon mind divatba vannak.

Ujfalvy — nyek p: o: a' nyelvi h.
nyelvhatunk de annál megy másunk

kell a' csucsra, ugyhogy Ujfalvy —
kerülék — Jllyen a' kicsi Torda hasa,
déka.

Bucs, nem más mint Bucz — Barom,
szikra: pont. A' hegynek azon tömegit,
mellynek minden oldalaitol ellenkező
irányokba vizek folyadoznak, nem
Bucs-nak, hanem Ugyhogy-Bucs-nek
nevezik. Vallyon nem lehetne e' ezt
Hegy-tünknek nevezni, mert tünik
Erdélybe a' le-vágott fának felső ki
álló törzsökje.

Oldsang — lehetne: oldal.

Oldfalu — függelék (ez uj szó)

Domb - Dunka — hegy foka — fok.

Plateau — a' német gyakran él ezek, ért,
kéllem: Platte-val. Alig ha mi is kü,
lönek nem lesznünk magyarba meg
találni, mert alig találandunk ki me,
gelő szót. Plateau nem más mint
szélesebb ki-lejtedésü horizontal lap
a' hegy. Külön, vagy olly lap mellyet
vagy több körül, hogy alább is kél, de
gyakran három felől, ha azt minden
felől vagy kiviis körül vagy belső körül
akkor pont-(Bucz) de mellynek le,
lője plateau lehet, a' mit a' Német
abgeplattete Bücz-nek mond.

Ugyhogyfalu — hogy ezek, csak nem,
de még is nem egészen synonim el,

dallal, mert az eset inkább á hegy öldal-
nak minémüségét mutatja.

Vélemény adó á II. Részbe, csupán
az ölödik szakaszt, az az á Vetzlari
viadalt (: 62 laptól 88ig.) olvasta még,
és á forditást jobbnak, érthetöbbnek,
sok helyen pedig igen jól el-találtnak
tartja, és csak itt amott teve alá voná-
sokat á kéz-iratba, figyelmeztetés gya-
nánt. Ezen két utolsó részbe, tehát sok-
kal kevesebb lesz á változtatni való,
mint az elsöbe, á melly szorosan tu-
dományos, és igy nyelvünk szük-volta
és járatlansága miatt a hadi tudo-
mányos tárgyokban, leg több nehérsé-
get ada, á kezdö, és akkor még járot-
lanabb fordítónak.

Azzal rekeszti bé Véleményeit az
Értekezö, hogy kár volna ha ez á jeles és
sok munkába került fordittás – á fennebb
érintett, vagy akármelly más, á Tek.
Társaságtól jónak itélt igazéttások sze-
rént – világra nem jöhetne.

Diszére fog az szolgálni á Magyar
Literaturának, tetemes hasznokra pe-
dig mind azoknak kik jövendöbe,

nyelvünkön; szorossan katonai tár-
gyokrol irandani fognak.

Béts 21. Mart. 1835.

Wáró Laber Jáuro

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Méltóságos Elölülő,

Tekintetes Tudós Társaság,

Kegyes Uram! Uraim!

Elmúlt 5. esztendeje, hogy az 1. alatt bővebben körülírt Munkának egyszer képét közre botsátani szándékoztam: de noha általa igen sokat igérkem, és talánugyan nem kevesebbet szolgáltam volna is Nemzetemnek: nem találván mégis elég pártfogásra, azon jó reménnyel fáradoztam tovább is benne, hogy talán idővel sorsom változván, tanúlványim segedelmével közhasznivá tehetendem. Sőtvel azonban illyen munkára nézve minden nap el van vesve, míg ösmeretlen marad: annak okáért bátorkodom Méltóságodat és a Tisztelt Társaságot e hazafiúi zolozimával megkínálni, és nem különben alázatosan megkérni: méltóztassék ezen valamint valóban eredeti, úgy talánugyan nagy fáradságomba került Tudományt a 2. alatt ide zárt rövid, és csak az első részéből tett Kivonat szerént, tartalmára és tárgyazatjára nézve megvizsgálni; és ha netalán nyelvünk müvelete tekintetéből azt hasznosnak ítélné, annak ki nyomtatására a szükséges költségeket megrendelni. Ön ezen esetre minden díjszegődéstül elállván egészen a Tisztelt T. Társaságra bizom fáradozásomért engemet a Munka bötséhez szabott jutalommal megtisztelni, vagy attul kiretesztetni; tsupán azt kötömbi magamnak, hogy a Munka saját felügyelésem alatt Nyomtatódjék, akár itt Zágrábban akár Pesten. – Egyébiránt kérésemet egy Tudós Társaság előtt, melly efféle eredeti Munkát nem méltóllani nem tudhat, indító okokkal támogatni szükségtelennek tartván, Magamat Tisztelt Méltóságod's a T. Társaság kegyeibe's pártfogásába ajállván, megnem szünekezem lenni

A Méltóságos Elölülőnek
és Tes T. Társaságnak

Zágrábban. Május 1-jén 835-ben.

legalatsonyabb Szolgája's tisztelője
Mikuscy János M. Nyelv és Tudóság Tanító

HÍRDETÉS.

Megjelenik a' Nemes Hazában, egygy a' „Philologia“ nevezet alatt igen közönséges ugyan, de voltaképpen még a' Nemzetek előtt ösméretlen új Tudomány, ezen Tzím alatt: Eredeti Nyelvészség. Mert a' mint a' Tudósoknál tudva van, e' Tzím alatt az Írók közönségesen vagy a' Nyelvnek tapasztalási Törvényeit, vagy a' Szólás és Költés Nemeit, Tökélyeit 's Törvényeit szokták előadni. Én pedig ezen Tudományt úgy tekintettem, mint „a' Nyelvről való böltselkedést,“ melly annak megvizsgálásában áll: mikint lehessen abból egygy tökélletes, és szánalmára legarányosabb Nyelvet készíteni? — Ezen böltselkedést e' Kezdéken állapítám: „*Úgy különközzönek egymástul a' szovak, mint azok, a' miket általok megjelelünk.*“ Ennek segedelmével azután kifejtegetém mind azon Fö és Altökélyeit a' Nyelvnek, mellyek végett azt inkább választaná az Ész tzélja eszközéül, mint mást, ha szabad választásán állana. Felállítám tovább azon Tzirmokat, mellyekkel megvizsgálhatni, mi jó, mi roszsz, mi türhető a' Nyelvben. Kikerestem azon útakat, mellyeken lehetséges annak kifejlése, mívelése, tökélyesítése. Felfedeztem a' Nyelvben lappongó hibákat, héjányokat, és roszsz szokásokat. Kijeleltem azon Törvényeket, mellyeket az Ész egygy tökélletes Besze alkotásában büntelen át nem hághat. Elö állítottam egy képzeleti Nyelvalakot, 's Remekképet, mellyhez minden élö nyelvnek mérkeznie, közelgetnie, 's hasollania szükséges, hogy szánalmát elérhesse, és a' tökélyesedés kijeleltt pályájához eljuthasson. Felfürkéztem 's megfejtegettem ama számtalan Ötleteket, mellyeket

Nyelvtudományi Kérdések.

Mi a' Nyelv széles értelemben?
Hány féle ez értelemben a' nyelv?
Milyen Tőzelyek ajállják a' Szónyelvet?
Mi a' szorosabb értelembéli nyelv?
Hogyan eredhetett a' Szónyelv?
Mi a' Nemzet, Nép és Néppel?
Mi az Anyanyelv mi az Ágnyelv?
Hogyan eredhettek mind ezek?
Miként nevezhetni különféle tekintetből a' nyelvet?
Mi a' Nyelv Szánalma = destinatiója?
Miben áll a' nyelv igazi Művelésje?
Miért szükséges a' hazait az idegenek felett művelni?
Mi a' Nyelvtudomány? Mi annak tzélja? és mi haszna?
Mi hatalma a' Nyelvtudósnak a' nyelvekben?
Mi különség a' Nyelvész és Szavász között?
Honnan kell a' Nyelvtudomány főrendéket = super: principia ki bontani?
Mellyek a' nyelvnek alaptőrvényei?
Mi már a' nyelvtudomány főrendéke?
Hogyan illeszthetni azt az előfordúló esetekre?
Mi hibák és hijányok vannak az eddig felállított rendékben?
Melly képpen fejlelhetni a' Nyelvészeket?

Mellyik Nyelvet mondhatni elég gazdagnak?
Mi különség van képzeleteink között?
Mi különségnek kell lenni szavaink között?

Mellyik képzeletet kell alapúl venni? p.v. jobban vette-e a Német a Gnitz és Knüd --- nevel a' gnitzig uridig --- alapjáúl mint a' magyar a fő, vény és irígy --- mellék nevekbet, a' fösvénység, irígység --- nevek alapjáúl?
Mi hibákat tettek erre nézve a' Nemzetek, s mi rossz következései ezen hibáknak? p.v. ha a.) gyökszó helyett öpetelttel jelelték meg az alapképzeletet mint: Allnuburg, Linnwund, Singmusik, Bärenklau, Glubb Gänsgen, Affenfratz --- b.) hogyan az származott szóval illették mint: abrasmas, Karres = cenus, Farras, Zerflum-fizelni, ellenség, egészség, tisztelés, &c ---
Mellyik szókat kell a' tőzőnek lenni? Mi hibákat követtek el ez ellen a' Nemzetek? jó-e p.v. illyenek: tot-vaj, Brüf-sarb, vas-lag, Hund-sfüs, Eurum Finnum? Mi káraí az efféle hibáknak?
Milyen s mellyik gyökszavak szükségesek a' nemzeti nyelvben?

Mi ébreszti a képzeletet? s mik jelentenek hát a' szavak? magát-e a' tárgyat? s ha annak jegyét p.v. ezen szó Ló képzelethet-e efféle élatok v. faragott, ömlött s festett lovakat?
Szabad-e egy jegyet két szóval p.v. eb és kutya Winsch és Hund, Gnitz és Wurm --- vagy két jegyet egy szóval p.v. világ = Welt + Licht, levél = Brief + Zettel, Grau = ősz + szürke, vad = nyers + durva --- kijelenteni?
Mellyik szélesen kell hát a' szavak jelentéseinek terjedniek? jót-e p.v. uruj = pitha + lágy, hig, krüft = könnyü = facilis + levis, zsfuro nehéz = gravis + difficilis? Mi rosszak következései ezeknek?
Mellyik könnyüséggel = intensióval kell a' szavaknak birniok? jót-e p.v. illyenek: hüll, horg, tol, hány, ránt, tép --- v. illyenek: körom = ungvis + ungula, új = Finger + Zehe, farok = cauda equi + bovis + avis & lábos hominis + mensa + sella ---?
Mellyik jegyért hagynak a' tárgyak külön nevet, két p.v. a' madarak a' tollok, v nagyságok, v termésrejtők v különségekről?
Mellyik tárgyakat kell egészen külön szóval illetni, mikét két szóval? p.v. Sol, luna, Mercurius, Bucephalus, Pegasus, cerberus & --- ; csillag, ember, lő ---
Lehet-e a' nemzeti nyelvben különszó gyanánt venni illyen esetlen nevezeteket: Mississippi, Duna, Tisza --- Nyír, Cest, Buda --- Hogyan kellett volna a' férfiak, falyok, hegyek, folyamok neveit alkotni? Mi rettentő káraí

Mellyik képzeletet kell alapúl venni? p.v. jobban vette-e a Német a Gnitz és Knüd --- nevel a' gnitzig uridig --- alapjáúl mint a' magyar a fő, vény és irígy --- mellék nevekbet, a' fösvénység, irígység --- nevek alapjáúl?
az efféle rossz nevezeteknek? s hogyan lehetne az illyeneken főképen a Historia Naturalis, Geographia és Genealogiában segíteni

---

Mellyik törvényeket szerént kell az élő szavak gyökeit kinyomozni? /: II. Törvényt az a' nyelvészség :/
Mellyik törvényeket szerént kell az élő szavak jelentéseit kinyomozni? /: 8. Törvény nyét a' nyelvészség :/
Hány féle gyökéret tapasztalunk a' nemzetek nyelvében?

Mellyik törvényeket nyét az ész a' kivívott szavak felébresztésében? /: 7. Törvény :/

Hogyan

Hogyan lehet a' hiavill szavak jelentését ki„
tudni? (: 6. Törvény :)

Hogyan követhetlek a' legkülönbözőbb nyel„
vekbe is közszavak?

Mi ok tiltja idegen szavakkal tarkítani a ha„
zai nyelvet?

Szükséges-e legalább a' már meg honniasodott sza„
vakat megtörni?

Melly kezdéseket nyújt az ép és nyelvtermé„
szete az idegen gyökök ki nyomozásában?
(: 8. kezdés :)

Mellyek lépcsőzetes István nevezetesebb hibái
az idegen szavak ki nyomozásában? (: 8.
kétes hibák, mellyekből ellenkövetkez„
tetések folynak :)

Milyen környezetek tesznek kitehetőssé, hogy
nem csak vett de adott is a' magyar közlött
szavakat? (: 8 nagy tekintetek, mellyek nem„
zetünk hajdani művelségét ki vijják :)

Melly képzeleteket kell rokonoknak tar„
tani?

Hányféle rokonságot találunk képzeletek
között?

Miféle szavakkal kell e' különféget ki je„
lentenünk?

Mikor kell nős képzeletet ébresztenünk? p.v.
ezen képzeletek: kő-fal, Golfi-rúd --- nősek-e,
mint a' magyar akarja; v. nőtelenek, mint
a' német s Deák véli a: Murus és Lemno sza„
vai szerént?

Milyen szavakat kell öszvetoknak tartani? Mi
hibákat követtek el a' nemzetek erre nézve
jók e például illyenek: agya bugya, tzeletze„
la, hejehuja, hebehurgya, ibzeg bibzeg,
mizeg mozog, lölyög filyeg, Zirzmorgolódz
Zirzmorgás, Zirzbürü, Zirzbütty, Zir„
zavar rosz, Zirzmirzkurtz --- ?

Milyen szóval kell illetni a' nős képzeletet?
Mi hibákat követtek el ebben a' nemzetek?
jókre jül: Zivatar, basa=róka szőreg, aloqu„
cia=róka vedlés, zephyrus, boreas, berinus=
vérszínü, apagma=csont törés, baco, acena,
Zsellon, Kuczy, Pisimunt, nlorzsa --- na„
so, labio, fronto, capillatura, cæsies --- ?
Mi károkat okoznak e' féle motsok a'
nyelvben?

Milyen képzeleteket lehet össze nőztetni, s
Milyen szavakat összefoglalni? lehete
p.v. illyeret: nyers és bőr így: nyersbőr, a„
rany és füst így: aranyfüst Lúg és Zsír
így: Lúgzsír, Zsirb-birsz=tzantó Hörpöt
Zsírsalbr, Tzolkfinstre Tzolkzsúfu --- ?
Milyen károkat okoznak ezek?

Miként kell a szavakat összefoglalni? jól-e p.v. az
illyen megtoldottak: aucceps, forceps, bi„
ceps, Eredfall, fenkő, Zsarnoczsarz, drummbos

v. illyen megtoldottak: Vessőcsepp=Rügy=cs„
csepp, Menyecskecsősz --- v. átváltoztatott:
aucupedium, aquicurium, bicorpor, atrabilarius
v. tanja változott: Gyűszűvirágnak, Mézügy„
fürtü, Gyümölcsfutás --- v. mellyekben szár
mazék helyett gyök van összefoglalva p.v. Zsug
fürü, hegy-i só (kősó) Tengerfürü=tenger-i só, Gyü„
mölcsöst=öp-i gyümölcs, Erdőcsősz=Erdő-i őr
Mi rokon következései ezeknek?

Hány szavakat lehet és kell összefoglalni? jól-e
illyenek: Kerekszemre ló-fark-ször helyett: Szőr„
szita ló-fark-sző-fita helyett; Kétszázad=két
év század. Sürü fürü=sürü fogu fürü. Selyem
jak=selyem szőrü jak? --- v. illyenek: Fej„
szürő fehér-vén-ló-fark-szőr-szita-féle;
Gyors-futásu-bőrü-foltünegy-marine-de„
partementes-rendszünegyes-verbs.? --- ?

Milly rendel kell a' szavakat összefüzni? nem
máslik-e p.v. a kard-vas a vas-kard-tul, kő„
oszlop az oszlop-kő-tül ...? Mi akadályok
okoz a' nyelvben ha rendjét az összefeendő sza„
vaknak nem lehet meg bontani p.v. Szinü-fürü„
ön, Fülbemászó. Szúrudmenet ... nem mond„
hatod: Szúrún-szinü, Szemes-fülbemászó ---

Külön szavak-e az összetételek úgy, hogy a' szótárokba
Mint illyenek megjelenhessenek? [illegible]
pl. az illyenek: [illegible]

Milyen szavakat kell igazi összetételnek tartani?
s mi különség az összetétel és a' szólás=kör„
[illegible] között? p.v. mellyik ezek közül ösz„
szetétel és mellyik szólás: a' Kemerül kéfzüll kék
tsivü puska; a' kéktsivü puska kemerül
kéfzüll; a' kemerül kéfzüll puska kéktsivü
v. a' kék ajtó; az ajtó kék; kék az ajtó;
ajtó a' kék ---?

Hogyan kellene az összetételt irni? Mellyik nyel„
vek lehet elég közelenynek tartani? Ér„
ged-e nyelvünk a' törvényszerü összete„
telben a' németnek?

Miként lehet nyelvünkben a' Nevet Névvel
összefoglalni? s hányféle értelemben?

Miként lehet a' Nevet Melléknévvel összefog„
lalni?

Miként lehet a' Nevet Igével összetenni?
hát annak idejeivel? p.v. eb hiszi (: be„
széd :) Zsidó viselete (: talap :) esze veszett, po„
fot szolgáll gondban őszült, farba rúgott,
ágrúl szakadt, bűben vénült bűnak eredt --

Milly bájos Kihagyásokkal bir anyai nyelvünk
p.v. hogy képzületek illyenek: Vízivó, vizelivó,
földön futó, fülbe mászó, bottul félő, szóra
kajló, semmire való lánggal égő V. dl. Gy.

Miként lehet a' Nevet [illegible] Adverbiummal
összetenni?

Miként

Hogyan kell a' mellék nevet ugyan mellék névvel; miként névvel; igével; és adverbiummal összefoglalni ?

Hogyan kell az igét igével; ugyan azt névvel; mellék névvel; és adverbiummal összetenni ?

Hogyan kell az igehatározót igehatározóval, ömaz névvel; ~~igével~~ mellék névvel; és még igével összetalni ?

Hogyan ébred bennünk az ivadék képzelet ? p.v. ha a' deák mondhatja augeo, crepo, bombus... gyök szavakkal: miért mondja azt a' magyar helyesebben származott: nagy-it, dög-lik, dong-ás... szavakkal ?

Hány féle az illyetén képzelet ? p.v. miért van e' szerben közgyök: lap, lapu, lapál, lapúl, lappog, lapotzka, lapály --- anélkül hogy az u, ál, pog, otzka, ály más gyökkel hasonló jelentésü szót alkosson; midőn ezekben: viz-i, viz-es, viz-elke, viz-ez, viz-el, viz-es-edik viz-es-il, viz-es-ség --- az i, es, elske, ez, el --- más gyökökkel is sokféle jelentésü szókat alkot ?

Hány féle ágszó szükséges tehát a' nemzeti nyelvben ? s hogyan kell azokat alkotni ? jól-e p.v. bonus melior optimus = jó jobb leg jobb, quatio decutio, sok több, parvus minor. ? Mi károkat okoznak illyen hibák

Milyen szavakkal kell tát az ivadék képzeleteket illetni ? Mi hibákat tesznek e tekintetből a' nemzetek ? jól-e p.v. Freudenbecher, Zeitkürzer szó-let, Zeitschrift-számadó Kreuzzeitung = szálonként v. hajszálonként, Castra metari = táborozni, Kirchfreuzen = halászni Hasen jagen = nyulászni --- ? Mi ezért bünlöttek ezért a' nemzetek ?

Mellyik gyökből kell a' szókat származtatni ? jól vannak-e p.v. származtatva: communicat, szüret, durat, attonitus, auctifer, derivat öröl ~~ültet~~ --- a' communis, szür, duruj, tonat, augeo, zuru, ör ~~ül~~ - szavakból ?

Hogyan kell a' szóval bármi a' származtatásban ? jól-e p.v. illyen megsonkított gyökűek: Gerichtz, vorlitz Gnostwitz, örül, wirthtitz --- a' Gerichtsweg vorgemelitz, Gnostmannitz, dörül, egnwirthtitz helyett: v. illyen megtoldottak, ~~Gnaccinsk~~ hangja változottak: Gronüj, Gnosterll, Lnüsstmu, Gfennügnu, hybernus, ningil --- a' väfnu, stullnu, Lift, Zfunn, hyemf, niz --- szavakból ?

Milyen tárkalf formatiával kell a' származékot alkotni ? jól-e azon tárok mellyeknek bizonytalan jelentésök p.v. Rationabilis = ész szerü, horribilis = iszony-itó, curabilis = gyógyúl-ható aquabilis = egyen-es durabilis = tart-ós, aternabilis = örök-ös --- v illyenek: térdejül, kártérony, büntiódik vilégül, különbözik --- térd-et, árt-

ártány, bün-lik, világ-ol v. világ-lik, különbözik helyett; v. ~~D D r D~~

Mellyek gyökhöz kell bizonyos formativát illeszteni ? ha p.v. mondja a deák: fortitudo, spatiosus, stúdium, Simulirt --- kellene-e mondani: miti-tudo, bicipi-tudo, eganimi-tudo -- hort-osus, aut-osus, jane-osus --- bild-ig, wurzel-ig, ofw-ig, fend-ig --- bourg-ig, nurnw-igk, werld-ig --- ?

Mellyik formativát kell viszonlag egy bizonyos gyökhöz illeszteni ? jól-e az illyenek ? mellyek ben más más a formativa, de egy a jelentése: ?: terr-estris = föld-i, patri-us = haza-i, pater-nus = atya-i, camp-estris = mezei, mont-anus = hegy-i aqua-ticus = viz-i, animal-is = állat-i, de arno proterito = tavat-i hesternus = tegnap-i, de mesticus - ház-i ~~e~~ ? Mi kórai illyes következtében származtatásának ?

Mi különség van immár a' gyök és összetett, mint származott szavak között ? - Hogyan kell bármi az összetétellel minden változásaiban ? p.v. kezem fejé birtzám száru ... v. kézfejem. tíszma szára

Mi különség van az összetett és származott szavak között ?

Külön szavak-e a' származékok, s be tartoznak-e a' nemzeti szótárokba ?

Mellyik nyelvet lehet elég könnyen mondani a' származtatás tekintetéből ? bir-e nyelvünk ezen tekintettel ? Miben haladja minden ömérték nyelvet ? mi hijánya még, s hogy lehetne ki pótolni ?

Milyen Nevelet származtathatunk a' névből: Milyen Mellék nevelet; igéket, és szó-határozókat ugyan abból ?

Milyen mellék nevelet; nevelet igéket s igehatározókat származtathatunk a' mellék névből ?

Milyen Igéket; nevelet; m. nevelet; és ige határozókat származtatunk az igéből ?

Milyen Igehatározókat; Nevelet; m. nevelet; és Igéket származtatunk az igehatározóból ?

NB.

A' hely és idő szüke miatt el mellőzvén a' többit már ezekből is eléggé ki tetszik mit lehet gyarlat munkám, s mélto-e figyelemre. Általjában szólván munkámnak fő tzélja kifejtegetni azon eredeti törvényeket, mellyekel az ész egy bölts nyelv alkotásában követ, s tőmagvetnie kell, ha nyomorult nyelvet nem akar toldoli; erre végre elő hord minden a' nemzeti nyelvekben elő fordulható ötleteket, tőrvényeket, s hibákat s hijányokat ~~egy~~ hogy én meg merném ezt tudni is, hogy tenni valami esetet elő nem hozhat a' nyelv ügyében, melly e' munkában nem volna érdekelve, s ész törvényébül meg fejtve.

1835-143.

119

1835

A' Tekintetes Magyar
Tudós Társasághoz

alázatos Előterjesztése

a' beküldöttnek

Tekintetes Tudós Társaság!

Azon becses figyelem, mellyre a' kijelelt magyar nyelvre fordirandó Külföldi Színjáték darabok közt Schiller Turandotjának általam ez előtt szinre 3 évekkel felküldött magyar fordirásán méltatni, 's kinyomatathatási kérdésben két tekintetbeli Tudós Tagnak véle, mény adás végett általadni kegyesleden, arra birt engemet, hogy miután azon Tudós Tagok Véleményeikben némelly apróbb szerü változtatásúr benne szükségesnek irélnek, én a' különben kicsiny érdekü Munkát egészen ujra fordítvan a' kivánt változtatásokkal. — Ez igy ujból készitett fordirásomról azt hittem, hogy azon kivül, hogy a' még előbbig nyomtatásban meg jelent hasonló Színdarabok mellett tökéletes szabályos ötös Jámbusnak igen is tekinthetik, — a' Német tizesvonal szellemének is, hol kü fordirásával, hol pedig a' Nemzeti nyelv sajátsága ugy kivánta, hasonló értelmü phrasisokban megadatott, 's tőlem telhetőleg az Eredeti erő, hatás és siker a' Magyar fordirásba is által tőlcsönöztetett: Mindazáltal f. e. Martius 30dik napján Illésből e' Második fordirásomra adott igen kedvező 's türedelen lelke verésekre Vélemények tövetkezésében, — melly Vélemenyeknek azomba mindegyike fordirásomat kinyomatási végett ajánlja, — Némelly olly apróságos igazitásokat tettek végett utasitattam vissza, mellyeket, mint mostani meggyőződésem ellenkeket, egyáltalán nem tselyesithetek. De igen is különös dolog lenne az, ha az én Nevem alatt megjelenendő Munkának nem az én eszem 's izlésem, hanem a' másoké szerint kellene megjelenni; Annyival inkább mikor a' Tek. Tudós Társaság e' fordirást is a' szokott Óvással fogná kinyomatni, hogy t. ill. „nem kezeske„ „lik a' benne követtett Nyelv szabályokról sem irásmódról sem „alkalmazandó„ nyelvet 's irást illető elvekről." Továbbá mig minnyájunkat egy Országos Nyelvszabály nem köttelezend, nekem is szabad élnem a' Vidékiektől általlanosan divatozó irás és szolás formájával, kivált mikor a' tiszta értelmüséget, melly minden Versezetben fő requisitum, a' könnyen folydogálásnak, mi nélkül a' Színdarabok semmit erőt, és — a' mi előttem legtöbbet a' Versmérték sérthetetlen törvényét csak illy móddal hozhatnám egyiket tételre. Apróléko, penna hibáját egy penna rántás meg igazithatja, de azért Munkáját Pestről lakhelyemig, honnan a' közöttes olly nehéz elő 's vissza hozatni méltónak nem tartom; a' tetemesb ösre vételek pedig ezen meggyőződésem ellen való változtatást kivánnának tőlem egész tisztelettel kijelentem, hogy én fordirásomat ugy kivánnám kinyomatva látni, mint Másodszor feltüldöttem. Mély tisztelettel maradván

A' Tekintetes Tudós Társaságnak

Károlyban 1833. Junius 3dikán

alázatos Szolgája

Gáthy János m. k. Tüzes Ügyvéd

31

120

1835.

R. ACCADEMIA ACCADEMIA
SCIENZE
V. ACCADEMIA LUCA 2

Lg. 835. XXIX.

24,494.

Sacratissimæ Cæsareo Regiæ et Apostolicæ Majestatis Consilii Regii Localis Hungarici Nomine: Regio Revisoratui Librorum Budensi ex officio deferendum: In Ordine ad Remonstrationem intuitu defigendi pro Revisione Scriptorum periodicorum Honorario sub 4me Martii et a.c. Nro 279 exhibitam: Gremiali huic Revisoratui officio præsentibus reintimatur, determinationem moderatæ prædicti tituli Remunerationis, denuo etiam provocatæ in Consimili petito Revisori Porro incumbi debere Inviationis, privatæ cum Redactoribus denotatorum Scriptorum periodicorum ineundæ Conventioni relinqui. Ex Consilio Regio Locali Hungarico Budæ die 18ª Septembris 1827 celebrato: Comes Josephus Teleki m.p. Georgius Fekete m.p.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

2/1

An Se Excellenz Grafen v. Teleky
Präsidenten der gelehrten ung. Gesellschaft!!

Der ehrfürchtigst Unterzeichnete hatte die Ehre das Werk „Ev könyv“
für die kön. Gesellschaft zu setzen.

Welche Anmerkungen und Correcturen dieses Werk unterworfen wurde, ist der kön. Gesellschaft nur zu wohl bekannt, und daß diese nicht wenig, sondern recht viel dem Satz verfolgte, davon war die größte Ursache die Arbeiter.

Da derselbe bei der bestehenden Satzer-Taxe mit obgleichen, weder die gewöhnlich unbedeutlichen Correcturen und Anmerkungen nicht bestehen konte, wendete sich derselbe an Se Gnaden Herr v Döbrentei, als Correctoren etc. etc. dieses Werkes um gnädigste Entscheidung bittend, — und erhielt die tröstende Antwort; daß die kön. Gesellschaft, wo sie einen Arbeiter Ursache verlangt, und keine mühevolle Anstrengung noch unbekannt gelassen habe; und trotz dem sehr ehrfurchtsvoll Unterzeichneten rieth, seinen Ursachen gemäß, und gründlich zu verfahren, und Sr. Excellenz zu unterbreiten.

Zu Folge dieser gnädigsten Weisung wagte es der unterthänigst Unterzeichnete demüthigst seine Bitte und gnädigste Verordnung seinen bedrängten Zustand, und Entschuldigung Sr Excellenz zu lassen zu tragen, und die Bogen welche sie gesetzt, und deren Correcturen gewiß mühevoll gewesen, sowie der besonderen Bezahlung der schwierigsten, deren Correctur unserer Sprache würde, mitzutheilen: deren Bogen von No 9 bis inclusive 41.-m gewiß 26 Bogen gewesen sind.

Dieser bittet den unterzeichneten Sr Excellenz, selben die Mühe und Entbehrung mit 65 fl Conv. M. so welche gewiß bezahlt / als die gütige Belohnung gnädigst zu verleihen wollen.

Diese unterthänigste Bitte ehrfurchtsvoll wiederholend, seht der unterzeichnete die Ehre mit tiefster Ehrfurcht und Hochachtung zu verharren

Seiner Excellenz

ganz gehorsamster Diener
J. A. Lemmermayer
Schriftsetzer

Jg. 835. XLIV.

An

Se Excellenz. Herrn

Grafen v. Veleky, Präsidenten

der galizischen Hofkanzley

R. HUNGARICUS MUSEUM
BUDAPEST
V. ARADI-UTCA 2.

Ehrerbietigst gehorsamste Bitte

des

J. A. Lämmermayer.

VI. Rgy. XVII. c.

I. Mint kezdődött a' kereszтyén vallás, mint terjedett, és mellyek akadályokat talált kezdetétől fogva a' két első szárad alatt Magyar országban?

II. Mennyit és miképp hatottak a' keresztes háborúk Magyarországra és a' Magyar nemzetre?

III. Milyen állapotja volt Magyarországban a' literaturának, különösen a' nemzetinek, a' 14dik és 15dik századokban?

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPESTI
V. AKADÉMIA-UTCA 2.

II. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
BUDAPEST
AKADÉMIA UTCA 2.

2. 89 Jan 85

Tisztelt Bro Doctor úr!

A' ta. t. t. megvizsgáttatván folyó mód szerint a'
Hoffm és Vörös 'ekről való' tudósítás 't gyüm lcs.
"iratot, 's a' bírálók' hivatalos előadásából azt
értvén, hogy az [redacted] nemcsak a' tudomány' hala-
dásá' jelen 'állapotjához mérve, kiadásra el nem
fogadhatja. Azonban köszönettel veszi azt —
a' Jtk. Ur' ajánlása szerint — 4ik konyvtárá'
számára.

A' Tol

Hogy a' Jogtudorról szóló' irat, / mint hogy ő
[redacted] Kegyed akon megnevezte magát, 's így a'
pályairatok [redacted] manipulatiója' egyik fő" feltételétől
eltávozott — fel nem vétetett vizsgálat alá, s az
ujtági jelentésekből már fogja Kegyed tudni. Az
vonat kérek tehát ite választ, azt is az acad konyv.
kürében szívesen Kd elküldetni, vagy pedig vissza-
küldetni, 's nelly alkalommal.

Ő cs. kir. Felsége, mult évi december 12. kelt legfensőbb határozatá-
szerint Schoepf August orvos és sebész doctort, szemorvos mestert
és m. t. társasági dev. tagot a pesti kir. egyetem mellett az orvos-
tudomány' históriája nyilványos rendkívüli professorává nevezni,
és e tudomány felett ~~le~~ leczkéket tarthatni kegyelmesen megengedni
méltóztatott.

Egyébiránt nagyamest kegyes-
ben bizodalmát ajánlván
Gentzborgottt Illésné
rezgel
a' Tek. O. D. Urak
alázatos szolgája

Rabóczi-Jonas

Für die Commission der Stadt und ihre
Mitglieder ihre Ehrerbietigst Dr. Petrovitz

zu bolyn, nachdolgen Schriften:
1. Buch der Kaiserl. Chronik - 57 Bogen
Mors Ferdinandi Imperatoris 2 1
Opp. Hunyad. - 2 1
Inscriptiones - 55 St.
ind. Register - 52 Seiten.
Wolfenbüttel
d. 9 April 1835

J. G. Elbrecht.
Registrator der Herzogl.
Bibliothek Sinsheim

Pest 17 Jan. 1837

NOTA

von

Georg Kilian *senior*, Buchhändler in Pesth.

		Conv. Münze.
	Ich bitte um gefällige Bestimmung der Zeitschriften, welche für 1837 bestellt werden sollen.	

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BUDAPEST V. AKADÉMIA-UTCA 9

1. Klage: Rose Kaufhold
Vorab Gross
Arndt Kopp
Sonn Lex
Wahl
Offen
Schmidt Fad
Fuhr Lug

121.
1835.

Másolat.

1835. Évi December 2-án Debrecenben folytatva tartatott Közgyülés alkalmával.

I. Ik. 1591. sz. a.

Dohus János Táblabiró Ur, a Megyei Karok, és Rendek közül felálván, elő-adta, hogy miután a Nemzetiséget, s tudományokat elomozdító intézetek álta tudja a Haza virágzásai legsikeresebben eszközölhetni, és azoknak gyarapításához tehetsége szerint járulni hazafi kötelessegének ösmeri; azért a Hazában létező illyetén czélu Magyar Tudós Társaság interest javához addig, még évenként 200. pengő forint Tál való járulásra, ajánlásnak magát kötelezi.

Végeztetett.

A Magyar tudós Társaság alap tőkéjének gyarapítására tett, ezen dicséres ajánlás kedves tudomanyul fogadtatván, az iránt Előülő Fő Ispán Ur, által, ezen Intézet Elnöke tudosittattni rendeltetik. - Ezen szép példaul ösztönözvén, pedig a többi Megyei Karok, és Rendek is kivánván ezen hasznos Nemzeti czélirányzó vonzódásukat bebizonyitani, azért Maros Fő Ispán Urnak kötelességül tétetik, hogy a Magyar Tudós Társaság Intézetének gyarapitásánál, a Megyebéli Birtokos Urakat ajánlás tételére felszolitsa, és ezen felszólitás sikeréről számot idejében jelentését bemutassa. Kiadá fő Jegyzi Institutoris János. m. k.

Fabricay Sámuel

és

Gáj András

122 és 123.

1835.

340 Könyvbirálat. 834.

Világ vagy is felvilágosító töredékek nemi hiba's eloitélet eligazítására. Irta Gróf Széchényi István. Pesten Füskúti Landerer nyomtató intézetében. 1831. 8d rét. XL. 539. lap.

Midőn két első rangu Jró világ elejbe terjeszti egymás-
sal ellenkező véleményeit, a' tudománynak minden
esetre nyerni kell. Igy Gróf Széchényi István 'Hitel
ezimű munkája kimondhatatlan sok új ideákat,
mint meg annyi világító sugarakat szort a' ma-
gyarúl olvasó közönség közzé, 's méltán mond-
hatja a' Szerző felőle: „Könyvemet megáldá Isten,
„mert ezeljának megfelelt, és számosakat ébresz-
„te fel." /: XI. lap. :/ Örülhet tehát minden jó hazafi
azon igeretének, hogy az ama munkában részakar-
va hagyott hézagokat tán 20. vagy 30. kis köte-
tel iparkodni fog lassankint bétölteni. /: IX. lap. :/
De a' Hitel Taglalója is, Gróf Dessewffy József, sok
jót és újjat mondott; ez után pedig méltó öröm-
idvezléssel fogadtatott Gróf Széchényi Világa, mert
midőn két illyen elme egymással öszve ütközik,
vajmi felséges szikrát hány!

Kár ugyan, hogy a' vita nem minden személyes
elkeseredés és szenvedelmesség nélkül foly. Fáj az
Olvasónak szíve, midőn Gróf Széchényit panaszolni
hallja, hogy szegény, elfacsartt, ferdén bonczoltt,
visszásan szeldett, fonákúl magyarázott hitelére,
sokáig rá sem ismérhetett; /: XV. lap. :/ hogy Gróf
Dessewffyben a' becsületes ember minden lapon
meg

123/1835.

megvíni látszik az indulatos Próval; /:XXIII. lap.:/
hogy dicsérési többet árrottak, mint itt ott járral
hajtásai, s hogy néhány általmas elvétel megesv.
fűrése s határ' mostkai pártolgatása által
nem használt honunknak /:XXV. lap.:/ s más effé.
lék. Pedig más részről, Prof Dessewffy Józsefnek
nem igen írt még valaki szebb és telkesebb
panegyricust, mint a' Hírel Lója a' Világ' XX.
dik lapján, hol világosan kiválja, hogy rendü.
letlenül most is hűsei szándéka' vísztavágat.
De legistább, legmélyebb Sympathiára számot
tarthat Prof Széchényi minden nemes érzésü ke.
belben, midőn ezt kérdi: "S most, midőn tán hi.
"segebb vérrel gondolkozol Taglalatod' s Kitelem
"felől, őszerendesz e hogy szerencsegen' körein konark
"jává' felemelésében tán összebb szoríád? "
/:XXIV. lap.:/ Ez ím a nagy Ember' bélyege, soha
sem gondolni saját személyével, de igen is
nagyon munkája' sikerével, ama jelszó szerint
melyet a' mi Szerzönk magáénak vall: "Sokról
"gyülölve, még többről félre érve, panaszlan
"fárasdni a' köz jóért." /:XI. lap.:/ Egyébiránt,
ámbár a' Taglalatban sok a' csipős kifejezés és
személyes megrámadás, de csak ugyan Prof Szé.
chényi sem maradott e' részben Taglalójának
adósa, midőn p. o. többször szemére lobbantja,
hogy rendetlen gazdának s rossz financiernak
tartatik, s több effélé; a' millyenekre illető bi.
rája csak ugyan nem az olvasó Közönség.
Ennyi, s csupán ennyi legyen mondva a'
Szerző'

Szerző' személyéről, mert nem a' Szerző, hanem
a' Munka megbírálása bízatott a' Vizsgálóra;
e' pedig nem könnyü dolog, mert a' Szerző vilá.
gosan s ismérvelve vallja, hogy csak töredékeket,
s nem rendszeres munkát akart írni, sőt olvasók
is adja mérsé, mivel t. i. ez kevesebb olvasok.
ra találna; így kevesebbet használna volna;
ámde a' Vizsgáló fő közelsége, az Író' fő gon.
dolatjainak láncolatját s egymás közötti vis.
szafüggését világosan előadni. Ez fogja tehat
a' Vizsgáló is megforbálni, a' könyv minden fa.
kaszát külön egymás után előre vévén, s ön
megjegyzéseit, a' hol olyanok fordúlnának elő,
mindjárt belé szőven.
Mindjárt a' könyv' kezdetén ezen állítás
áll: "A' közönséggel meg akarom ismértetni,
"s valtani, hogy Magyarország mindenben hátra
"van." Ezen oly általánosan kimondott állítás
már is több ellenmondásokat támasztott, s bi.
zonyosan nemi megkatározásra van szüksége.
Maga a' Szerző" a' 65. lapon így teszi ki: hogy
szinte minden kereszteny nemzetek között leg.
hátrább vagyunk, de valyon igaz e ez is, ha ha.
zánkat össze vetjük Spanyolországgal, Portugal.
liával s a' t.? Hidjük bár el a' Szerző"nek,
a' mit a' 72. lapon mond, hogy müveltebb s keres.
kedési szellemünkön ki fog még a' Török is; s
légyen bár igaz, a' mi a' 170. lapon áll, hogy
az Odessai búza a' magyarnak elibe kapott,
s így némely tekintetekben elmaradtunk még
a'

a' Török és Orosz után is; - de tán csak
nem mindenben? Et' 94dik lapon azt mondja
a' Szerző": „Már ha olyan vidékekkel hason-
„líttatik öszve, (: hazánk, :) melyeken csupa s'
„olyan önkény uralkodik, mely még a' köz ve-
„lekedés által sincs nemünémű leg szablára,
„akkor természetesen valami jónyben tűnik
„fel, de mily szegény jóny ez! Én legalább
„és ez is ítéletről függ, - jobban szeretném, ha
„vinná hazámat inkább örök Fagyéreg mint
„ily nyomorúlt jóny!" - A' Szerző' engedelmé-
vel legyen mondva, már ez túlvág (: Uborn
tribung;) s oly könyvben, mely annyi szépet
és igazat foglal magában, fájdos túlvágok-
ra találni, mert ezek csökkentik az Olva-
só' bizodalmát a' Szerző' más, bár mi helyes
állításai iránt.

A' könyv első szakasza ezen czímet viseli:
Ön és Körülmény ismérveri türedékek.

Előre bocsátván azt, hogy a' munkásságnak
legnagyobb rúgója a' konszerver, legtikonyosb
követője pedig a' gazdagság, eső és erény (: 57.
lap. :) a' megelégedés' alapjait a' lehető leg-
nagyobb lelki függetlenségre, ezt pedig négy fő"
sarkalatra állítja a' Szerző". (: 52. 54. lap. :) úgy
mint: tiszta lélekismeretre, élettudományra,
egészségre és vagyoni rendre. Ez utolsóról
igen is helyesen azt mondja a' 60. dik lapon:
„Bámbár ezt alapim' negyedik sarkalatául
„tevém, még is meg vagyok győződve, hogy a' ren-
der-

„derlenség végre a' legbecsületesb embert is fok-
„ozi ollyan tettekbe kaveri, melyek a' lélekismeret
„körül vastag fátyolt vonnak, midőn a' jó
„rendben lévő értékely vagyonnal is szántalan
„jótettekre magának és övéinek." - Valóban, a'
takarékosság legirtább, vagy talán csupán csak
azére tartozik az erények' sorába, mivel meg-
őriz bennünket szántalan kívánástól, s nem
hágy a' nyomorúságból származni szokott vétkes
indulatoknak martalékjaivá lennünk, sőt esz-
közöket nyújt legszebb, legemberibb kötelesse-
geinknek tellyesítésére. Azért is, legyen itt
mellesleg mondva, a' nemzeti jólét a' legszorosabb
öszvekötetésben áll a' nemzeti erkölcziséggel,
s' ki abban fáradozik, hogy embertársainak
legyen mit ennünk s mit innunk, az egyszersmind
neveli az emberiség' erkölcsi méltóságát is.

Magyarország' gyengeségének fő okát abban
keresi a' Szerző (: 60. lap. :) hogy az nincs el van
darabolva pártfelek, kivallás, külön rendek,
és municipális alkotmányunk által, melyek az
ő szám szerint 70. külön részre szakítják
honunkat. Úgy de ezen elbonczolás:
pozitor elkerülhetetlen, mint p. o. a' külön féle
törvény hatóságoké, melyek nélkül egy alkotmány
el sem lehet; -

Szép hasonlat is, mert hiszen a' Szerző maga is
megvallja, (: 70. lap. :) hogy a' külön megyék' egymás-
tól tiszán elvált ivelő és szabad társaskozású
székei alkották egyoldalu szabadságunk' talpkövét,

kövét, és hogy azok menték meg a' magyar honot elolvadástól, bizonyos megsemmisítésétől; - Szinte ezt lehet mondani a' Vallások, főkép ván a' Nemzetek' több félességéről is, úgy Episkopalis kar ban mind a' hattó még sokkal nagyobb mérték ben meg van, mint nállunk, minden legkisebb kár nélkül; -

Ezzel: a' mennyiben kárvo, orvosolható, s: sanabilibus egrotamus malis; :s és volz közvetkezéseinek elejét lehet venni más intézetekkel, milyenek p. o. a' Törvényhatóságok egymás közötti levelezései, gyakori Országgyülések, a' sajtó, az ünnepélyes Spraláriok és Tisztválasztások, hol több Vármegyék' számos küldöttjei összegyülekeznek, továbbá a' Szerzőről is mélto bizalke önérzéssel előhozott közvetlenül Cajnók, a' magyar tudós Társaság és a' Mind ezek az annyi részekre boncolt hatás is mint egy tettel közik össze, és annyiban hasznosok, sőtt szükségesek is, de el ne feledjük soha, hogy itt is virtus ex medium ubique reducum, és hogy más nemzetek, mint p. o. a' Francziák, s bizony nem ok nélkül, az ellenkező bajt, t. i. a' szerfeletti Centralisatio ellen panaszolkodnak, mely a' különféle tartományok' fajait élesét elnyomván, az egész országot egy roppant fő vásvo akarvan rabjává tesz. Ettül ugyan, úgy mond a' Szerző a' 475. lapon, s: és ebben igaza van; :s most még messze vagyunk, de útnak indultunk már e' végpont felé.

Mustára

Mustára veszi azután a' Szerző a' haza különféle Rendei egymás után. Mulatságos a' 66. lapon innepélyesebb köz gyüléseinknek elmési és szellemes leirása, s a' mit a' Szerző a' 69. lapon a' hazai lási elkavonlásokról mond, az fájdalom! nagyon is igaz, s egyszersmind példájául szolgálhat a' Szerző fellengező stylusának, midőn tárgyá nagyságról felkevülve, szinte prédai magasságra emelkedik. Mint ő gondolatot, mely az egész könyvön keresztül vonódik, itt ki kell jelelnünk azt, hogy a' Szerző legtöbbször kori, s azokról is legtöbb vársa' hazafiainak lelkesedése, s: 56. lap. :s ja a' haza boldogulásai, mivel, úgy mond, ők tartoznak a' közönségnek legnagyobb szolgalattal, s egy birtokelőlülnek semmi valósága meg bocsátható, mint az ő középszerüségét; - tovább a' 67. lapon: "A' honi dolgokban tudatlan, "magnás sokkal vétkesebb, mint a' tsebb szokásokban "jártatlan Nemesember; azonban egy részrehajlatlan "bíró ván így szólna: Becsesb a' faragatlan gyémánt a' simított kovánál, hanem a' gzémánt is "csak köszörülés által jut igazi értékre." Így tanítások szépen hangzanak egy szédenyi ajkain, ki akkor maga is követi, s tetteivel még többet használ, mint szavaival. Örömest és ugyan nélkül követi az Olvasó az olyan férjfiut azon okoskodásaiban is, melyek tulajdon személyét, vágyainak s idegeinek lépesönkénti kifejlődését állítják elönkbe, s őket, mintsár a' történés szaga felébreszté, s: 74. lap. :s ezen Recensiódás tumra vezette: s: 77. lap. :s hogy sok van mulasztkar.

„hazánkul teendő, a' mit a' haza' javáére fen
„a' kormány nem tehet, és jó hogy nem teszi,
„mert ez az önkény' ellenzáloga; de a' nép
„sem szörözhet, ő Országunk menetet se is
„eskörözhet, nesz abból Anarchia támadna, és
„így azok' végbevitele egyenesen azon egyes
„konfiakat illeti, kik fülyosb hivatali terhek
„től menten, független létben gyönyörködnek
„a' haza javaival." Ezokat pedig, a' melyek
mulasztáshazánkul teendők, ismét kéri fő fáradalmas
állitja a' Szerző, t. i. a' Nemzetiség és a' kéz
értelmesség előmozdításara.

Lehetetlen itt a' Szerzőt minden részletek
be követnünk, s így legyen elég figyelmeztetni
az Olvasót Pest városa leirására a' 97dik lapon,
és azon szép és nagyon helyes hasonlitásra a'
98. lapon: „A' Barátság' és előitélet' egy
„masra hálmozása olyan mint egy bolthozat,
„mely legnagyobb erőnek is ellene áll, de legyen
„közéje csak egy kis köve, s külső erő oda
„járulva nélkül is összebomlik magában."

A' Tanitó és Világositó között fenforgó
véleted és béli különbséget' egyike a' 104dik
lapon igy vagyon előadva: „Te azt gondolod,
„előmenetelünk csak részint függ tőlünk; en
„pedig, azt hiszem, csupán tőlünk függ." Ebben
a' Világító Fráj Szécheényivel tökéllesen egyez
nek érthet. ollyek legyen bár igaz, hogy a'
Nemzet, ön előmenetelét a' Kormány minden
rett-

tetlegesen: positivus: hozzá járulva nélkül is
előmozdithati, más részről igaz még is, hogy a'
Kormány, ha akarja, a' Nemzet' ebbeli igyekezetét igen is nagyon gátolhatja, és ennyiben Fráj
Dessewffynek bizonyosan igaza van, midőn azt
mondja, hogy Előmeneselünk csak részint függ
tőlünk. Ezt végére csak ugyan Fráj Szécheényi
is kénszerül megvallani a' Világ' 370dik lapján.
Ezt mindazonáltal örömek hirdeti a' Végdiő is,
hogy a' Kormány a' 110dik lapon oly szépen elő
adott maximákat magaéirá tette, és igy a' Nemzet' igyekezetét nem akarja hátráltatni, jobban szeretvén egy erős Nemzettel gyorsan haladni a' jóllét, szerencse, s' hatalmasság magaspólczára, mint egy idoette s molyságra tsak
Nemzettel ismérsetlen sokvadni, s az emlékezet könyvéből kitörülkezni." Mert ambár,
p. 143. lap.: „ az egy helyt álló, plánrát, ha gondolkozónak, még a hideg vérü czinga mozgásitól is rettegnének," de még is elismerésre
már közönségesen, hogy „ az eleinte nyavalyának vélt dük, nem volt egyebb mint élet, mely
valán azére, murakozék gyúladásra gyanús
varó bibor szinben, mert a' testet hátrálta oly
halavány volt mint a' halál." Ezen elevenen és
igazán poétai előadásból egy ütkal átlátharja
az Olvasó, hogy Fráj Szécheényi valóságos poétai is, bár versek nem csinál.

A' Könyv' második szakaszta: (: 119. lapi:) A'

Az Taglalatban előforduló néhány állítás vesszen vizsgálat alá, s itt elsőnek fordul elő a vámfizetés.

Sőt határtalai véleredése, hogy vámot fizetni a nemesi szabadsággal össze nem tér; általánosan véve nevetségesnek látszhatik úgyan, nem hiszen ha a Nemesember, midőn theátromba akar menni, nem szégyelli a bémenetel' bérét fizetni, megfizetni, miért szégyellené, ha egy hídon által akar menni, mely szintúgy közönségbe került mint a játékszín? De mind e' mellett a' vizsgáló' megyőződése szerint is, a' 25dik lapon emlitett három Sta bizonya gyanánt áll az uti terhek' vitelése ellen; e' három Sta t. i. ama megy ki, hogy nincs közellétek kötelességünk arról, hogy a Nemességtől magára vallalnandó terhek, t. legyenek azok akár házi pénztár, akár útak csinálása, akár az Országgyülési követek napdijai: t. czélirányosan és csupán arra s nem másra fognak fordittatni, mint a' mire a' Nemesség díjának lára. Ehez pedig járúl még más egy észrevétel is, a' melyet Tröl Székelyi nem érintett, az is, hogy az ilyen terheknek a' Nemesség által felvallalnandó hányadikára, t. gyors: s. p. o. felére, vagy harmadára s a' t. az egész Országra nézve ugyan akon egy mértek szerint elhatározni lehetetlen, mert a' Nemesség terhelhetősége nem mindenütt ugyan azon egy viszonyban áll a parasztság' terhelhetőség ehez. Alsó Magyarország' népesebb Vármegyéinek remélnek pusztákkal biró Nemessége,

sége megbirná talán könnyen a köz terhek felvitt, kolott az északi Megyékben, hol a földnek ára kisebb a többi pedig mind parasztkezénél, alatt van, az emlitett terhek' negyed örömmel részét is, kevés eszendő alatt a legszegényebb szegénységre juttatná a Nemességet. Hogy tehet pedig ezen egyenetlenségen segitsen a nélkül, hogy a Nemesség a parasztsággal formaszerinti dicalis Conscriptio és Repartitio által össze ne keveredjék, a' mi minden azonáltal a' contributio' fenntartól való felforgatása nélkül lehetetlen, és bizony nem is tanácsos?

A' Szerzőnek az országgyülési napdijairól tett amaz észrevételére, p. 128. lap. t. hogy ha azokat a Nemesség fizetendi, az Országgyülés könnyen oly sokáig huzodhatnék, hogy az utolsóra költség kimellés végett mindenre rá általna, találna, s azért azt javallotta, hogy ezek három órapig fizesse a napdijakat a Nemesség, azontúl pedig az adó fizető nép: - ehez még azt is szükséges volna tenni, hogy minden Vármegye maga szabja ki Követeinek napdijait, mert a szegényebb vagy kisebb Vármegye annyit nem adhat mint a' boldogabb.

Igen helyesen azt mondja a' Szerző a 120dik lapon: „Ha tehersztedik a' parasztsághoz a Nemesség, az még nem elég, hanem magához nemesülés

„ némüleg fel is kell azt emelnie, 's csak így lehet
„ a' hon erös 's boldog." De miképen kellessék ezt
ezt eszközölni, arról a' Szerzö semmit sem
szól, sött az adófizetö népnek képviselö jussai-
ról is csak röviden ezt mondja: „En másutt
„ 's nem az Országgyülésen kérdenem az adó-
„ fizetö képviselöi jussainak talpkövet, de
„ Erröl is majd másutt lehetöségig kimerítve."
Addig tehát, míg Erröl Szerzönknek szerencséje
fog, ezen tárgyról bövebben értekezni, legyen
a' Vizsgálónak szabad ön véleredését itt mind-
addig szerény feggel kimondani.

Röl Desideriumnak ama maximája szerint, hogy
mindennek mennie kell, nem szökni, az az, lépésrül
lépésre 's nem ugorva haladni, hazánk' mostani
állapotjában talán elég volna e' két ök evele-
kedni:

1ö A' szabad községek' szamára szaporitani
minden Erölterés nélkül, csupán az által, hogy
a' földes Urakat szabadság adattatnék, jószá-
gaikra magoknak az adófizetö község elnyet
adnák, árán zálogképpen, árán örök áron is eladni,
az ilyetén szerzödéseket pedig a' törvény hozó
hatalom' különös védelme alá állittatnának,
és minden erötlenitéstöl: invalidatio, 's mentsé
tetnének. 's vallyon mit árthatna, ha az új
törvény még egy lépéssel tovább is menne, az.
kor midön a' földes Ur jószágát elakarja
adni, a' jobbágyságnak adnák az elsöséget,

/: gyis

/: gyis premtionis; :/ valamint most a' dézma haszon-
bérletében régibb törvények szerint már is az-
zal bir, úgy hogy az eladni kivánó földes Ur
tartozzék jobbágyait megkinálni, különben pe-
dig ez non facta premonitione legyen érezéstöl.
Polgár fogják ezt politikai értelmezésnek
találtatni, de vajmi sokat tartunk most igazsnak
és jónak, a' mi még 200. évvel ez elött értetett
's jónak tartatott! „Az idö" nem mocsár, hanem fo-
lyam.

Che nel mondo mutabile è leggiero
Cosanza e spesso, il variar pensiero.

2ö A' nemzetek közzül azok, kikben lakik a'
nagyobb értelmesség, mint p. o. az orvosok, úgy-
véder, földmérök, minden bévett vallásu lelki
papok, nagyobb oskolák' tanitói, nagyobb ke-
rületök 's más illyen Honoratiorok, személyes Ne-
mességgel a' törvény által ruháztassanak fel,
's nem csak a' tisztválasztási béli szavazásban,
hanem magában a' tisztviselésben is, sött minden
más nemesi elsöbbségben részesüljenek. Ezek fog-
nák majd, a' Vizsgáló cselekvö viléreszerint,
az Ország' nemes 's nemtelen lakossai közöt-
ti közép állapotnak altorni, mely a' demo cra-
ticus elvnek az aristocraticussal való vegye-
delmes összecsapását meggátolná, 's mind ke-
töjöket egymással engeszteltné, 's így kedves
kazárkról sok veszélyt, mely az említett ösz-
szecsapások miatt más országokat érte, elhá-
rana.

tana. ét' hely szük volna rá nem engedi itt ezen
ideának további világosítását, melyet a' Vi-
gáló a' rendszeres országos munkálat' lakhelye
megyéjében történt át nézése alkalmával,
a' Publicum elejébe is terjeszteni, de viszhang-
ra nem talált.

De ideje már Dr. Széchényi Világához vissza
térni. - A' Nemesi felkelésre nem tartja a Dr.
a' mostani időkhez fűzettel alkalmazhatónak,
/: 130. lap. :/ és ennek két okát adja, melynek egyi-
ke a' Vigáló ideje szerint helyes, másika
nem. Helyes ok az, /: és ez egy elegendő, :/ hogy
a' mai időben megkívántató taktikai értel-
mes ügyet eszközölni nem lehet minden kori egy
bevég és legnagyobb fenyítek nélkül, ez pedig
a' Nemességtől kívánni képtelenség. Ellenben
alaptalannak tartja a' Vigáló a' Szerző ebbéli
okoskodását a' 131. lapon: „Az egyesült Nem-
„zet az úr, ki hadakat tart és fizet, a' Karona
„pedig a' Nemzet szolgája; de Magyarországban
„a' Nemzet még semmi és szolga, a' Nemesség
„ellenben szinte minden és úr; és így personá-
„lis Insurrectio, oly anomalia, melyből semmi
„egyébb nem következtethetik, mint ha az Ország
„minden más feleketzeri közt is az úr szolgá-
„vá, s' a' szolga úrrá válna." - Az egész okos-
kodás hibás alaptételen épül, mert a' Karona
nem a' nemzet szolgája, hanem tagja; - azért
a'

a' régi leghősebb nemzetnél a' szabad polgár
és csak az, volt Katona. Továbbá a Nemzet szol-
gája, ha már csak úgyan szolgáról kell szólla-
nunk, nem csak a' Katona, hanem minden más pol-
gári tisztviselő is, a' Vicecispán, a' szolgabíró s
a' t. Nem de nem látszik tehát a' Szerző okos ko-
dásából az következtetni, hogy a' Nemes ember más
polgári tisztviselő sem lehet?

Ét' Robot és tized ről szóllo igen rövid czik
kelyhez /: 134 - 137. lap. :/ rész észrevétele van a
Vigálónak, felvévén t. i. hogy a feladás ez: a'
robotot, tizedet s más effélét eltörleni, de
Kárpótlás mellett.

Az első észrevétel az, hogy a robotot, tize-
det s a' t. nem kell szükségképpen pénzzel meg-
váltani, /: a' mi nálunk a' pénz' szüke miatt nehéz
volna; :/ hanem lehet gabonával is, vagy más illyen-
nel, a' mit a' Tarsás maga termeszt; lehet, /: s
ez talán legjobb volna, :/ földdel is, úgy t. i. hogy
a' Tarsás urbariális földjének egy részét, fold-
des Urának által engedné, s a' többit azután
robot nélkül bírná, valamint ez a' porosz bi-
rodalomban ez előtt néhány esztendővel mind
a' két félnek tökéletes megelégedésére és a'
nemzeti industria tetemes hasznával megtörtént.
Fogjak ván némelyek mondani, hogy ez csak ol-
lyan országban lehet, hol a' Nemes is föld-
jéről adózik, nem pedig nálunk, hol az illyen
csere által a' fundus contributionalis megcsor-
bulna.

búlna. De ezen ellenvetés nem nyom semmit, mert
a' taksás földjének hátra maradott teszem
3/4 détöl ezentúl szintannyit adózhatna a'
köz társaságnak, mint az elött az egésztöl;
miért? Azért, mert a' 3/4 dét ezentúl robot
és tized nélkül bírná.

Második észrevétel az: hogy ha a' robot
's tized' megváltását, mint Prof Széchényi
akarja, csupán szabad egyezésekre bízzuk, úgy
az vagy sehol, vagy bizony csak igen ritka
esetekben el fog töröltetni, pedig óhajtani kell,
hogy mindenütt töröltessék el, mert ez a' nem-
zeti industria legnagyobb gátja, a' mint ez Prof
Széchényi maga a' Hitelben tagadhatatlanúl
megmutatta, 's már csak abból is világos, hogy
a' Taksás, midön Urának egy napot robotál,
magának egész napot veszt, urának pedig csak
annyit használ, a' mennyit jóféle fél napi mun-
kával is használhatna, 's így fél napnak produ-
ctuma örökre elvész. A' törvényhozó hatalmon
felül, /: melynek egy része a' Király is, :/ nincs már
egyébb semmi, csak az Isten hatalma; a' törvényho-
zó hatalomnak minden szabad, a' mi a' haza javára
szükséges. Néki tehát jussa van a' földes Urat
kénszerítni is arra, hogy néki járandó Robotjai-
nak, vagy tizedeinek legalább felét illő áron
váltassa meg, ha azt taksássai kivánják.

A' Hitel czimü czikkelyt a' Világban, /: 137.
lap, :/ nagy várakozással olvasta el a' Visgáló,
's

's vágyva vágyott benne azoknak megczáfolására
találni, a' melyeket Prof Dessewffy a' Taglalat 92dik
lapján mondott volt, t. i.:

„Mind ezekből csak az a' következés, hogy min-
„denben mérték kell, még a' pénzhitelbéli intéze-
„tekben is, és hogy minden nemzetnek a' maga sarka-
„latos intézeteihez kell alkalmazratni pénzhitelbéli
„systemáját. Ha valahol nemzet találkoznék, mely-
„nél az ingatlan jószág nehezebben változik in-
„góvá, melyben a' fekvő jószágoknak nem a' szemé-
„lyekhez, hanem a' familiákhoz szorított kötése gát
„a' röktön változandóságok és felforgatások ellen,
„melynek a' szomszéd kormánnyal öszvekötteté-
„se az iránt vigyázóságot parancsol, hogy külföldi
„pénzes emberek el ne foglalják csoportosan a' pén-
„zefogyott és adósokkal megrakott országban a'
„birtokokat, 's az ős törsökös nemzetségeket
„birtokaikból ki ne vetkeztessék, 's ennél fogva
„az úgy is eléggé selejtessé lett nemzetet még
„selejtesebbé ne tegyék; ha, mondom, olyan nemzet
„találkozik, melynél csupán országló székitöl
„függ a' papirospénz' kiadása, és mely csupán
„csak tudtára adja a' nemzetnek, mikor a' pa-
„pirospénzt leszállítja, a' harmin czadokat pedig
„és vámokat, csupán ön bélátása szerint, a'
„nemzet' megegyezése nélkül vagy emeli vagy
„leszállítja, egy szóval, a' nemzet' subsistentiáját
„ön bélátása és akaratja szerint markában tartja;
„azon nemzetnél valóban jól megkellene fontolni
„a' hitelbéli intézetek' minémüségét és köve-
ke-

„tezésein. Ha azon nemzet azon királl inkább
„Dölő' és minden komolyságra nellett is dicső-
„ség-szomjúhozó inkább mint tanácskor lenne,
„melynek nagyjai a' fényűtés, az örömélés és
„minden nemű pazérlásra, nagyobb részint elbe
„cennék a' jansárabb hazafiúságnak, és minek
„utánna elkülföldiesedtek, oly nehezen honnosod-
„nának, és rossz példájok által, a' gyalázatban
„dicső jegét keresvén, a' kisebb rangúakban is a' ha-
„zafiúságot megrántorítanák, úgy kivánnyuk
„még jobban tellene vigyázni az ily nemzetnek
„hogy úgy igazítva el pénz kiszélbéli törvényeit,
„ne hogy többet veszejtsen mint nyer, ha azokat
„elöbb jól meg nem ragja."

A' Vrságló Prof Dessewffynek ezen szavaiban
sok igazat találék, a' mit maga magának nem
tudott, sőt máig sem tud megczáfolni. Azért, a'
mire jellyebb mondá, nagyon kivánkozott, Prof
Széchényi felelését hallani, de reményében meg
csalatkozott, mert Prof Széchényi ezekre nem felela-
dza hazai kereskedésünk', s' főképp' borkeres-
kedésünk' hijánosságait és knapbilágra hozta
ama szomorú, és szánalmas állapotokkal öszve-
ütközö, de még is nem kevésbbé tagadhatlan
igazságot: hogy szinte semmink sincs kereskedésre.
(l. 746. lap.:/ Fuzesa olvasni, hogy a' Pesti Kóbá-
nyán szűrt borokat, Austriai borokenak bémál-
va, kivisik Törökországba, mivel a' magyar bor'
hirén

hirén anathéma feksik! (l. 752. lap.:/ Fehát annyi-
ra mentünk már világszerte hires borainkkal,
hogy azokat csak álnév alatt adhatjuk el!! Az
egész értekezés (l. 746. – 777. lap.:/ reménkül van irva,
és valóban méltó, hogy minden magyar honfi kiváltk-
képpen e' tárgyra fátyig ügyeljen:
1.) hogy a' belső fogyasztási azon legnagyobb
fontosságu tárgy, melynek köszönik a' leggaz-
gabb országok valódi virágzásokat; (l. 174. lap.:/
és: 2.) hogy nálunk ma a' kivel nem annyira szük-
séges a' kereskedőnek, mint inkább a' termesztő-
nél, (l. 175. lap.:/ kinek a' Szerző a' 174. lapon mond: „A' belső fogyasz-
„tásnak legmélyebb talpkövé a' tulajdon bírok
„i a' törvényes, nem csak papiroson leiró, de va-
„lódi óltalma, nem ezek alkotják azon magasi
„ingert, mely által mint a' tapasztalás oly nyil-
„vánvalóan mutatja, a' legszebb is munkássá, s a' leg-
„barommabb is végre csinosodott polgárrá lesz."

Szerencsétlen Deák.

Ezen szakaszban, (l. 177. lap.:/ többnyire olyanok fog-
lalnának, a' melyek részint már a' Kivelből, in-
nérerestek, részint más nemzeteknél már régen
minden vitatáson felül állnak; de nálunk nem
árt azokat mind únnalan ismételnie „Az ember,
úgymond a' Szerző, „mint Szenség' szikrája, csak
„abban talál valósági elédet, ha szerencséhez;" ezen
szerencsési ösztönt, meg a' kaszonvágyot, az em-
beri

beri természet" kis fő ingerének tetszvén, megmutatja a Szerző, hogy nagyobb birtokosink azzá szeretnek a' külföldön lakni, mivel itthon nem szerencsének semmit, és munkásságok' sikerét nem tapasztalják. E' szerint, ha azt kívánjuk, hogy itthon maradjanak, legyünk azon, hogy örömest maradhassanak itthon, különben minden szép szavainkkal soha sem fogjuk őket arra birhatni. Milly szépen és igazán mondja a' Szerző, I: a' 209. lapon :I hogy a' földbirtokosokat tellére kövé van az a' körülmény, "jószágikból annyi hasznot nyerni, mennyit csak lehet; mert "a' gazdaság azon ágait pusztagon hagyni, re"nyén fok ember élhetne, nem egyébb mint az "emberiség' kincsét csorbítani." Milly szép világban tűnik fel e' nézö pontból a' nemzeti gazdagság foglalatossága, 's kinek nem jut eszébe a' nagy Költö szép mondása:

Wisse, ein erhabner Sinn
Lege das Rechte in das Leben,
Und er Lucke es nicht darinn.

A' 210. lapon egy kis Magyarországi becsúszott, mely ván csupa nyomorúságbeli hibás: a' hazáimfiaim helyett t. i. hazáimfiait kellett irni.

Hol a' Hitel' hibás rendszerének szomorú következései remek rézzel, és festve, de valódi színekkel festenek, I: 214. lapon :I elö lehetett volna hozni olyan hitelezök' szomorú sorsát, kik

sát is, kik képzelenek lévén pénzöknek más hasznát venni, kénszerülségből kénszerre kiadják azt olyanok az egyházi Gazdáriók, árvák és a' t. mind ezek a' törvény oltalmára oly annyira érdemesek, és még is kitelbéli rendszerünk' hibája miatt, oly sokszor és oly szerencsétlen károsodnak! A' határokban annyira elhatalmazott lecsás kodásnak okát is szint azon hibás rendszerben mélyen keresi a' Szerző I: 214. lap :I mert valóban ha más kapcsolatnál a' kamat nem egyébb a' tőkepénz használásáért kikötött haszonbérnél, ellenében a' magyar hitelező azon haszonbéren kívül még azzá vészedelmes I: Risico :I is megkettőzi Adósával, melynek pénzét kiveszi midön azt másnak kölcsön adja, soha sem lehetvén biztos arról, hogy azt annak idejében, midön szüksége legnagyobb lesz rá, visszakaphassa. Ezért az usorás rend ellen sikeresleni vélt sok mind eddig minden büntető törvényeink, és mind addig is azok fognak maradni, míg annak kútfejét be nem dugjuk, 's a' hitelezönek elég bátorságot nem szerzünk, hogy akkor is a' hatalmas szótól szívesen meg fog elégedni, sőt keresheti is. De erre mindenek előtt szükséges volna a' most dívában lévő Concursualis pereket örökre törleni, melyeknek kárvo következéseiről vastag könyveket lehetne írni, 's azért itt, egy recensio szük korlátai közt, elég legyen csak kéz szóval érinteni azt, hogy eddig csak nem minden Concursualis

cursualis perünk, / : szát közt van egyes kivéve, : / mind a kivelejtekmind az adósságokat tönkre tette.

Et' szerencsétlen ideák után elövesz a Szerző a' zavarott ideákat, melyek az ő állitása szerint, amazoknál még ártalmasabbak, ezen felülirás alatt:

Vallomások.

Et' zavart ideák közzé ezeket számlája a' Szerző: hogy a' régi nagyságot összezavarjuk a' tudományokkal, és a' helyett hogy a' régiek' nagy lelkü és férfiakhoz illo erös akaratjokat vennök például, a' tudományokat és a' gazdaságot görög vagy latin könyvekből akarjuk tanúlni; - hogy akkorban, hol gazdáknak kellene lennünk, mint p. o. a' lovagiasságban, katonák akarunk lenni, és azért mint gazdák soha sem vagyunk elég kiválóek, és mint katonák soha sem elég nagylelkünek, hogy a' magyar nyelv' dolgában az irók állitják az ember és hazafi' elejbe, és az ember legszebb szabadságát, hogy szinte mindent kitehessen, a' mi lelkén remlik, fejdül, vagy benne rejtezik, holtzor feláldozzuk egy szines elövételnek, p. o. az idegen szókat irgalmatlanul kiüzzük a nyelvből, ott is a' hol igazán szükségünk van rájok, melynek fogva a' lélek és philosophia rabja lesz a' nyelvnek és philologiának; - hogy sokan okosaccsek tartják a' fejtségeket, és azért azt tartják jó hazafiaknak a' kik mindig a' Tormány ellen van, ott is hol a' kor-

mány-

mánynak van igaza, holott csak azon ember kötsönhetne erös, tiszteletre méltó karakterünek, ki egyszer A. val, és másszor B. vel tart, a' mint t. i. - mert ö soha nem változik, - néha A. é néha B. van vele egy véleteidsen; t. i. hogy, ez szerencsé a' Vizgáló hozzá venni, sok közzülünk csak azért nem áll valamely javallathoz, mert nem ö, hanem más hozza legelöször elö; mely gyerekes kivánság é önfitogtatás miatt. Számtalan jó gondolat csirájában elvész és a' praxika élerbe be nem léphet, valamint ez minden ember, ki a' köz tanácskozásra figyelmet, mindennap tapasztalhatja, hogy sokszor ott óvakodunk, a' hol nincs okunk reá, sokszor ellenben ott pazérol-juk bizodalmunkat, a' hol óvakodnunk kellene és a' t.

Ez egész könyvben nán legnélyebben gondolva é legjobban elöadva van az, a' mit a' Szerző a' magyar nyelvröl mond. A Vizgáló nem emlékezik, hogy valaha, akármely nyelven szebb valamit olvasott volna ezen fordulat a' 242dik lapon: „Van e „közttünk, ki a' világ' jelenb örömeinak néhányjára olvasván, kellyel közzel nem dobbene vala meg, valamely „érzelem' világosb kitörésére, melyet sejtve sokáig, hordá önkeblében, é annak ott léte, mintegy homályon „kezesztül, mindig gyanitá is, de kimondani vagy nem „tudá, vagy arra szükséne nem volt? Ki az, ki élte' „néhány pillanatiban legalább nem érzette volna leb-„lét szinre pattanásig oly édeni örömt é éden kín-„t, melyet emberfiai egészen nem ejre még ki soha? - „S ki azon szerencsétlen, kiben a' lélek legmélyebb „gerjedelmi soha nem ébredtek fel, é a' szívnek ára-

da-

cursualis perünk, / : szát közt rán egyes kivéve, / mind a' kiveletkörmind az ad[illegible] tönkre tette.

Et' szerencsétlen ideák után elöveszi a' Szerző a' zavarott ideákat, melyek az ö állitása szerint, amazoknál még ártalmasabbak, ezen felülirás alatt:

Vallomások.

Et' zavart ideák közzé ezeket számlálja a' Szerző: hogy a' régi nagyságos öfvegzavarjuk a' tudományokat, ö a' helyett hogy a' régiek' nagy lelkü ö férfiakhoz illö erös akaratjokat vennök például, a' tudományokat ö a' gazdaságos görög vagy latin könyvekből akarjuk tanúlni; - hogy azokban, hol gazdáknak kellene lennünk, mint p. o. a' lovenyészetben, kapaszkodnak akarunk lenni, ö az. ezt mint gazdák soha sem vagyunk elég kivételüek, ö mint hazafiak soha sem elég nagylelkünek, hogy a' magyar nyelv' dolgában az irók' állitjuk az ember és hazafi' elejbe, ö az ember legszebb szabadságát, hogy szinte mindent kiszeljen, a' mi lelkén remlik, fejdül, vagy benne rejszik, sokszor feláldozzuk egy szines elövételnek, p. o. az idegen szókért irgalmatlanul kiküszöböljük a' nyelvből, ott is a' hol igazán szükségünk ván rájok, melynek fogva a' lélek ö philosophia rabja lesz a' nyelvnek ö philologiának; - hogy sokan classicusok vannak a' fejtségen, ö azért az vannak jó hazafiának a' ki mindig a' Törmány ellen van, ott is hol a' hor-

mány-

mánynak van igaza, holott csak azon ember kötsönhetné erös, tiszteletre méltó characterünek, ki egyszer A. val, ö másszor B. vel tart, a' mint t. i. - mert ö soha nem változik, - néha A. ö néha B. van vele egy véleteségen; / : ö hogy, ezt szerencsé a' Vizgáló lehetne venni, sok közzülünk csak azére nem áll vahozzá, lamely javallathoz, mert nem ö, hanem más hozza legelöször elö, mely gyenekes kivánság ö önfitogtatás miatt. számtalan jó gondolat csirájában elvész ö a' praxisba élesbe be nem lépheg, valamint ezt minden ember, ki a' köz tanácskozásra figyelmet, minden napi tapasztalhatja, / hogy sokszor ott várakodunk, a' hol nincs okunk reá, sokszor ellenben ott pazérolják bizodalmunkat, a' hol várakodnunk kellene ö a'.

Az egész könyvben rán legnélyebben gondolva ö legjobban előadva van az, a' mit a' Szerző a' magyar nyelvről mond. Az Vizgáló nem emlékezik, hogy valaha, akármely nyelven szebb valamit olvasott volna ezen fordulat a' 242dik lapon: „Van e „közttünk, ki a' világ' jelenb irásinak néhányit olvasván, „ne helyel közzel, neun döbbenet vala meg, valamely „érzelem' világosb kitételén, melyet sejteve sokáig kere„da önkeblében, ö annak ott léte, mintegy homályon „keresztül, mindig gyanitá is, de kimondani vagy neun „uda, vagy arra szerönc neun volt? Ki az, ki élete „néhány pillanatiban legalább neun érzette volna leb„lét szinte pattanásig oly édeni örömt ö édes kín„seli, melyet emberfeö egészen nem ejre még ki soha? - „S ki azon szerencsétlen, kiben a' lélek legmélyebb „gerjedelmi soha nem ébredtek fel, ö a' szivnek ára-

du-

„dozási nyelvén soha tökéletesen nem nyomát
„el? S ki végre azon szerencsés szerencsétlen ki
„egészen ki tudva volna fejezni, a' mi lelkében va-
„la? szerencsés, hogy a' nyelvnek oly nagy teherével
„gével bírt; szerencsétlen, hogy csak oly parányi
„volt lelkében, a' mit még emberi nyelv is elő ne-
„dott rebegni! - Több van bennünk, sokkal több, mint
„a' mennyit szóval le tudunk ábrázolni, s ezen
„időszakban, melyben lelkünk, - nemes érzései ink,
„tudományink s erényink ábrái, - mind inkább vá-
„gúl s nagyobbúl; azon időszakban némúlunk el
„s hallgatunk végre, ha nyelvünk kicsinosítva, gya-
„rapítva s gazdagítva sincs. S valamint sokban
„az ok következésén is, s következésen megint okokon
„fűl: szintúgy nő a' lélek szó - s a' szó, lélek
„által. - Valóban, a' mi szerzőink a' felsőbb bú-
csebbedés s' lélektudomány' határában szintúgy
otthon van, mint a' nemzeti gazdaság' körében. Ő
nem csak szát meg szát, mássokkal szünetlen tud
ja ismételni azt, hogy in a' magyar nyelvet elő
kell mozdítani, hanem okát is tudja adni, s bel-
sőjében tisztán látja s érzi, hogy miért? és mi-
képpen? Egyébiránt e' szakaszból kivonatot
adni lehetetlen, csak a' következő sorokat nem
ártt talán ide is írattni, hogy bizonyos hatást
Önink szívökre vegyék: „Minnél üresebb a' fő,
„s kisebb a' lélek, annál nagyobb az önelégedés,
„béli megelégedés; minnél gazdagabb s tágasabb
„ellenben amaz, annyival bizonyosabb, - ha szabad

„úgy mondani, - azon Virgiliusi vágy, ki remekeit,
„belsejének, - önérzete szerint, - még is oly gyenge
„rajzait, elégetni kívánná." A' népigazgatót-
nak pedig, a' Szerző ezen mondásait ajánlhatni
a' legmélyebb, s legszabadalanabb megfontolásra:
„az erkölcsi tudomány, minden egyébnek alapköve
„elannyira, hogy azon társaság, mely ezen áll, mind
„a' Kínai mind a' Kinai csupán eszközül tekinti.
„heti." (Mellesleg: ez oly mondás, melynek bája nagy
részint igazságképpen elvész, midőn más nyelvre
fordíttatik, mint Jean Paul sok mondásai, p. o.
„Die Etwer waren nicht sowohl Männer von Eis,
„als von Eisen.")

Ész és Szív.

Itt is, még a zavart ideákkal foglalatoskodik
a' Szerző, nevezetesen pedig azzal, mely egynek szé-
vés jónak, másik rossznak állítja, holott ezen szó-
járásnak valójában legkisebb értelme nincs, s a'
lélek tiszta vagy tisztátalan lényét legmesszebbről
sem határozza el. Ezen észrevétel nem új; de új,
és, a' Vizsgálóra legalább, meglepő ama másik,
hogy ezen zavart idea következésében az embe-
rek inkább a' már megtörtént szerencsétlenséget
szokták ápolgatni, minsem annak elejét venni
törekednének, s így p. o. az elégett falu tárgyát
többen vagy kevesebben szívre kívánják, vagy adni
hajlandó; ha pedig egy helység Collectára alkalma
venni, hogy minden csereppel légyen jóddve, annak tán

„dolgait nyelvét soha tökéletesen nem nyomák
„el? S ki végre azon szerencsés szerencsetlen ki
„egészen ki tudta volna fejteni, a' mi lelkében va-
„la? szerencsés, hogy a' nyelvnek oly nagy tehetsé-
„gével bírt; szerencsétlen, hogy csak oly parányi
„volt lelkében, a' mit még emberi nyelv is elő nem
„tett rebegni! – Több van bennünk, sokkal több, mint
„a' mennyit szóval le tudunk ábrázolni; és azon
„időszakban, melyben lelkünk, – nemes érzései ink,
„tudományink és erényink által, – mind inkább vá-
„gul s nagyobbul; azon időszakban némulunk el,
„s hallgatunk végre, ha nyelvünk kicsinosítva, gya-
„rapítva s gazdagítva sincs. S valamint sokban
„az ok következésén is, s következésen megint okokon
„kül: szinúgy nő a' lélek szó – s a' szó, lélek
„által." – Valóban, a' mi szerzőnk a' felsőbb bú-
csztetésről és lélektudományi határában szinúgy
otthon van, mint a' nemzeti gazdaság' körében. Ő
nem csak szát meg szát, mással szünetlen tud
ja ismételni azt, hogy ön a' magyar nyelvet elő
kell mozdítani, hanem okát is tudja adni, s bel-
sőjében tisztán látja s érzi, hogy miért? és mi-
képpen? Egyébiránt e' szakaszból kivonatot
adni lehetetlen, csak a' következő sorokat nem
árt talán ide is írtatni, hogy bizonyos hatást
Pivink szívökre vegyék: „Minnél üresebb a' fő,
„s kisebb a' lélek, annál nagyobb az önelégedés-
„belé megélegedés; minnél gazdagabb s tagasabb
„ellenben amaz, annyival bizonyosabb, – ha szabad
„úgy

„úgy mondani, – azon Virgiliusi vágy, ki remekeit,
„belsejének, – önérzete szerint, – még is oly gyenge
„rajzait, elégetterni kívánná." A' népigazgatók-
nak pedig, a' Szerző ezen mondásait ajánlhatni
a' legmélyebb, s legszabadalanabb megfontolásra:
„az erkölcsi tudomány, minden egyébnek talpköve
„elannyira, hogy azon társaság, mely ezen áll, mind
„a' Kiválo mind a' Kiver csupán eszközül tekinti
„heti." /: Mellesleg: ez oly mondás, melynek bája nagy
részint épségében csak veszt, midőn más nyelvre
fordíttatik, mint Jean Paul sok mondásai, p. o.
„Die Ehre wascht nicht sowohl Männer von Eis,
als von Eisen.:/

Ész és Szív.

Itt is, még a zavart ideákkal foglalatoskodik
a' Szerző, nevezetesen pedig azzal, mely egynek szí-
vét jónak, másét rossznak állítja, holott ezen szó-
járásnak valójában legkissebb értelme nincs, s a'
lélek tiszta vagy tisztátalan létét legmesszebbről
sem határozza el. Ezen észrevétel nem új, de új,
és, a' Vizsgálóra legalább, meglepő ama másik,
hogy ezen zavart idea következésében az embe-
rek inkább a' már megtörtént szerencsétlenség
szorát ápolgatni, minsem annak elejét venni
törekednének, s így p. o. az elégett falu lakosinak
többen vagy kevesebben szinte kiki ád, vagy adni
hajlandó; ha pedig egy helység Collectára akarna
tenni, hogy minden cseréppel legyen födve, azra-
tán

tán senki egy garast sem adna. Ő' Szerző' meg
muraja, hogy ez mesi' fonákság; ámbár ragadni
nem lehet, hogy más óra is van az előhozottan
kívül: az ép falu talaja t. i. önerejőket is
fedherik házakkal cserepel, s más fegedelmek
legalább oly nagy mértékben, nem szorúlnak, mint
az elégett falui. Ugy abban sem értek a Vi-
gáló rőt ellenessel egyet a Szerzővel, midőn a
314. lapon azt állitja, hogy több szerencsétlen
ség folyt az emberiségre jó szívből, melynek
usa rossz fő, mint rossz szívből melynek usa jó
fő. Sőt talán az emberiségre nézve nincs
veszedelmesebb szerencsére a' rossz szívü s egyszer-
mind nagy talentomú emberrel, csak hogy szen-
vedésére az olyan szörnyszülötteket, l. monstra ige-
zán, mesi' monstrosum az, minek egy része a'
másikához képest idomtalan nagy vagy kicsiny,
mint itt az ész a szívhez képest,) nem igen szokás
vannak a világon, s többnyire, sőt talán
szükségképpen, az igazán jó és felvilágosodott
ész és fő' idő folytával megjobbitja a' rossz szívet
is.

Egyébaránt ezen szakasz nagyobb részre
csak a' Szerző személyét illeti, a' ki magát
mentegeti a' Taglaló' több rendbéli vádjai ellen.
Az Olvasó ebben is győnyörüséggel fogja szívet-
ni, de egy Recensióba nem való.

Egyéb.

Egyesületek.

Ezen cím alatt bővebben fejtegeti a' Szerző' az
Egyesületek' nagy hasznát, minthogy az embernek lelki
nagysága úgy fejlődik legbizonyosabban ki, ha az
ember nemesmüleg magára hagyatik, az az, ha részint
határkőre nem szoritatik össze, részint felette nagy
idegen gond reája nincs. Mivel vehat fok nem a kor-
mánye, hanem a közönségen illeti, bővebben magya-
rázza a' Szerző, miért állittatnak fel a' Pesti Casino
és lóverseny éppen azért, mert a' kormány azokban
hiheto leg részt nem vesz, nem mint ezek, de mint
eszközök, nem mint egyesületek, hanem mint felállí-
tandó egyesületeknek műhelyei. Sok Olvasó bizonyo-
san jó itten, – bár tán elpirúlva is, – elrevetne na-
gát, midőn itt a' 314. lapon azon derék complimen-
ter olvasva, melyet a' Szerző Publicumunk' bi-
zonyos részének tesz, midőn azt az Amerikai
Majmokhoz hasonlitja, kik „midőn az őrök erdők
„közepette nagy tüzet rakának az urakok, e' jele-
„nésre ijedtükben visitásival megrémitik a' vado-
„s ha lépéset lennének, tán gátolnák a' korpa-
„dáktól eldült fák' gyüjtését és egymásra hal-
„mozását, odább uraznak megint a' vándorok,
„s lecsilapúl a' vad zaj; és ím az egész rengeteg'
„majma a' tüzet körülüli, s örvend a' melegnek,
„de lassankint megint elalszik az, mert a' maj-
„mok közte egy sem lépés átlátni: fát kellene
„rakni a' tüzre, hogy el ne aludjék!" – Lehet e
ennél elevenebb s pörzaibb előadást, elmés ebb
alle-

allegoriát, v. csipősebb gúnyt gondolni?

Casino.

Ezen szakaszban, melyben valáu több, mint kívánatos volna, a' máshol mát mondottak' ismétlése, a' Pesti Casinóból a' hátrára hárumlandó hanyon adatik elő, ez pedig, a' feltyebb már több-szőr érintett egyedüségen kívül p. o. abból áll, hogy szaporitván a' Pesten lakozóknak élethelyeiket, mind a' külföldiekre, mind a' gazdag honfiakra a' Pesten lakászra fogja édvágyni, a' mi-ránk nézve annál kivánatosabb, mivel a' szabadságon kívül az előmenetelre vezérkedés is szükséges, /: 332. lap. :/ mi pedig geographiai helyzetünk közvetetlen közelében a' vezérkedési öszpontnak csak feletse kévés áldással kérkedhetünk, - hogy a' hazafiak' pénzbeli terhességében, és azon várgyakra, melyekre az főképpen és egyesült erővel fordítani kell, világosságra fogja hozni, mert egy basáskodásos szóvirá jobban és szaporábban fejti ki a' valót, mint szűk nyomratott érzelkedés /: 429. lap. :/ - itt a' Szerző mellesleg érinti a' magyar tudós Társaságot is, 's kitál azok ellen, kik az Ország' mechanicáját, p. o. útak', csatornák' épitésen, annak morális kifejtésé' elibe tesik, holott megfordítva annak csak az értelmesség' kifejlő lépéséből szármathatik; - hogy a' legszegényebb égnek is módot nyújt nevelni

nevelni önmüdásra, 's a' legtékintetesebbnek is alkalmat ád átlátni, mily határokon épül az igazi szabadság; - hogy a' szoros 's feloldhatlan összetartás által a' közönség' tiszteletét /: hallyuk! :/ önbecsülésre bírandja, 's t. e. Mind ezeket bizonyosan minden részre hájlatlan Olvasó fogja igaznak azon forró óhajtással: hogy nemcsak a' Pesti Casino minél inkább gyarapodjék, hánem kisebb városaink is uránozásra gerjedjenek, /: valamint nehányan már gerjedtek is, :/ mely utolsó óhajtás reményleg közelebb összeférhető Pest Széchenyi részével is, 's t. e. az egész Nemzetre Budapesten alakuland egyesületnek, ha a' máshol felállitandó filiális Casinók a' Budapesti anyacasinóval összefüggésben maradnának.

Nagy figyelemre méltó a' Szerző állitása a' 409. lapon, hogy 't. i. nálunk minden egyesületek' sikere két feltételen alapúl:

1ö. hogy a' tisztes 9^ves pénzt pávásoljék;

2ö. hogy a' hitel szoros lábra vétessék.

A' másik feltétellel nemünnepélyesen az első-ben már bent foglaltatik, mert ki, a' 420. lap szerint vagy összeszorítsuk a' pénzes nemesembereket nevével, vagy azt módositva honunk' minden tanyosira terjesztjük, /: a' Vigadó azt gondolná, hogy mind a' kettőt kell cselekedni, 's igy a' disjunctiva particula vagy helyébe, copulativát és kell tenni, :/ akkor legbizo-

bizonyos abban megszünik a' mai, „pénzkölcsönzési és sequestrumi scandalum." /: kög. tapon:/

Nagyon igaz a' szerzönek azon állitása is, hogy külföldi müvészek, kereskedök s a' t. azésre invitálnak Magyarországban tartozkodni, mert a' tt. nonus miatt büntetlenül bántathatnak meg. A' Vigadó' vélekedése szerint Törvényünk e' részben három tekintetre nézve hijányos:

1.: Hogy a' nemtelenektöl, midön személyök megbántatnak, négy ezüst tulajdon nevök alatt perlekedniök sem engedi, /: personalis actionis :/ melyből folyt az a' fényes következés, hogy ügyvédek, kiknek bizodalmok volna, nem találtatnak, hanem Prénszelenek ügyökben olyanra bizni, ki, ha akarja ezt buzgón folytatni jó; - ha nem akarja, - mert több fonrós kiváralos foglalatossága is van, - senki sem szólitja meg érte. - Itt egy vén pörkáror ván felkiáltva: Kitsen ez még beneficium e' reájok nézve, hogy a' Publicum rendel nélkül affisionáit, még pedig költség nélkül! - Ugy de, hagyjuk hát Prénszelen az ö akaratjokra, akarnak e ezen beneficiummal élni vagy sem, és ha nem akarnak, hagyjuk perlekedni tulajdon nevök alatt, s oly védlöhöz folyamodni kiben legjobban bizнak.

2.: Hogy a' személyes haladásodás és becs-

szelenités /: violentia et dehonestatio :/ büntetése pénzben van kiszabva, a' mi a' pénzdús bünösnek gyakran sem rettenti el, s tölle nem is úgy tekintetik mint büntetés, hanem mint a' vétség dija, /: ratio delicti :/ melyet letévén, vétkes büntetlenül. Vallyon mit ért az egy gazdag vétkezönek, ki foltzot egy éjszaka alatt szakasztott elrántyát, hogyha egy tölle megvetett vagy megbecsteleniett emberséges embernek szép váltó forintot fizet? Hát még a' dehonestatio! Ott a' felperes a' biróság' kasnádját kapja meg, az az 33. váltó forintot 20. krajczárt mert NB. a' perbéli tolvajságban az Alperest el. magasztalni nem lehet, mivel arra törvény nincs. Amde a' 33. s 20. kf. Váltóban még Prokátorainak jutalmára sem elég, ki foltzot a' pert minden exceptiván keresztül 15. esztendeig is folytatta, s ha rest bíróra akadott, tán tudós sorvadása is kapott a' sok sürgetésről; - s igy a' dolog vége az, hogy a' szegény megbecstelenitett becsületes, néha nemes ember is, /: mert ilyen már a' nemes embernek sorsa sem jobb a' nemtelenénél, :/ Prénszelen, nem csak a' dehonestatiot elnyelni, hanem még tulajdon erszényéből is költeni, a' gazdag Alperes pedig, mert néki a' 100. forint egy csepp sem fáj, tractatja. Tegyünk csak a' törvénybe a' 100. forint helyett, Ede, négy, har-

har hónapos fogyságot, vagy a' körülmények szerint hosszabbat is, 's még megtanyák, hogy a' heves vérü uraccsok jóban fognak óvakodni máskor' megbántásától.

D: Hogy a' perek' folyamatja oly feletti hosszu és bizonytalan. Ezen esetendőre ugyanezen bátrau megférhet nálunk akárki, mert mielőtt a' per a' mesterumig elérkezik, a' megbántott meghal, akkor pedig a' personalis actionak vége van! - Itt a' novellaris Törvény már mintegy ujjal mutatja, mit kell cselekedni. Esidőn a' hatalmaskodás jószágot illet, nyomban ott kezdeni a' Vicecispán és Summarian reponál. Sőtt ne lehetne ily kurta törvényt behozni a' személyes hatalmaskodásokra nézve is, hol ott is csak quadrio fori, 's nem quadrio juris forog fen, az ügyet pedig kérségbe-sem hozhatni, tagadhatatlan tévén az, hogy mindenki, tulajdon ép eszének béltse üstsában van? - Szépen gondolat talán nem ütik a' komoly tárgyhoz, de némely dolgokról valóban „difficile est satyram non scribere."

A' Casinóról szóllo szakasz' végén még egy vele összekapcsolandó példány - vagy mutatványa tervéze rajzolja a' Szerző, melly ha szinte nem minden részleteiben végbe vihető volna is, jött idővel, ha egyszer a' borkereskedés lábra kapott volna, meg is szünhetnék, mostani állá-

állásunkban minden pontonkénti megértésünk a' közönség' figyelmét. Ezen gondolatok közül, melyek nékül szikrájára kipattanni ezen tárgyról előadásaiból, a' Olvasó magától meg nem tagadhatja, hogy e' körülményt ide ne iktassa: „Havran fonnivo bor után 5. fr. vámot fizet, „ki, valóban nem oly feletti nagy nyomás, de „ha a' bor csak tizet ér, akkor a' nyomás szinte „se tűr keserlen: 's így tulajdonképp nem a' vám „oly magas magában, hogy azt viselni nem „lehetne, de csak az által lesz tűrhetetlen fellyá, „hogy borainkat oly kevés becsüek."

Bécsi lóverseny.

A' Szerző igyekszik megmutatni, hogy a' már annyiszor említett éggetőségen kívül, a' versenyfutásnak még más haszna is vagyon, a' mennyiben az legfőbb eszköze a' lóenyésztésnek 's nemesitésnek, mely a' honvédi erő közösülés' kettős tekintetéből oly fontos. Különösen pedig azon nézőpontra vetkezik az Olvasó, hogy a' lóverseny alapitói millio molestal nem disponálhattak, hanem hogy nehány szűk aranyrúl több nincs, 's így arról kellett gondoskodniok, mire lehetsen ezt a' kevesből fordítani, hogy minnél több fogganatja legyen.

Töre-

Töredékek egy Angol leveléből.

Ez levéltöredék kivonatai, melyet egy Angol írt egy magyar Deákhoz. Keresztény és nemzeti nevelés alapjai nemzetünk Magyarnak, mint hazánk jövendő boldogulásának valódi talpkövei.

Ez tehát a' forrás és nagy befolyású mondásra vonatkozva, melyről a' Vizsgáló méltán mondhatja, hogy a' Szerzője mindenek, és egész világ nagy gyönyörűségével követte Szerkezetének formájáról a' Szerzővel körödni; melyben valóm ſ: Billigkeit, ſ ellen valónak tartja; mert más mérővel kell megmérni a' tudományos rendszeres munkát, a' mely ostolóknak vagy csupán tudósoknak íródott, mással megint az olyat, melynek végiránya a' nagy közönségre hatni, és azt eszélyesítésre serkenteni. Egyébiránt is minden részrehajlatlan Olvasó Horáccal fog mondani: „Ubi plura nitent in carmine, non ego paucis offendar maculis."

A' munka végével versenyt Diadalra hívja fel a' Szerző Dr. Desseőffy József ekképpen: „Tegyen mindegyikünk a' mennyire tehetsége, honáérzete, földiiérzete! s ki becsületesebben, elszántabban járandja utolsó lehelletéig a' hazafiság' pályáját, az legyen győztes, diadal, „más!

„más!" Tiszteletel elvárik a' Vizsgáló a' kér bajnokról, ászon forró óhajtással: hogy pályafutásában soha el ne lankadjanak, úgy a' jelenkor, neveſebb lelkei, s minden esetre az igazságosabb utókor, bizonyosan koszorúkat fognak fűzendi a' megérdemlett koszorúkat:-

„Denn wer den Edlen seiner Zeit genug
„gethan, der hat gelebt für alle Zeiten."

Fabricius Sámuel mpk.

Virtute Regii Concilii Regii Locique Lieutenentialis Hungariae
die 31 Martii 1835. Nro 8848 ~~pro imprimatur~~
Diplomatici Intimati, proferens Meritum, obtutu
et eo, quod ultra recensionem pro scopo sum,
plurimum in punctis politicae hoc genus
Dissertationes ad objecta scripti periodici
Tudományos. de instituto suo, juxta primas
exaditi Societatis Hungaricae Statuti II di
§ 3tium haud referibiles, ac recens etiam in
parte aliqua subtinere nequeuntes, complecte,
recte, eandem imprimi nequaquam
admittendam esse.

Ex Officio Consilii Regii Locique Lieutenentialis
Buda die 25 Maii 1835.

Antonius Nagy
Consiliarius et Referens
Librorum.

Pterz 20e 7bre 834.

Pterz 25e Maii 1835.

100 8

123
1835. 6a 34622.834

Rev. Libr 8848. or. 1.

2

1

1

2

3

2

6

2 L

Fáj A. 1835. aug. 2.

Nézetek a' Magyar Tudós Társaság' dolgaiban.

1ör Ha tsinte a' M. Tudós Társaság, a' hazának nem tudományos hanem sőt iróri intelligentiáját foglalván magában, sőt olyan a' milyen a' magyar irókból telt, 's ha tsinte sőkörü kétkedésü literátoraink még szélesebb kétkedésü magyar publicumot találnak is: tagadni nem lehet, hogy a' magyar Tudós Társaság, már is négy év alatt, mind közvetve mind közvetetlenül, tömérdelet hatott a' hazára 's annak literaturájára; kétkedéseit pedig további nagyobb munkálatokhoz valóban reáverzetesek, 's olyanok miket magános ember nem eszközölhet.

2or Még inkább sikerülnének munkálatai a' Társaságnak, ha arok nè" nely tekintetekben czéliránnyosabbakà tétetnèhetnek. Elsőtt kikerül" nè nem lehetett, hogy tagogatások botlások ne történjenek; négy évi tapasztalás azonban igen elégséges arra, hogy a' hibák felfedeztetvèn megjavíttassanak. Itt nem a' kézirkabások' hanem sőt a' munkálódá" sok folyamatjának igazításairól van szò. — Így a' tag-választások" ban tsinte politicai tekintetek javasolták, hogy igen szigorúk ne legyünk, 's a' társaság' complexatója is (: mi literaturánk' nyerge állásában nem sőtt feladat vala:) azt kívánta, hogy engedékenyek legyünk. Innen van, hogy a' társaság tömve van olly tagokkal, kik eddigi fáradozásaik' jutalmául tekintvèn a' tagságot, bóroktyányaikon dologtalanul nyugodnak, 's a' társaságnak tsak dolgoznak semmit; tsak olyanokkal, kik a' tagságot sinecure hivatalnak nyuda czim" zetnek tartják, 's ismèt nem dolgoznak semmit; tsak olyanokkal, kik nem fizettetvèn, nem vélik magokat kötelezettnek dolgozásra. Ennèk természetes következése az, hogy négy öt vitzi a' terhet, a' többi kivonja magát alóla. Itt tehát sőt szükséges, hogy négy év után, a' lehetőségig szigorúk legyünk a' választásokban, 's csak az olly tagokat válasszuk meg, kik dolog-tevők, és kiknek gondolkozásaik nem a' régiben tespedésre, hanem haladásra hajlik, fő tekintettel lévèn mindenkor a' helybelichre, mire leg inkább van szükségünk, 's kik derekat vitzik a' társaság munkálkodásának. Ha ilyenek nem aradnak, inkább halasszuk a' választást, mig a' fejlődő literatúra alkalmas tagokat fejt ki ha" nunkra. Igaz hogy jövendőben sem fogjuk egészen kerülhetni azt, hogy politicai tekintetekből nehányat meg ne válasszunk; de ebben nem arra" na valami bizonyos arányt tartani, legalább tacite magunk közt, ne hogy

122/1835

hogy elárasztassunk levelő tagokkal vagy avált gondolkodásuakkal; mind
egy Kárós befolyása lenne, mind a' többi tagválasztásra, mind a józan
liberalismus' terjedésére nézve a' literaturában, a' legfelsőbb rendeli
és tisztelői tagnak is csak annyi voltunk lévén mennyi a' legjelesebbnek.
Megvagyok b' felől győződve, hogy csak a józan és kigondolt választás és
tagok' figyelése arról, mik a' társaságban az élénk munkálkodást és
buzgóságot előmozdíthatják és fenntarthatják; mert törvény vagy intések
által Körünkben a' rendesebb tagoktól dolgozásra, vagy az üdvi pályában járat-
lanokat is csak politicai tekintetekből tudósokul Értekezéseket figyel-
mükre alig, teljes lehetetlen. — Nem lehet tagadni, hogy eddig igen adato-
sok valánk választásainkban a' számra nézve is. Mi ugyan nem sok
levelező tagjaink' száma, de a' növekedő Literaturával, ha megfelelő arány-
ban választgatunk erentúl is, ár úgy megtörténhetik, hogy végre tekin-
tetben fogunk esni, mint a' nagyrádi Oskolatiság, melly tudományokra
megadatik, ki kéri is kapósó nadrágot visel. — Jövő Nagy Gyülésünk-
ben, arra nézve, ha Schedel lenne Titoknoka, is helyett Vastner fel nem
vállalhatja, másod Titoknoknak alig lehetne jobbat választani Czu-
czor Gergelynél, ki Benedictinus ugyan, de Rákos Körösön kívül sem-
mije sem fekete. Elhunyt Tagjaink Gróf Teleki Lajos helyébe tán jó
volna Gróf Dessewffy Emericet megválasztani, jeles tehetségein kívül
azért is, hogy a' Keleti ülések' dicsőn vele kezdődnének. Báró Jósi-
ka Miklósnak, kiben igen jeles tagot fogunk nyerni, elválasztását,
politicai tekintetekből, tán a' jövő évre kellene halasztanunk. —

3tio Az, hogy némely rendes tagok, s Körök olyak is kik fizetést húznak,
kívánják megtartat a' társaság' munkálkodása alól, legtöbb Évkön-
vekről és Kör Gyülésekről felolvastatni szokott Értekezéseket ut.
félbeszakíthatni. Az Tudomány-tárba nem nehéz dolgozatokat nyerni,
mert arról honoráltatnak; de az Évkönyvbe és Kör Gyülésre nagyon
adatnak be a' dolgozatok. Ezen a' társaság olly módon kívánt se-
gíteni, hogy minden évre két oskülyt nevez ki, melly Értekezése
Kéziratni tartoznak. De így sem éri célját; mert az oskülyi tagok
egymásra utalnak, úgyhogy a' nem fizetett tagok a' fizetettekre.
Ekkorban ezen rendelés nem is igen arányos; mert a' helybeli rendes
tagok különben is jobban elvannak foglalva a' társaságnak egyéb
munkálatival mint a' vidéki. Legjobb lenne ezt személyes sorozás
vagy sorshúzás által elintézni, ha önkényes vállalkozók nem akad-
nának. —

4to

Különösen tisztelt Méltóságos Főispán!

Tudván, mennyire el lesznek Nagyságod foglalva kardinak többféle üdvös gondjaival, mellyek apróságokra nem sok időt hagynak fenn Nagyságodnak: bátorkodom, ereknek lehető könnyítésök végett, némely nézeteimet a' Tudós Társaság' dolgaiban, miket némely beszélgetéseimnél is közöltem volt, alázatosan tudtára adni, arra reménységgel, hogy tán jövő Nagy gyülésünkig, időt vévén Nagyságod megolvasására, egy kettő körülöl Nagyságod' figyelmét magára vonhatja, s bővebb és bölcsebb kifejtésre fog nyújtkatni alkalmat, úgymint mellyek általam nagyobb részint elfoglaltatásaim között, csak futtában tétettek fel.

Hogy mindenekelőtt a' Tudósok' változása lenne a' legóhajtkatóbb dolog, nézve

teimben, mint tudva lévőt nem is érdekletem.
Ez tagadhatatlanul leginkább elősegítené a
társaság' idvez amalgamatiojat, 's elenyész"
tetné vagy legalább lehetetlenné tenné azon
pártot, melly mindig sok jónak ellene kegyül.
E' tárgyban, megvallom, nem vagyok egészen
minden aggodalom nélkül, olly sürnek leng"
vén fele, mintha D. lépéseket tett volna
Beszben ar iránt; hogy a' titokzatosság a' tarto"
mányi birtokosságal, ő benne compatibilis nek
hagyassék: Mennyi igaz a' dologban nem tudom,
de istenem embernek, előttem e' hír nem hi"
hetetlen. —

A' budai színész - társaság 's nem a' Vár
megye, egy Noth-theatert akar épiteni
maga kerében Pesten a' Franciscaner-telken,
melly idővel Conservatoriumnak használtatnak"
hassék. Ennek még ezelőtt fedél alá kellene
jönni. A' Városnagyától arra kérik a' színészek,
hogy neki adassék ki, a' jövő esperesig Zá

mutra
5

mutra
12 ezer
ar épités
a' budai
időszaki
Rajzát k
ezer Ufon
Kövülgo
Ki építést
épült. Ere
nyugat
Ederet
fő Városu
egyetlen a
nyilvánu
cumra ne
sebben k
épületét
Bos
tanácsa

mulva rendelt fegyedelem-pénz, melly nintsen
12 eves Vfiut teend, i öl ezzel megkezdik
az épitést, ezenkivül fentemlitett nagy Lat
a' Tudo jövedelmeiből a' Lyz 6 lot. Even
dezleni kinlat lenne minthogy 20 eves Vált.
Rajzát láttam, kép, szines és tágas: A' 12
eves Vfiun felül való summát itt ott öszve
kiadulgatják a' tanitóknak, i már eddig is
ki cséplőt, ki Ebet, ki pénzt, sat. sat.
igért. Ezen szinházacska nagyot ugyan nem
nyujtat hazai müvészetünkön, de kifem az
eldrat iránta még is fenn fogja tartani
fő Városunkban; 2) Vátmegyéik nérve gedig
egyetlen egy út mód becsületteil kibúvhatni,
ügyetlenül vitt pártfogása alol. A' publi"
cumra nézve is arant kifem jónak, hgy szive
sebben begonja várhatni ügy a' Város nagyob
épitését!

Bossan Eodva hallám a' Város' szinadós
tanácsában a' Kolb & Compagnie' Kérelmét
dátum
3

dáfait. Ez az ember dicsőséget keres abban
hogy Nagyságodnak elmenjen lehet. Igen jere
tünk fontosak lenni tudatni, hogy edzés
lünk. Gondolom néhány belvárosi tűztelepjo
sok, kapon félelétől is fogsen állnak hozzá
Én magamat be ajánlom
igaz mély tisztelettel vagyok
Pesten 2án Augusz 1835.
Nagyságodnak
alázatos szolgája
Fájt András
mp

ment többen Rodriülök Testvéreid' személyében, magokat ki
sajátnak tekintvék, s akarmók a' Buda Városban Költs
1834ben a' helybeli színészet tagjai, Bajza, Bugát, Kál
cher és Schödel folyamodtak az Igazgatósághoz színészi
sor szerint színészbe lépett, Lutzenbachernek pénzgyüjtemény
je alatt igértetett fizetés; Bugátnak és Schödelnek fiatal
zigább tagságánál fogva. És így az egy Bajza, ki a' színészet
által (: Győry, Berger:) már megelőztetett, vég fog előztetn
Lutzenbacher által is, egy talmár jobbra változás reményé
ben. Hogy pedig ezen színészeket a' Társaság' Caffája megyörekez
kedvébe gyökeres és hasznos Költségeket elmellőzni, legalább
Ilyenek p.o.

" A' pénzgyüjtemény' örjének Lucrembachernek projectálta
lelkes, tudományban egy jeles munkás tagnak lesik, kinek a
és van reá; de jövendőre ezen örséget, ezért az Universitásnál
leend öszvekötni a' Könyv-tárnoksággal.

" A' magyar theátrumban, ha tiszteletét megtartja is a'
latás bejött; a' theatralis Küldöttségtek daboki' kiigazít
tásokra, és ezekből' honorálására rendelt pénz
nek igen csekély sikerült, ezután bizvást vissza vonhatja.

" A' tiszt Nagy Gyüjtés' alkalmával, szégyenlvén a' Választmá
sul és társaitul, mert" deferentiából a' Társaság Régiségei
nek nevezte ki. Neki mint tallatfil 300 fog ezen tiszt al
Ez valóban sok, úgy sőtván correctorságot. Felesleges el
3 pengő forint. — Ezen régiségek' Redactója különben is ne
érdemel, nehogy ichonja nagy Költségbe kerüljön, mi aromban
az Igazgatóságot illeti. A' Redactor tudtétlik, hogy neveinek
rajzolását szerezzen, karánban kapható legfinomabb Velinre
zolat, a' Kéziratok' első lapját (: mellyekről a' Társaság végre
facsimilélnek kell lenni:) nem meccrek vagy lythographiáltatja
külön matricákat készített ezért a' Költségek

4ez = Addig is, míg a' társaság' tőkepénzei minden rendes tagnak fizettetni, sőt megengedhetnék, a' helybeli rendes tagoknak fizettetniől tellene; mind driut, hogy jobban vannak terhelve mint a' vidékiek, héti ülések, sietősebb vélemény-adások és munkálatok' által; mind pedig azért mert többen Rodtülök fizetnek' reményében, magokat kizárólag a' társaságnak szentelik, 's alalmok a' drága Városban költségesebb. —

1854ben = a' helybeli fizetetlen tagok, Bajza, Bugát, Kállay, Luzenbacher és Schödel folyamodtak az igazgatósághoz fizetésért. Kállay aróta sor szerint fizetésbe lépett, Luzenbachernek pénzgyüjtemény 'őrsége' címje alatt igértetett fizetés; Bugátnak és Schödelnek kedvelőlag igértetett rögtöni tagsági fogva. 's így az egy Bajza, ki a' fizetésben ifjabbak által (: Győry, Berger:) már megelőztetett, meg fog előztetni Kállay 's Luzenbacher által is, egy talmi jobbra változás reménye nélkül.

5ör = Hogy pedig ezen fizetéseket a' Társaság' Cassája meggyőkezze, szükség némely kevésbbé szükséges és hasznos költségeket elmellőzni, leg alább reducálni. Ilyenek p.o.

a., A' pénzgyüjtemény 'őrjének Luzenbachernek projectált 500ft. annyiban helyes, mennyiben egy jeles munkás tagnak tetik, kinek nagy szüksége is van reá; de jövendőre ezen őrséget, mint az Universitásnál is okul, jól lehet öszvekötni a' Könyvtárnoksággal.

b., A' magyar theátrumban, ha színkörlyét megtartja is a' Társaság a' jó hatás végett; a' theatralis Küldöttségtek darabok' bírálatára, fordításokra és ezekből kimaradások' honorálására rendelt pénzt, mint még most igen csekély sőrgönt, ezután bizvást vissza vonhatja.

C., A' tiszt Nagy Győlés' általmával, resignálván a' Titoknok, őtet vigasztalás és kárpótlásul, nevő deferentiából a' Társaság Régiségek' Redactorának nevezte ki. Neki mint hallatik 300ft fog ezen titok alatt rendeltetni. Ez valóban sok, egy sóhaja correctorságért. Felesleges elégséges évért 3 pengő forint. — Ezen régiségek' redactója különben is nagy figyelmet érdemel, nehogy idomja egy költségbe kerüljön, mi aromban magát egyedül az Igazgatóságot illeti. A' Redactor tudtullik, hogy nevének ez által is nagyobb fényben, tartalmban kapható legfinomabb Velinre nyomtattatja azokat, a' Kéziratok' első hasját (: mellyeknek a' társaság végrésénél ugyan facsimilébnek kell lenni:) nem neccrek vagy lythographálttja, kanem azokra különös matricákat betűket önt, 's így a' költséget szerfelett növeli. Ezen régiségek' nyomtatása évenként folyvást, nagy rubrikát tészen a' pénztárra nézve. Ebben a' tárgyban legpontosabb felvilágosítást adhatna maga az Egyetem' Factora, kinek ügyelete alatt foly a' nyomtatás. Ditsre, csinán ügyelhet a' társaság, a' nélkül hogy fényt árjon nyomtatásaival.

d = A' Társaság ez előtt három évvel, nagy bőrgőzásában, talán némely tagjai

kik
3

nal olvasottsági fitogtatásáról is, olly fáros és terjedelmes, sőt közü
minden nyelvű külföldi munkákat jelelt ki, díjazás mellett, fordításra
és kinyomtatásra, hogy ha ezek mind elfogadva lesznek, mint már némel
lyek körzülök be is küldetvén elfogadtattak, akkor állíthatom: nem csak
kis jövedelmét, hanem legalább felét tőkéjét elnyelnék a Társaságnak, és
a' tőke még sem fogna nagy lenni; minthogy sok körülmények arra vezet, hogy
ezen fordításokat olvashatná, többnyire olvasni kívánja darabot endetikben
is, ennél fogva kevés vevőjök fogna akadni nem karafiúságból, nagy része,
delmök és árok miatt. De különben is nagyok a' tagok nincsenek
vám belölök, többnyire kerdő ízűek tehát a' fordítást, legfeljebb középe
rűen. — Ezen fordításokat tehát vagy egészen vissa küldeni, vagy ha ez com
promissio nélkül nem történhetnek, az elfogadást szigorúan oda a' re
mélt fordításokra szorítani kellene. a' kijelelt munkákat a' Protocollum
ban látathatni. Legio az, kivált a' Historiai osztályból, a' kinek literaturánk
hon képest még kevés.

2or = A' Társaság' tőkepénzei egy látszik addig nem igen fognak szaporíttathatni,
míg a' Diaeta' rea kitegadása nem ér, mikre esztendők következnek.
Addig jó lenne a' Typographiai' megnyerését szorgalmatni, melly ma
ga elégséges fogna tenni a' tagok' évnek pótlását is szerezni.

3or = A' Igazgatói' ülésekben a' vétethető tagok' számát jó volna kitenni
hette vagy ötre megállítani, úgy a' tárgyak és a' szavazások
eleibe terjesztendők ne történnek.

4er = Hogy a' munkálkodásra arányosabban oszthassanak ki, és az ankeetáik
minél kisebb időben tudathassanak, különös hogy a' tagok nevének kí
tsonia, és a' Protocollumok minden külső ülésben az állapotról állja
nak; mi eddig nem történt.

5er = A' mi a' Corpus Juris-nak magyarra fordítását illeti, arra alkalmas indivi
duumokat kapni nem nehéz, kik tiszta nyelvet írnak, és erre dolgozat
hoz elegendő historiai és törvényi tudománnyal bírnak. Ilyenek volná
nak kívánatosak: Bertha Sándor, Lucrembacher, Szlab István, ezek
Karlóczy Zsigmond, Kónos Endre, Szányi János, Fabiony Sámuel,
Walther Lajos stb. Csak az az alkalmatlan forog fenn, hogy ezek fizetés
legények lévén, jutalmazás' reménye nélkül nem dolgozhatnának, sőt
sőtse erre most Diaeta alatt igen is rea érnének. Ha ez valamiképen,
tán önkéntes ajánlásról útján lenne a' Társaság Cassája effélékre kevés
reményt tenyészt:) előlöghető lenne, a' munkához akonnal hozzá lehetne
fogatni; mit ón teljes örömmel előlöznék.

ad 124/1835

Ered. nyugta
21 drb

Nyugtatvány

1. példány Év-könyvtül 1832–1834. mellyet alól ixt e mai napon a T. Magyar Tudós Tarsaság Titoknokátul kezemhez vettem.

1835.ds ~~12~~ December 12ei

Trivaldszky Imreff
Orvos Doctor.

Nyugtatvány.

Hogy e czimü kéziratot „Az emberről való elmélkedésben tett Próba Bóp Sándor után 'sát" Szerzöjének megbizása mellett a' J. Jutodós Társaság Titoknoki Hivatalától átvettem, megümerem. Pesten December 14én 835.

Kacskovics Lajos

Nyugtatván.

„Harmádik István" czimű pályamunkát, melly a T. Tudó Társaságnak „Én is" jelszó alatt küldetett-be, a Titoknoki Hivatalsol szerzőjének megbizásából visszakaptam.

Bestem December 14én 835.

Kacskovics Lajos

Nyugtatvány

Ily czimü Könyvecskékröl: 1) nr t. Tártaság alaprajza, 2, 3.) Mathemat. és philos. müszótár, 4) nr Helyes-irás, 5) Terve a° Szótárnak: mellyeket Tek. Schedel Ferencz Dr és Titoknok Urtól kezemhez vettem. Nemes-Dömölken, Dec. 27. 1835.

Édvi Illés Pálmly
nr t. Tárfas. lev. Tagja.

Az alól megjegyzett ezzel bizonyítja, hogy neki
a' m. t. Társaság' részéről egy Példány az „A-
tok" czimü Dramából J. Schedel Ferencz Ji-
toknok Urról hivatalosan által küldetett.
Szeged 8 Dec. 1835.

Horváth Cyrill
levelező tag.

Hogy á Szerelem hatalma, nevü
Vig Tátékot á P. Indós Tár-
saság Levéltárából által vette-
légyen, ezemel elesméren. — Pesten
Martinis 9ben 1835

Róthkreff József
Ügyvéd.

31

1, N: I Asiat: sub nris ~~76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88~~

2. ~~Allg: Liter: Zeitung 1834, mag, august: octobr, 9ber 11ber~~

3. " Lit: Zeit: 1831 3ter Band. 1832 3ter Band.

Ezek vagynak nállam: most több folyó iráš nem kell

Míg ezeket vissza nem adom. Vállenyi

3 Julii 835.

Vetve dec. 14. 895.

Tekintetes Ur!

Különös tiszteletü Uram!

Az é' folyó 1895 évre ki tüzött Szomoru játé-
ki jutalomért "Az el hántott Istony" is
versengett; de jutalomra nem méltattatott,—
miért is alól ist, mint a' kérdett mü
szerzője, emek vissza adatalát Tettes Uram
Ságától, mint idő közben választatott Tudós
Társasági Titoknoktól, i' e' részént minda
illyetén irományok öröl, egész alázatosság-
gal kérve, magát Tettes Uraságod' szives
indulatiba ajánlja i' maras

Tekintetes Uraságod'

Temesvár Decemberb 6kán 1895.

Ki" tiszteloje
Arnós Ujmond
Aljegyző.

Alázatosan kéretik vissza Johanna szon
morujáték, ha lehet á vizsgáló válaszu
tosság által á Jettes Magyar Judós
Társaságnak róla beadott véleményével
Best. 8ik Octobr 835.

Tértetvény

„Oskolai Kézikönyv" czimü, της παιδειας των τεκνων μηδεν εστι πρωτ γιαιτερον jelmondatu pályakéziratról, mellyet hogy valóban kezemhez vettem, bizonyitom, Pesten, Octob. 5kén 1835.

a' Szerző megbizásából

Illés László

35

A' J. Társaság Könyvtárából elvitteni használás végett
Regiones Danubianae Karacs 1800. et Asia vetus
Karacs 1799. Januar. 6. 83 k.

Luczenbacher

Bopp Nalu Maha Bharati Berolini 1832
" Vergleichende Grammatik der Sanskrit Zend und andern Sprachen
" Glossarium Sanscriticum "
" Kritische Grammatik der Sans Krita Sprache
" Grammatica Critica Linguae Sanscriticae

Jäkel = ~~der~~ Germanische Ursprung der lateinisch: Sprache
Dorn ~~über die Verwandschaft~~ der persischen germanischen Sprachen
Kállay Pr: tagnál

Uckerts Geographie 3 Bände Itto Kállay

Göttingische gelehrte anzeigen 1831 Band 2ter:
" 1832 " 1, 2ter 3ter

Jahrbücher der Literatur nro 65, 67.
Hallische Lit Zeitung 1835 febr: april:

31

Nyugtatvány

A' Magyar Akademia Évkönyveinek második köteteről, mellyet egy benne foglalt értekezésem' díjául Schedel Ferencz Titoknok úrtól átal vettem. Pest 27 Decemb. 1835.

Vörösmarty Mihály

Á M. Tsárszúg s könyvtárából használatra kivettem
„Magyar Nyelvi Mesáphysicája. Irta Fogarási D. Já-
nos." 1 köcs.

Pest. Octob. 19. 835.

Cható Pálfol

1

Nyugtatvány

Turandot' egy példányáról, mellyet a' Tek. Academiától
a' T. Tipoknok Ur által, mint hitsem, ajándékul
kaptam.

Pest, Novemb. 20. 1835.

Csató Pálmk

Hogy ezen jelmondatu: Isten és az ő igassága pe-
rint, jutalomfeleletet, kezemhez vettem, bizonyi-
tom!

Buda, Martius 14d 1835.

Döbrentei

Nyugtatvány,

A' Magyar tudós társaság Év könyvei II.dik köreséről szinezett példányban mellyet a' benne foglalt értekezésimért tisztelet dij fejében czennel általvettem. Pesten 1835.dik Ev. Dec. 13.dik

Györgyi Landorff
rendestag

Térítvény.

„Rettentő ítélet" című szomorú játékot (kéziratban)
szerzőjének visszadás végett hogy általvettem, ezzel bizonyítom.
Pesten october 3-kán 1835.

Röthkrepf Gáborné

Nyugtatvány

Arról, hogy a magyar tudós Társaság részéről nékem mint írónak járó tiszteletfeldányt, a philosophiai pályamunkák' első kötetét, hiba nélkül keremben vettem. Pesten Nov. 30 kt. 1835

A. Bulyovszky Pál

Nyugtatvány!

Az Évkönyvi második kötetét kezéhez vette
Pesthen 12dik xbre 1835

Kállay Ferencz
n: t.

Ausweis

Lang sust mūd dr. K. Universitäts Buchdrukkari übernuma
dn 23t April 1835.

1750. Exemp. Német magyar Tschbyótár 2r Thail i. Auflag ordinärgez.
250. Exemp Német magyar Tschbyótár 2r Thail i. Auflag fringerzin
2000 Exempl in Suma

Abgeliefert von dm obigen Tschbyótár

1742. Exemplar ordinärz. a 3 f
191. Exemplar fringerzin a 3 f 30 xr
1933. Exemplar in Suma ubyliefert

Dovon Erhalt mr Hrn Eggenberger

59. Exemplar fringerzin a 3 f 30 xr 206 f 30 xr
8. Exemplar verdinnergerzin a 3 f 24 f —
Suma conv. M. 230 f 30 xr
bezahlt

1838. 23t August

Lang sust mūd dr. K. Universitäts Buchdrukkari übernuma

2250. Exemplar Magyar német Tschbyótár 1r Thail ordinärgerzin
250. Exemplar Magyar német Tschbyótár 1r Thail fringerzin

2500. Exemplar in Suma

Abgeliefert von Magyar német Tschbyótár

2320. Exempl. ordinär. ubylifert und 247. Exempl. fring. ubylifert
2250. Exempl. ordin. übernuma und 250. Exempl. fring. übernuma

---

70. Exempl zūviel
a 3 f
210 f zūrückbehalten

2. Exempl vanigen
a 3 f 30 xr
7 f zū zahlen

Der Ablieferungs Beig
wir Herr Eggenberger zu
rückgeschrieben wird alles
rūb.

Jos: Lang
Buchbinder

Számla.

A Magyar Akademiai Könyvtár részére kötött munkákról.

1855. Febr. 3án	1.	Böthlingk. Jakut Granmatik 4to félbör	1 f 40 kr.
	4	Beudant. Voyage minéralogique en Hongrie 4to félvászon a/48x	3 f 12
	4	Családi Lapok félvászon a/30x . . .	2 f —
	2	Egy Pesti Hirlap. egy Pesther Zeitung a/1 f 12x	2 f 24
	4	Academiai Értesitö . . . a/14x	— 56.
Mart: 10én	1	Germati Axiochus Platonis	— 15
	1	Tolnai Lychnus	— 12
	1	Martinus Huss et Luther	— 15
	1	Daróczy. Colleg: Claudiop:	— 12
	4	Nöttzen blatt. 1851. 1852. 1853. 1854. fv. a/20x	1 f 20
Oct: 22én	6	Tudományos Gyüjtemény fv. a/16x . . .	1 f 36
	1	Népdalok és Mondák 3ik kötet . . .	— 16
		Öszeg	14 f 18 kr.

ezüstpénz.

Pesten December 24én 1855.

Felvettem
Jan: 3án 856.
Vörös Károly

Vörös Károly
könyvkötö mester.

Ár szabályok

Külföldi Játékszin 750 Példány, Leicht postapapiroson, ive 20 f 50 x

Judony munkák 500 d° Leicht nyomtató, közte 50 Leicht posta, 5 Velin, ive 11 f 22 x

Kazinczy Munkáji 500 d° d° d°, közte 150 Leicht posta, 5 Velin, ive 13 f 59 x

Classicusok - - 500 d° d° d°, közte 100 d° 5 d° ive 11 f 48 x

Budán Septemb. 16ᵐᵉ 835.

Szrüner Leopp
Adjunct

Tekintetes Karok és Rendek,

Minekutána a' magyar tudós társaság' évenkénti munkálódásai és pénztárá' mibenléte felől szóló igazgatósági jelentés, melynek megküldése 1831ről és 1832ről az Ország' törvényhatóságaihoz, a' társaság' alaprajza tellyesitéseül már megkezdetett, elmaradá 1833ban 1834ben azért, mivel többféle akadály miatt hozzábbb ideig teljes számu igazgató ülést, honnan a' jelentésnek kelni kell, tartani nem lehete, az említett két esztendei jelentés, harafiúi indulattal most az terjesztetik elé.

Ide van egyszersmind csatolva több példány a' társaság' költségével eddig kiadott munkák' czimsoraibol, kéréssel, méltóztatnának a' Tekintetes Karok és Rendek, arokat kebelükben, aron okból terjeszteni, hogy a' kijött könyvek' czímei ez által is inkább köztudomásra jussanak 's venni szándékozók többen ébresztessenek. Mert, hasznos ismérettel' féleseb bítése mellett azért is ohajtaná az Igazgatóság szivében a' könyvek' minél szerényebb elkelését, mivel a' társaság így rövid idő alatt több és mind nagyobb érdekü munkák' kiadásába ereszkedhetnék, 's a' kitürött czél, hogy minden féle tudós és közhasznu magyar könyvet lehessen ezután találni, elérve hamarább lenne.

Hazájok' díszét 's a' nemzeti miveltségnek erölcsi fontos befolyásai' fakadozhatását minden ben elősegiteni kész Karokhoz és Rendekhez szólván, teljes bizalommal is van az Igazgatóság, ebbeli legjobb rendelés' létele felől, és tiszti,

125
1835

illy

illy uton igen sok egyesekben azon gondolat' támad=
kadását, hogy, ha tetemesebb fegedelemmel nem já=
rul is a' társaság tőkepénzé' neveléséhez, részéről
legalább e' munkák' megvételével kívánja ezt elő=
ölni az országos köztörekedés' sikerítését.

Átaljában pedig, a' magyar tudós társa=
ság' ügye oltalmát, Igazgatóúga, a' Tekintetes
Kardinar és Rendeknek legbőlesebb elintézésébe
hazai érzelem' tiszteletével ajánlja.

Költ Pesten, az Igazgatóság' üléséből,
September 11dikén 1835.

Prof. Teleki József m. k.
Elölülő.

Döbrentei Gábor m. k.
Titoknok.

Szabad Királyi nemes városi Tanács,

Mineku tána a' magyar tudós társaság' évenkénti mun-
kálódásai és pénztára' mibenléte felől kiadó i-
gazgatósági jelentés, mellynek megküldése 1831ről
és 1832ről az Ország' törvényhatóságaihoz, a' társa-
ság' alaprajza teljesítéséül már megkerdetett, elma-
rada 1833ban és 1834ben azért, mivel többféle aka-
dály miatt hosszabb ideig teljes számu igazgató
ülést, honnan a' jelentésnek kelni kell, tartani nem
lehete, az említett két esztendei jelentés, hazafiúi
indulattal mostan terjesztetik elé.

Ide van egyszersmind csatolva több példány
a' társaság' költségével eddig kiadott munkák'
crimsoraiból, kéréssel, ne sajnálná a' szabad
királyi nemes városi tanács, hatóságában, aron
okból terjeszteni, hogy a' kijött könyvek' crímei
ez által is inkább köztudomásra jussanak 's ven-
ni szándékozók többen ébresztessenek. Mert, hasz-
nos ismeretek' félesebbítése mellett azért is oha-
tana az Igazgatóság hazánkban a' könyvek' ni-
vel ferényebb elterjedését, mivel a' társaság így
rövid idő' alatt több és mind nagyobb érdekü
munkák' kiadásába ereszkedhetnék, 's a' kitüzött
cél, hogy mindenféle tudós és közhasznu ma-
gyar könyvet lehessen ezután találni, elérve
hamarább lenne.

Hazájok' díszét 's a' nemzeti miveltségnek
erkölcsi fontos befolyásai' fokadozhatását min-
denben elősegíteni kész nemes városi Tanács'

tagji

tagjaihoz szólván, teljes tisztelemmel is van az Igaz-
gatóság, ebbeli legjobb rendelés' tétele felől, és hiszi,
illy úton igen sok egyedekben azon gondolat' ta-
madhatását, hogy, ha tetemesebb segedelemmel
nem járul is a' társaság' főcélpontjára' neveléséhez,
részéről legalább e' munkák megvételével ki-
vánja eszközölni az országos köztörekedés' fiker-
tését.

Ataljában pedig, a' magyar tudós tár-
saság ügyé oltalmát, Igazgatósága, a' nemes
városi tanács' karafiúi jóakaratjába, ujon-
nan ajánlja.

Költ Pesten, az Igazgatóság' üléséből,
September 11dikén 1835.

Gróf Teleki József m. k.
Elöülö.
Döbrentei Gábor m. k.
Titoknok.

3 v

125
1835

1.

Vélemény

illy czimü kéziratról

„Az Ihlet és igérteség éj hatásai tünödései." Írtesíti Stróbai éj Bolondos Herczeg Stróba Sammel, hires ügyész. Pesten 1835.

Ezen lyrai költemény Augustához czimzett 64 levélből áll, mellyek nagyobb részint szerelmes, részint pedig istenes tartalmuak. Vadó kiadójokat semmi ejtze nem ajánlhatja, minthogy bennök sem tartalomra sem formára nézve ónál, ismeretesnél egyéb nem találtatik, és az is többnyire olly pongyolán és zavartan előadva, hogy minden ez korunk kívánatainak épen meg nem felel.

126
1835

2

2.

Vélemény

e' czímü Iéziratról:

„Az ihlelet s igérteté és hatásai tüneidési stb. Erecsényi Istvánt ei Bolondos Heteteg Istva Samuel, tiszes ügyéz: Pesten 835.“

Ezen versgyüjteménynek characteristikája s irányzata felöl maga a Szerző Mr. eltképen nyilatkozik az ajánló levélben: „Bemutatom-nagymon-e' jeles czímü, a szelid szeretet, s egyenlösége államiságát ábrázoló valóságos érzeményekből épült szerteneségt, a hozzá mellékelt, Steut czélra ügyelö énekeket magában foglaló soldalékkal (együttes) olly nyilt véleletével, hogy a' magyar könyvtár számát eredeti mivellel szaporitani s ollyakkal ——— ifjonczainkat üres órájában mulattatni s igy a' gyakran fenyegetö vesélyétöl megmenteni. (!) igyekezö szándék minden tor figyelmeseségét érdemel .... stb.“ Ez a' characteristikát es tendentiát a' Vadó egy kicsinyt homályosnak s egy kicsinyt logice hibásnak tartja.

A' fö rész 54 levélben „Augustához“ szerelmi dalokat, canzonekat s hymnusokat foglalna magában, ha az erö a' szándéknak, a' kivivel a' homályban tévelygö akaratnak megfelelöt volna. Minden esetre megfelelö a' böség, mellyet az irö e' nemben mutat, ámbár ez a' böség, mint Schiller mondja, nem a' tiszta, égöt közelitö és világos csucsnyé, hanem az iszapos, rendetlen s czéltalan hegyoldalé. Stylus és forma többnyire a' népdalé, s noha mindenütt pongyola, mértéktelen homályos és számtalan hibákkal s eltéréssekkel teljes, még is csak ezen népdalnemüekben találkozik egy tettö, melly legalább annyiban türhetö, hogy egy pár értelmes gondolatot, értelmes nyelven s nemi poesai fényben is ad elö. Például szolgáljon az elsö, mint legjobbacska.

„I-ö levél Augustához.

Megbájolál nem is tudtam
Almomban a' midön aludtam;
Akkor érted, ég magasja,
Gyuladt szivem indulatja.

Hallottam Tis kipogását (sic!)
Kegyes szived dobogását,
Megcsodáltam hamyas ütött
Szemed midön reám sütött.

Láttam kegyes lábaidat,
Csókoltam gyönyö karjaidat,
Bimbós melled' lebelese
Igy lett lélekem' élete.

Igy aróta habár fekszem
Bágyadt tekintem csak epeszem,
S Szomjuhozom bájlegyedet
Szánd meg kegyes, hát egyedet.

Szánd meg azt az égö szivet
Azt az alhatatos hivet
Ki általad nyert éleset
Üdvözli a' lélekest.

Ilyen vagy legalább közeliti ehhez a' 4-ö és 45-ö levél. — De mielött a' Szerzö az elöttem csak remlett odai fennségher vagy hymnusi lelkesedéshez akar közelitni

seri, már akkor elveszti minden súlyegyenét és beszédében nincs többé sem rythmus, sem mérték, sem lép, sem józan ész. Például legyen a' 24d-levél.

„Halld szóm vándor, így fohlt hozzám,
Sápadt képü sövénye
Az önkénynek, s minket, rózsám,
Vágy ragadni ösvénnye.

Szabásit a' nem lehetés
Szelleme képének(?)
Jelenteti a' lehetést
Imádója s képének.

Téged rózsám így fenyeget
Háj. (sic) engemet még jobban
A' legyetlen így enyegez
Mikor szívünk ég s lobban.

De hidegség' létalapja
Melyet a' tűz felolvaszt
A' szél olvadóztra elkapja
Szeret, kincsem hát folyását." – Illyen

a' 42d-stöbb más.

Ennyit a' dalokról. – A' Foldalék tíz levélben (55–64.), ismét utugostához, ugyan annyi templomi éneket foglal magában, olyakat, millyeket falusi orgonistáink tsupán szám-ra faragcsálnak; (: lásd alább az 57 számut :) – s a' mikben tíz énekéből „három külön hitü és nyelvü nemzetek atyafiságos rokonságát" reménylem. olly eredeti gondolat millyet eddig tudomra csak Szabai és Bolondos Hercseg Szoba Sammel Ur három napvilágra.

57dik = levél utugostához.

Ur Krisztus feltámadása napján 9dik = Szent énekek.

Bizonyára már elmúlottak
Örökségül hogy elvigyázzuk
Tsupán lelkünket mennybe
Örök dicsőségbe:

Mert meggyőzte a' tévelygést
A' megpróbált ész enyelgését,
Krisztus Urunk hatalmával
Élő bíodalmával.

Tiszta szívvel és Lélekkel,
Tömjénezzünk hát erekkel
Krisztus Urunk s Megváltónknak,
Minket megszánónknak.

Az egészet, mint magában fölötte tsínos jót és fölötte sok képzelemi foglalót, a' Társaságnak kiadásra végett nem ajánlja.

Kiadta Pesten Junius 1sőjén 1835 a' kéri ülésből.

Döbrentei Gábor.

127:
1835. évi

Vz Ülés.

Junius 9.

Fkl. Lay Jankovich Miklós helyettes elöljáró elnöklése alatt

Jelen voltak

Jay András dl. Döbrentei G. tt.

Reudes tagok.

Bajza — Kállay
Bugát — Berger
Gebhardt — Schedel
Györy — Vörösmarty

Levelező tagok.

Jakabffy — Nagy János
Kis Károly — Kovács Pál.

---

178 Olvastatik a' mult ülés' jegyzőkönyve, és helyben hagyatik.

179 188. Gebhardt Jeremy r. tag jelenti, hogy Soarez Jeremy' értekezését a' tárgy' gyűjtényes kidolgoztatásáért felvehetnék ítélni a' Tudománytárba, ha ez, előadási tekintetben újra kidolgoztatnék

---

A' Tár' szerkesztője tudatja e' végből a' pezsdet.

180 184. A' Tudománytár' szerkesztője jelenti, hogy junius' 4d. Nyáry Pálnak r. tagról egy értekezést kapott a' Kállay-ügyről' elmozdíthatásáról"; melynek a' pezsd, elfogadtatás' esetére, minél előbb kijövetelét kéri, hogy mielőbb u. m. ha ~~ezen ügyről megjelenése idején túl~~ kinyomtathassa, mivel ő, a' késedelmet nem szívesen látná, a' közrebocsátás' ideje nagy mértékben csökkenne. Hogy tehát a' dolgot siettesse a' pezsdtető, ~~mielőbb a' Tár' részére~~ az értekezést arra hivatalos felkéréssel küldé György Sándor r. taghoz, kinek tagy ügye, nek mivoltáról ki ~~fogja~~ adatni, hogy a' legki-

---

1, ha különben nem lehetne, tehát függelékül is, a' Tárban

† Protokl

előrebbi ülésében arról adná' bevétetni,
nyát; mit ez meg is tett. — —

Az ülés, minthogy a' határozó egyesek
mind azt is jelenté, hogy a' Jószágnak nin
13 ára van kinyomtatva 's így csak egy
pár van hátra, a' függetőségest, 's azért
kezés' tárgyának a' jelen időponttal oszta
függő érdekes voltát tekintetbe véve, a
helyben hagyja ezen eljetre nézve a' ker.
keretű' lépését, elfogadja Györy Lajos
r. t. vélekményét, melly szerint a' tárgy
jége tudományunkat gyarapításán kívül
kerestül kívül vine, 's annak, ez nézet
függetlenségen a' VI. kötetben kiadatás
határozza, azon észrevétellel, hogy a'
jegyzőkönyv jegyzésében a' rendtől elté-
rés' okát megemlítse.

181
1890. Beadja a' titoknok Czuczor György
t. tagtól a' komáromi műhelyben a'
f. év' első negyedében kinyomatott
könyvek' jegyzékét; ——— 's a' Jószág' kerekedőjével kapcsolatos
tás végett Elnöklettek.

182
1891. Beadja ugyanaz a' Jász' Kúnság Egyházmegyei Gyöngyösi Gyöngy
tagtól 's hogy az Archivumában levő magyar Kázos illető egyházi folytatásá-
Oklevelek Kemp Mihály eszközlése Gannak a' Jászkun kiadatásrendelet.
érseki könyvtárnok' levele, melyben
a' Jószág' kérdésére felelvén egy
iránt, hogy a' Heeckelly által említett
magyar „Historia Hungarica de 6. Maas
sivio Chiaky" kéz eszközlése levele, fen
a' könyvtárban e' találtatik, de hogy
ott lett volna, jelesen nyoma; hogy
végre ezen levéltár nem is tudata — mint a' Lenz jegyzékében van — hanem csak
fen hanem pápára volt elregedelve. A,
Jonban tudósítja a' levélíró a' tárgyalásról,
hogy Csáky Mórnak élete, de latinul, 's

egy illy czimü ottani Legimarhoz elöfordul:
Catalogus nonnullorum, qui olim Dominicani
habuerunt in Hungaria, cum historica de-
scriptione celebrium ejusdem ordinis virorum.
Jovábbá jelenik hogy az eöcsi Convent.
Lárban egy ezen neuezetesb magyar Kéz.
iratok találtatnak (egészen kiirandók
czimei a levélből)

A' Liceumok irja meg L a' Jóltévő
köszönetét a' tudósitónak; e' pontjait
terjesztgesse a' nagy gyülés elébe, hogy
oktatás alá vétessenek az a' kijegyzett
kéziratok iránt határozást tegyen.

184
Szóba hozatván többektől, hogy
némelly sorosan a' Társaságot illető
dolgozatok egy idegen folyóirásban
jelenjenek meg; és hogy ezeknek egyedül az
a' tárgyban világos határozás hiánya
(világos) okai; az ülés oktatás alá vetetett e'
tekes oka; az ülés oktatás alá vetetett e'
tárgyat, minden a' társaságot illető iro,
mányokat régy ofiáky szerint külön,
bözteté meg; a' mint azok t.i. a)az
évkönyvek' számára adattak be, és
fogadtattak el, b mellyekről már van
a' társaságnak határozása; vagy b)a'
Tudományt tárban jöttek be ifjuleteidő
mellett; és ezekre nézve egy nélkülözhetlen
ülés, hogy ezentúl legalább másutt
meg ne jelenhessenek; vagy c) olly hivata.
los tudósitások, mellyeket a' tagok a'
társaság' felfogadására bizonyos, ugyan a'
társaság által elébb korlátozott tár.
gyak felöl adnak; és azokról sorosan a'
társaságot tevén, az ülés ezeket csak a'
társaság által határozandónak, és egy

máskor semmi ejtetre ki nem adandóknak
véli; végre d) vannak kivételek vallye
ket felfoltátra v. önkénytt küldenek
be a társasághoz tagok v. nem tagok, a kiadás, karam
használás végett; ezeknek a szerzők
által is bárhol kiadatások alla,
az ülés egy hiszi; kifogás nem lehet.

L. ne rekit egy kéthenek.
Ezen pontnak azon végre adnagy
gyülés elébe terjesztetése rendeltetik.
hogy ezek iránt rendszabások készül-
jenek és minden tagokkal közöttessen
sek; addig is, időlegesen, az itt javas-
solt állván meg előfordulható ese-
tekre nézve.

127
1835

128
1835

Alulírt bizonyítom, hogy a' következő magyar academiai alapítványleveleket a' titoknoktól eredetiben átvettem a' pénztár' levéltára' számára:

1. A' Nádor' levele Sándor István' végintézetéről 1831. április 3dikáról.
2. Nádori levél 831. aug. 11ről, Sántha Sándor' ajánlata' tárgyában.
3. Vághy' levele, 400 ftról, 1831. dec. 19.
4. Nádori levél, 832. Május' 2d. a' Tolna-Zali ajánlatról.
5. Burghly' levele 832, apr. 30. a' győri ajánlatról.
6. Nádori levél, 832, maj. 14. a' bácsi ajánlatról.
7. Kolosvári d. levele 400 ftről, 832. május' 25.
8. Berlaki Károly' levele 100 ftről, 832. jún. 10.
9. Nádori levél, 1832. octob. 11. a' Király. ajánlatáról.
10. Orskay Ignácz' levele, a' nyitrai ajánlatról, 1832. dec. 4.

11. Horváth Endre levele Matus' hagyományáról, 1833. januar. 26.
12. Petrovics Pál' levele Illés' hagyományáról, 1833. majus. 16.
13. Kőszeg városa' levele, 1833. május 1.
14. Mosony vmegye levele, Károly herceg' ajánlatáról, 1834. mart. 3.
15. Kádon' levél ugyanezen tárgyban, 1834. april. 9.
16. Kádon' levél a' Kabatkai ajánlatról, 1834. sept. 6.
17. Prof Zeleki, Kecskeresi' alapitványa, 1834. nov. 1. egy melléklettel.
18. Kálló alapitvány, 1835. april. 19.
19. Kádon' levél Delignе hercegné' ajánlatáról, 1835. aug. 9.
20. Prof Eszterházy Miklós' alapitványa, 1836. jan. 27.
21. Kosoneri Károly' levele, Fodor' végintéről, 1836. aug. 3.
22. Bohus' alapitványa, 1836. mart. 21.
23. Kossuth' levele, jul. 18. 1835.
24. Unitariusok' levele, nov. 20. 1835.
25. Kulbey' alapitványa, sept 10. 1835.
26. Karlos' levele, Forgó' ajánlatáról, nov. 13. 1835.

sept. Aug Zsilin 837 A' Jószándéklettekhez általvette Elmeczy Sándor

Jimmi kapit. Lucke.

571

128.
1835

2/L.

Jelentetes Tudós Társaság!

A' T. Társaság által 1832dikben Martius 8ikán kihirdetett munkák közül fordítás végett én Julius Caesart vállalám magamra. Akaratom sikerült, s' e' folyó év' Martius 2ikán a' héti ülésben elfogadtatott. E' szerencsét mélyen érezvén, s hálás köszönettel fogadván, midőn a' T. Cz. Választmányi úrak' észrevételei szerint ezt kijobbítva vissza küldöm, értesítésül a' következőket vagyok bátor megjegyezni:

1ször Egyik érdemes királóim közül jónak látná, "ha a' nevezetesebb műszerek rajzolatban a' munkához mellékeltetnének". Minthogy a' munka' folytában igen sok jön elő, mit lerajzolni lehetne, és jompán kiadásokban le is van rajzolva; és én tartok, hogy a' sok és tevés között az igazi mértéket nem találom elő; továbbá mivel jól rajzolni sem tudok: tetszés szerinti választás végett például némelyeket, mikét vészre vagy köre lehetne metszeni itt följegyzek: Agger, Turris, Turris mobilis, Testudo, Musculus, Vinea, Plutei, Vallum, Castra vallata, Essedum, Falcatae quadrigae, Catapulta, Balista, Dragex, Scorpio, Silum, Malleoli, Falx nautica, Corvus rhenanus, Sueuus, Marcomannus, Britannus vetus, Druida, Muri gallici alternis trabibus, Lilia, Stimuli, Cippi, Turris manditae molis, et Musculus ingens ad oppugnandam Massiliam. S' e' 4. Ezekből az elől említettek a' romai régiségekről szóló minden képes könyvekben föltalálhatnak, az utólsók pedig a' következő czímüben: C. Julii Caesaris quae extant omnia italica versione etc. Hermolaus Alberitius. Serenissimae Reip. Venetae 333. Anno 1736

2ikán Ezt is jónak, sőt annyi táborozás' kellő megértésére szükségesnek látnám, ha az egész mellé földabroszok mellékeltetnének. E' végre merném ajánlani az említett Hermolaus Albericiusban találtató következő hetet:

1sőt Gallia Transalpina C. Julii Caesaris temporibus. pag. 111:
2ikat Britannia Provincia Romana. pag. 132:
3ikat Italia. pag. 306:
4ikét Macedonia, Cirtes & Thessalia cum finitimis. pag. 439:
5ikét Locorum Belli Alexandrini et Pontici conspectus. pag. 502:
6ikát Conspectus Locorum Belli Africani. pag. 565:
7ikét Hispania tempore Julii Caesaris. pag. 611:

Ezek nem költségesek, mert kisinyek és egyszerüek, de mégis igen kifejezőek és világosak. Ha mindazáltal ez sokaknak látszanék: van ugyan azon könyvben, a' 777ik lapon, egy általános illy czimü földabrosz: Romani Imperii Typus ac Tabula Geographica praecipuorum populorum etc., quae fere omnia in Julii Caesaris Commentariis continentur. Legalább ez, vagy a' T. Társaság' bölcs belátása szerint ennél jobb mellékletessék a' munka mellé.

129
1835

3ikat.

3ia Ugyan a' fölebb emlitett Vélenényadó Ur munkáimra ezen észrevételt teszi: „Általjában jónak látná a' Vétdő, ha egy az idő mint könyv kinélés tekintetéből a' sokszori előre hátra forgatás' eltávoztatására a' könyvek végén álló jegyzetek a' textus alá magok helyére tétetnének." Erre azon alázatos észrevételem van, hogy a' jegyzetek nem mindig rövidek, hanem néha hosszabbacskák lévén, tsak'lán idézet sérsö volna, ha egy két sor textus után az egész lapot jegyzet foglal-ná-el; Vélenényem tehát oda járul, hogy minden egyes könyvnek végén állja-nak a' jegyzetek, egy mint a' T. Társaság által kiadott Horatius' leveleinél vannak. Vagy legalább egyes Szám nyomattassék-le egészen fraladarlanul, s ha hozzá jegyzetek vannak, azok téressenek mindjárt, a' következő czikk-Szám előtt, utána.

4ia Az eredeti textusra nézve fordításomban a' Zweybrücken kiadást követtem: C. Julii Cæsaris opera ad optimas editiones collata studiis Societatis Bipontinæ Biponti 1782.

5ia A' mi e' kiadásban a' hispaniai háború után Fragmenta czim alatt találtatik, azt ha a' T. Társaságnak tetszik, egy a' mint van, utána lehet nyomtatni, azonban el is maradhat; fordítani pedig vélenényem szerint éppen szükségtelen. E' töredékek minden, szemeim elébe jött, német, francia, s olasz fordításban hasonlólag ki vannak hagyva.

Maganat a' Tudós Társaság kedvezéseibe ajánlván
vagyok teljes tisztelettel

Alázatos szolgája
Szenczy Imre
Gymnasiumbeli tanító

Szombathely Junius 3ia 1835.

2

35. VI. 13

1

Tekéntetes Úr!
Különös Szakaró Vram!

Junius 11én költ betsez levelét T. Vraságer-
nak vevém Junius 13án: melyből látom
hogy a Tudos Társaság a Malmok
dolgáról irt Értekezésemet a Tudo-
mány Tárban, nagyobb ki terjedé-
se miatt felvételni sokalja; és ezt
inkább mint külön kiadandó mun-
kát bíráltatni, kívánja: legfőbb
czélom a levén az irt munkának
szerzésében; hogy azon több rendü
tapasztalásoknak, melyeket számos
évi munkálodásimban szerezten, a
Hasa javára több Mzsennerek is
hasznát vehessék; nem levén mind
egyiknek annyi alkalma tapasztalá-
sokat tenni; és tehessenek jövendőre
szint

2

2

szint oly szép és jeles munkákat á
Haza földje Birtokosinak, mint
milyeket más Országok Mernöki
elö álitottak, és elö álitani képesek;
és ne vagadjanak örökke á Merö
asztalhoz: ezen kivül hogy á Bir-
tokos Urásagok is egyszer tudhas-
sák, mit kitöl kellessen helyesen
várni és kivánni. Ennelfogva
akár mi szinben; ha á munka
ki jöhet, réám nezve egy. Sőt kö-
szönettel vészem á tudós Társa-
ság igen tisztelt Tagjainak azon
ajjanlását, hogy, ha az egyébaránt
helyesnek itéltetik; kibotsátani
kész. Tessék azért á tisztelt Tudos
Társaságnak érdemes Tagjai ál-
tal

1

1

tal azt meg biráltatni, és ha alapos
rendelkezései meg engedik, á bírá-
latot vélem közleni, nehogy valahol
félre értetve á bírálás hibás
légyen.

Á Pénz természetéröl irt mun-
kámat á Tekéntetes Ur betses
emlékeztetése következésében, jövö
Julius 13dik napjára; mely időben
ha valami különös akadályim
nem lésznek, á Budai Fördökre
ismét lemenendek; magammal
elfogom vinni, vele á Tekéntetes
Ur itélete szerént cselekvendö.
Addigis magamat szivességébe
ajjánlva maradok Tatábs Junius
13an 1835.

Tekéntetes Urnak

alázatos Szólgája
Gáty Istvánffa
Uradalmi Jó Mérnök

2

1

13

Tekintetes Bizto's és Titoknok Ur!

A' Társaságtól e'f. év. Febr 28-án reám bizott Magyar-orosz, 's orosz-magyar szók kijegyzését 's összehasonlitását itten küldvén, külön egy ittal a' philosophiai Műszótáron teendő javitások iránti munkálatomas, mellyet senki sem bizott reám, csak ön ösztönöm és azon sürgető kivánság, hogy lenne egyszer mivel irni a' philosophiát magyarúl is. E' kis munka különös erőlködéssel kidolgozva lévén arra késztet, hogy bátorkodjam ajánlani figyelmébe a' Társaságnak — fökéj' azon véleményt, mellyben jobb lej műszók javal a' m. philosophia szükségére. Itten van e cim alatt: "Javitások a' phil. Műszótáron"

Kéntelen valék postán küldeni: mert pesti vásárra senki sem mene most tőlünk, és más alkalmok után még tovább is várakozni a' nagy Gyülés beérkezteinek képzelése nem engede — ha nem is lett volna reám az iránti parancsolas.

Ugyan ezen oknál fogva, hogy e' Társaság tárát kéméljem meg a' postaköltségtől, ez ittal nem küldöm Vitéz Horváth Zsigmond ur "Csillagok ismertetését" — recensiójával együtt a' reám Kinte bizottal; hanem várok adandó alkalom után; és akkor Bertőcz Mihály ur uj philosophiájára tüzetesebb vizsgálatimmal "Tudománytár számára szántakkal együtt be küldendő vagyok.

Addig is jelentem, hogy Horváth urnal e' munkája az én vélekedésem szerint nem fogna lenni ejen az, mellyet, mint valami remeket, a' Társaság maga neve alatti kiadásra méltatson.

Egyébaránt ajánlván magamat mély tisztelettel

Maradok

A' Tekintetes Urnak

Munkácson Augustus 20-án
1835-ben.

alázatos szolgája:
Dóhovics Bazil
Munkácsi Carochus E
a' m.t.t.l.t.

131
1835

Tekintetes [illegible] Ur!

Döbrenteit á rám bizott pille-szinelés' díja végett kérdezvén, azt lelelé, hogy Kegyedre van bizva, Kegyed pedig minapáb azt mondá, hogy é tárgyba befolyása nincs. Valób rám nézve igen furcsa helyzet, dolgozni, még pedig illy fárasztó, szemet rontó munkát dolgozni á nélkül, hogy tudnám miért. Mivel tehát ezekből azt kell gyanítanom, hogy fáradozásom' jutalma most is, mint rendszerint hónapokig ki nem adatik, Kegyedhez, mint jelenleg Titoknokhoz szives bizodalommal folyamodom, szivesskednék, mind az iránt: mi határoztatott é lapok' szineléséért? mind az iránt, mikor jutandhatok érdemlett díjamhoz? minél elébb tudósitani. Egyszersmind pedig igen igen kérem, hogy ha netalán az illető pénz assignálva nem volna, é részb minél elébb orvoslást szerezni méltóztatnék; különben kénytelen lennék á munkát, mint bizonytalan jutalmút, azonnal félbeszakasztani. Egyébiránt pedig pénzemre, mint máskinek is, kivált jelen esetben annyival nagyobb szükségem van, mivel é munkához még drága festékeket is vásárolnom kellett. —— —— Egyúttal szerencsétlen Szabellámat is vissza küldetni könyörgök.

Becses válaszát ohajtva várva, mindenkori tisztelettel vagyok

Kegyednek — Budán Sep 24 835

132
1835

alázatos szolgája
Jakab

Tekintetes Schedel Fe-
rencz urnak, mint á
m. Tudós Tásaság' Ti-
toknokának

Pesten

N 33/1835

Tekintetes Titokinok Ur

A magyar tudos társaság Ekrökhé Méltóságos Prof.
Telek Józef Ur folyó év 16 Septemberen alá-
írt, általam 5 Octoberben vett igen becses
levelére, mellyben a Méltóságos Ekrök Ur a
tudos társaság levelező tagjára lett elvá-
lasztatásomat tudatja

Ezen hivatalos Levelemben Bátsmegyei
Nevelő alapítmányi Számú Munkám
ának alázatos nyújtásom és annak
Elfogadásában Jánosi —

Az iderett munka, magam sem tudom
egészen hogyan, szerencsés kézből elett.
Pesten, Kelemben azon nyilvánosságra
hallott magamnak a Felsőnek, Tu
jságnak, hogy munkám pénzbeli dijá
Elfogadásában pedig Tekintetből hogy mutatkozó
ak, akkor munkámnak semmi olly
egészben rem Egésznek mely ezen
egészségi - a mint pedig magam
ohajtnék, sok egészben egészen
Tudósításra van e pénzbeli
a mint nem kívánok, de nem is Felsőnek
nek? Nagy Ur adhatta pénzbeli jegyzé
sek, melyek senor mutatnak? Folytatja
nak? erről Tudósítás alázatosan
Kérek, az Ezenek Megkülönböztetésével,
mellyre Ajánlásomat be küldtem
Május 1835 7 Ebelol

1331/
1835

Alázatos szolgája
Kazinczy Ferenc
mp. L. tag —

Vetsem ort. R 1835

Pokolvar-
pályázat
nyertese

134.
1835

Jelentetés Tudós Dr. Schedel Ferenc Úrnak, á Magyar K. Tudományok Egyetemi-nél Professorának, tőbb Tudós Társaság Tagjának, s á Magyar Tudós Tár-saság Titoknokának s. a. s. tetszés-tetettel

Hivatalosan

Pesten

134/1835

Különösön Tisztelt Titoknok Úr!

T. Döbrentei Gábor Úr engem hivatalosan meg tudosított, hogy az én feleletem á pokolvarnúli kérdésre, á Magyar Tudós Társaságtól, á kitett jutalom elnyerésére s nyomtatásra is érdemesnek itéltetett; á bíraló Urak igen igazságos kikötésel-hogy annak Magyarságan még előbb javi-tások tétessének. T. Döbrentei Gábor Úr egyszersmind engemet Tisztelt Titoknok Úrhoz utasított, hogy az eszközlem-vitások felül á bíraló Urak véle-T. Uraságodtól ki kérném. Azért bátorkodo-esen sorokal kijelett kéréseimet elő ter-jesztvén alkalmatlankodni; naggon örülvén ezen alkalmatlanságnak forró könönete-met mind T. Titoknok Úrnak, mind bíraló Társainak kegyes bíralásokért kijelenthettni, melly annal kitünöbb vala, minthogy értekezésem gyengébb magyarsága ellenére is azt á nagy Gyülé-nek

meg jutalmazásra ajánlani méltoztattak.

Alázatos kérésem: méltoztasson Nagyon Tisztelt Titoknok Úr kéziratomat vagy annak másolatját nekem leküldeni; á T. Biraló Úrak véleményit á történendő javitások felül nekem közleni; egyszerrmind alázatosan kérem az elvekét meg szatá-rozni mellyek szerint á javitások eszköz-lendjenek. Dolgozásom folyamatjába ki fogytam az időbül, ugy, hogy alig kértam futolag kéziratomat át nézni: mibül némelly egyenetlenség á kidolgozásba eredt, némely hiba becsúszott, némely nem feleslegos ékrenvetel s lét dolog ki maradt egy szoval, nyomtatásra nem lehetett szer-kesteni. Sietni fogok á T. Biraló Úrak kivánságait minden iparral, minden kitelhető gyorsságal tellyesiteni, hogy értekezésem alakja szép szerencsejének; á Magyar Tudos Tár-sáság pártfogása alatt á világba léphettni, valamivel jobban feleljen.

Magamat Úri szivességibe ajánlvan vagyok

Tisztelt Titoknok Úrnak

A. M. Vasárhely
Octob. 5ben 1835

alázatos szolgája
Toppenczer Tamás

Vettem oct. 14. 1835.

Arad 8. octob. 835.

Tekintetes Úr!

Barátom Fábián Gábor Úr a napokban Pestről leérkezvén azon hírrel jött hozzám, hogy fordításom (: Romeo és Julia :) nem ajánlatik, s vissza fog küldetni. Tudtomra adta egyszersmind azt is, hogy a magyar tudós társasági Tisztnokság a Tekintetes Urra ruháztatott légyen által. Kérem azért a Tekintetes Urat, ne terheltessék fordításomat az ezzel együtt benyújtott eredeti kis könyvecskével egyetemben minél előbb kezemhez juttatni, s egyúttal az arról szóló véleményeket is megküldeni, hogy ha netalán a bírálók kívánatát teljesíteni bírnám, ezt azokból kiérthessem, s az igazításokat vagy újradolgozást szerintök tehessem — sőt ezután is ha még valaha fordítani időm, s kedvem leendene, tudhassam, minek nem szabad figyelmemet kikerülnie: mert jöllehet azt, hogy fordításom, melly bizony sok fáradságomba került, a Társaság kívánatinak meg nem felelt, természetesen fájlalom, tanítását mindazáltal s utmutatását ohajtva fogadom, és ezeknek követhetésére erőmet nagyobbítani szívesen törekvendem.

Egyébiránt örvendve az alkalmon, melly olly szép sükerrel buzgó harafihoz meghólamlanom enged, s egyszersmind némikép becses ismeretségébe juttat, igaz tisztelettel vagyok

A' Tekintetes Urnak!

135
1835

alázatos szolgája
Nárayt Antal
több Tt. Vr. Vgyák Táblabírája s h. Ügyvéd.

ARAD

Tekintetes Tudós Schedel Ferencz Orvos Doctor Urnak, Diaetetika és Makrobiotika egyik vános rendkívüli Professorának, több kiüldöldi tudós társaság Tagjának, s a magyar tudós társaság Tisztnokának.

Francs

Pesten.

Vettem nov. 27. 835.

X/10

Tekintetes Ux
Tiszteletre méltó jó Uxam!

Az idei August. 10röl tiszteltt Urosirás Köverkezéseben, Küldöm, Erdélynek, és Magyar Ország Némely vékeinek Gróf Derhlen Farkas által ivor Historiájar helybéli Kereskedö Pattantyus Anral által; oly bizodalmas Kérésel, hogy ha csak ugyan a Munka helyt nem találna, méltozrassan a Tkrs Ux ismérlem tudosirására, és én a visia hozatalára-is alkalmatosságar fogok szerezni; a ki egyéb aránt, ezuttal-is nagy tiszteletrel maradam

A Tekintetes Uxnak

136
1835

alázatos Szolgája
Vereskói Mihály
Senator.

Kolosváratt, Oct. 10ién 835.

Tekintetes Döbrentei Gábor Uxnak, Több Vrgyék Tábla bizájanak, és a Magyar Tudos Társaság Tiszteletrel, nokának, alázatos tiszteletrel;

Budán:
A Hidnál; Hró 87.

Vettem oct. 21. 835

Különösen tisztelt
Doktor Úr!

Küldöm á Tudománytár számára
á mar személyesen ajánlot-
tam, - még akkor bé nem
végzett - nyelvészeti érte-
kezésemet. Ha talán el
nem fogadhatónak itéltel-
nék, méltoztassék, - az Impri-
matur-t nékie kieszközölvén -
hozzám Posonyba, minél
előbb általküldeni, hogy ön-
költségemen kinyomathassam.
Lakásom vagyon az Apácza ut-
czán

137/1835

czán 332.

Többiben szives indulatiba ma-
gamat ajánlván, maradtam

Doktor Úrnak

alázatos szolgája

Posonyb Oct 13
1835.

Tuppy Józef m.k.

U. I. Esedezem alázatosan méltoztassék az idemellé-
kelt levelhét a' Hartleben kereskedésébe ál-
talküldetni.

+

Tekéntetes Úr!

Béhozván az általküldött természet-tudományi munkában némelly javító változásokat; azokkal Tekéntetedet megismérteti Tiszteletemnek véllem, hogy t. i. az, Tájövő dolán a' Tudomány-ában, minden balságúl szabad leggyen. Ez pedig

A' közönséges nehézség erejének törvénye kellett, melly az általküldött munkában igy szóll az első részre kézve: „a' közönséges nehézség ereje igenes arányban van a' test tömegével" melly szókat igy kérem tétetni: „a' közönséges nehézség' ereje igenes arányt tart a' test sűrűségével: densitas:: mert minél sűrűbb a' test annál több elemei vannak, mellyeknek mindeggyike erővel felruházva vagyon.

Az mozdulat' új törvényei helyett, méltóztassék azokat, mellyeket Tek. Tisztelendő Magyitheréji Adolf Úr, a' hazai törvény halgatója Tekintal, általküldeni bátorkodék, kérni.

Azon pontot mellyben a' tenger apadás- és dagadásirül, úgymint a' hold közelkezésének okáról szó vagyon, kiülönösleg kérem, ám, bár bizonyosban nem emlékezem hogy bé-irtamé ezt a' mondatba.

Azon feljegyzésis mellyben a' mondatik, hogy a' világosság sugárai körül vagy a' test mintáján nem folyhatnak ki a' testből, kihagyni méltóztassék.

Az égi testek, az az, a' nap, hold, és többi bujdosók' tengelyi forgásuk' idejének meghatározását egészen kiülönösleg, e' helyében közelkezőt idézni, óhajtom:

„A' mi azon időt illeti, mellyben a' bujdosók tengelyi körül

138/1835

körül forduljak, mondom:

Mivel a' nap égö teste, kell minden égi testnek annál sürübbnek lenni, minnél közelebb a' naphoz; es viszont; tehát ha földünk sürüsége testeink = 1,0, lehet a' többi bujdosóink sürüségöket ekképen találni:

Judoj Baumgartner Ur szerint, ha a' Saturnus napi távolsága testeink 1 = 100. leend a' Merkur távolsága = 4, Venusé = 7, Földé = 10, Marsé = 16, Jupiteré = 52, Uranusé = 196.

Innen látszik hogy Merkur közelebb a' naphoz a' mi földünknél $2\frac{1}{2}$ vel, Venus $1\frac{3}{7}$ vel; Hogy Mars meszszebb áll a' naptul mint földünk $1\frac{2}{5}$ el; Jupiter $5\frac{1}{5}$ el; Saturnus 10 vel, Uranus $19\frac{2}{5}$ el.

Azonnal leend a' Merkur sürüsége = $2\frac{1}{2} = \frac{5}{2} = 2,5$

Venusé - - = $1\frac{3}{7} = \frac{10}{7} = 1,429$ --

Marsé - - = $\frac{1}{1\frac{2}{5}} = \frac{1}{\left(\frac{8}{5}\right)} = \frac{5}{8} = 0,625$

Jupiteré - - = $\frac{1}{5\frac{1}{5}} = \frac{1}{\left(\frac{26}{5}\right)} = \frac{5}{26} = 0,192$ --

Saturné - - = $\frac{1}{10}$ = 0,1

Urané - - = $\frac{1}{19\frac{2}{5}} = \frac{1}{\left(\frac{98}{5}\right)} = \frac{5}{98} = 0,051$ --

Tehát ha földünk, mellynek sürüsége = 1,0, általmérője pedig = 1719, tengelye körül 24 ora alatt megfordúl, mál testi 2.o Merkur mellynek sürüsége = 2,5, általmérője pedig = 580, hány ora alatt fordúl meg tengelye körül? Leszen:

1,0 : 2,5 = 24,0 : x = 60,0

1719,0 : 580,0 = 60,0 : x = 20, 247 -- óra.

Így

Így megtalálhatók a' Vénus üdeje = 32,530--; a' Marsé = 8,298-
a' Jupiteré = 50,663--; Saturné = 24,0. Uráné = 5,410--.

Ezután leendő azon megjegyzés a' mozdulatokból; s' semmi egyéb.

Az esztendei fordulatok' üdeinek meghatározásán megértetvén, mellőzhetjük; közvetlenül helyébe idézvén:

„Ha földünk, mellynek sűrűsége = 1,0, s' távolsága a' nap-„tól = 10, nagy körüli fordulatját 365 napalig megteszi; akkor Mercurius, „mellynek sűrűsége = 2,5, s' napi távolsága = 4, mennyi üdő „alatt járja körül egyszer a' napot? Leend:

$$1,0 : 2,5 = 365,0 : x = 912,5$$

$$10,0 : 4,0 = 912,5 : x = 365,0 \text{ nappal.}$$

Ily kép a' Vénus esztendei fordulatjának napjai = 368,000, Marsé = 228,425, Jupiteré = 359,803; Saturné = 365,0; Uráné = 364,864.

Ezután leendő az, hogy milly bizonytalan légyen az álló csillagokból, a' bujdosók üdeit megh határozni; s' ezután következő:

Jegyzések.

Az első hajlandó fogja majdanig az világ hogy a' kis földünk körül forduljon, de ez tetszetlen; mert távol légyen „a' földtől 31800 mérföldnyire, ezzel vagy közelebb teszi a' nap-„hoz mint a' mi földünk, vagy messzebb tőle, vagy pedig egy távolságban a' földdel.

Ha a' kis közelebb a' naphoz mint földünk, azonnal nagyobb sűrűsége is van mintsem földünknek; s' így természetesen nagyobb erejű lészen a' földünknél nem tarthatni fogy szabhatatlan ideig a' föld maga körül forduljon.

Ha a kis messzebb a' napnál földünknél, akkor igaz ugyan hogy

+ Vettem oct. 24.

1835

nagy kisebb ereju mint földünk, de azért a föld körüli forduláya
koltán nem következik; mert máshéj a Callasnak is a Ceres körül
: melly ~~is~~ nagyobb ereju a' Callasnál, közelebb lévén a nap,
hoz; s mellyütt a' Callas 21230 méréfényire távul van: / fordulnia
kellene.

Ha pedig a' hold egy távolságban van a földünkhel a napúl, akkor
mind kettőn egyenlő erővel hatnak; tehát megint nem fordulhat a
hold föld körül.

De ezért még is megmagyarázhatók a' holdnak különféle jele-
nései: phasisi; mert a nap és hold közötti minden kétkedő kü-
vül for más tüneti tüneteket tesznek; tehát mennél közelebb irányzik olyan
tér ellenibe a hold, annál kisebb részének mindig látszania kell mi-
vel a' napsugárok rá nem hathatnak; így ha illyen tünet ejen vi-
szonyban van a hold természetesen nem látható. S mennél tovább azután
megen olly térül távozik, annál nagyobb része is elöjön: t. a. t.

A' mi a' hold sengely körüli fordulását illeti, mondom:
Ha közelebb a' naphoz földünknél, akkor az ö napi távolsági tere
ni = 9-nek; így lesz a' sürüsége $\frac{10}{9} = 1,1111--$; tehát fordulásának
ideje = 27,504-- óra.
Ha távolabb a' napúl földünknél: távolsági tere ni = 11-nek; s így sü-
rüsége = $\frac{10}{11} = 0,9090--$; s fordulásának órái = 6,097.
Ha egy távolságba van földünkkel, lesz fordulásának ideje = 6,701--
Azonban megtalálásuk az ö naphöruli fordulásának ideje
Ha közelebb a naphoz földünknél akkor 364,950 napokig fordul
meg; ha pedig távolabb 362,8635 napokig.

Tehát mindazt a' mi a' munkában a' holdról irva vagyon
kihagyni mélóztatsék; azon rajzolattal együtt melly a' hold jele-
néseit: phasisit megmagyarázni akarja.
A' hold tüneteiről szóló jegyzése még is ~~e~~ ezen ideig határozta-
lan után idézni kértem.
Egyébiránt hív tisztelettel vagyok alázatos szolgája
Bécs October 21tén 1835. Lenia János

ad 138

Tekintetes Ur!

Mivel azon kéziratokról, mellyeket Tő Döbrentei Gábor magyar tudos Társasági Titoknok Urnak általadtam, eddigelé leg hevesb tudosit ást sem vettem, habár az érintett tárgyak két év óta hereng-nek is; ennélfogva egész tisztelettel 's bizodalommal meghérem Tőes Urat, azok' el- vagy elnemfogadásáról, 's talán elvitethetésükről hegyesen tudositani.

A' még ott lévő iratok követ hező czimüek:

1) Az épitőmüvészet historiájának rövid rajzolatja.
2) A' polgári épités. Rajzokkal.
3) Optika. Rajzokkal.
4) Perspectivtanitmány. Rajzokkal.
5) Faszerkezményi-tan. Rajzokkal.

Becses levelét, méltoztassék a' kir. Épitő-Főkormányszéki épületbe küldeni, hol az hezemhez szolgáltatik.

Egyébiránt kegyességébe 's szives indulatjaiba ajánlván magamat, egész tisztelettel maradok

Budán October 26 Kán 1835

Tekintetes Urnak

tisztelő szolgája
Novák Dániel
kir. Tiszt.

139
1835

Tekintetes
Schedel Ferencz
Urnak, a' Tős magyar
tudos Társaság Titokno-
kának, illő tisztelettel
ajánlva
Pesten

Kiggyúlteza 1803

Vettem oct. 27 835

Vettem nov. 3. 1835.

Tekintetes Doctor
és Titoknok Úr!

Midőn az ide zárt Hymnusokkal és Emlékpénzzel a' Magyar Tudós Társaság' Könyvtára számára szolgálok, minden tiszteletel vagyok

Tts Uraságodnak

Földvár 2ik November
1835.

alázatos szolgája
Egyed Antal
Levelező Tag.

140
1835

Vetten nov. 13. 835

Tekintetes Titoknok Úr!

A népnevelésről ist 's megjutalmazott munkám ü-
gyében titoknöki elődje Döbrentey
Gábor Úr által folyó év 23 Septemberen
költ levelében, toda vagyok utasítva, hogy
kéziratomat a bivalok véleményének má-
solatjával Titoknok Urtól kérjemki. —
A kézirat, magam sem tudom hogyan, kezem-
hez jött. — A vélemény iránt keresemet tettem,
de meglehet korán tettem azt, — az után ol-
vasám hogy az uj Titoknok, fiha jelenté-
reren / 5 ari Novemberben kezdiel hivatalát —
Most tehát ezennel alázatosan meg ujitom
keresemet a vélemény iránt, mellyre munkám
igazításában, mint szabályra, igen nagy szük-
segem van, hogy tul ne menném a határon;
mert őszintén vallom hogy munkámban —
melly régecskén is, és meg tehetős rövid
idő alatt is, más bajok közt irathatott —
magam is igen sok igazítandos találok
A vélemény közlése mellett a behüldési

hatosan

141
1835

Tekintetes Tudos Dr Schedel
Ferencz Urnak a magyar tu-
dos Társaság Titoknokinak
/ sat./ tiszteletes

Pesten

határidő meg iratását is alázatosan kérem. –
Csak mellesteg érintem: Az elnöki, taggá
neveresemet tudató levelre valahomat re
menytem mellőz tatott venni (?)
Alázatos Teresem mellesa minden tisztelettel
maradok

Tekintetes Tatoknak Urnak
N Korösön 1835 7 novemb

alázatos szolgája
Warga János
Professor és Levelező tag

Vetten nov. 15. 1835.

Tekintetes Titoknok Úr!

Azon figyelmét, mellyel Jenyitő Törvényemnek kezéhez jutását olly készséggel tudtomra adni kegyeskedett, valamint a mélt. Elnök Úrnál iránta tett lépését is forrón köszönöm, s egyszersmind tett kérdéseire jelentem: hogy én ugyan kéziratomat ortographiai tekintetben áltnéztem, azomban mivel még is lehetne abban valami, a mi társaságunk értelmével s tekintetben meg nem egyezne, igen szivesen veendem, ha valaki azt még áltekinti, főkivánságom lévén, hogy ortographiánk meg állapítására nézve társaságunk hatását elésegélljem, s azt valamelly különözésem által legkevesbé se gyengétsem. Sőt azt is szivesen venném, ha az áltnéző műszavaimat is figyelmére méltatná, s véleményét a Nekie netalán hiányosoknak látszatókra nézve velem barátságosan közleni nem terheltetnék.

Egyébbaránt magamat nagyra becsült úri kegyeibe s szives hajlandóságába ajánlván igaz tisztelettel vagyok

Tettes Titoknok Úrnak

Pozsonban Nov. 12dikén 1835

alázatos szolgája
Prof. Szlemenics Pál

142
1835

Pozson November 12ten 1835

Tekintetes Schedel Ferencz Orvos Doctor Úrnak, több tudós Egyesület, és tudományos jeles Társaság tagjának, úgy mint a magyar tudós társaság nagy érdemű Titoknokának 3. 5.

Pesten

Vitten nov. 23. 835.
Jul. nov. 24.

Tekénteres Tudós Orvos-Doktor, és Tiroknok
Ur. Különösen tiszteli Uram.

A köverkezendő új eszrendő második havának bkán-
leend kér eszrendeje, hogy á nagy érdemü
Magyar tudós Társaság által fordírás,
végett kirüzöri munkákból egynek: t. i.
Diottól szerzett Természettudományinak első
darabjár á teljes érdemü volt Tiroknok Ur-
nak az eredérivel egyetemben általküldöttem
azon szivés kérelemmel: muzarná be á
nagyérdemü Társaságnak azt, melly azt
megiélterné, vallyon szem czéljainak, és
törekedéseinek megfelel e, vagy nem? Az
első eserben ajánlottam magam kettős
szorgalommal á másik darab átfordírásá-
ra, és minden megkivanaró javírásokra.
A' második eserben megkértem szivesen á
fent tiszteli volt Tiroknok Urat, lenne iván-
tam olly jó, hogy munkámat az eredérivel
egyetemben tulajdon költségemre küldermé
Kissa.

Mund

143
1835

Mind ez ideig semmi bizonyos nem tudván, és az illy kisedelmezteresek á tudomanyokban nem előhaladás, hanem hátramaradás okozván, bátor vagyok alázarosan megkérni Öh, mél tóztassek engem munkám mibenvoltáról tudósitani bizes szavval, hogy tudhassam magam alkalmazatni.

Egyéb irám Uri jóvoltiba, és szivességébe ajánlott meglülemböztetett tisztelettel maradok.

Tekénteres Urasságodnak
Egerben Nov. 19ten 835.

alázaros szolgája
Lefelholz György
Az egri Fő Iskolában
á Természetudomány R.
Tanitója.

tában á munkán — elébb mint azt á t. Tárcaság megbírálná — igazítni akart. Hogy ezek így történtek, arról mindjárt akkor szóval tettem akkori Titoknok T. Döbrentei Gábor Úrnál jelentést — Sőt aligha nem valamellyik heti ülésben is. Visszaküldés végett á munkát hasonlóúl á tisztett volt Titoknok Úrnak adram által.

Remélem meggyőzettetik ezen eléadásóm által á M. t. Tárcaság arról, hogy tisztemhez hívtelen á jelen esetben sem volram.

Igaz tisztelettel

Tekintetes Titoknok úr!

Pest, 24 Nov. 1835

alázatos polgája

Dennoffy Aurél

Vetten dec. 4. 1835

Tekénteres Titoknok Úr!

Az legközelebb lefolyt hónap 23ról hozzám intézett becses, és hivatalos válaszának foglalatja után nyiltam megvallom, hogy engem azon nagy munkának, mellyben majd minden főbb mesterségek, és több tudomanyok alapelvei lelkileg vannak kifejtve, fordiszására nem dicsőség nem jutalom, hanem tiszta szándékom a Haza oltárára polgári kötelességemnél fogva valami áldozatot nyujtani, a magyar tudós Társaság szem törekedéseis elő segíteni, bírs légyen, ugy véleledvén, hogy ha a fordító, a kitüzöti könyvekből átfordítva egynek, vagy másnak vásztarát beküldendi, a tudomanyok oszralyaira kinevezett érdemes tagok azt nem csak bírálni, hanem egyesi tett erővel, több szem többet látván, több ész többet nyomván, kiigazirani, a műszarakat megállapítva kipórolni, és igy a tudomanyok előmozdiszására összeszerkezterni is készek. Annálfogva, ha találkozna valaki, ki kéziratomat a bírálók beadott bő véleményék szerint

145
1835

Tekénteres Schedel Ferencz Úrnak, a magyar tudós Társaság Titoknokának

Franco Pesten

4

2

Vetten dec. 4. 1835

Tekénteres Titoknok Úr!

Az leglözelebb lefolyt hónap 23ról hozzám intézett becses, és hivatalos válaszának foglalatja után nyiltam megvallom, hogy engem azon nagy munkának, mellyben majd minden főbb Mesterségek, és több tudomanyok alapelvei lelkileg vannak kifejtve, fordiráságára nem discsőség nem jutalom, hanem tiszta szándékom a Haza oltárára polgári kötelességemnél fogva valami áldozatot nyujtani, a magyar tudós Társaság szem törekedéseit elő segiteni, bir légyen, ugy vélekedvén, hogy ha a fordító, a kitüzött könyvekből átfordítva egynek, vagy másnak vásztarát beküldendi, a tudomanyok osztalyaira kinevezett érdemes tagok azt nem csak birálni, hanem egyesi tett erővel, több szem többet látván, több ész többet nyomván, kiigazitani, a műszavakat megállapitva kipótolni, és igy a tudomanyok előmozdiráságára össze szerkezterni is készek. Annálfogva, ha találkozna valaki, ki kéziratomat a birálók beadott bő véleményék szerint

145
1835

Tekénteres Schedel Ferencz Úrnak, a Magyar tudós Társaság Titoknokának

Franco. Pesten

4

2

szerint kieligíröleg kirgazgarná, hála-köszönetem
mellett ezennel minden dicsőségem, és juralmam nekie
ajánlanám, csak hogy a messerségekre, és több tudomá
nyokra olly nagy behatásu könyv minél előbb vilá
gor látharná. — Ellenesetben Öhr szivés igereténél
fogva kérem kéziratomat az eredetivel ne sajnalja
árküldeni Eggenberger József könyv kereskedő Úrhoz,
ő ez irám megkérem, és a visszaadandó bizrosítvány-
is nekie megküldöttem, ő azokat nekem adandi ad
kalommal elküldendi. Ez alkalommál óhajtia fogom
várni a bizálók véleményét is, csak azért hogy hibáim
megismérhessem, és jövendőre tudjam magam mihez
szabni.

Egyéb iránt megkülön bizrosett tisztelettel
vagyok

Tekénteres Tiroknok Uznak
Egerben December 1sei 835.

Tekötelezett szolgája
Lesselholtz György
Professor.

Vettem dec. 1. 835.

Tekintetes Orvos Doctor és Fitornok Ur, st.
Birodalmas Drága Fóadaró Uram,

A' mr t. Társaság' Septemberi Nagy-gyülésében történt ódgodnak engem illető czikjéről mind Ő Méltósága a' Gróf. Elölülő, mind J. Döbrentey Gábor előbbi Titornok Ur által tudósittatva lettem. Én viszont el nem mulaszlottam, haladék nélkül, nemcsak a' kés Hozzám-iró tit. Uraimnak köszönő irásaikra válaszolni, hanem (az ő utasitásuk szerint,) a' meghagyottak felöl Tekintetes Titornok Uramhoz is, bár fremélyesen ismeretlen, levelemet bocsáttani. Mely levelem hogy Tekintetes Uramnak is kezéhez ment: bizom a' C. K. Posta-hivatalok' hüségében.

Azolta az én ügyemben annyi történt, hogy — a' Pesti egyetemben orvosi tudományokat 3d éven Halgató testvér Öcsém Fejbenjárása által, — a' 20 aranyjutalom Ezzenhez jött is leirattatás végett az eredeti kéziratom, de — a' birálló Tagok jegyzéseik nélkül, mellyek kijával pedig a' nagy mundához nem fordulhatok.

146
1835

Még hátra-való a' diplomám, és a' melleje
ki-kért i példány alaprajz megküldése.
Azomban ezek még elkészülése ám hallasson
még akár meddig: hanem a' jegyzéket
ért ezennel újra aláíratoffan könyör-
gök Tekinteres Titoknok Uramnál;
és igen igen kérem, méltóztaffék azokat
nekem minél előbb megküldeni, —
vagy Postán, a' t. társaság neve alatt,
hogy nekem költségembe ne kerüljenek;
vagy alkalommal, fönn-emlitett
testvérem eszközlésével.
Ki többire, ebbeli kéréseim valósulását óhaj-
va és nyugtalanul várván, maga-
mat Tekinteres Uramnak kedvező
Hajlandóságába ajálva, vagyok
a' legmegkülönböztetettebb tiszteletel

Tekinteres Tudós Orvos Doctor és Titoknok Ur,
Bizodalmas Drága Jóakaró Uramnak

Dömölk,
Vas Várm.-i Kis-Gelnél,
Nov. 28. 1835.

Kész tiszteletü szolgája
Edvi Illés Pál mk
Evang. Prédik.

Vetten dec. 2.

Jekintetes Titoknok Ud!

Azon hivatalos fölszólitásra, hogy „az okosság tiszta forrása" czimü kéziratról okokkal el látott szigorú itéletemet minél előbb Tettes Uraságodhoz beküldeném; teljes tisztelettel van szerencsém válaszolni: hogy én az emlitett kéziratot a' hozzá megkivántatott itélettel együtt, már a' mult évi Novemberi Nagy ülések alkalmával, midőn a' helybeli rendes tagságról lemondanék, 's a' megjutalmazott philosophiai kérdés 's felelet megbirálásás be adtam, más még egy megbirálás kézirattal együtt benyujtottam. Mellyről annál biztosabban megtudom nyugtatni Tettes Uraságodat, minthogy a' birálatoknak tőredéskei, mellyekről a' tisztázást tettem vala, most is kezeimnél lévén, uhetetlen volt annek nálam vissza maradni.

Jöbbnyire magamat Tettes Ud. szivességébe ajánlva minden tisztelettel vagyok

Jettes Uraságodnak
Veszprém. Nov. 28án 1835.

147
1835

Kép holgája
Szalay Imre
Ipt. Pag.

Veszprémből.

Jekintetes Schedel Ferencz Orvos Doctor Urnak, mint a' magyar tudós társaság Titoknokának.

Pesten.

Pesten Nov. 28 ik. 1835.

Tekintetes Titoknok Ur!

Midőn e' pillanatig semmi kétsegem nem volt, hogy értekezésem kitüntetésével, sőt nyilvánossá tétele által, sokkal hasznosabb lehetne, mint sem a' nagy közönség előtt soha hirlapos ítélet nem vagyok, mintsem a' nagy valám törbejöketö alakály miatt erezhető mandjak, magam sabbnak tartottam kegyedet barátságosan megkérni, hogy ez ügyben — t. i. az ama tüdőcső irodalma — a' társaság előtt kimentem mélóztassék. Elmaradásom oka az, hogy a' dolgozásban késő lettem, részint mivel a' választás nehéz volt, részint mivel a' kitüzetett tárgy is nehéz. De társaink Dobrentei és Kállai is mondák, hogy siettem nem szükség.

Mi illeti az Életrendszer czimü értekezést, és annak nevére kegyed irjon értesítését nem ismertem. Ha tudtam volna, hogy az a' tudománytárt illeti, minden bizonnyal rég be volna véleményem adva. Egyébiránt és

Ker

148
1835

Kívánom minden alapos okokkal szoktam támogatni
mint az eddigi dolgaimban mutatni.

Holnap reggel tőle leszek Kegyedtől a szerzői
Levelet, vele szóló véleményemmel együtt.

Vagyok régiés tisztelettel

Tisztelő Tisztelő Honat

Kis szolgája
Bajtai Ede

Feliuitetes Schedel Ferencz
orvos Doctor Urnak. à magyar
tudós társaság titolnokának

Pesten

Kőnyvajánlás
Fiúnak Sándor
Gerson

Jermenyi
Mu Bo[illegible]

Szeged Dec. 8. 1835.

Tekintetes Sürgönk Úr.

Folyó évi December 6nagyan vettem károm levelét, melly ebre
ez által felelek. Ót 20 Novemberben tsak kerdi, ha
én a' philosophiai, és mathematicai műnoiaraul fel-
dányait megtartam-e? Nem, mivel eddig a' lectioni
terem tsak semmi fele nyomtatvány sem jutott ke-
zemhez. Megszerezném azontan már az emlitett prodnak
példányait, mert a' kiademöket alázatosan kérhetném.
Tömöntsed mondod az „elsőkért" is, mellyről a' Nyug-
tatványt ide tsatolom.

Nagyra becsülöm tegyed kivánatát, melly ot a'
nagy telkü" Stecseny tegyed ügyében Nemzetbe fel-
fedezni sziveskedik. Nyerlencsében enged meltóztassék
lengem is egyetlenes tekintetu arra kérnie, hogy
kit e' fele vállalatra vinnem szándok.

A' November 26nagyjai Sürgönk levél nagyon
megdöbbentett, mivel sajtalan egen elhagyatott
kodik, a' mi tiszteletem minyájunk kontolo egyenest
ellenkezik. Elöttem a' tudós Sürgönk tegyék, tsala-
mint az minta gerjesztett bizodalom fennmaradna, es
mindenben szemmel tartott pel. Tanitó fogva fajtal-
nam, ha a' fizetem e' jonban mütetésem jutalma-
sáról. Származod tegyed levelében, melly hivatalo-
san tartott, tetsik Szarvasjanak fordulnia,
s' a' tsa hozott Pétemény mineö elöbb felkiil-
detessék sürgeni, es ennek pontos teljesedéről annak
birnában remenyli, mikor lagy már a' Kentarnak
1/2 évig Pestre fizetni kötelessége lenni. Mindaz erzeke-
nyebb sziveket, ha ugy volna. Ez Szarvasi fordulás.

149
1835

Kéziratát elérkezvén sóha sem láttam, következőleg ezen eldön-
tő Argumentum miatt nyíla mindeddig Vélemény sem
küldhettem. Ki adta ki körébül a' Parancsolatnak ezen
Kéziratra? Ki által adta ki? Hová adatott? Ki által
küldetett Hegedre? Jessé, kérem, e' Kéziratot Vis-
galar alá Vetni, Isteneem egyszersmind mélyen tsélt
e' nyilatkozásomra mind a' Hén ítéletben elötte járom,
mind a' Fordításnál sérteni, nehogy e' Kéziratnak miatt
ellenem valami nehezteles forma Gondolgyon, a' mi an-
nál nagyobb Körültekintésseg Dolga, minthogy én
a' dologról kétséggel semmit sem tudok.

Ez e' nagy a' "Sokaság" ezimü Kéziratnak Szerzőjét, kér-
jünk Kiadónk, onnétől Vélemény a' 24 Nov. küld
hogy kiadó Calhatnánk lesz, mikor itt kinek tetsz
Nekik Kapni, csupán csak arrúl" nyugtalankodjanak
Vélem. Első" megjelenése ennek is a' Darab utánn
majdnem egész 2 hónappal történt. A' megbízás, melly
a' tekintetes Kerület ízibeli, datumra utánn Hó 1/2 hó-
nap multán jutott Kezemhez.

Ezekkel midőn jelentem Szerencsém vn. Maganak
barátságos indulatába ajánlom
A' Tekintetes Kerület
Kés Szolgája
S Horvát Czirill

Vetten dec. 11. 1885.

Dec. 16

Tekintetes Titoknok Ur!

A' Tudós Társaság egyik régibb rendelésének következésében küldöm á végére siető esztendőben ~~itt~~ á Sopronyi könyvnyomtató műhelyben megjelent könyvek és egyéb apróságok czimeit, sajnálván, hogy többnyire tsak tsekélségek léptek itt napfényre.

Egyuttal idemellékelek egy darabotskát is á tudománytár számára, ha belevalónak találtathatik. Méltóztassék az Ur kérem Csató Urnak általadni.

Szives tisztelettel maradok

Fenntisztelt Uraságodnak

Soprony, December 16kán 1835.

lekötelezett szolgája's barátja,

Kis János

U. I. Jobban meggondolván á dolgot, á tudománytár számára szánt darabot, adandó alkalommal fogom küldeni.

Az idezárt levelkének kézhez küldését barátságos bizodalommal kérem.

150
1835

Tekintetes Titoknok Ur.

Sajnálom, hogy a' mai héti ülés jegyzőkönyvében, megint
betegnek kell beléptetnem. Meghülésemből
jött bajom egyal kevéssé mulni néj s annyira
ejen nem, hogy a' Duna jegén általmehessek.
Jegyét kérem általadni a' játékszíni Kül-
döttség tagjainak a' három zászlóval:
1. Megjátszott ágyek
2. Gédervára
3. Korona a' vérpad,
hogy bírálat végett nyugodt közöttt kiválaszthi, a
negyediket azon Urakat, hogy a' MKlöli-
közül hozzám majd ven érkezett, odatartozó
pénzről exactiojanak.

Tisztelettel vagyok

Kegyednek

Döbrentei Gábor
mk

Buda Decemb. 28d 1835.

151
1835

Debreczenb. Dec. 26. 1835.

Tekintetes Titoknok Úr!

Közelebbi Novemb. 23 dikán költ egy részről nagy betsű, más részről igen szomorító levelét á Tekintetes Titoknok Úmak, ugyan azon hónap 28 dikán, teljes tisztelettel vettem. Nagy betsű az, á mennyiben egy jeles kéz íratról szigorú ítéletem á T. Társaság által bévaratik. Szomorító pedig, á mennyi-tudtomra adatik, hogy maga á megitélt kéz írat mind ez idig is nem érkezett vól-na vissza; holott több mint esztendővel ez előtt visszakáldöttem azt.

Hogy minden ide tartozókról teljes vilá-gositást adhassak, á maga eredetén kezdem. Tek. Novák Dániel Úr fasztelezményi tanja, Tekintetes Döbrentei Gábor Úmak 1834ben Junius 20 dikán költ levelével indittatott hoz-zám Pestről; még is nem elébb, hanem Augustus 19 dikán érkezett meg; még pedig úgy, hogy á meg-adónak sem nevét, sem lakását nem nyomoz-hattam; mivel az enlitett nap reggelén, jó hajnal-ban

152
1835

ban, ollyannak inkább bélöktre, mint béadta. Hol vóla a' levél és kézíras oly sokáig lesar. tóztatva, amugyval inkább szeretem vólna kitapogatni: mivel az elött hamarab nap. pal (August. 12-ikén) vett kettes levele a' font-tévelyt Tiétektől ímmak, már a' hozzám küldött kéz iratnak minél előbbi megírásáért emlékeztetem, hogy azt még akkor nem is vettem, nem is tudhattam mi lehet. Ezen e. lőtt napjáig, pedig későbben irattam levél köl Julius 29-ikén. És így ez is, noha postán jött, elég késedelmesen végezte útjait. — Ja mind á' kéz iratok nem együtt jöttek lerébre. Augustus 31-ikén válaszoltam, a' hazájokba á' Szüna. póstra haramiá tanulóink által, kik ve. rénglen megadták akkor válaszomat. Megír. tam akkor, mitsoda kétségbeléssel és bizonyta. lan úton jött hozzám a' kézíras; megírtam, hogy dőzse meg a' későbbi levél at előbbit, úgy lessük hozzá tetem azt is, hogy a' levelekkel Csekov-nál ne történjen. Illetem azt is, hogy Erdélyi útazásom miatt, ha előbb kézbe zett vólna is hozzám a kéz irat, annak meg-

gálás

vizgálásához nem foghattam vólna Julius elejé. nél. Augustusban pedig épen az; az Augustus utólsó tíz napjait, Testvéreink nagyon elfoglal. ván. Septemberben 5-ik napjaiban az egész kézíratot megolvastam, és reá jegyzéseket tettem, mellyektől Octoberben 4-ik napján kí. ván vólnam, úgy hogy akkor a' kéz iratnak együtt egy pakétba zárnom, s' az útra egész jan elkészítettem, a' Dienes Vaszárra váro. kozván. Időtöt azonban hogy a' Vaszár beállása előtt innen hazából el kellett men. nem; és Vaszárra vinni sem jöhettem. A' mit gyanítván: a' paketet Tübingen kére. vém, hogy valandy pesti kereskedőnek ví. szár alkalmával. De az ón megbízatá megbízatásáról sok dolgai közben meg. feledkezvén: a' paket nála maradt, a' mit ón csak October végén lett hozzá érkezésekor tudhattam meg. Siettem azért a' mint lehetett az elkészült kipótolni. Levelet írtam Oct. 29-ikén Tekintetes Döbrentei Gábor Úrhoz a' pakettel együtt, és arrúl: Nevezett Keres-

kedő

Vetten dec. 30. 1835.

és Esküdt pólgár Nőtes Radl József Úr kezére
bíztam, ki is Speditora által, á pakétot, az
az, á Kézíratott és levelemet, Nov. 1ső napján,
Kassai János nevü, Horti Szekeres ember
által Pestre, á Sokszor tisztelt Titoknok Úr-
hoz útasította. Ugyan akkor és ugyan azon
Szekeres által, 15. Köböl búzát küldött Pesti
Kereskedő, Auszterliczer Dávid (Kereskedő-
nek) — nak. Mire nézve legkötelebb á
megnevezett Kereskedőtt kellene megkér-
dezni: nem adódott-é által néki á pakét
és levél is, mely Tekintetes Döbrentei Gábor
Úrhoz vala intézve; de á mellyet ő megnézni
vagy elrestellett, vagy talán elfelejtett. Ha
á mit keresünk ezen úton meg nem kerülne:
mint egyéb hátra, mint az, hogy Kassai
János Horti lakos, vagy á Helység Bírái,
vagy Járásbeli Szólga-bíró által szóllittas-
sék-fel. — Nagy örömömre szolgálna:
ha á Kézirat, és róla való Véleményem mi-
nél elébb megkerülne. — Egyéb eránt óhaj-
tani való: hogy á T. Társaság á féle pakétjai
postán vagy fizetés nélkül, vagy kevés fizetésért
á haza Telyes közjaváért biztosíttva küldödhetnének.
tisztelettel maradtam alázatos szolgája
Sárváry Pál. mk

Á Tekintetes Titoknok Úmak

2

1

1

2

3

Tekintetes Pulsz Sámuel, Szentes és Vitézlő
Testnek, Orvos Doktor, és Táblabiró Úr
Kegyes jó akaró Uram!

Kegyednél midőn ajánlásom tenném, arra méltóztatva a többek közt hivatalbeli nyilatkoztatni, hogy Deák Tódor emberétől történt bizonyos nyugtatvány a T. Academia nevének használása alatt hivatalos szobájába légyen, esedezem alázatossággal hogy a részben lépést tehessek, ne sajnáljon engem egy kis bizonyító levéllel ellátni. —

Tudtomra fog Gróf Dessewffy József úrtól minémű arr az ellátást nyerendem, melyhez a nekai Berzeviczi úr erdélyre a M. Academia teremében elmondott beszédje Kegyednél légyen, ezt kahnét lett végett Öntől kérjem el arénis ha lehetséges annak közlését Kegyed tőlem ne tagadja meg. —

Egyébaránt kegyes értesítését arról is, hogy dolgom a T. Academia gyüttebeszetébe felvevődött é már egész bizodalommal elvárván, a leg nagyobb tisztelettel maradok

Tisztelő másája
kegyes jó akaró Uramnak

153
1835

alázatos szolgája
Bölöny József

Tekintetes Doktor Úr!

Bizodalmas kedves jó Uram!

Tisztelendő Kollár Úr Pesti kath. Professzor Úr egy nehány napra a' Tekintetes Urhoz akarja ki adni a' Psychologiai kérdésre beküldött feleletemet, míg annak felolvasását be nem mutatja. Ennél fogva jelentem, hogy ott és munkámnak ott a' mutatója: Ivon Θεσμοθετου. Ciceronál de legg. l. 1. c. 20. a' változásek a' Tekintetes Ur elküldeni Kollár Úrnak a manuscriptumomat.

Oleum et operam perdidi: Nem kis fáradsággal készült és szabad és bátor lélekkel irt munkám ábrát ejtett károm kárának nem tekintése; ha valaki a' Psychologiai kérdésre ha tudtam volna, hogy olly emberek, olly censorok kezére kerül, a' kiknél mellett nem érhatta Cicero incognitája' ban a' 135 és 136 lapokon: Mundum, Idest ornatum Deorum gabnu etc. etc. — Sokat ne nyilatkozzunk.

A' mi illeti elöször Kállay Ferenczt Kapitány Urat — [illegible] — milyen Philosophiát tanúlt Magyar Országban, és nehezen tanúlta azt; jobb volt volna néki az Austriai törvény gyakorlása mellett maradni, mint a Magyar Philosophusokat irományainak biralására adni magát: a' mit nem cselekedett volna, ha ismérné magát, és szerény ember volna. Ez megesmértem az ő ítélő tehetségét a' Balogh Pál philosophiai kéziratai' munkájánál kivül legalább a' Tudománytárnál 1ső kötetében levő' ellen értekezéséből: A philosophia tárgya, ellenjei és kastnainál fővonalai" Ebben a 44 lapon akarja; 2dik A' kijelentett vallásnál nem tudok lehetséges, hanem sikeres volta objectivitását meg ismérteti a' philosophiai. Ez ungye leszen

A' ki igyis' ak non philosophus, non rationalista, hanem supernaturalista.

Több illy bizonyságokat mutathatnék ak említett értekezésében, ha szükség volna, mellyekből világosan ki tetszene, hogy a' tornélony d. Mája *Hallay Magyarázó nem Philosophus, hanem philosophicus Compilator, a' philosophiai tudománya nem sajátja, hanem tsak sok olvasás által gyüjtött rhapsodia, legfellyebb eclectica philosophia Az ak ex omnibus aliquid, et toto nihil! mesterségesen össze rakott Quodlibet, mint ak oltárokon álló, tsinált virágokból kötött Koszorú bokréta, minden belső organismus nélkül. A philosophust tsak philosophus itélheti, a' munkáját tsak philosophus bírálhatja meg. És így Hallay Magyarázó ha ak a' munkáinak nem competens bírálója.

A' mi D:r illető a' Pesti Magyar Professor Urat: jól fordíthatta Niemayer Pedagogicus munkáját; de akkal még meg nem mutatta, hogy philosophus, valamint sokan, a' kik a' Plato munkáit más nyelvekre fordították, vagy írtak a' Plato philosophiájáról, nem értették a' Plato ideáit, és így nem voltak Platonicus philosophusok.

D:r Hallay Urnának ak philosophiájáról nem ítélhetek, mert nem ismérem őtet, sőt ak t ám tudom, ak ő-t gabelsbergian Pitt nizigan signirt Philosophen

Jó estvéket, békességet és ak említett Urakat: de engedelmökkel leggen mondva, nem kívánom, hogy ak ő philosophiai értekezéseinek, (mellyek közül némellyek nyomtatásban is világ elébe jöttek) competens bírálói lehetnének, sőt inkább nekem sem fontos bizonyos aquatorum bírálói lehetnének. Sőt némelly Magyarországnak a' philosophia tanitásáról legbiresebb Uraival együtt, kik minden ignorantiával tanúsítják a' philosophiát, a' bírálóim Magyarországban hallottak. És Nagyságos oktatóim a' philosophiának minden ágait: ő nem kívánom, hogy tsak egy esztendeig tanitottak volna. Ak ő philosophiai munkáim dícsérettel emlékezzenek több magyar és német folyóiratokban. A' többiek közt egy Akt ember volna, ed nuvelliste, Herr Professor diesen Ausdruck, von der neuen Ingredienz, dass sie ganz Neuigkeit ist, gehört bekanntlich unter die besten Köpfe, unter die Constructionsstrenge Gelehrten Ungarns, und die mässige Haltung, mit der er seine äusserst, die Consequenz, mit der er seinen Lehrsprüchen naturwüchst, die treffenden Ironien, die er in ihnen anbringt, kennzeichnen, dass er Philosophie zu würdigen weiss, billig sich selbst cultivirt hat; sie können ihm dabei zu seinem Lehrer, und die Gewissheit, dass seine Grundsätze, seine Lehrmeinungen, seine patriotischen Bemühungen verbreitet werden. Gab Gruss etc.

Nem.

* Babogh Páhak itélete ekezik

Non! Illy ember nem érdemlette azon leereszkedését, hogy még egy ifjú
informátorral is látogatást tett. Hogy itt is részt vegyek, a' mit
Sallustius ír: Fortuna res eam tam libidine magis, quam ex vero
celebrat, obscuratque; egy embernek nevelőjét nagyobb tiszteletre il-
letné a' bírálók, és a M. t. társaság, mint engemet. Méltóságos Professor
úrtól, a' kinek magyar és tót ország tele van több éves tanítványaival, a' kik
közt vannak szántalan papok, és több esperesek, vannak szántalan
nitók, ezek közt leányi, késmárki, sopronyi, bétsi Professorok, vannak
szántalan Prokátorok, Notáriusok, Vicecispányok, már egy Főispányis
Így játszik, így csalódik a' fortuna e világon, Illy méltatlanságot kel-
lett fáradtságának jutalmául e' vén napjaira szenvednie egy olly ember-
nek, a' kinek egész magyarhonban jó híre nevezetes. Nem pestért írtam a'
a' jutalom bérekre adott feleletemet: de, megvallom, akkor óhajtottam és remé-
lettem, hogy a' M. t. társaság fogja tenni méltatni fáradságom gyümölcsét,
s' ki fogja nyomtatni jóltevő igazságokkal, és közhasznú észrevételekkel
tellyes értekezésemet. Végtére

Magyarán kimondom: Magyar országnak nints szabad tiszta
tanája. Miért? mert a' nép nem szabad. Az ő értekezésén nem telyhetett.
Miért? Mert szabadon nem írva. Az így lévén, értekezésével nem fogott kö-
be' általmatlankodni a' M. t. társaságnak, mellynek csak szép tiszteletta-
ra, legfellyebb Napoleon szellemében írt munkát kellenek — nem szabad
literatura. Bonus dormitat, ubi negligas, aggymond Sallustius.

Ígyen midőn ezeket írom, közembe jön a' Jelentor Pesti Hírnök, mellyben ak
vatatik, hogy Nyéri Professor nevezteték a' Philosophia osztályában rendes
taggá. Akkal, ugyanaz lebúvárgyitotta a' M. t. társaság Sachidtayentebb
elaltozott mendáciosak egyetlenegyét: Fortuna res eam tam libidine magis, quam ex vero
celebrat, obscuratque. Nyéri..!! Obscuratio tenebris amici. Nyéri a' magyar tudós
társaságnak a' Philosophia osztályában rendes tagja! a' ki minden analy-
gó hízelkedésével és bőbeszédével, sőt minden categoriáival is olly távol van a' valódi philosophustól,
mint a' középkori scholastikus philosophusok az ő "quidditásokkal és hacce-
itásokkal Kant és Berug philosophiájától. Nyéri homines ad astra, mellett
fenébig: mellyre nekik zátony! sondirozták philosophiáját. Ezen philo-
phus professornak hátratételével jobb Philosophus Doktor Balogh
Pál. Annyira megyen e világon a' vakitás, és a' —!

Igen nagyra becsülném a' Tekintetes Úr kedvetését, ha a' munkám
rálónak ítéleteiket akárnemre leiratatni, s nékem Tisztt. Vallás Úr ál
tal elküldeni méltóztatna.

Tekintetes Urat becses munkáiból mint nagy érdemi tudost és jó hazafit tisz
telni becsülni tanultam. Ezen őszinte indulattal leszek még élek

készt, kötelest szolgája

A' Tekintetes Doktor Úrnak

Tekéntetes, Nemes, Nemzetes

Schedel Ferentz Urnak, orvosdoktornak, több tudos tarsaság tagjának, a' magyar tudós tarsaság Titoknokkanak, megkülön böztetett tisztelettel.

Pesten

N. N.

ad 1154
1835

Döbrentei 1835.
jelzetű irat-
csomójából
Kvűet Ei 1951.
VII. 17.
Gergely

157
1835

Tekintetes Doctor, s Titoknok Ur,
Bizodalmas jóakaró Uram!

Sok lévén a hivatalbéli foglalatosságom, később az idöböl is ki fogyván, a psychologiai jutalom kérdésre, ezen ezim alatt γνωθι σεαυτον Cic. de legg L. 1. C. 22. irt feleleremben a szükséges javitásokat nem tehettem. A hiba igazitásokkal tellyes kisz munkámat elöször magam számára tisztán leiratattam, ezen példánybol azután a M. Társaság számára le másoltattam. Noha nagy figyelemmel el olvastam a felküldött példányt; mégis a nállam maradt példányt olvasgatván, olly két hibára akadtam, melly a tekusra homályt vet. Minthogy igen restellem ezen hibákat; bátorkodom bizodalmasan kérni a Tetes Urat, meltoztassék az ide mellékelt irást azon rendes tagnak általadni, akinek meg vizsgalás végett adatott a munkám, meg kérvén ötet nevemmel, ne sajnálja meg javitani a leiró hibait.

Meg különböztetett tisztelettel vagyok

A Tekintetes Urnak kisz's köteles Szolgálja γνωθι σεαυτον
Cic. De legg L. 1. Cap 22.

A' még el nem döntött sorsu kéziratok' lajstroma.

Szám	Kézirat czime és a szerző neme	Ülésben véleményre adás napja	Kiknek vélemények I. V. A. Dó.	Mikor menek neki.	II. V. A. Dó.	Mikor menek neki.	III. V. A. Dó.	Mikor menek neki.	Kézirat ezen szám	Jegyzés
1.	Az emberi nyelv tiszta Kollár Györgytől.	Junius 22d 1832.	Vörösmarty Mih.	beadta	Szemere	Novemb 25d 833			36	Visszavétetett
2.	Trautmann gazdaságy chemiája Lánghy Jánostól	Augusz 13d 832	Schuster Jám.	Aug 14d 1832	Balásházy				43	El v. J.
3.	Cicero de Oratore Karsa Dienestől.	Januar 27d 1833	Horvát Endre	beadta	Schedel Jozsef	beadta	Gr. Dessewffy József.	Martius 2d 1834	105	Vissza
4	Technognomesia Földi Jánostól	Martius 18d 1833	Győry Sám.	beadta	Nyáry István	beadta	Bitnicz Lajos.	October 26d 1833	85	
5	A' kerekség szegletesitése Elias Theodortól.	Martius 26d 833	Győry Sám	beadta	Nyáry.				87	
6	A' kör négyszegüségéről Kerchy Sándor	Junius 3d 1833	Győry Sámuel	beadta	Nyáry.				93	
7	Az érzékek Stolbergtől Kosztka Józsefről	Junius 3d 1833	Borsfay D.	Junius 5d 833	Szilasy				94	Visszavétetett az iró
8	Hetraitáló etymologus Sebestyén Jánostól	Junius 11d 1833	Schedius L.	beadta	Péczeli	beadta	Somossy János	Junius 1d 1835	98	—
9	Theophrastos characterei Elias Theodortól	Junius 24d 833	Schedius L.		Péczeli	beadta			100	
10.	Cicero kerssabb Cato Laelius baraf. sk Hatlik	October 13d 1833	Schedius L.		Péczeli				108	—
11.	Világ i ármérték arithmetikai Novák Dán	October 19d 1833	Schuster Jám.	Oct 28d 833	Jerenczy	beadta			110	—
12.	A' tudós szépnem Molierétől Kópe János	October 19d 1833	Szemere		Balogh				113	—
13	Petrityevith Horvát Lázár versei.	Januarius 4d 834	Guzmics		Csató	beadta			124	—
14	Jószerkezményi tan Novák Dánieltől	Februar 1d 834	Nyáry Jós.	beadta	Sárváry	Julius 4d 1834			128	—
15	Biot physikájának első kötete Leffelholtz.	Februarius 8d 834	Bugár	beadta	Balogh				130	Vissza
16	Berzsenyi Jánosnak levelezési gyüjteménye Tanárnak Pap	Majus 5 1834	Czech Sám.	Aug 23d 835	Lucrenbacher	beadta			143	Levéltárba tétetik
17	Horvát versemy a' Sollen wie Magyarra ford	Majus 26d 1834	Fáy		Kállay				149	
18	Elemtanitó Horvát Zsigmondtól	Junius 4d 1834	Gebhardt	beadta	Bugár	beadta	Balogh Pál	Aprilis 6d 1835	150	—
19	Cuvier az emlős állatok természetes	Junius 4d 1834	Schedel	beadta 834	Pólya				152	—
20	Az okosság tiszta forrása	Junius 16d 1834	Szalay		Kállay				153	
21	Fejérvár ismertetése Barlóczi Rosty Zs	Junius 23d 1834	Bajza	Aug 18d 834	Lucrenbacher	beadta			154	—
22.	Byron munkái fordítója Horvát Lázárty	Julius 25d 1834	Dessewffy A.		Tessedik				156	Visszavette az iró
23	Ifjlandtól a' Vadászok Pajor Ant. és Jelenet Sámuel	Julius 29d 1834	Fáy Pajorról	beadta	Tasner	Novemb 20d 834			157	Fáy A. nál felvevé még a' vol.
24	Homerus Odysseaja Hiay 1 Ének a' világ Herteleny	Octob 23d 1834	Schedius L.	Octob 26d 834	Guzmics				160	
25	Csillagok ismeretéről Horvát Zsigmond ált	Mart 20d 835	Nagy Kár.	beadta	Dobrovics				170	—
26	Liszkötés és malemépitész Fáry Istvántól	Junius 22d 1835	Győry Sám		Besséney				174	—
27	Oedipus Guzmics Izidor	Julius 2d 1835	Schedius L.	beadta	Vas László	beadta	Kölcsey Ferencz	Augusz 10d 1834	175	—
28.	A' várbeli erősség Bonyhádi Petrivel Mária	Augusz 3d 1835	Barics.		Szontagh	Augusz 20d 835			178	—
29	Bölcs Nathán Lessingtől Maraczy János ált	Julius 6d 1835	Schedel	beadta	Horv. Cyrill				177	

A Magyar tudom. Akademiának
1834 esztendőbeli
pénztári bevétele és kiadása.

156
1835

1834iki Bevétel

		Forint	Ezüst kr.
	1833iki pénztári maradvány	6,675	12 8/10
1	Bujanovics Sándor alapitványát visszafizette, félévi kam.	412	
2	Báró Mandel két évi kamatja	120	
3 +	Gyürky Pál 2½ évi kamatja	750	
	Báró Szepessy püspök vitalitiuma két évre	1,200	
+	Gévay vitalitiuma	50	
	Kopácsy József püspök egy évi kamatja	60	
	Pápay Sámuel örökösi egy évi kamatja	60	
+	Lónyay Gábor örökösi egy évi kamatja	31	12
+	Gr. Pongrácz fél évi kamatja	10	48
–	Mosony vmegye alapitványa	89	36
	Gróf Széchenyi István egy évi kamatja	3,600	
	Gróf Károlyi György egy évi kamatja	2,400	
	Gróf Károlyi Lajos egy évi kamatja	600	
–	Kovács János alapitványa	1,000	
	Gróf Teleki Testvérek egy évi kamatja	300	
	Inkey Imre két évi kamatja	120	
	Gróf Keglevich János egy évi kamatja	240	
+	Trattner Károlyi egy évi kamatja	390	
	József Föhg. Nádor egy évi kamatja	600	
–	Mocsonyi János alapitványa	100	
	Ag. Batthyány Fülöp egy évi kamatja	2,400	
	Ürményi Ferencz egy évi kamatja	120	
+	Reviczky Testvérek egy évi kamatja	120	
	Gróf Vay Ábrahám egy évi kamatja	480	
	oldal	21,928	48 8/10

Áthozat	fr.	kr.
Gróf Esterházy Károly egy évi kamatja	600	
Gróf Zay egy évi kamatja	120	
Buda városa egy évi kamatja	100	
Torontál megye kölcsönye	1,364	24
Kis Jánosi visalatuma	100	
+ Balásthyak egy évi kamatja	21	36
Gróf Széchenyi Pál egy évi kamatja	600	
+ Gróf Batthyány Imre egy évi kamatja tőkésül	10,600	
+ Báró Brudern József kamati	67	12
+ Özv. Farkas Annáné fél évi kamatja	60	
Báró Prónay Sándor fél évi kamatja	60	
Gróf Zichy Ferencz 3/4 részbeni visalatuma	1,400	
Gróf Batthyány Iván egy évi kamatja	600	
Gróf Teleki László egy évi kamatja	600	
Gróf Andrássy György egy évi kamatja	600	
+ Szeleovics János egy évi visalatuma	48	
– Bács megye második rendü küldeménye	100	6
Gróf Károlyi István egy évi kamatja	1,200	
+ Prónay Simon örökösi egy évi kamatja	19	12
Könyvek árában befolt	3,510	19
az egész évi jövedelem	43,699	37 8/10 16/20
ettől kivonván az egész évi kiadás	38,871	12 1/20
marad 1835re pénztári maradványképen	4,828	25 15/20 kr.

1834ki Kiadás

	Forint	Ezüst kr.
Hitelezések	18,000	
Tiszteletül évdijakban: Döbrentei Gábor Tihanyinak	800	
Schedelnek mint levélbárónak s Szerkesztőnek	700	
Helybeli rendes tagok közül: Vörösmartynak	500	
Szalaynak	500	
Győrynek	500	
Petrovicsnak	500	
Bergernek	500	
Gebhardnak	500	
Vidéki r. tagok közül: Kisfaludy Sándornak	300	
Berzsenyinek 1833ra és 1834re	600	
Szlemenicsnek	300	
Dirnernek	300	
Horváthnak	300	
Kis Jánosnak	300	
Tiszteletdíjak közül: Pénztárnoknak	500	
Ellenőrnek	300	
Irnokoknak és Másolóknak	551	14
Szolgálatra: Prikkel Andrásnak	200	
Fütőnek	25	44
Egyebekre: Napdijak s utazási költség fejében	154	24
Irományszerekre	202	6
Rajzi, metszési, lythographiai és oklevél-készületekre	1,024	15
Nyomtatásokra és correcturákra	4,638	57 3/4 v. 15/20
Könyvárosi költségekre	143	50
Kötésekre	221	42
Házbérre	900	
Butorozásra	838	38 4/10 v. 8/20
Világitásra és fára	123	24
Postára	151	20
oldal	34,575	35 3/20

	fr.	kr.
Áthozat	34,575	35 3/20
Jutalmazásra	3,596	34 3/10 v. 6/20
Játékszinre	635	
Elegy kölségekül	64	2 6/10 v. 12/20
az egész évi kiadás összeleg	38,871 fr.	12 1/20 kr.

Helmeczy Mihály
Tisztaánok H. Sz.

A' magyar tud. Akademia által kiadott munkák' árából bekerült készpénz' felszámolása 1834d. évről.

pengő pénz.

folyó szám		f	kr.
	Bevétel:		
1.	Május' 9d. – A' pénztári hivatalnál letéve volt Évkönyvekből 16 darab eladatván társasági Tagoknak (8 darab finomabb 4 f. 48 Krval, és 8 dar. közönséges 3 f. 28 Krval) bejött	66	8.
3.	August. 16d. – Döbrentei Gábor Tisoknok Méltoságos Gróf Teleki József' részéről fizetett	17	55.
5.	Decemb. 31d. – Eggenberger József 1834. e. végéig vezetett számadásnál fogva beadott	2,558	46.
6.	d° d° – A' pénztári hivatalnál eladott 90 példány közönséges, és 28 péld. finomabb Tudománytár' árában bejött	106	8.
7.	d° d° – Hasonlóul az ugyan ott eladott 6 példány közönséges, és 2 péld. finomabb Évkönyv' árában	30	24.
8.	d° d° – Heckenast Gustav (Wigand Otto helyett) az 1834. év alatt eladott könyvek' árában fizetett	29	55.
9.	d° d° – Ifjabb Kilian György az általa szinte 1834. e. folytában eladott könyvek' árában számadása szerint fizetett	56	15.
10.	d° d° – Eggenberger József az 1834diki Tudománytár' árában beadott	644	48.
	Bevétel' öszvesége	3,510	19.

Kiadás

folyó szám.		pengő pénz. ft.	kr.
	Kiadás:		
2.	Május' 9d.- A' Társaság' pénztárába általadtam . . .	66	8.
4.	Augusz. 16d.- Ugyan oda beadtam	17	55.
11.	Decemb. 31d.- Jövés ugyan oda beadtam	3,426	16.
	Kiadás' összege . . .	3,510	19.
	Összegyeztetés:		
	Bevétel . . . . . 3,510 fl. — „ 19 kr.;		
	Kiadás . . . . . 3,510 fl. — „ 19 kr.;		
	A' kiadást levonván a' bevételből marad tehát nél 1835diki számolásra	semmi.	

Bárczay László
Elnök.

Megvizsgálva Pesten Aug. 20kán 1835.
Bertha Sándor

ad 156
1835

	Iphig.	Nők.	Nőszem.
	287	300	
Eggenberg	292	100	100
Fiske	100	100	100
Wigand	100	1	1
Schedel	1		1.
Vörösm.	1	1	1.
Tsok.	1	1	1
Tóthi	1	1	1
Szécheny.	1		
	497.	491.	505.
Ebből kiv. Külföld	(2)	(2)	(2).
Dobl.	6.		
a Társaság Könyvtára	1.	1.	1.

Külföldi Játékszín.

a) Iphigenia Tauriában; b) Nők' iskolája; c) nőszem philosophus.

	darab.	bevétel	kiadás	maradvány
1833.				
Frattner-Károlynál nyomtatásban mindenikből 500 példány; tehát összesen		1500		
Ebből kiadatott:				
Eggenbergernek			300	
Wigandnak			300.	
Iphigeniából kiliánnak			300	
	összesen		900.	
Ezenkívül:				
1. T. Döbrentei Gábor Tsokonai úr illetményképen kivett a' Nők' iskolájából	1.			
2. Ugyan az magának a' nyomtatványul a' nőszem Philosophusból	1.			
" Iphigeniából	1.		3.	
3. Tsokonai úr adott a' Mélt. ágyi Elöljárónak mindenikből egy-egy példányt			3.	
4. Jenei adott Mélt. ágyi Gróf Széchenyi Jóvának			3.	
	összesen	1500	909.	
E' szerint marad még szabad intézetre				691.

Jegyzés: Ezen maradványnak a' levélárban lett találtatása miképpen a' nyomtatványokat Tsokonai's Levélárnok Urak vevék által's azok által lőn könyvtárokba. —

5. Schedel Levélárnok Ur által adott Eggenbergernek a) Iphigeniából		100.
b) Nők' iskolájából		100.
c) Nőszem Philosophusból		100.
6. Ugyan ő ő Vörösmarty Ur, mint véleményadót, kapott Iphigeniából		2.
" Jenei ő a' Nők' iskolájából mint véleményadó, kapott		1.
" Jenei ő ő Vörösmarty, mint Véleményadót a' Nőszem Philosophusból		2.
7. 1834. Augusti 2tán A' levélárban Schedel Úr kezek alatt volt példányokból által vett Eggenberger Könyvárnak:		
a) Iphigeniából		67.
b) Nők' iskolájából		37.
c) Nőszem Philosophusból		79

2. Eggenber kapott Aug. 11ten 834 ujra - 3.
Kés véleményadó (Horváth, Guzmics) - 2.
~~Tirolnak~~ Tárjaság könyvtára - - 1.
3. Eggenberger Alzir d° Aug 11ten 5.

Külföldi Játékszín.

4ik darab Játékos 30 kr; 5ik dar. Alzir 24 kr; 6ik dar. Tancréd.

	darab	Bevétel	Kiadás	Maradvány
1834.				
A' Magy. Kir. egyetem' budai könyvnyomtató intézetében nyomtattatott mindenikből 500; tehát öszvez		1500.		
Kiadatott:				
1. Eggenbergernek . . . Játékos . . .			488.	
d° . . . Alzir . . .			490	
d° . . . Tancréd . . .			490.	
~~2. Mehdel úr kapott egyiskivett a Játékosból 6.~~				
d° d° . . . ~~Alzirból 5.~~			11.	
3. Döbrentei úr . . . Játékosból . . 1.				
d° . . . Alzirból . 1			2.	
4. A' Legfeljebb rendeléjek perint letartatott a' nyomtató intézet által az Országos könyvtárak' számára mindenikből Két hét - öszvesen . . .			21.	
öszvesen -		1500.	1500	

függőben megszámítás Döbr. — } =

Eredeti Játékszín:

1° darab Vérnász, 48 kr; 2dik dar. Tirus. 40 kr;

	darab		
	Bevétel	kiadás	maradvány
1834.			
A' Magy. Kir. egyetem' budai könyvnyomtató intézetében nyomtattatott mindenikből 800 fedány, öszveszen	1,600		
Kiadatott.			
1ör Eggenbergernek . . . Vérnász . . .		783 780.	
d° . . . Tirus . . .		796 780.	
Ismét Juny 18kán . Vérnászból . . .		3.	
d° d° d° . Tirusból . . .		11.	
2ör Schedel Úr általvett Vérnászból . . 5 }		5.	
Ugyan ő . . Tirusból . . 5 }		10.	
3ör Döbrentei Úr általvett Vérnászból . . 2. }			
Ugyan ő . . Tirusból . . 2 }		4.	
4ér A' Királyi Felségek számára adatott, Vérnász 2. }			
d° d° . . . Tyrus 2. }		4.	
5ör Legfelsőbb rendelések szerint utartatott a' Könyvnyomó intézet által . . Vérnászból . .		7.	
Aussüng ín ugyan ebből . .		1.	
öszveszen . .	1,600	1,600.	

Horatius' levelei

ára - - 2/15 kr.

	d a r a b		
	bevétel	kiadás	maradvány
1833			
Frattner-Károlyinál nyomtattatott	500		
Ebből kiadatott:			
Eggenberger könyvárosnak		133.	
Nigandnak		34.	
Ifjabb kiliannak		33.	
öszvesen . .	500	100	
Tisoknok Úr előadása szerint Méltóságos Gróf Széchenyi István Úrnak ment		1.	
öszvesen .	500	101.	
Maradt még szabad intézésre			399.
Jegyzés: Ezen maradványnak szinte a' levéltárban kell találtatnia, minthogy azt nem a' számadó vette által a' nyomtatóból 's adta bekötésre. —			
» 1834: Eggenberger általvett Jan. 24. 29. Febr. 6 és 7kén .		386.	
Ismét ő általvett Junius 18kán . . .		11.	
» A' Királyi Felségek' számára		2.	
öszvesen .	500	500.	

6

Aussänget Leher liquid: — 2 péld

4

Gramatica ungherese

ára 1/30 kr. 1 és 2ik rész

		d a r a b		
		bevétel	kiadás	maradvány
	1833.			
	Frattner-Károlymál nyomtattatott (1° rész) 500.			
	A' magy. kir. egyetem' budai könyvnyomtató intézetében (IIik rész) 500	500		
	Ebből kiadatott:			
1.	Eggenberger könyvárosnak		33.	
2.	Wigandnak		34.	
3.	Ifjabb Kiliánnak		33.	
4.	Császár Ferencznek küldetett Fiumába eladásra		100.	
5.	Ismét Császár Ferencznek ugyan oda azon végből		149.	
6.	Fitoknok Úr állítása szerint Méltóságos Gróf Széchenyi István Úrnak ment		1.	
	öszvesen	500	350.	
	Maradt tehát szabad intézésre			150.
	1834.			
7.	Eggenberger általvett Láng könyvkötőtül		144.	
8.	Döbrentei Úr		2.	
9.	A' királyi felségek' számára		2.	
	öszvesen	500.	498.	

5

6

az ára - - -

6

#3 Eggenberger kimusarása perini vak 997 —

Helyesiráj szabályai. Második kiadás. — 10 Kron.

4

	Bevétel	kiadás	maradvány
1834.			
A' Magyar kir. egyetem' könyvnyomtató intézetében nyomatott	1000.		
Ebből kiadatott:			
1ör Ugyanevezett Ausfüng-ív		1.	
2ör Eggenberger Könyvárosnak általadott stern könyvkötő		999.	
öszveseen	1000	1000.	semmi

5

4

6

Mathematikai műszótár . . . arultatik 20 Kron.

	Bevétel	Kiadás	maradvány
1834.			
A Magy. kir. egyetem budai könyvnyomtató intézetében nyomatott	500		
Kiadás:			
1ör Aushung-ív		1.	
2ör Eggenberger könyvárosnak általadott Stern könyvkötő . .		499.	
öszveszen . .	500	500	

Pályaommukák. - árultatik - 40 Fron.

1834.			
A' Magy. Kir. sud. egyetem' budai könyvnyomtató intézetében nyomatott - - - - - - -	500 ~~[illegible]~~		
Kiadás:			
1ör) Stern könyvkötő általadott Eggenberger könyvárosnak		489	
2ör) Ugyan az pósalólag általvett, s Eggenbergernek általadott		5.	
3ör Aussüng ív [illegible] elmaradtak - 2 ~~[illegible]~~			
4. Ortsége könyvtárak - - - öszvesen - -	490	494. 7	—

6

4

Tudománytár. 1. füzet.

	Bevétel	Kiadás	maradvány

5

6

4

A' magy. tud. Társaság által kiadott munkái árából befolyt bécsi pénz felszámolása.

pengőben

	bevétel		kiadás	
	f.	kr.	f.	kr.
1. November 12kén Eggenberger József fizetett	50	—		
2. dto dto A' Társaság' pénztárába beadtam			50	—
3. Decemb. 28kán Császár Ferenc úrtól bejött a' grammatica ungher. czímü könyv' árában (melyből neki 240 példány küldetett Zimrébe)	64	—		
4. dto dto A' Társaság' pénztárába általadatott			64	—
5. December 31ig befolyt számadás szerint fizetett				
" Eggenberger József könyvárus	130	—		
" Jakab Kilián György	60	45.		
" Wigand	94	57.		
6. dto dto A' Társaság' pénztárába általadtam			285	42.
összesen	399	42	399	42
834.				
7. Május 9kén A' pénztári hivatalnál levéve levő 40 példány Ó' könyvekből 16 darab eladatván Társasági Tagoknak (8 finomatt 2 f. 48 krval, 8 pedig közönséges 2 f. 28 krval), bejött	66	8.		
8. dto dto A' Társaság' pénztárába beadatott			66	8.
9. Aug. 16kán Dörre Ernst Gábor úrnak Melczer Gróf Teleki József elhaltával ő nga részéről fizettem:				
1 példány Horatius levelekre			2 f. 15 kr.	
1 dto grammatica ungherica			1 „ 30.	
1 dto Iphigenie			— „ 30.	
1 dto Virg' Eclogája			— „ 30.	
1 dto Nouveau philosophie			— „ 30.	
4 példány Jászkor 30 krval			2 „ —	
4 dto Albéri 24 krval			1 „ 36.	
4 dto Tanuvád 26 krval			1 „ 44.	
3 dto Vérmaszéru 44 krval			4 „ —	
3 dto Tüngirt 40 krval			3 „ 20.	
összesen			17	55.
10. Aug. 16kán dto A' Társaság' pénztárába adatott				17 55.

Bölcs Nathán. Dramai költemény öt felvonásban.
Szerzette . . . Lessing . . . Magyarra tette Mavrey
János.

Ft

VA engedelmet kér arra, hogy itt röviden lehessen. Nem az eredetinek nem értése az, minél fogva darabot elfogadni nem lehet — ámbár apró elfirkantások vannak itt is — hanem az a' halálos küzdés az eredetivel, mellyből a' fordító sehogy ki nem bírt lábolni. VA. sorról sorra kezdte tenni jegyzéseit, de már az első felvonásokban látván, hogy azokat folytatni, a' hibák' kútfőn eránci alá opátlyozni, s végül még kifárasztani is nem győzi, mivel sincs sor — VA e' mondásból kitűnőleg meggondolta — mivel sincsen sor, melly gáncsot, gyakorta többfélét egyszerre, ne vonna magára; abba hagyta a' jegyzegetést, és csak azt bátorkodik javasolni: üttessék fel a' kéziratbáthol, s olvastassanak fel belőle néhány lapok: a' Jót. Társaság láthi fogja, hogy csak nehéz lehet a' fordítást az eredetinek segedelme nélkül érteni, olly összekuszált, homályos és erőltetett az; hogy, továbbá, a' Syntaxis sorából ki van forgatva, a' nem ritka helyi mértéki hibákkal, türhetetlen nyelvrenésekkel; hogy poetai numerustól a fordítónak még sejditése sincsen stb stb.

Schedel Ferenc
rendes tag

Ex 1835-ös
csomagból: 157. sz.

Ennyiből áll, mit az Igazgatóság
az academiának 1835diki mun.
kálkodásiról mondhatok. A' tek.
Törvény hatóságok látni fogják
ebből, hogy a' tőlök minél több
oldalról kívánt eleget tenni
Lh K. Károly.

A' magyar tudós társaság
igazgatóságának tanácskozmá-
sával az academiának 1835diki
évbeli munkálkodásairól, ugy
pénztára' mibenlétéről szóló
hivatalos jelentését, a' tör.
vényelt' értelmében közli
a' Tekintetes Karok és RR
elébe terjeszteni. Látni fogják
ebből a' T. kk és Rk. Tanítójok
a' hazai intézet oda fordúlá
sát, hogy az országosan kifejlett Alapregjából
elébe szabott minél több kör.
lepéseknek minél több oldalról eleget te,
gyenek. Ha minden törekvései mellett is
hiányosnak találtatnak még kérdjük,
közzé az Igazgatóság a T.
Rendek' egyenjében egyedüli
bírálatához, melly tekintettel lesz
ösvényeink' zöldes voltára,
és mindenek felett pénztárunkra mostani

158
1835

valóban fiúk állapotjára, mellyek
nél fogva kegyjeinknek sokkal sze
rencsésebb tudományi szerek
nek nélkül el kellett lenni.

Tövényhatóságokhoz.

158
1835

Jegyzőkönyvi kivonat

1835diki évi ülések. 6dik ülés Februarius 16d

53d pont

Ezen alkalommal ujra szóba hozván a tisztnek, a' kéziratok megvizsgálhatása mellyhasson foly:

határoztatik, vezessen a' tisztnoki hivatal ezentul egy külön könyvet, mellyben minden tag nevéhez a' neki adott kézirat és a' határidö feljegyeztessék. Ez mutatni fogja ennek minemüségét, és igy könnyü leszen egyeseknek szerfeletti terheltetését, mint a' tévedésben egyik dokát, elmellözni. Másfelöl e' könyvböl a' segédjegyzö külön jegyzéket fog készíteni: arról, hogy minden ülésre melly birálatoknak kell beérkezni; ha valamellyik elmaradna, uj idö határ szabatása után az elmaradozó sürgettetik, s uj elmaradás után a' kézirat visszaszolgáltatik; az illy tévedelmezök nevsora pedig nagy gyülésben felolvastatik.

159
1835

Évkönyv II köteg — — szinezettlen képü példány 11. —
= 1835. számolni fog — — 19 darabról.

Egy Nyalab, mellyben az évkönyhez tartozó rézek nyomatai foglalatnak, nevezetesen a kögnégy szegitéséről képük tábla és Berengár jenzei.

Az évkönyvhez tartozó régi irás nyomatai. — ~~50 pildz~~

Kazincz képe 3 nyalab

Az évkönyv 1 köteséhez Czimlapok 2 nyalab

A czimrész (II kötethez) és annak nyomatai 6. nyalab.

Az évkönyhez (II köt) tartozó plánta nyomatak 1. nyalab

Ismét oda tartozó Imre Prof. — képe 12 nyalab. —

Ismét oda tartozó Ocsai templom — 6 nyalab.

Imre képe — — ismét egy kisebb nyalab. —

Sárga borisék-papiros — — — egy Csomó. —

Két csomó koponya —

Frederick, Augusta Co. Va.

W. Mag. 1 Institut de France
1 Royal Society in London
1 Edinburgh
1 Amer. Philos. Soc. in Philadelphia
1 Asiatic Soc. in Calcutta
1 K. böhm. Gesellsch. d. Wiss. in Prag
1 K. bayer. Akad. — München
1 K. Gesellsch. d. — Göttingen
1 K. preuß. Akad. — Berlin
10 Acad. scient. imp. Petropol.
1 Acad. des sc. mor. et pol. Paris
1 Stockholm Acad
1 Smithsonian Instit. Washington

ad 160
1835

MAGYAR ACADEMIA.

A' tudományok' magyar nemzeti Academiájának van szerencséje Évkönyvei ..... köteteit, ugy a Magyar Nyelvemlékek ..... köteteit a .....

azon tisztelettel, mellyel illy kitünö tudományos testület iránt viseltetik, megküldeni.

Költ Pesten,

Academia Scientiarum Hungarica .....

.....

Annalium suorum volumina .....

....., item Monumentorum linguae hungaricae antiquae volumen ..... debito tantae societatis nomini meritisque cultu transmittit.

Pestini, die

Emich és Eisenfels könyvnyomdája.

VI. Nyy. XXXV.

Asiatic Society

BENGAL

To Gabriel Döbrentei Esqre
Secretary of the Hungarian Society

Sir

I am directed by the Asiatic Society to acknowledge with their best thanks the receipt of the first volume of the Transactions of the Learned Society lately instituted at Pest, and to request that you will express to the Hungarian Society the readiness of the Asiatic Society to interchange its future publications

161
1835

I am
Sir
Your most Obedient Servant
James Prinsep
Secy Asiatic Society

Asiatic Society's Apartments
Calcutta 20th January 1835

Asiatic Lith. Press

Vetter Juliust. 1835.
Döbrentei

VI. Ngy. XXXIII. 1835.

L'ACADÉMIE royale des sciences a bien reçu:

Planum et Statuta Societatis eruditae Hungaricae
A' Magyar tudós társaság' Évkönyvei. Első Kötet.
&c. &c.

dont elle doit la communication à Votre obligeance, et charge le soussigné de Vous faire agréer son remerciment.

Wilken
Secrétaire en tour.

Berlin ce 10 Mai
1835

162
1835

VI. hyp. XXXIV.

Regia Scientiarum Academia Berolinensis

Societati eruditae Hungaricae

Commentationum suarum Volumen Anni 1833 et Hammeri commentationem praemio ornatam debita meritis observantia transmittit, seque ad iuvanda quae reip. litterariae conducent omnia paratam semper pollicetur.

Berolini Mense Maio 1835.

Wilken
Acad. Reg. Scient. Secretarius

163
1835

Vetten Junius 30d 1835.

Döbrentei.

VI. Nyg. XXXII.

KONGL. VETENSKAPS-ACADEMIEN

Stockholm den 15 Maj 1835.

Monsieur le Président

L'Academie royale des Sciences de Stockholm vient de recevoir le premier Volume des Memoires de la Société erudite Hongroienne, ainsi que les Statuts de la dite Société que vous avez bien voulu lui adresser au nom de la Société. L'Academie m'a chargé d'en témoigner sa reconnoissance tant à vous, Mr le Comte, qu'à la Société illustre, dont vous etes le digne Président.

Je vous prie d'agréer l'expression de la haute considération avec laquelle j'ai l'honneur d'etre

Monsieur le Président

votre très humble et obéissant serviteur

Jac. Berzelius
Secr. perp. de l'Acad. de Stockholm

à Mr. le Comte Joseph Teleki
Président de la Société erudite
Hongroienne à Pesth.

164
1835

XXVII

644.

Magnifice Domine Comes Supreme Comes!

Opera literaria per Eruditam Societatem Hungaricam typis edita, quae Magnifica Dtra Sub 23a M. ea. c. pro meis usibus transmiserat, me grato animo suscepisse, alterum autem aeque transpositum assacorum Operum exemplar meliri muneris, Suae Majestati Sacratissimae demisse exhibiturum, Eidem Magnificae Dtrae, erga provocatas litteras praesentibus rescribendum duxi.

Caetera in reliquo peculiari cum propensione perviso

Magnificae Dtrae

Posonii 31. Maji 1835.

Addictissimus

Josephus Szalatnay

165
1835

Mgco Dno Fr. Josepho Teleky Supremo Comiti

Vatican Library Rome
1895

Lg. 835. IX.

Constantinópoly Pera városában
1835ki augustus 28án

166
1835

Tekintetes magyar tudós társaság!

Sulyos betegség után magammal még alig birván, körülvéve á pestis dühétől, mely mondják mindennap sok áldozatot ragadel, intézem e soraimat kedves óhajtott hazámhoz.

Hellas azon kis, de fekvése által áldott ország bizonyal minden mivelt, gondolkodó s érző ember figyelmét vonza magához; Hellas, melynek büszke nemzete szüntelen mozgásban vala, de mely ugyan azon mozgásban érte el á tudományok és mívészségek azon fényét, melyet velünk késő századok fogják csudálni. El tünt á fény, oda görögország nagysága! Pedegen kivett török járom nyomta sok évig ama ritka nemzet szellemét, de egészen el nem nyomhatta. Nevezetes e nemzet jelen helyheztetése s fontos á kérdés: ma lesz á görögből? – de ezélon kivül vagyon erre nézve véleményemet kinyilatkoztatni s csak hamar átmegyek levelemnek fő tárgyához.

Syra á lykladesek egyike az utolsó görög belháború idejében állandólag meg tartott neutralitása által oly tetemes kereskedésbeli érdeket nyert hogy jelenleg Hermopolis nevü városát commercialis tekintetben elsőnek lehet mindani egész görögországban. Minden-

felül gyülekeznek ott össze's hajók, ott halál az utas álalmas
tosságot, a' világ minden részéről jöttek és jönnek Athenébe,
hol hagy ünnét Paros, Cleara's és Malos szigetek részegül-
vám nagy Smyrnaiba' mehessek. Ennek kis Galette hajóban, mely
sok viszontagság után Syrába hozott, két felette nevezetes ur vala
az egyik H. Robertson az amerikai philhellen Küldöttség fő tagja
a' másik Dr. Kirk angol püspöki missionarius és valamenyi
görög oskolai director. Ezen tudós urak ismeretsége által kel-
lemmel s hasznnal folytának le Syrában töltött napjaink.
Robertson uri háza egyesülő pontja minden tudósnak, mivelt
s míveltebb utasnak. Az első estvét nála töltvén, szenvedt nem-
zetbeli uri és asszony vendég volt leg szebb harmoniában össze
gyülekezve, kik közt fel váltva Europaiul csak nem minden
mivelt nyelven hangzott. Mondhatom meg lepett egy nevezetes kép
szinnel nézém itt egy részét sanmlás képi kiadványát eddig
elérhetetlen Bealemnek valódi szinpadat csudálhatni tekintet
egy csinos teremben fel állított gazdag könyvtárt, valamint
egy dusz mineral- és emlékjeli gyüjtemenyt, melyeket még eddig
muzeumban is alig láttam. Itt lassan lassan felszentelésének
az amerikai s angol missiok menyei lelkeiban egy uj remény
séget ejtek Eddenben ki kelni, reménységet a' szegény gö-
rög nemzetre nézve. Növelni a' népet elfojtani a' balitéleteket,
Ez az arra nagy titok, mely az embert emberré, a' népet nem-
zetté virágzó nemzetté teszi. Szerencsés görög! kit felett
hogy ekképe is alig vesz, ily istenes kéz munkálodik, mely lassan

lassan el fejlesztendi azon fellegeket mely valódi felemelke-
dését ily igen kátráltatja. Míg Athenében nemzeti hajó-
net örzé's ábrándt, míg a' kormány eszély erejével nehá-
nyan utasítást rakat s gülöjét pótlásra az adót emelé, s ez
addig Syrában philhellenis egyesült erők örzik és tájékoztják
annak menyei sorait, melyből fogás nélkül áradhat ki be mond-
hatatlan áldás az egész nemzetre. Szent adjuma az nevelő, vi-
lágosító fel a' népet, s boldog nemzetes fogja urának Rodnit.
Tudva van mily bozgató anarchia pusztító görögországot, termé-
szetesen oly állapotban nevelésről oskolákról szó sem lehetett. De
alvást ismét a' törvényes rend Nauplióban s Athenében ál-
lítottak fel oktatóintézetek, s erre nézve Thermopilis s Syra
leginkább érdemel említést. 1828 ban Brewer az amerikai
missionarius alapitá Syrában az első oskolát Lancaster rend-
szere után, melyet majd Kirk ur angol püspöki kül-
dött által vette s tökéletesítette. Ugyan ő alapitá később
ben Lancaster módjára egy leány oskolát, valamint több
egy hellenicai oskolát is, melyben nincsen helye a' vigyorté-
nitésnek. Igen hiven oskola rövid idő alatt olyvirágzó helyzete-
sébe jött, hogy 1830 ban a' tanulók száma öt százra emelke-
dett. Dr. Kirk el hivatkozása után Hildner ur lépett pályájába,
ki is az anarchia leg sulyosb idejében egyedül magára volt képes
az oskolát fenntartani és a' be állott békénél tökéletesbé
rendbe hozni. Egyes városi oskolákon kivül Hildner ur a'

britt. püspöki Káldóéasa saj költségén még egy intézetet állitá fel, leányok és gyermekek számára elosztott termekben, mely nem sokára egy igen gyarapodott, hogy jelenleg 280 gyermeket és 330 leányt legyenedetek számmal számlált. A gyermekek osztályai egy Elsőd és egy Lancasterbeli elementár-tanmenet

Bambus professor beszélgetései	lap	példány	
Volbert az oskolájában való élama			
általmával.	63.		
Bambus beszédje Leeves az oskolája			
ki nyittatásán általmával.	5		420.
Coray a' Szent irás synopsisa			
(Elsö kiadás)	44		2000.
Ugyan annak második kiadása	44		2000.
A' Szent irás tellyességéről adott			
példák (Bambus)	164		2000.
Bambus grammatikája a' régi			
és új görög nyelvekről együtt			
Katonaképpen	300		2500.

Ezeken kívül több dicsö alkalombeli beszélgetések és sok az oskolai falakon általmagának táblák jöhetnek ki. Jelenleg saját alatt vagyon a' régi görög nyelv klimatikus 2000 példány s az új Testamentom szövet historiája. Ugyan ez kis Asiában lakozó görögök számára az ó testamentom török nyelvre görög betüvel fog kiadatni. A genesis, ról imár sok példány van kinyomtatva. Ezen említett könyvek imár nagyobb részinyire el Keltek annál is inkább el Keltek, mert az amerikai társaság ingyen adja és tanulóknak. Csak így lehetett lassan lassan egy népet a tudományok gondolkozó edesgetni, mely szegénységen kívül bal

ítéletei sötétlésben minden danalás iránt leg nagyobb ellenzéssel vala.

Így valamint görögországot látom hazámat is kicsiny dicsö intézete mellett reménylem a' nép nevelésérül el nem feledkezend szebb aera felé emelkedni. Nem ismeretes a görög elött magyar ország áldott földjei, bátor nemzete, híres lovas katonasága. Sokszor volt alkalmam hazám jeles, s árnyéki oldalairól összinténi, mivelt uraktól beszélni, kik kis más érdekelt azon politikai tekintetben mennyi, kély országról, s valamint kolokotroninak csak consti, tutiónk felöl nyugtalan gyönyörü Robertsonja, nak egészen ellenkezöjét, amit tudós leg szebb polgári virtusok, kal dicsö Cancellárunk országunk természeti állapotjá, kivált gazdag hegyeink bujzgó kedvelöjét! Elragadtatás, sal kért szerezni nélkül lenni kincs tárunkból kövek, ket, melyeért ö is viszont élöj országából görög hegyeikből s vizeikből gyüjteményeket hazám tudományos alkal, mára egészen ültetni. Ohajtó minden nemből kis példány, ket pontos felgyülirázzal, s ime különösen ezeket jegyzem fel:

Quartz rubigineux.
Quartz resiniste opalin.

Vettem oct. 10. 1835.

Quartz resinite hydrophane.
Quartz resinite girasol.
Quartz resinite commune.
Quartz resinite Xyloide.
Lave vitreuse perlée.
Peridot.
Argile colorite.
Sphaerulite.
Argent noire.
Argent antimonié sulfuré.
Cuivre sulfuré.
Cuivre grès antimonifère.
Cuivre carbonaté bleu & verte.
Cuivre carbonaté verte terreux.
Cuivre phosphaté.
Zink sulfuré.
Cobalt sulfaté.
Arsenic sulfuré rouge & jaune.
Arsenic oxydé.
Antimoine sulfuré.
Antimoine oxidé.
Titane oxidé.
Urane oxidé.
Cuivre arsenaté.

35.

Bátorkodom a Tekintetes Tudós Társaságot kérni méltóztassa, ha lehet, ama nagy érdemű férfiu akaratjának e tekintetben eleget tenni, bizony hálával veendi.

Krug izléstanu Eszératom ki nyomatását Egy böles kiküldöttsigre alázatosan bizvak maradok meg különbiztelett tisztelettel a

Tekintetes Magyar Tudós Tár[illegible]ság alázatos szolgája Ludvigh

Crime:
Au Rev. J. J. Robertson
Syra.
Aux soins de Mr. J. Van Lennep,
Consul d'Hollande à Smyrne.

tándkaroknak ítéleti. Fel tevém magamban, azoknak
rövid kivonásokban közre bocsáttatásukat.–
Becses Válaszát Gödre bizalommal el várva
vagyok, ugyan ott Augustus 1ső napján 1835 esz.

á Tekintetes Úrnak

tiszteló szolgája
Dercsényi Sámuel
Kir. Tanácsos, több Nemes Vármegyék Táblai Bírája Orvos Doctor
á Bécsi Orvosi Karnak és Összegyüttetnek is ugyancsak á Bécsi
Gardasági Társaságnak valóságos Tagja.

Veszprém aug. 31. 835

Tekintetes Schedel Ferentz Orvos Doctor, rendkiv. kir Profes.
sor, á M. Tudós Társaság rendes Tagja, és Levél Társaká.
hoz, és á Tudomány Tár Szerkesztőjéhez.

Tekintetes Úr!

Van szerencsém á Tudomány Tárba lejendő béigtatás végett ezen
A. B. C. betük alatt lévő értekezéseket be küldeni, és hiz.
dalmasan ajánlani.– Is ha á Tekintetes Ur és á t. cz. M.
Tudós Társaság, e' f. évi Társalkodó 19ik és 20ik Sámjai
ban, á Föld Vengerről irt és ker irásban ide mellékelt
Értekezésemet köz haszunak látandja, á parve nec
invideo, sine me liber ibo in Urbem fellyül irás ki hagyta.
val, ezt, amazoknak eleikbe nyomtattatni, ezéreny vé.
nak látnám; kész lévén ha élek á természeti és orvos.
Tudományból, több Hazunkat illető nevezetesebb tárgyak
ról irt Jegyzéseimnek be küldésökre. Továbbá
Több Folyó Irásokban igtatott Értekezéseim vannak
úgy mint:
Á Tokai borról, annak művelésérül, szüretjéről és for
rásáról, az odavaló Hegyek Geologiája val együtt.
Á Tokai Borkereskedés Állapotjáról, csökkenéséről
és annak okairól. Az első Batakon nyomtattatott ki, a
Második á Tudományos Gyüjteményben jött ki. Ezeket ján
dékozom, több és újabb tapasztalásimmal meg bővítve,
ujjra szerkesztés.
Á Szepesi Karpatok déli Oldalain 1796–1797ben
tett vizsgálataim Német Nyelven, á Bécsi Hazai Tudósítá.
sokban vannak be igtatva. Ezeket is Honi Nyelvünkre
vagyok át tejendő.
Cs. K. Fő Hercseg János, Felső Magyar Országon ás.
ványi

167 (+1)
1835

ványi tekintetben tett utazásának mutatója, – midőn a Zempléni Abaúji Sárosi és Szepesi Vidékeket s azoknak Hegyeit meg tekinteni s vizsgálni méltóztatott. Ezt is Magyarra fordítandó.

A' honi természetes Salétromról és Sódáról az Americaihoz Egyiptomihoz és Spanyolhoz hasonlítva.

Előleges rajzolatok a Magyar-hon régi, mostani és ezutánni kereskedése állapotjáról, tulajdon észméreteim s tapasztalásim után, a' mostani időhöz alkalmaztatva. Mellynek utólsó Czikkelye, a' Magyar Országi kereskedésnek, más Nemzetekével való öpve hasonlítását foglalja magában.

Az Orvosi Tudományban Bécsben, nyomtatásban kijött deák nyelven

a, Pyretologiæ practicæ tentamen. Két kiadásban

b, Continuatio prima tentaminis pyretologiæ practicæ, sistens Febres cardinales primas inflammatorias (: novam divisionem inflammationum continens :) – Ezeknek példányjaik, a' Jenti nevezetekkel együtt, úgy el kéltek hogy azokat már most sohol sem lehet meg kapni. A' nevezetes Orvosi Tárgyakról írt Értekezéseim jelig, még kézirásban vagynak és szerkesztetést kívánnak. A' Gyűjtvényekről szóllo és Sajtó alól ki került Értekezésben foglalt tapasztalásimat, a' Karpatus alatt mint akkori Szepesi Orvos gyűjtöttem, a' többi Orvosi Tárgyakat pedig, mellyek az Epidemiákat s Endemiákat foglalják magokban, mint sok évekig volt Zemplen Vármegyei első Physicus szedtem öpve, a' héron Jele éghajlatú, helyheztetésü s nagy kiterjedésü Zemplénben és a' szomszéd Vármegyékben (: mellyek közt, Ungban a' Blatta mellett, akkor a' Fenés Gyék (: Angina gangrenosa :) uralkodott :)

A' Honban uralkodó Bokorbarról.

Az Alorczás hidegletésekről (: de Febribus larvatis :) s a' Bodrog és Tisza mellyékein :)

Az éhség mia következő betegségekről, nevezetesen az A, nya rozs meg étele okozta Brichel nyavalyáról.

A' Zemplen Vármegyében elő fordúlt vélt dögmirigyes betegségekről, melly értekezések, Cl. h. Archiatereknek, u. m. Canestrinének, de Peste Zemplinicnsi 1770–1771. és ellenk Szerétának – de Febre pestilentiali Hungaroruem irt Munkáik taglalatnak s meg czáfoltatnak.

A' pörrébb jegyzések, az uralkodott kányó hidegletésről, Vérhasról és scorbutról, a' Cholerárol való jegyzésekkel egybe hasonlítva.

A' természetes kinlo be óltásának Honunkba lett behozatalárol.

Némelly chemiai orvossági clor kenkö és arsenicalis gyógyitó Szerek Jeletti próbatételek. Németül be igtatva, in die Medicinischen Jahrbücher d. k. k. Oesterreichischen Staates.

Flogy ereket s a' többi Naplo Könyvemben Jegyzett több Irásaimat eddig ki nem adtam, Kózi gazdasági, bányaiszi, gyári, chemiai gyermek s ujonka neveléssi Foglalatosságim nem engedték meg. Egyébb erant, ambár é' f. é' kerdeten, életem 61ik évi sorában léptem és é' tavaszon sujjos betegségbe estem, annak gyengeségi következéseit most is érzem s a' közelitö halálra emlékeztetödöm: mindazáltal ha egésségem és erövn engedendi és a' M. Tudós Társaság azokat a' közjóra hasznosoknak és a' Tudomány tárba beigra-

tandóknak

3

2

1

1

2

2

ad 167/1835

A' Föld Rengésről.

A' vólt Bétsi October 13ki Magyar Kurirban, és a' Buda-Pesti egyesült Német Ujjság' 1829. October 18kán lőlt 84ik számjában, Honunk természet vizsgálói, a' Bihari és Szathmári Megyékben, nevezetesen Endréd Vidékén, több mint három hólnap ólta, a' Föld rengés miatt el rémült lakosokáltal fel szóllittattak, hogy ezen őket veszéllyel fenyegető természeti Jüneménynek, ha tsak fel tételes /: hypothetica :/ elő adásával, s fel világositásával is őket néminémüképpen meg nyugtatnák. A' Társalkodó Januar 17, 1835. 5ik számjában is, az ezen borzosztó Günemény okait nyomosan találgató, s elő adó Er-Endrédi Predikátor G. Séllyei Jósef Úr, azon kivánságát nyilvanitja, hogy; bár valaki, ki a' Természet értelmesebb buvára, azon Vidék' lakosait valószinübb hypothesisekkel örvendeztetné meg. Valamint Tiszteletes Tatai Ferentz Pislólti Predikátor Úr is, méltónak tartja, hogy figyelembe vétessenek azon nagy betsü értekezések, mellyeket Hazánk' Tudósai a' nagy veszély gyöngitése, vagy el enyésztetéséül közre botsátnak.

Ambár ezen érdekes kivánság' tellyesithetése Tudós Társaságokat illetne; mindazáltal, mig az is reménylhetőképp meg történend, addig is ezen nevezetes tárgyrúli tudományát, 's tapasztalását, egy, a' természeti Tudományokat kedvellő, a' fellyebb érintett kivánságok következésében, ekképpen adja elő, ~~ezen felgöl irással: Parve nec invideo sine me liber ibis in Urbem.~~

Mindeneknek előtte meg külömbözteténdők azon Föld rengések, mellyek tüz okádó hegyek' hatóságainak következései, azon Föld ingásoktól, mellyek távol a' tengerektől a' szárar földön /: continens :/ történnek. Ezen utóbbi Honunkban az Író által tapasztalt Jünemények történetileg elő adva ezek:

1778ban Zemplén Vármegyében, Varamó Vidékén, a' Föld rengés miatt

1835: 167-hez

3

arra Vissiszór Jaluba meg nyilt a Föld, s Gárdlar, kamvas, Fövenyes és vires hárgy ki. Melly alkalommal a Varamói Templom hasadásokat kapott, és egy Urasági Kastély lakhatatlanná lett. s ezen időtől fogva ezen a Vidéken Föld ingás nem tapasztal tatott.

1808ban November 17én Sárvár Vármegyében, Eporjesen és annak Vidékén, minden nevezetes kár nélkül rengett a Föld, a nélkül, hogy abból meg ijjedni kellett volna.

az 1829ik évben Endréden, s annak tájékán mutatkozott Föld rengés, Bereg, Ung, Zemplén és Abauj-Vármegyékben, Junius utolsó napja, és Julius 1ső napja közt első éjtszaka éjféltáj ban kezdvé, Julius 1ső napjának reggeli négy órája után, erősebben, és estveli 8 órakor leg erősebben; úgy Augustus 3ik és 4ik napja közti éjfélhez ismét gyengében érezteték, bár nem minden kár nélkül; melly valamivel később ugyan arra az évben, St. Péter-Várával fogva Odessáig, sőt Török Országig kiterjedett, s ugyan arra az év Augusztusának 7ik reggeli 3 órakor Német Országban az alsó Rénusi Vidékben, Colmárba, Bautzange-be, s Baltzor tájáin éjfélnél délfelé, egy második percben két lökésben érezte tett, s Strasburgig hatott, melly földből ki jövő gőzzel, menydörgéshez hasonló Föld alatti zugással vélt együve lenni; Savoiában a hegyes Tartományokban is a hasonló estvéli órákban Föld forgatódtak, de veszedelmesebb károk nem történtek.

Az 1831ik ben October 15ik reggeli 8 óra tájban történt tetemes Föld rengést Dobajban Füredi Udvarán, a' szabad ég alatt tapasztalta az író. Dompa morajjú zugás közben a' Föld lábai alatt annyira rezgett, hogy lábai inogván, kénszerlen vált a' lett lezüléséhez fogódzni, s az egy pertig annyira el bódította, hogy egy levés sé a' hallás ejtésére a' fül is siketségig lapult, a' mivel azután másoli is panaszolkodtak, s azt az író a' földből ki jövő electrica levegőnek véli tulajdonitani. Az ingás közben ugyan ott, s az egész

Hegyallyán,

Hegy-allyán, sőt Kassán is Pestig, az eltelt Föld rengés az épületekben mitsoda kárlat okozott, az újjságok elö adják. A hegyben Komáromban, s Vidékén történt több izbeli Föld rengésekről el hallgatván, csak azt jegyzem meg, hogy az is meg ijjesztett, és rézgólba nem ijjesztett meg.

Hasonló vagy tetemesebb Vulkánoli támadása nélküli Föld rengéseket emlitenek a' tereméjrül Virgáról, Sr. Clementumba 1827ben Majus 2án, Palermóba Julius 8án távolyok egymás után, és Augustus 8án. - Torlinban Aprilis 17én, - Venetziában, Bolognában s Florentziában, Aprilis 6án ugyan azok 1828ban Aprilis 26án. October 18 és 19én Turinban tsaknem minden másod percztig tartott az óra tsengetyük meg jöllalnak, az óra mozgonyok meg állottak, a' kutyák vonitottak, az emberek álmaikból fel ijedtek s hajlékaikat el hagyták, minden más kárt közvetlenség nélkül. Jenuában 9ik és 10ik October közti éjjel, s ugyan azon hónap 25ik valamint Francia Országban is Marseille-ben October 9én. - Helvetziában Zürich-be, és Wintertthurembe December 15én, s ismét Francia Országban Montagne-ban és Allençon-ban Januarius 2án. - Német Országban Onabrücken-ben s Reitlingen Vidékén 1828ik Januarius 29én. - Német Alföld Déli Tartományaiban, Tichelmont, Waterloo, Lodigne, Namure, Liege, Maestricht, sat. Vidékein Francia Országig el hatva, s Észak felé a' Rhenusig terjedve Februar 23án és December 3án. Mindezen itt el számlált Föld ingások, rejtszerént gyenge rengésekből állottak, rejtszerént csak az ajtókat s ablakokat reszketették meg, és az edényeket kozkotálák öszve, minden más kárnak közvetlenség nélkül. Helyi tűzzel némellyekt Föld alatti tompa zugás követte, a' Német alföldiek a' falakon hasadásokat olvastak, s az ablakokat és porcellán edényeket öszve törték. - Spanyol Országba 1828ik Septemberben Murciában, melly hogy szinte 1829ik Januariusig tartott

's igen

's igen veszedelmes volt, tudva van az Újj Ságokból.

A Tűz okádó Hegyek által okozatos Föld rengések, sokkal ritkáznak többek, 's nagyobb vészt okoznak, mint az imént említtetett.

A Föld kerekségén lévő égő Vulkánok meg haladják a Lés frá Számot, melyeknek fele részök az újjonnan fel fedezett Világ részeiben vagynak. A Szent Könyv, égből hullott tűz által meg emlékezései említi Sodomának és Gomorának. Ennek arra híres Freiberg Mineralogia Professora a' Szász Király Tanátsos Werner, azt írja: Sodomának 's Gomorának el süllyedését lehetővé lépjen az ottani Tömény telen gyanta Anyag meg gyúlására okozva. el hűlt tengeren, melly arra hi égett Földet fedezi, annyi is olly sok Föld olaj ugyhál, 's annak partjain olly sok Földi fenyők vagynak, hogy az egész nagy hi terjedésű tájék, annyi is gyanta szagos gőzzel párolog.

Europában, Olasz Országban és Irlandiában, valóságos tűz okádó hegyek vagynak. Siciliában van a temérdek elentre. Már Siciliai Diodor említi első hi volkánját, 's Thucidides a második hat a' Krisztus előtt 734 esztendővel. Jelen korunkig hatmina egy hi volkánjai voltak, mellyek közzül az 1669 hi a' legnevezetesebb volt, melly a nevezett hegyet, négy olasz mérföldnyi hosszúságban, 's hat láb félességben hasittotta meg, és a mellynek költségéből égő tűz mostan, vagy lava ömlött 40 láb magosságban, és 9 láb félességben, Catane Városát el égette, 's 18 ezer embert Sirtott meg életétől. ekkor 1783 hi volkánjai, és az az által okozatos Föld rengés alkalmával, Calabriában Polistena mellett, a Scilla nevezetes sziklájás, és az alatta lévő szirtekkel álló szigetnek le dőlésére, és több Falukat temetett el lakosaival együtt. Ott és Liparin mellett a hasadásokból még most is lávát.

A' Verem

5

A' Verem Nápoly mellett sokkal ismeretesebb, minthogy arról sokat kelljen szólni. A' hegy régibb ki volhanásai tűz a' Krisztus születése előtt a 79ik évi keresztes, midőn Herculanum most Városával 's tövekkel. Pompéjis pedig és lakosai tűzes hamuval borittatta 's temette el. 1766ban 1779ben 1794ben és 1804ben jöttek legnagyobb mértékben a tűz lávái. Ekkor 1794 ki volhanása tette semmivé a' jeles Torre-del Greco-t, mostan is gyakran hány tűzes hamut, lávát, követ 's az.

Izlandiában a' Hecla, más nagyobb és kissebb, tűzes és forró viru okádó hegyekkel eligegé ismeretes.

Azsiában Kamtsatkában 67 a' Kuriili szigeteken pedig öt tűzes okádó Hegyek vagynak. el Mongol és Chinai Volt kánvolni tudósításokból ki nem elégitnek. Japanban 10ed említtetnek. a' Filippi, Moluckai és Marianai szigetekben tsakhamar mondanak lenni, valamint Sumatrában is. Javaban leg alább is van 49.

Afrikában az Etiópiai Szigetekben 32, részperint most ki alutt, részperint még most is tűzes okádó Volkánok vagynak. A' Canáriai, etsetensibi, 's Zöld Foki szigetekben, a' tűzes okádó hegyek fája nints meg kalánzva.

Amerikában Humbold Dávid perint, a' Volkánok Északnyugotról Délfelé, a' magas Andesi Hegyek sorában, szinte 4000 □ mérföldre nyulnak. Quito éppen a' közepében van. A' Cordyleirai Hegy sorában van a' nagy Iorulló nevű, 1000 ayú tölcsérű 's tatorenéjú tűz Hegy, mellyek vizes párás gőzölgenek. Ez Iorulló fűtetlen ég, és nagy sokaságú tűz omlékot okád ki. A' közép Volkánok okádásai 1754től 1760ig tartottak, 's lassan tsendesedtek fűtni tűzes fövenyt. Ezen Volkánok a tengertől

ötven hat

igen veszedelmes volt, tudva van az újjságokból.

A' Tűz okádó Hegyek által okozatott Föld rengések, sokkal veszedelmesebbek, s nagyobb vészt okoznak, mint az imént említtetettek.

A' Föld kerekségén levő égő Vulkánok meg haladják a' lés frámos, mellyeknek fele részök az újjonnan fel fedetett Világ részeiben vagynak. A' Szent Könyv, égből hullott tűz által lett megemésztetését említi Sodomának és Gomorának. Ennek ama híres Freiberg Mineralógia Professora a' Szász Király. Tanátsos Werner, azt írja; Sodomának és Gomorának el süjjedését lehetségesnek tartja az ottani tömérdek gyanta anyag meg gyúlása okozta. el hévült tengeren, melly arra hi égett Földet fedeti, annak is olly sok Föld olaj nyilvál, s annak partjain olly sok Földi fenyők vannak, hogy az egész nagy hi terjedetü tájék, most is gyanta szerelmes gőzzel párolog.

Europában, Olasz országban és Izlandiában, valóságos tűz okádó hegyek vagynak. Siciliában van a' temérdek közzül. Már Siciliai Diodor említi első hi volkánját, s Thucidid a' második hat a' Krisztus előtt 734 esztendővel. Jelen tudunkig hatmina egy hi volkánjai vóltak, mellyek közzül az 1669 hi a' legnevezetesebb volt, melly a' nevezett hegyet, négy olasz mérföldnyiségben fenyágban, s hat láb félességben hasította meg. és a' mellynek tűltsérjéből égő tűz mosolyl, vagy lávája ömlött 40 láb mélységben, és 9 láb félességben. Catane Városát el égette, s 18 ezer ember fogyott meg életével. Ezt 1783 hi volkánjai, és ez az által okozatott Föld rengés alkalmával, Calabriában Polistena mellett, a' Scilla nevezetes sziklái, és az azokhoz közel álló szigetekre le dőltenek, és több falukat temetvén el lakosaival egyetemben. Ott és Cittanovában mellett a' hasadások még most is látszanak.

A' Verőn

A' Verőn Nápoly mellett sokkal ismeretesebb, mintsem hogy arról sokat kellyen szólni. A' hegy régibb hi volkánjai közzül a' Krisztus születése előtt a' 79dik évi nevezetes, midőn Herculanum most Városával s kövekkel, Pompéjis pedig és lakosai tűzzel borítatta s temettette el. 1766ban, 1779ben, 1794ben és 1804ben forrta leg nagyobb mértékben a' tűz lávát. Ez 1794 hi volkánja tette semmivé a' jeles Torre-del Greco-t. mostani is gyakran hányt tűzes hamut, lávát, követ s a.

Izlandiában a' Hecla, más nagyobb és kissebb, tűzes és forró vizes okádó hegyekkel eléggé ismeretes.

Ázsiában Kamtsatkában 67 a' Kurili szigetekben pedig tűzes okádó Hegyek vagynak. el' Mongol és Chinai Volkánvidéki tudósításokból hi nem eléggiek. Japanban 10es említtetnek. a' Filippi, Moluckai és Marianai szigetekben sokkal mondanak lenni, valamint Sumatrában is. Javaban. legalább is van 49.

Afrikában az Azoriai szigetekben 32, részszerént még hi okádó, részszerént még most is tűzes okádó Volkánok vagynak. A' Canáriai, etsecensiói. s Föld fokai szigetekben, a' tűzes okádó hegyek' forma nints meg határozva.

Amerikában Humbold Dávid szerint, a' Volkánok éjszakról Délfelé, a' magas Andesi Hegyek sorában, szinte 7000 mértföldre nyulnak. Quito éppen a' közepében van. A' Cordilleráik Hegy sorában van a' nagy Jezuli nevü, 1000 ayni tölcsérű s tornyozatú tűz Hegy, mellyek vizes párái gőzölgenek. Ez Jezuli szünetlen ég, és nagy sokaságú tűz mosolyból okádik. A' közép Volkánok okádásai 1754től 1760ig tartottak, s lassan kéntes kőzetek szürni tűzes folyóvizek. Ezen Volkánok a tengertől

ötven tra

ötven hat mérföldnyi távolságra égnek.

Az Almellai Szigetben, és az így nevezett St. Kristóf St. Vintre, Guadelup és Nevis Szigetekben is vagynak tűz hányó Hegyek.

Asia és Amerika kőz az Hawaii Szigetekben, több Volkánok lésznek, mellyek kőz a Hawaoi leg nevezetesebb.

Vagynak harmadszor olly Föld indulások is, mellyek a' szárasz Földön – ámbár a' Volkánoktól messze terjedő távolság van – akkor történnek, midőn más országokban a' Volkánok tüzes lávái okádtatnak. Ide számlálják némellyek a' Lisbonai 1755ki rettentő Föld indulást, melly ezen Városnak nagyobb részét fel dúlta, s 15–20 ezer lakosait el temette. Ezen Föld rengés ki hatott Grönlandiától Afrikáig, sőt Amerikában is, majd gyengébben, majd erősebben volt akkor érezhető. Lima Városa Amerikában 1746ban éppen olly pusztitó erejű földindulást szenvedett, hol több ezer emberek temettettek el. Ezről a' természetes vizsgálók azt a' bizonyost állitják, hogy a' Volkánok alatt még a' tenger alatt is öszve köttetések van, hozzá tévén, hogy éppen akkor az Olasz országi tűz hányó Hegyek is dühösködnek.

Hogy Honunkban s a' szomszéd országokban munkás Volkánok nintsenek, tudjuk. Vagynak ugyan Hegyek, mellyek büdös lövés füstöt gőzölgnek, mint Predélyben a' Büdös Hegy; hanem hogy ki égett Volkánok is találtassanak, azt a' Mineralogusok nem létellhetnék, mint hogy Basaltból álló Hegyeink vagynak, úgy mint Selmetzen a' Kalvária Hegye a Salgó, Nédve, Somos-kő és a' Balaton mellett, sőtsén úgy a' Bánátban Szuszanovetz, Béla, Borynkód, stb. Esmérőseim szerént ada számlálnám az országunkban meglőtt ágazó Trachyt Hegyeket is, mellyekről még a' Neptunisták létellhetnék; de

minthogy

minthogy ez nem ide való tárgy, el mellőzöm.

E' tárgyra való feleletem tővetkezőre már, mi szerint ezek lehetnek a' Föld indulásoknak okai, a' Föld gyomrába tett lajdonitani? E' tárgyra nehéz egyenésen s tőhellyes pontossággal felelni, minthogy még a' bányászok is, kik a' mélly bánya lúkaiba, a' Föld színétől le felé ásnak, csak néhány száz ölnyi mélliségre hatottak le. Így Szilvában a' Faujaszwilbai völgyben, egy el hagyattatott arany bánya – mellynek mappája láttam, csak 300 ölnyi mélyre mehetett le. A' Selmetzi és Körmötzi leg mélyebb bánya lúkak (: schachts :) leg felyebb csak kés száz és nehány ölnyi mélliek. A' Föld alatti víz s' fris levegő hiány, ártalmas fojtó gőzök, az igen költséges víz és érts húzó gépelyek akadályoznak ki a' mélyebbre való ásást. Az Angolyok Cornwallisban fris bányái leg mélyebbek, még a' tenger alá is hatnak, mellyekben a' természetes vizsgálók, mint lőveszszi fog, némelly vizsgálatok az e' tárgyból tettek, hogy a' felül tett kérdés minémüségére felelhessenek meg. De mitsoda ez az ölnek mennyiségének tellyessége, a' Föld 1700 mérföldnyi átmérőjű semmiképpen vastagságához képpest? Lássuk tehát előbb az említett kérdést: mitsoda Föld felett lévő történetek világosítnák ezt?

1, A' felhőkből a' villámlást, menykő hullást, ágyu dörgéseket, a' Föld indulás, s Volkánok tüneményeiket nem minden ok nélkül hasonlitják, a' vér esésekkel mozgásával együtt. Azokat az electricitásnak, melly a' földünkben is van – tulajdonitják, e' különösséggel, hogy az elsőbb felülről le felé ömlepti tüzét, ennek dig fel felé önti ki tüzes láváját; ámbár a' nagy magos hegyekben lévők midőn a' lábok alatt lévő felhőkből menydörögnek, azt állitják, hogy sok villámok, éppen úgy lövellnek fel felé, mint a' földre

földre le. Hermes Trismegistustól, ki ez előtt mint egy 2000 esztendőkkel élt, azt állítják az Alchimisták, hogy egy smaragd kőből képirásu táblába, é' lövésekrendö Jel irásu vésse volna bé: Quad est superius, est sicuti est inferius &c. de akárki találmánya légyen é' Jel irás, nem tévelygés, mert a' földön felül is, sok olly atomokat s testeket találunk, mellyek a' föld gyomrából is ásatnak ki. Már Demokritus Görög Böltselkedö s természet vizsgáló 494 évekkel a' Krisztus előtt a' világ szaporodását így magyarázta, hogy az elö áll végheteten sokaságú ősztestetlen véghetetlenekből: atomok / önök mozgások által, mellyek egymástól szomjúhoznak, felvésekre, rendjekre nézve különbözvén a' meg mérhetetlen térségben egymástól mind el válnak, mind ismét öszve ragadnak; állván öszve a' világ; ámbár a' lövésekrés mellyet ez állitásból kiz, nem helyes, de annyi igaz, hogy az ujjabb természetes bizonyok, az atomokat el fogadják, és ezek hasonságai nak, midön testekbe állanak öszve, lételt vagy életet, és midön fél lyel oszlanak, halált vagy nem lételt tulajdonitanak.

Nézzük Társak már mi történik a' földön felül, melly ből a' föld indulás némelly tünemények, valamik épp ki magyarázni kelene. Már tanultuk a' Physicában, hogy ha Büdös kö, s vas por egy veleg el ásatik, vizes nedvesség járulván hozzá, ezen egy veleg meg gyúl, lángot vet, a' felette lévö földet fel tolván. Illy nemü egyveleg egész heggyeket, s a' földben mélyen le menö erekes- több értrekkel, az az aranyal, ezüttel, s at. öszve elegyülve- ülvel, többnyire jegesedve / crystallizálva / kova kö / : kies : / név alatt. Ha a' kova kö, nem csak magában a' földünkben, hanem a kö fémben is bőven találtatik, melly kö fém majd minden hatmoros heggyek be bőven van; Körmöcz Bányán, a' mélly akna Aknában / schacht egy vagy több belsö földalt ki vágott üregben / : Lauf : / Ereks kova földek a' vize s

a' vizes lövek kör, olly melegséges olvasnak, hogy a' bányászok azokat csak ölözet nélkül, tsorgó izzadások közöt vághat ják, mivel arany at is foglalnak magokban. A' szén savany / : gas carbonicum / mindenek előtt tudva van, hogy ha a' must forrásakor a' hordóba bé fogcul, annak fenekét ki üti, s ha a pintre bőven van vele meg telve, a' gyertyát el öltja, s a vigyá zatlan embert egy pillantás alatt meg öli. Ezen gas igen bőven találtatik a' természetbe, részint a' levegőbe, de jóval nagyobb rész a' földbe, a' savanyú vizekbe, mészkőbe, s más féle ásványokba, mellyekneh egy részök mész kö. Ha már ezekre a' tsepes légen savany önteteik, sistergésbe s a' levegőbe ki hat. A' szepes légen Rauschen bach vidékin sok olly források vagynak, mellyekből e gáz gö zölög ki; a' benne fördö emberek ha fejeket le hajtják s magok ba szivják el bódulnak; a' hozzá közelitö állatok el dülnek, s a fölette repülö madarak halva hullnak le, s ott a' föld alatt jün telen által hasó zugást okoznak. Ezen gáz más fördőkbe, mint a' vizből ki gözölög, mint Szliácson is, a' földben pedig a' bányákban és üregekben öszve gyülemlik, veszedelmes olvasz. Maga a' közönsé ges levegö is, a' fél puskába öszve szorítva, úgy lö s vetni, mint a puska por.

Ha az ételt közöl a' szél meg gyujtják s annak égését és lángját tudatlanságból szinnel akarják el oltani, az egész lángoló vizet lövéssel szokták ki a' lémenyen, s a' fa anyaggal fedett házat meg gyujtja. Így égtek már meg több Városok és Falúk. Így gyúlt s égett el szállásom a' Banki fördőben, midön egy szomszéd Urasági ház szalmás fedelét ta tette.

Emlékezem arra, hogy mint meg történt dolgot olvastam, hogyha felső szabadságba valamelly hegy földalba épitett erős olvasztó magos kemencébe, a' vizbe nyilan, az aromal a' benne lévö minden tüzes mas sákkal együtt, az egész épületes mellék épületeivel, sorsa elolgozó em

berekkel

10.

emberekhez s menny. türegéshez hasonló tulajdonával a' levegőbe repíti, mint egy még gyúlt puska por tömeg, a' mellék épületeket öszve omlasztván, 's meg rendítvén.

Van a' Chemicusoknak egy eszközök /: Knall-apparat :/, mellyben tűz fogó gázokat procurálnak öszve, és vízhonyt tsőn ki eresztve és meg gyújtva, ennek lángja minden, a' leg keményebb ásványokat is étzheti, aromal füsthe eresztí, és ha történetből az eszközbe öszve procurált gáz meg gyúl, ijtonyú tulajdonával felrepeszt, 's minden körülállókat levére döntene. Ehez arany, ezüst, platina Oxydokat /: vagy savanyokban fellyel olvasztvan és amoniacum mal precipitált arany sat. :/ ha ki száradtak, valami keményebb testtel tsak lehetséssé dörgölnének is aromal mint a' puska por el tsattanának, 's magok körül mindent öszve romtanának. A' víz gőz nek mind hoszsza, mind annak ereje ismeretes, melly hé folytatóvá, 's a' leg vastagabb vas lastokat is fellyel rengvén, az épületeket, gőz hajókat, és a' vagy tsa lévő embereket is öszve rohanja.

Hogy a' föld gyomrába sok víz folyók vagynak, azt a' kutakból eléggé mutatják, nevezetesen a' Silesiában lévő Artéziai fúrók kútak, mellyek a' Vizeknek földben való nyomatásait bizonyítják. Justi szerint a Rhodenai Hertzegséghez egy hegyek kel környűl vett lapályon, 120 láb mélységhez egy föld alatti tó van, melly adja az oda való kútakban a' vizet, mellyek mind nyájan annyi láb mélységre ásatnak.. Eren tsi tóvel /: Tschirnitzer :/ van hasonlítva, melly ha lereszttől vágatik, a' tó víz olly sebeszen tölti meg a kútat, hogy a' munkásokat, 's ásó eszközöket kívülről kell tsörlőkben fel vonni. Továbbá Franttia Országba Dombs Hertzégbe, Felső Saone-ba Vesoul Városa mellett van egy nagy forrás Fraispierre név alatt, több százados ólta. Ez a' forrás, idő szakonként, nevezetesen esők után olly sok vizet önt ki, hogy az egész völgyet, erétheket, 's Vesoul Városának alsóbb részét el önti, három Franttia mértföldnyire, 's egy nagy folyó vízhez hasonlít. Ezen víz ki omlása

ki omlása sokszor három napig is tart, a' nélkül hogy fogyna. Van ez egy magas hegy tövén, nyugotra a' Városról, egy nagy kő fürt alatt, és egy kő tölcsér forma mélységes mutat. Midőn vizet nem önteni a' kövek közé hányódván, a' nélkül süllyednek el, hogy vizet érdeklésének. A' tölködő víz oszlopok magassága 30 láb, 's zugása messze hangzik, a' hegy tulsó oldalán több fürtekben vizet önteni források vagynak, mellyek közzül egy, tsak akkor önti vizét, mikor a' fő kút. A' termésre visgálók erednél fogva azt hiszik, hogy a' hegy gyomrában tsúvak kell lenni. Erelikben járnak még a' gyúlható kő olaj források. Angliában Cumberlandban 130 láb mélységű illyen kő olaj forrás találtatott egy fúrás által, fúrás alkalmával, melly akkor az olajat 12–15 lábnyi magasságra tövekbe fel. Hasonló kő olaj források találtatnak a' Pármai Hertzegségben is, mellyek egy perctben 562 font olajat adnak. Honurban is vagynak illy nemű források, valamint földi fu vak is, 's kereskedésre használtatnak. Ha már az illy földalatti tó tsak a' föld melegétől gőzölgő vólnak, mint az Islandi tűz hányó hegyek, mellyek egyszersmind forró víz folyamokat is ömlesztenek kráterjeikből, hasonló tövekerést fújnak.

Valamint a' föld felett; úgy a' föld gyomrában is kivánt a' bányákban bérbenyúvó gázok vagynak, mellyek meg gyulvára, puska porrel kirepnek. Ha p.o. a' kő szén bányabeli levegő a' kül szövül el zárattván, és a' kő szénből a' bérből azt ki fejtődzés gáz, valami tsészínet által meg gyúl, puska por módjára tobban fel, és a' bánya aknáját mindent ki tör, a' felyében lévő épületeket is romtván, 's a' benn dolgozó embereket is meg ölvén.

Tudva van, hogy a' Galvanica electricitással, 's annak fejlő rainak ereje, mellyben keresik az ujjabb termésre visgálók a' föld rengés okát. Némellyek ezen tárgyban más lépten is vélekednek, mint Spindler ír, a' ki a' földet Monadokból álló állatnak akárnak termi, és Kefferstein ír, a' ki azt állítja, hogy a' föld a' külső levegős

magába

magába fiv án, abból Jocmálódik abban a vír, melly gázok va összolva Föld indulást okoz.

Már szinte száz Természés kisgálók vagyunk f: kilet Dauberg természet kivár classificál ?, a kik a Föld indulásokat, és Volkanokat, a Föld közép pontji tüzről tulajdonitják. A régiebbek köz van Leibnitz, Büffon, Justy, és mások. Justy Pouvr Király Bánya Kapitány, Berlinben 1770ben irt egy munkát, a Föld alatti tüzről, mellynek tanmadik Fejezetében, a Föld egy kori égési bizonyitó nyomait, és jeleit adja elö: a Negyedik Fejezetben pedig azt mutatja meg, hogy a Föld közép pontjában tüz van, mellynek meg mutatására több okfejei közöt, fel hozza a magas hegyek hidegségét, mellyet Condamine vír is dél Amerikába, Chilibe a Föld gradusai mérésök közben, hi fergeteges kövi tapasztal, mint hogy ez 2000 geometrai lépés sel Felszin fellyebb a tenger szinénél f: maga az hó is Julius' 31kén a Karpatshon fagyott kőbe vágyon gráditsokat, hogy a kü fülébe fel mehessen f. Az utolsó Fejezetbe pedig azt állitja, hogy a Mérestöl elö adott Jocsmérssel, a közép ponti tüz, leg kissebb ellen mondásba sints, sőt azt, egy mással öszve is lehet egyeztetni. - Az ujj abból közt leg neveztetsebbek Dauberg, és Cordier. A Dauberg tüz oládó hegyekről irt munkáját, az Edinburgi Revue Martiusba 1827. követ erö képzetolta, állitván, hogy a Föld kéjje alatt büdös kövel, s talám szinnel egyesült metallodiumok, és metallumok nyomása által a tenger vize, a leg kissebb hasadásokban nyomul, s a volkánok ki vomtásait okozza; de azok néha néha, mivel alá va és a szint ki terjeszkedése, ezen hasadékokat meg zeli, be ülti sat. Ugy látszik, hogy a Jozrásokban levő szénsavany, a Vulcanicum gárból szivárog azokba. A Volkánok tsendes

s látkarasla

s látkarasban terjedésök sokáig tarthatnak, a büdös kö sa vany és büdös köves hydrogenicum köksönös analyse köves kerésébül, mellyből vír származik, mellynek ereje is nés a metalloidumokra hasonlit. A tengeri só a Földek által sélyel oszlatik, és a vas sublimálhatik mint oligistcum vas, mellynek Electromi tulajdonságát, a büdös köves hydrogen adja, a Láva pedig a szabad léghe üveg formáju lesz.

Krier Ur: az Utrecti és Harlemi mesterségek és Tudomá nyok Tudós Társaságától jutalmat nyert, s Lipcsében 1824ben ki nyomtatott, s a tüz oládó Hegyek' okairól irott kis munkáji ban, a melegnek és hidegnek, a nedvességnek és szárazságnak, semmi be folyását, s semmi ádö szabást nem esmér. Nem esméri a Barometrumnak, a szorásolnak, a Meteorolnak, és azál lanok nyughatatlanságának, Föld rengés' meg előző jegyeit, va lamint az arokat követö jeleket se, minémüek: a Zivatar, a Föld alatti zúgó törömpölés, tüz és Vír ki vonások a Föld ből, a levegö külömös szaga és morgása a bányákban - mel lyek Föld rengés utámi tünemények - a levegö electricitását a mágnes tün, a Föld Felső szine' meg változás sat. ő a tömön telen gáz szellyel oszlásának, és ujjra öszve állásának, s ezek nek a galvanica erö által a Földben lett egyenetlen szellyel osz tásának, és nem a Föld belső electrica fluidumának tulajdo nitja a Föld rengést. - A Föld alatti zúgást, a Fel oszlás okoz za. az elö állott üreget nyilvánitják a vír elisprositójái, a hi deget és meleget, mint a külső levegö égnek, azokba való lide tö lejeni be tolulásai. A gáz el égése, és szormálása szüli az electricitást, mellynek tünemények Föld induláskor lehet észre venni. Az állandó nyughatatlanságát a Földből Felső felé dögleletes gáz okozza. f: az ok a Moni Föld induláskor sem mi változást sem vett észre, sem a hév, sem a lég mérőke; de midön ez elég nehány évekkel, egy iszonyu Forgó szél szeszeka

fordittom

Jordi-os Jel. kémények-es dörö-ös, s bár Jedelek-es Jórt le, reggeli két óra tájba, a hi tövü Jél vész elöss bárom órával, a lég mérö-ö ar elsö-ö lineáig vesse észre le Jrállani :/- a' Föld x-engés Jészlie, Jentebben vagy alantabban lelet a' Földbe, sös réha hiti távolságra a' Föld Jrin-étöl. et' Föld x-engés-ek a' Volkánok hi nthanaiktól nem külön bözn-ek, minthogy azok ugyan azon ohokból Jármaznak; hanem-ha a' nthanais Jészlie, mélly-ebben van a' Földben. et' nev-erest Jri a' két Jölda lékban elö adja ar electricis-ának a' magnetismussal való belsö öJve tössetését.

Münchie, physicai szó-könyvében, a' Föld x-engés-ről az állitja, hogy Siria, elsia partjai és szigetei, etmerika, és a' Föld köri tenger partjai, leg többes Jrentedn-ek a' Föld x-engés miatt; Európán ak Északi és Nyugoti részre pedig, és Ásiának és Afrikának silyai, kevesebbes. Hihetöen a' Föld gömö nemelly hélyein, ~~mondennapiak~~ gyakoriak azok; de ~~vagy tapasztalás, hogy~~ azok nak nints rendszeres vissza fordulások. Azok, a' tür ohádó tájékoztok a' leg hevesebbek. - et' Föld x-engés miatt a' tür ohádó tölt-eseh meg Jrüntek Jüstölgeni, mint 1797-ben a' Passo tür ohádó Hegy; a' Jorrások el apadnak vagy más hélyen ütnek hi, néha lángok jönek hi a' Földböl, mint p. o. 1376-ban Catániában, 1822-ben Siriában, 1820-ban Zante mellett a' tengerből. néha Föld alatti törömpölö Zugás hallatik, és a' Föld dögleletes ~~x~~ agyujtható gáz-ok gözöl hi. Bizonyosnak hogy a' Föld x-engés függ é valamit a' külsö levegötöl. Vagynak ugyan jél dék, hogy a' Zivatarok Föld indulás követte, mint Zanteban 1820 29-ik December. Moldvában 1821, 17-ik Novembr. Lechtar mi mellett 1755-ben a' Földböl veres gözök. jönlgottak hi, és az Alpesek záporesök boritják el mind elötte, mind utánna az erös Föld x-engésnek. - — — — — —

Valamint

— — Valamint a' Föld Löhödése által okozott el változása a' Föld Jrin-éneh, annak le sikamlása, a' tengernek a' Föld-ren gés alatti mozgása. Végre a' nevezett Jri le irja a' még történő nevezetesebb Föld x-engéseket.

Maupertuis a' Föld grádusai mérsein a' Polusok-Jelé, az erröl hi adott értekezésében azon javallatot tevé, hogy ás nának be a' Föld közepére.

Cordier, Carmeaux ~~és~~ Littrey és Decise 120 szén bányák ban, a' leg nagyobb Jremességgel tett 30 éjszre vészlei a' Föld gyomrában i melegség növekedés-ét, két táblán, közönsül állá sokat elö vagynak adva, mellynek növekedési erányai, a Pa risi Observatorium Jrámolhat is hi Jejezve, hogy tud-ni illik 28 met-reü mélly-ségbe, egy Jokkal növekedik a' meleg, egy bár 2503 méterü mélly-ségen, vagy is egy jó Franczia Jél mért Föld nyire Páris alatt, a' melegs-ég, egész a' Jorró bir Jokára, vagy 80° Reaum. Jog emlitedni. - Ezek bizonyitsák

5ö a' Föld gömb tulajdon melegs-ége lészlés, mellly nem a' Nap sugárai be Jolyásával Jrámzik, mellly a' mélly-ség-el arányl-ag növekedik.

2or, a' Föld alatti melegnek ezen növekedése, nem követi min dég a' Jentebb emlitett törvényt, mert a' melegs-ég egy vagy más helyen, két s három annyi is lehet.

3or, a' különbség leg hissebb viszonyba sem áll a' Jrélesség vagy hosszuság gráduséval.

4or Ezen Jorrás-ág gráduса, nagyobb mint sem az ember gon dolhatná, Er, némelly tájakon már a 14-15 méteren is meg van, egy átaljában ezen öregbedés közép Jokát 20-25 méterre le hes tenni. - Hogy a' mélljebbre ásott artesiai kutak, a' Föld Jrin-én találtatú vizn-él sokkal melegebb vizes adnak, maid tud va van, valamint az is, hogy az illy Malmok hajtására Jordi tott vis ~~soha~~ sem Jogy bé.

A' Cordier

A' Cordier Theoriája a' Centralis vagy Közép ponti Tüzről

1ör A' Föld belsője, eleitől fogva saját forrósággal bir, s hihető, hogy arra folyadékból, mellyből állott Földünk, golyóit alakja előtt, ezen forróságnak kellett tulajdonitani.

2or Ezen forróság folyvást mérve, a' Föld közép pontjába a' Weegwood tűr mérője fereént 3500o

3or Midőn ezen tűr mérő, a' tüzes folyó lávákban és érctelkből olvasztott tüzes folyadékokban, már 100o mutat; következik, hogy a' Föld belsőjében, annak áll mérője viszonyához képpest, az ezen folyvási melegség, tsekélyebb mélységban van, a' Föld közép pontjánál.

4or Emél fogva hihető, hogy a' Föld belső tömege /: massa :/ eredeti folyóságát meg tartotta, és hogy tsak egy felső fürén hi külső test a' Föld, mint ezt Cordier és Leibnitz is állitották

5ör Cordiernek a' lávák alhasásával ezen tapasztalásából, hozzá vévén Dolomieu-nak a' Volkánok tölcséreiről tett tapasztalásait, következik, hogy ezen folyó olvadék már kissebb mélységben is kezdődik, mint a' hol a Weegwood tűr mérője 100o mutat.

6or A' Föld sürüsödése kivülről hasonló be felé, következésképpen a' felsőbb tsüleseh a' leg régiebbek.

7er A' Föld gömb héjja mindég növekedik újj mennyiségek által, és igy, a' Föld eredeti forradálódása még nem szünt meg

8or A' Föld elősztinik ismeretes leg felsőbb rétegei, az olvadhatóság grádusait követik, melly szerint a' Magneria, mész-kő, Bé ka só, mint leg könnyebben olvadható anyagok rétegei, leg közelebb esnek a' Föld színéhez.

9. A' Föld héjjának vastagsága nem mindenütt egyenlő, és hihető, hogy az most kissebb mint volt az előtt.

10. A' Föld tulajdon melegsége volt ok alapja a' Klimának, melly nem minden tájakon volt egyenlő, innen következik a' különböző melegségü égy=öv, vagyan arra grádus alatt.

11. A' Föld héjjának minden folyó részei lebegnek a' neherebbek körül felett. Innen származnak a' végtelen és igen ki terjedt rétegek mellyeket látunk, melly munkálatokat nem lehetne ki magyarázni ha azt állitanánk, hogy az ősi Föld felső rétegei, leg utoljára hülnek s keményedtek volna meg, és hogy a' Föld golyóbis a egész a' közép pontjáig alá sürüdött test volna.

12. Meg lehet engedni, hogy a' Föld felső héjja valamelly hajlással bir, a' melly

13 Két fő okból tovább is fenn tartatik, - az egyik ok helybeli és általmenő, mint a' Föld rengései és Volkánok; a' második közönséges s fen maradandó, mint a' közép ponti tüznek most is tartó munkálatai.

14. Cordier igyekszik meg mutatni, hogy a' nappal most nagyobb valamivel mint volt valaha, és hogy a' Föld gömbölyüsége, lapossabb a' Pólus körül mint kezdetben s hiszi, hogy ez el kezdett munkálat tovább is folytatódik.

15. Gondolja hogy a' tenger dagadása és apadása tüneményének be folyása van a' Föld massájára

16. A' Bel-forróság magában foglalva tartja a' Föld elemi részeit gáz állapotba, mind a' mellett is, hogy a' mélységben felette nyomattatik. Ezen következmény a' Föld indulási tüneményei s érkeznek rendetlenségeit, melly a' Föld héjja a belsejének egyenetlenségéből következik magyarázza.

17. A' Volkánok tüneményei tehát a' Föld gömb belső hőjének egy fajta szerencséjes következményei, mind tsupa hévnevelési munkálatok. A' Föld héjja folyvást tartó öszve hú

18

dása, a' lisseb Dö mérséklet eránya frerésre; a' belső üreg erány lagos égre vehetetlen öfve vonódása, aron erány frerésre, mint bevitelja távorik gulyóbis fremájáról; – Ezek aron kér olvok mellyek a' Földi anyagokat vagy lábáhas Fel frölésre kén frerik, aron frobatos önliselhel, mellyeket Volkánoknak neverünk.

16. Véli Cordier, hogy a' Föld belső közepében foglalkozó anyagolnak termépetek frerésre rendkivüli sürüséget tulajdonitha tunk, követkerésképpen a' Virtől ohortatnak Fel forgatási rend frerést, terempésnek olvlnak tulajdonithatjuk, tudni illik a' Vulkanismusnak, és annak követkerésein. Ily-ennek a' Vi fremálódása, a' Gáz nemeknek sürüdések álnal, ennek kis sebbedések, vis mérséki erányok a' le szivárgások álnal, mellyt magás eránylag a' Föld kéjja ki külésiket, vastagodásából, és a' Föld felüles mérsekletes kissebbedésiket fraja, mint köves termenye a' ki külésnek. Ezek a' leg főbb okok, mellyek a' Geo logiai tárgyakat, minden feritésy vagy forritás nélkül világo sijják.

Cordiernek ezen közép ponti tüz theoriája ellen, egy Péter vári Judós ezen ellen vetést tette, hogy ha a' Földbe van Centralis tüz, úgy a' tenger vizének, az igen nagy mélységben, melly tudni illik a' Föld középi tüztől közelebb van, melegnek kellene lenni; holott ellenben az tapasztalatik, hogy a vis az illy mélységekben hidegebb mint felyül. Mellyre Cordier igy felelhetne, hogy a Föld kéjja belső vastagsága nem egyenlő, s mint hogy a tengerben bel sö folyók vagynak, s a' fővar Földről is tömérdek vizek ömlenek abba, mellyek a' meleg vizet tovább vitik, hidegebbet hagyván ott helyettök, úgy a' tenger vizének, ha meleg volna is, el kellene vesztteni melegségét; de ha finte helybe hagyjuk is ezen ellenve tést, a' tenger nem elly leg mélyebb pontjain növe, éppen ennek lehetne ki magyarázni a tengerből gyakorta ki törő bolkánokat, mellyek már több frigyeket fromálnak s fromálnak is.

Ha már

Ha már a' figyelmes Olvasó ezen értekerés elsőbb hypothesi seit, az utólsóbb physikai s geographiai esméretekben, földtségiai tárgyakhon, s a' Föld belsején alapulni vélemények ehez közi, vagy fogja találni, hogy magok a' leg nagyobb tömegek, bár mért földnyi terjedésben gyulhadó kő frenes, mellyet az Etnán és a' Vesuvián az otta ni halmorok Hegyekben s a' nagy Bányaiakban is találhatnak: hü dös követ, s illy nemü és más efféle Gáz nemekket s vis gőzöket fejtsenek is ki, egy nagy üreghe, erőnek ki törő elasticitása, s electricitása, egy mesterséges galvanicai munkálattal is, Föld rengést nem fiilkeltsenek, olyat t. i. a' mellyet egyik Continány tól a' másikig, egy világ részétől a' másikig ki tud. ezen erő mun kálatos csupán, egy fel olvadt folyó tárgyból, s ennek gáz nemeiből a' Föld gömb ruppant közép pontjába öfve állott tüz tengernek lehet tulajdonitani. És a' mint felyebb szóval emlitettem, már ez előtt néhány évekkel ezen közép ponti tüznek, az ebből eredett Föld rengésnek, s több mint két frár tüz okadó Hegyeknek Cordier frenchi Theoriáját ~~ezek~~ szár termépet vizsgálók kiszik és vall ják, a' nélkül hogy a' Galilei fromoti történetétől félnének, a' ki azon állitásáért, hogy a' Föld a' nap körül forog, tömlöcz kéntelenittetett frenyedni, midőn azomban a' késöbbi időkben, ez a' Copernicustól ismételve állitott igazság, közönségesen ké vésetett. – Jól emlékezem, hogy midőn ez előtt több évekkel az Angoly Bringle, Ingenhous, és a' Franzia Lavoisier stb. chemiai újj rendszereik ki jötek, ezekkel sok nyugoti Tudósok 8 sőtt évek folyamatja alatt is ellenkeztek, s azok ellen irt érvekeré seikkel, mind fejünkben, mind expériensünkben terhelték: még is azom ban az általok állitott igazságokat, utóbb is el esmervén, sokan meg hivelték. Ugy vélem, hogy a' Cordier theoriája is, ha mind késöbben is bé fog vétetni közönségesen. – Olvassuk figyelem mel a' Kant, Fichte és Schelling nagy eszü de nem világos meta

physikai

subtilitásainak Visgálói, s hagyjuk azt késöbbi időre, midőn a természetnek mélyebb ismeretéből, az Idealismust és absolutismust, a realismusban bizvosabban lehet alapitani. Mi pedig addig az egyenlitö alatt Helvét Országok' gondos kintzeivel biró Honunk Föld felszini és alatti termékeit, vizsgáljuk és használjuk fáradalommal.

A' Föld s tenger származása a' tovább theoriáját, mellynek következései, ezer s millió évekre hatándanak ki, el mellözöm, csak annyit legyen szabad arrúl emliteni, hogy hegyeinknek s tengereinknek elö állásokat, 's a' réfszenkési vizárönt, a' Cordier theoriája szerint, Földünk eredeti Vulcanismusa által ki lehet magyarázni. – Jól tudni illik, hogy az izzó tüzes Föld golyói vizgözben pánlga ki, mellyeket a' felsöbb hüvösb levegö vizcsapadékká formált, ezek alá esnek a' Földre, s ke folyások által tsinál ják a' Völgyeket, alakitották s hütötték egyszersmind a' Föld héjait, és mint folyók, Földünk kemenyebb alkotó részeit, minémüek a' Földek, kövek, ércek, és sok magokkal ragadták, így a' másod és harmad hegyeket formálták. Így erednek a' mélységek így álnak elö a' tavak, tengerek, és a' mint a' tüz, melegsége fomi sága által a' Föld még gyenge héjjára, a' Vulkánok ki törtek által pedig ennek felsö színére munkálódott; hosszu idö leforgása után elö állt Földünk mostani formája. Bizonyságainkul rálünk erre a' Conglomeras, a' magas hegyekrül ereszkedö öldalaikra, a' Völgyekbe, sőt az tsúcsokra is ki hatá mutassa nevü Vizmosadék, mellyek nek Követ nyeiböl s Földjeikből arany, szemes kövek, s többféle érczek mosattak ki, mellyek ez elött, egész a' gyep alá felfövö érczek valának a' hegyekben, s mostis bennek találtatnak, s erednek, Idö viszontagság, víz, s Föld rengés által folytak alá, csak némely Közép Darabjai.

Ismerjük a' Vizt tömegeinek, felsö szakadásokban elöpatakuk s ragadó árjait, s az el boritás által tsuda szokatos minden vonásait, s arrúl hogy a' Föld színére ki hatói munkálatjait. Mellyek szerint nem szükséges egy Földünket egészen egy szerre el borító közönséges vizárönt segedelmül fel venni, a' Földünkön történt Változások ki magyarázására, a' nélkül, hogy a' Vizárön vizének ellene mondanánk, melly Ásiában s másutt is nints szerénv való, meg történhetett.

Hogy a' Tengerek nem egyszerre; hanem szerenkénti állások elö, és hellyeiket is tsak szerenkénti változtatások, justy utján a' következendö fel fedezések bizonyitják.

1, Egy Svétziai Falun nevü Bányába, egy igen magas hegyen egy három öldalu, szorosan négy szeg követböl, vas kapcsolatokkal jól rendek épült ki követ tolálnak, mellybeka sok már követ való hajó épitésre való fákat, s vas ércközöket letsek, még pedig egy mérföldel magasabban a' tenger mostani szinénél.

2, A' Helvétziai Hegységben ez elött 300 évekkel, egy követ való hajóra akadtak, mellyben 25 hasonlóképpen követ vált emberi testek, sok vas és fa ércközök s arrúl közöl 27 vas sisakok, és 27 dridák voltak.

Továbbá a' Cordier theoriája mellett, ki lehet azt találmányát is fejteni, hogy esik az meg hogy Europa hidegebb tartományaiban olly nagy állatnak tsontjai, olly követ vált plántzák s arrúlnak gyümölcseik ásattak ki a' Földböl, mellyek a' mostani hidegebb mérséklet alatt, azt sem sem élhettek, sem élet nem vehettek. Vékonyabb lévén egykor a' Föld héjja, az ég öv is melegebb volt azon tájakon, melly ugyan annak meg vastagodása által ki hülve, s hidegebbé lett.

Helyeket p. o. a' mint Pamelin tzr utazási le irásában emliti, hogy az Obi, Jenisei, Siberziai Folyók partjain a' Földbe 3-6 ölnyi elefánt tsontok találtattak. – Pentzel irja hogy 1696. Jenisaiskitöl nem messze, találtatott egy elefánt tsontvázat, mellynek fogai állába még egészek voltak. – 1696. Perm mellett Thuringiában, a' Földben 24 lábnyi mélységre, ugyan az találtatott.

mellyek a' Római Katonák által, tábori várakaikban, semmi
örön által a' Német Honban nem vitethetnek. Ide tartoznak
1757 Herzberg Várnál találtatott nagy állatoknak, egy
Jávának, Mammuthnak tsontjai; Valamint Justieu-nek
Franttia Academiai értekezésében 1719ben le irt és Chaumont-
a' Palota hegyébe találtatott, olly plántáknak formái és képei
millyeket ma tsak Ásiában találunk. – A' Stájer Coburgi
Szénfeldi bányákban 30–40 öl mélységre, több mérföldnyi
terjedésben találtatnak, Csigáknak és Karantzhoz hasonló kövült
ágai és levelei, mellyek a' régi Dőlben termékenyek voltak,
mesterkélt meleg által tenyészésnek, s mellyekből Jussieu Gróf
Herzeg, 12 Ferenta Páfrányokat, két ládányi gyüjtemény
Küldött a' Béts: Természeti Museum számára, mellyekre a Mu-
seum igazgatója Dr Pallas valósággal szokott lenni ennek
el.

Végzem ezen értekezésemet Dijoni Püspök, Monseigneur
Boillon-nak nép[illegible]her interessans Páfrányi levelével, midőn a' Püspöki
Székbe ülni volna, és akkoriban tartott tanitásával, a' Természeti
Tudományoknak Istenben vonzó hasznáról, mellyek Foglal-
latja im illy következik:

„Egy hamis lépésre az, jelen korunkban, hogy a' tudomá
„nyokba való elö lépések a' Vallásnak ártottak volna, mert min
„den igazságak egymásnak erősségül szolgálnak, s a' Tudomá
„nyok a' Vallásos igazságokat erősitik, világositják, s tiszteb
„fényre helyheztetik. Igy nyitottak Plato, s más erkölts Tanitók
„a' hitetlenekhez utat a' Jerus Tudományra. Távol légyen tül
„lem, hogy fráznának a' természeti esméretekbe, mesterségek
„be, mivelhez tett elö lépéseinek semmi hányásokat tegyek. Mind
„den, mi az emberiség javára be folyással bir, magába véve is jó
„Tudósaink vizsgálódjanak tovább is, a' Természet titkait folyvá
„sokra, mi annak feltétlen örömünk, mivel ők azzal egy lépést
„tesznek előbbre a' Vallás meg esmérésében, mert tanulni s esmer
ni

ni, annyi, mint közeledni az Istenhez. Feedezések fel a mélysé
„geket, duljatok a' föld gyomrába, hágjatok le ha lehet a' föld
„közép pontjáig, mennél előbb haladtok a' természet vizsgálá
„ban, annál több valódi tanúit látjátok a' végtelen Nagy
„ságnak, Hatalomnak, s annak Böltcsességének, ki minde
„neket teremtett, magatok körül elö állani. Nem egyedül az
„egek hirdetik a' Teremtö Böltcsségét; de a' kimind azokat, mellyek
„az Eg alatt vagynak az utolsó pontig megvizsgálja, annak egy
„füvény frem, egy fü fál, egy féreg, annyi tanuságot adhat az
„Istenről, mint maga a' Nap, minden ö sugárival egybe. Nun
Kács, Febr. 18kán 1835.

Tekintetes Derecskei Derecskényi Fábián
Királyi Tanátsos, s többek N. Vármegyének
Táblai Birája és a' S. K. Mezei Gaz
dasági Társaságának valósággos Tagja.

Pd 16.ik September 1835

Tekintetes Tiszttartó Úr!

Minapa beszédünk közben alkalmam volt Tekintetes Uramnak a földrengésről irt értekezésemet a Bányákról szólóval, a közelgő mulatságra ide küldeni.

Minthogy a földrengésről irandó értekezésemnek nemely részei, olyanokká válnának, hogy a föld belső mélységét megmérni, mint azt a Svermesser kisgálék az angol, Cornwalli, és a Belga Ország legmélyebb, Európai bányáiba, szerencsés eredménnyel tapasztalák, a földrengésről szóló értekezésemet, bányáink ezen leirásával pótolni. — Melyből következik, hogy a bányáknak mélysége tetemes, és a külső levegő hőnek hatalmában van. Továbbá ezen bányáknak leirásában, nem csak a földnek belső Vulkanitmusa, hanem azon állításomi is bizonyittatik, hogy hegyi bányáink, külső, és belső, részeikben, és az érczekben, sokat hasonlítanak az Américai, és Ásiai hegyekhez, és bányákhoz. Ezenaltalommal a Tekintetes Urat barátságosan kérem, hogy ha járad

sága

168
1835

sága nélkül történhetik, ne terhelltessen, ési pékem a Tudós Társaságnak
beadott Jegyzéseimről való beszélgetést, abért meg tudtomi, hogy tsélletesen
tudhassam, hogy ezen tárgyba, mely további tudósítást, és vizsgálódást
tett Tudós Társaság ... ki egésze tiszteletével vagyok a

Tekintetes Urnak

[illegible] Szolgája

MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG.

Pesten, octobr 21. 1835.

Nagyságos Consiliarius Úr!

Septemberi 16kán költ becses levelé' követkézésében szerencsém van minde-
nek előtt azt jelenteni, hogy épen szept. 15. tartott ülésében a
M. T-t-nak előadtam a Nagyságodnak Aug. végén hozzám intézett
levelé'tartalmát; mire az academia oda nyilatkozott, hogy az erdélyi
tárgyak, mindenikre a' maga illető tagjának felszólítása mellett
bészerzési érdekesek, hogy a' választást jónak látja a' nagy érd.
szerzőre bízni. Egyébiránt e' dolgozatokat a' Judtár mindenkor
nyitva fog áll.

E' felszólításhoz a' társaság még egy mást is kapcsol, t. i. azt, ne
sajnálná Nagyságodtól valami közlést ülésünkben előmutatott s érintett
tárgyakról a' társaság Tudománytárában bővebben kidolgozni
a' közrészét, hogy minél több hasznát a' természet-
tudományoknak tegyen e' nevezetes érintésekre figyelmes.

Azon kegyelek közül, mellyekre szerencsém volt N-odtól

169
1835

vennem ~~egy lét ma~~ azok találtattak a Tudománytárba felveendők-
nek, 's ~~Lipsiaea~~ tátandanak rövid idő' multva a VII'dik köbben
világos, mellyekà bányavermekről 's az' idő járásáról tudomanyról
pólnak.

Magamat tapasztalt szivességébe 's a Tiszt munkás
figyelmébe ajánlvàn, igaz tiszteletel vagyok

Nagyságodnak

alázk.

Nyúgtató.

Harminczhat darab aranyról, mellyet alólirt a „Barnhelmi Minna" és a „Botcsinálta Doctor" czimü fordított vigjátékokért, a Kazinczy Ferencz árvái részére, a MJ Társaság pénztárából, tiszteletdíj fejében felvett.

Pesten, November 15 dikén, 1835.

Gen harminczhat darab arany a magyar tudós társaság pénztárából kifejezendő Dén 20/4 1835.

Teleki

Kazinczy József mint Néhai Kazinczy Ferencznek Testvér Öttsenél fogva az Ő Gyermekeinek leg lözelébb éltben lévő Rokona

azaz 36 darab aranyokról

170
1835

162 f. —

43. sz.
Kiadás. II.

Hogy Barnhalmi Minna, 146 lapot tetzen 12d rétben s így 6 ívet 2 lapot; a' Botcsinálta Doctor pedig 3 ívet 2 levelet 74 lappal 12d rétben; és hogy a' társaság igazgatósága, 1833b Nov. 15d tartott tanácskozó ülésében Kazinczy eredeti s fordítási munkáinak kiadásában nyomtatott ívenként 4 darab aranyat határozott, bizonyítom.

Budán Aprilis 8d. 1835.

Döbrentei Gábor mk
titoknok

A' magyar tudós társaság' 47-dik rendszabásai' értelmében képest annak levelező tagjai az esztendőnkénti nagy gyülés' minden ülésében megjelenhetvén, midőn ezennel örömest adom hivatalosan hirül azt, hogy a' társaság' nagy gyülése, Ő c. kir. Főherczegsége' a' Nádor mint Pártfogó' helybenhagyásával e' folyó' évi November 20 kezdődik, s ennél fogva a' vidéki kiket nézve is a' Pesten megjelenés' napja az említett hónapi' leszen, teljes tisztelettel és hajlandósággal vagyok.

Pf. Teleki József
Elnök.

171
1835

Gabonabúzafaj.

Ezen búzafaj, mellyről Pánkl magyar. munkájának (Compendium oeconomicae rurales, conscripsit M. P. Buda 1797) 49dik lapján említést tesz, ő mellyet Oxyrrhinak, ő nálunk nyári Gabonának nevez, - nem egyébb, mint az angoly búzának (triticum turgidum) egyik alfaja; ~~melly~~ ő fő sajátsága és meg különböztető bélyege az, hogy minden szálon több apró kalászok egy kalászra egyesülnek, ő az ember egy illy bozontos nagy szemű kalász lát. sa által (melly némellykor 150-200 szemet is foglal magában) álmélkodásra ragadtatik. - ~~Hogy ezen búza~~ ő búzafaj ~~ok~~ ő Magyar országi tájdmai nézeten kielégítő változással díszlik. Ezt a búzafajt, mellyet ő németek Wunderweizen név alatt értenek ő ismét különfelé alfajra oszlanak, t. i. weißer glatter W. ~~Spelz~~ Dinkel Spelz Dinkel samtartiger W. Spelz Dinkel glatter W. Ez első ő francziák „blé de miracle blanc à épis doux, ou à épi blanc et glabre", az második pedig „White smooth egyptian wheat" név alatt ismerik. - A második ő franczia nevezi „blé de miracle roux à épi velu", ~~Ez~~ a harmadik „blé à épis rameux" angol nevezi pedig „Red egyptian velvet wheat" ő A harmadik végre ő franczia „blé de miracle roux à épi doux ou à épi roux et glabre", az angol pedig „Red smooth egyptian wheat" elnevezés alatt ismeri. -

Ő búzafaj déli melegebb tartományokban, ig hazánk némelly déli határain is mint tavaszi mivelletik, ő valamint ő nagy melegett szereti, ag ő tűzarodáson is rendkívüli növekedésben ki állja; sőt ő egész ő idejében nem is dől, mert ő nedves, ő még illy esetben kúszás kalászorszáli könnyen gyűlvén ő magos ő kalászban elszomjan, - sőt ő vége, könnyen meg dől.

Minél korábban ő betakarítás alatt az őszi amál korábban kell ő búzát is tavaszi

ő kalászok nehézsége miatt, mellyek könnyen ő szárait is ezen kifejt erőnek

Triti. comp. album glabrum,

F trit. comp. rufs. velutinum

F trit. turg. compact. ouf. glab.

ő mennél gazdagabb ő föld, ő mennél melegebb az éghajlat, annál dúsabb ben ő fejlik ki.

vasfonal vagyon. – Edénkünnepe közt legjobban tetszett a' körös, alatszéklett dévaszfaja, a' hamvasfal bövelkedő agyagföldben, melly vastagyot magába foglal magában, de egy kellyes méter vastagságban van. – E' burafaj alá legalább is háromfori ásónyi, tiszteges; kova'spatt. i. az olly, a' melly hidegvizi bekövesedésre alkalmas a' második, vagy is a' kövecsés s korhadtvasfonal a' vizes, alatt a' harmadik, melly uralgó színnyi az irtóekével végighasítik. Ha a' föld kellemetlenél porhanyúbb; akkor a' kövecs vagy is második színnyi vasonik bonyolúlunk. – E' vizes, lazán kban a' burafajjal három közegein negyvégbe, s egy öldra, melly 1600 négy szög ölen alá, a' gödeburából 1/4 pos. mély vékelik. S a' mag nem koronával, ha nem vagy ekével, vagy ekekoronával negyvégbe, mialtal a' mag 3– 4 hüvelknyi mélly ágyba jó'. – Szárazabb tavaszszal nem olly gyorsan kövesödvén a burafaj, körüle ugy hamar megindúl a' gyom, s ha illy esetben a' garda a' gyomlálásához nem lát a' vetést könnyen elnyomja; – arészint e tekintetben különös gondot fordítson a' garda a' sporgalmatos gyomlálásra. – Az aratási ideje a' burafajnál nálunk rendesen augustus' elején szokott bekövetkezni. –

Kellyel-körrel

Azon ~~gaborafaj~~ melyről Pánkl szemléletes munkájában ikrára nevezet alatt emlékezik, nem egyébb mint rozsfaj, s lazánk némelly negyeiben, nevezetesen Lipótban, Sárvárban, ~~Zemplénben~~ a' t. Tapolcza által termesztetik. – Mit róla Pánkl mond, hogy t. i. a' zabbal egyszerre vettetik el, s ez mint egy téli növény gyorsabban növén s negyén még augustusban learattatik. – s az idő közben kikelett, de növésében akadályoztatott ikrára szok ezen idő után kezd tövörödni, s hog a vetés a' közelebbi esztendőben jó tetszetes szokott adni (hacsak időjárás kedvező) az igaz, – s az illyformán termesztetni szokott ikrára ~~egyéb~~ nád állandó fajjá is válna az említetett negyekben; szokott azon vidék mostohaságánál fogva a' nagyon igen apró, és azért kevés lisztes is ád. Termesztik azonban Zemplén vármegye némelly vidékein az ikrácskát, s ez nád a' közönséges rozsról alig lehet megkülönböztetni, nem az éghajlat ott az őszi

gabonának kedvezőbb, sorosan vévejedig
a' rozs nak vetésidejére nézve különbözik
a' körösdegen rozsról, v a' [illegible] i. t. ősz
rozs neve alatt ismeretes. - Június ban vet-
tetvén el, még ugyan azon évben őszre
Zöldtakarmányra lekaszálhatnak, - mi-
tán a' vetés ujonan kihajtván a' jövő év-
ben még meglehetős termést, 1 ö'l sza-
desen 9 - 10 mérőt ád. Egyedül arra
kell vigyázni, nehogy valaki tellerolen-
ségből, minél nagyobb mennyiségü tekar-
mányhoz a karván jutni, igen kétsé-
hagyja az őszi lekaszálást, t, Különben
egy véletlen bekövetkező erős fag
veszélyünket tönkre juttatja. - Ha
de mellékeltekkel a rozs Temesh
vármegyéből származik, s elvetése
Junius közepén történik, természetesen
olly vidéken, hol strázsa nyaratkban
is a' karmat nem kiányzik; s igy
hegyes vidékekre leg alkalmasabb.
1 Mérő" egy 1800 "öles, holdra elegendő.

1/(Kisebb vidéken 2)

1835 (3)

172 (+1)
1835

ad 172
1835

MAGYAR TUDÓS TÁRSASÁG.

I.

Triticum prodigiosum.

Species tritici a Panklio in suo opere oeconomico rurali s. Compendium Oeconomiae ruralis, conscripsit M. P. Budae 1797. / pagina 40a commemorata, syrmicaque et post alios mirabilis nuncupata, nil nisi varietas quaedam tritici anglici s. triticum turgidum est. Proprietatem primitivam, notamque characteristicam habet, quod in quovis culmo, spiculae ejus plures exiguae in unam coalescant aristam villosam, mirandae sane magnitudinis, quippe quae 150—200 grana continet. — Quo terra feracior, climaque calidius, eo species haec tritici laetius crescit ut et in parte Hungariae Syrmica egregie proverit. Nostris „csodabúza" — germanis „Wunderweizen" nomine nota, qui eam in tres varietates a) weiser glatter W, triticum compactum album glabrum, b) rother samtartiger W. triticum compactum rufum velutinum. et c) rother glatter W. triticum turgidum compactum rufum glabrum — subdividunt. Primam galli nomine „Blé de miracle blanc a' épis doux, o a' epi blanc et glabre, et froment blanc a' épis rameux," — anglice vero „White smooth egyptian wheat" noscunt. — Secunda gallice „Blé de miracle roux a' epi velu, et gros blé a' épi rameux", anglice vero „Red egyptian velvet wheat nuncupatur. tertia denique nomine gallico „Blé de miracle roux a' épi doux on a' épi roux et glabre", anglice vero „Red smooth egyptian wheat" insignitur.

Species haec tritici in australibus regionibus, nec minus in quibusdam patriae nostrae provinciis meridionalibus frumentum aestivum colitur; magni caloris aeque ac siccitatis insignis patiens, imo tempestate pluviosa — per humores in spiculis villosis receptos corrumpuntur grana ejus, et tota seges graves ob aristas non obstantibus fortioribus culmis facile prosternitur.

Ubi autumnus maturius ingruit ibi hoc triticum primo

seratur

seratur vere. – Maxime ligatam, humore temperatam, humoque abundantem, non quidem acidum, modicam tamen calcis mixturam continentem amat argillam. – Hoc triticum ternam adminus araturam requirit scilicet primam aestate, autumnescente alteram ante ingruentem tempestatem humido frigidam, tandem vere ineunte ante sementem tertiam, hacque vice aratro exstirpatorio.

Terrae nimis molli, post araturam occam inducimus. – Species haec tritici in patria nostra medio martio seritur, jugerumque iboo orgiarum quadratarum 1. et ¼ metret. pos. tritici prodigiosi capit, Granumque non occa sed aratro, aut his duobus junctis terrae 3-4 pollicum profunditati mergitur. –

Cum species haec Frumenti vere siccior non statim radices agat, ab herbis inutilibus inter eam cito pullulantibus facile opprimitur; quare illae herbae sedulo evellendae sunt. Tempus mentendi hanc tritici speciem plerumque initio Augusti solet insequi

---

II

Ikricza.

Species Frumenti, a Panklio in opere supra citato ikricza denominata nil est aliud, nisi species Siliginis, a plebeque nonnullis in patrice nostrae, nominatim Liptoriensi, Arvensi, Zolienesi et ceteris Comitatibus hinc inde colitur.

Pankl verum dicit „ speciem hanc a multis simul cum avena seri, eamque plantam annuam celerius crescere, ut vel in Augusto jam demeti possit, – partem vero segetis ikricza in crescendo impeditam postea radices agere et anno proxime insequenti, coelo favente uberam dare messim, – taliterque ikricza in dictis Comitatibus jam in stabilem conversam esse speciem"; dura attamen ista regio granum valde parvum, farinamque exiguam fert. Producitur interim ikricza nonnullis in Comitatus Zempliensis regionibus, quod a vulgari siligine distingui haud po-

test

potest, clima enim istud frumento autumnali magis favet;
revera etiam Siligo haec a vulgari nonnisi eo differt quod diver-
so tempore seminetur; apud Germanos quoque nomine Siliginis
S. Joannis noscitur. — Mense Junii sata, autumno anni ejusdem
pro foeno viridi defalcatur, - iterumque sata futuro anno messim
sufficientem, ut dicere mos est 9-10 praebet grana. Cavendum
tamen ne spe majoris copiae foeni, falcationem procrastinantes,
jacturam faciamus, et gelu repentinum consumat sata. — Semen-
tis Siliginis ikricza huc advexi e Comitatu Zempliniensi pro-
venientis medio Junio fit, in regione naturaliter vel aestate sicca
roris non egente; sicque illa regionibus in montanis pro jugero
1600 orgiarum quadratarum 1 et ½, in siccioribus autem 2 metre-
tarum posoriensium aptissima est. ——

Jelentés a' magyar tudós társaság' Elölülőjéhez,
Méltóságos Gróf Széchi Teleki Józsefh Urhoz.

Alulirt alázatosan jelentem; hogy a' m. tud. társaság' sajtó alatt lévő munkáiból, a' Philosophiai pályamunkák első kötetéi 9 ivének, nem külömben a' Tájszótárból (mely is szerkesztetik is) ez ideig a' 3 első ívnek correcturáját végeztem; s ezen összesen 12 ivért, a' Tekintetes Igazgatóság által határozott 2 váltó forint ívdíj szerint járó 24 váltó forintból álló summának kifizettetését alázatosan kérem

a' Méltóságos Gróf Elölülő Urnak

Budán, September 13d. 1835.

legalázatosabb szolgája
Kecskeméthy Dániel
Corrector.

Bizonyítja Döbrentei Gábor
Budán Sept. 14d 1835.

Ezen 24 f. Váltó vagy 9 f. 92 x Ligas. pénz a' magyar tud. társaság' pénztárából kifizetendő R/f Sept. 15dikén 1835.

G. Teleki Józseffy

Az érdekelt 24 V forintból álló summát felvettem
September 20d 1835.
Kecskeméthy

173.
1835

Correcturai assignatio. 24 váltó forintról.

9f. 32A.

91. sz.
Kiadás IV.

Kettem Nov. 16. 835.

Tekintetes Lieknok Ur.
Kedvelt Barátom Uram!

Figyelmét Előjönne Küldöm az Értekezést: apró, igen apró változásokat rajtam nagyon benne —, de azon elő érzetemnek, hogy számosabb egyes bereg történeti adatok hozzá, (: a' mint személyes rövid együtt létünk alkalmával igérém :) megfontolás után elegen nem tekerek: mert Előjönömben Elmondott principiumomtól közelegőleg el nem állhatok, tovább most mint Zimmermannal élek, és tartok. — —

Kérem, hogy szíves ajánlásai, mellyel megengedé hogy asztalán volt, az enyéminel szerencsésebb munkára megcsábíthasson, — el nem fogadtam: szabadabb marada így lelkem cselekedetemben.

Menjen az egy a' mire van világ elébe: ha a' szerénységből Ki nem választottak volnának, azt is fájdalom nélkül tűrtem volna; noha más részről érzem, hogy kolegasági alá' vetni magát az ember, még pedig a' mint tudom a' manipulation 2-3 ember kolegasági alá', midőn kitett Czéljára ir. de ám legyen tűzetnek ezen mondjai előhaladásunknak!!!
Tisztelettel maradok

Ten Tiszelendő Uradnak

1774
1835

alázatos kolegája
Csorba Lajos

2

3

1774
1825

AKADÉMIAI LEVÉLTÁR : 5.
(MTAK – KÉZIRATTÁRA).